

DOGFENNAU SY'N MYND GYDA'R BIL
Caiff Nodiadau Esboniadol a Memorandwm Esboniadol eu hargraffu ar wahân.

Bil Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru)

[FEL Y'I DIWYGIWYD AR ÔL CYFNOD 3]

CYNNWYS

RHAN 1

CYFLWYNIAD

Trosolwg

1 Trosolwg ar y Ddeddf hon

Termau allweddol

- 2 Ystyr "llesiant"
3 Ystyr "oedolyn", "plentyn", "gofalwr" ac "anabl"
4 Ystyr "gofal a chymorth"

RHAN 2

SWYDDOGAETHAU CYFFREDINOL

Dyletswyddau hollgyffredinol

- 5 Dyletswydd llesiant
6 Dyletswyddau hollgyffredinol eraill

Canlyniadau llesiant

- 7 Dyletswydd i ddyroddi datganiad ynghylch y canlyniadau sydd i'w sicrhau
8 Pŵer i ddyroddi cod ar gyfer helpu i sicrhau'r canlyniadau
9 Awdurdodau lleol a'r cod
10 Dyroddi'r cod, ei gymeradwyo a'i ddirymu
11 Pŵer i helpu awdurdodau lleol i gydymffurfio â gofynion y cod
12 Cyhoeddi gwybodaeth ac adroddiadau

Trefniadau lleol

- 13 Asesu anghenion am ofal a chymorth, cymorth i ofalwyr a gwasanaethau ataliol
14 Gwasanaethau ataliol
15 Hyrwyddo mentrau cymdeithasol, mentrau cydweithredol, gwasanaethau sy'n cael eu harwain gan ddefnyddwyr a'r trydydd sector
16 Darparu gwybodaeth, cyngor a chynhorthwy
17 Cofrestrau o bobl â nam ar eu golwg, pobl â nam ar eu clyw a phobl anabl eraill

RHAN 3

ASESU ANGHENION UNIGOLION

Asesu oedolion

- 18 Dyletswydd i asesu anghenion oedolyn am ofal a chymorth
19 Oedolyn yn gwrthod asesiad o anghenion

Asesu plant

- 20 Dyletswydd i asesu anghenion plentyn am ofal a chymorth
21 Plentyn yn gwrthod asesiad o'i anghenion
22 Rhiant yn gwrthod asesiad o anghenion ar gyfer plentyn

Asesu gofalwyr

- 23 Dyletswydd i asesu anghenion gofalwr am gymorth
24 Gofalwr yn gwrthod asesiad o anghenion

Materion atodol

- 25 Cyfuno asesiadau o anghenion ac asesiadau eraill
26 Rheoliadau ynghylch asesu
27 Rhan 3: dehongli

RHAN 4

DIWALLU ANGHENION

Penderfynu beth i'w wneud ar ôl asesiad o anghenion

- 28 Dyfarnu cymhwystra ac ystyried beth i'w wneud i ddiwallu anghenion
29 Y weithdrefn ar gyfer rheoliadau o dan adran 28
30 Sut i ddiwallu anghenion

Diwallu anghenion gofal a chymorth oedolion

- 31 Dyletswydd i ddiwallu anghenion gofal a chymorth oedolyn
32 Pŵer i ddiwallu anghenion gofal a chymorth oedolyn

Diwallu anghenion plant am ofal a chymorth

- 33 Dyletswydd i ddiwallu anghenion gofal a chymorth plentyn
34 Pŵer i ddiwallu anghenion gofal a chymorth plentyn
35 Dyletswydd i gadw cyswllt â'r teulu

Diwallu anghenion gofalwr am gymorth

- 36 Dyletswydd i ddiwallu anghenion gofalwr sy'n oedolyn am gymorth
37 Dyletswydd i ddiwallu anghenion cymorth gofalwr sy'n blentyn
38 Darpariaeth atodol ynghylch y dyletswyddau i ddiwallu anghenion gofalwr
39 Pŵer i ddiwallu anghenion gofalwr am gymorth

Diwallu anghenion: eithriadau a chyfyngiadau

- 40 Eithriad ar gyfer personau sy'n ddarostyngedig i reolaeth fewnfudo
- 41 Eithriad ar gyfer darparu gwasanaethau gofal iechyd
- 42 Eithriad ar gyfer darparu tai etc
- 43 Cyfyngiadau ar ddarparu taliadau

Taliadau uniongyrchol

- 44 Taliadau uniongyrchol i ddiwallu anghenion oedolyn
- 45 Taliadau uniongyrchol i ddiwallu anghenion plentyn
- 46 Taliadau uniongyrchol i ddiwallu anghenion gofalwr
- 47 Taliadau uniongyrchol: darpariaeth bellach

Cynlluniau

- 48 Cynlluniau gofal a chymorth a chynlluniau cymorth
- 49 Rheoliadau ynghylch cynlluniau gofal a chymorth a chynlluniau cymorth

Materion atodol

- 50 Hygludedd gofal a chymorth
- 51 Achosion pan fo person yn mynegi ei fod yn ffafrio llety penodol
- 52 Gwarchod eiddo personau y gofelir amdanynt i ffwrdd o'u cartrefi

RHAN 5

CODI FFIOEDD AC ASESIAU ARIANNOL

Codi ffioedd am ddiwallu anghenion

- 53 Pŵer i osod ffioedd
- 54 Personau y caniateir i ffioedd gael eu gosod arnynt
- 55 Rheoliadau ynghylch arfer pŵer i osod ffi
- 56 Rheoliadau yn datgymhwyso pŵer i osod ffi
- 57 Dyletswydd i gynnal asesiad ariannol
- 58 Rheoliadau am asesiadau ariannol
- 59 Rheoliadau'n datgymhwyso'r ddyletswydd i gynnal asesiad ariannol
- 60 Dyfarniad ynghylch gallu person i dalu ffi
- 61 Dyletswydd i roi effaith i ddyfarniad ynghylch gallu i dalu ffi
- 62 Cytundebau ar daliadau gohiriedig

Codi ffi am wasanaethau ataliol a chynhorthwy

- 63 Codi ffi am wasanaethau ataliol a chynhorthwy

Gorfodi dyledion

- 64 Adennill costau, llog etc
- 65 Creu arwystl dros fuddiant mewn tir
- 66 Trosglwyddo asedau i osgoi ffioedd

Adolygiadau

- 67 Adolygiadau sy'n ymwneud â chodi ffioedd

RHAN 6

PLANT SY'N DERBYN GOFAL A PHLANT SY'N CAEL EU LLETYA

Dehongli

68 Plentyn neu berson ifanc sy'n derbyn gofal gan awdurdod lleol

Dyletswyddau lletya

69 Dyletswydd gyffredinol awdurdod lleol i sicrhau digon o lety i blant sy'n derbyn gofal

70 Llety i blant sydd heb rieni, neu blant sydd ar goll neu sydd wedi eu gadael etc

71 Llety i blant sy'n cael eu hamddiffyn gan yr heddlu, neu sydd o dan gadwad neu ar remánd etc

Dyletswyddau awdurdodau lleol mewn perthynas â'r plant sy'n derbyn gofal

72 Prif ddyletswydd awdurdod lleol mewn perthynas â phlentyn sy'n derbyn gofal

73 Darparu llety i blant mewn gofal

74 Cynnal plant sy'n derbyn gofal

75 Y ffyrdd y mae plant sy'n derbyn gofal i'w lletya a'u cynnal

76 Adolygu achos plentyn cyn gwneud trefniadau amgen o ran llety

77 Cynlluniau gofal a chymorth

78 Rheoliadau ynghylch cynlluniau gofal a chymorth

79 Cyfraniadau tuag at gynhaliaeth plant sy'n derbyn gofal

80 Cartrefi plant sy'n cael eu darparu, eu cyfarparu a'u cynnal gan Weinidogion Cymru

Rheoliadau ynghylch plant sy'n derbyn gofal

81 Rheoliadau ynghylch plant sy'n derbyn gofal

82 Rheoliadau ynghylch amodau lle y caniateir i blentyn sydd mewn gofal fyw gyda rhiant etc

83 Rheoliadau ynghylch lleoliadau o'r math a grybwyllir yn adran 75(6)(d)

84 Rheoliadau ynghylch lleoliadau y tu allan i ardal

85 Rheoliadau ynghylch osgoi amharu ar addysg

86 Rheoliadau ynghylch lleoli plant gyda rhieni maeth awdurdod lleol a darpar fabwysiadwyr

87 Rheoliadau sy'n darparu ar gyfer cymeradwyo rhieni maeth awdurdod lleol

88 Rheoliadau ynghylch trefniadau asiantaeth

Cyswllt ac ymweliadau

89 Hyrwyddo a chynnal cyswllt rhwng plentyn a theulu

90 Ymweliadau'r teulu â'r plant neu ymweliadau â'r teulu gan blant: treuliau

91 Dyletswydd awdurdod lleol i sicrhau ymweliadau a chyswllt â phlant sy'n derbyn gofal a phlant eraill

92 Ymwelwyr annibynnol ar gyfer plant sy'n derbyn gofal

Adolygu achosion

93 Penodi swyddog adolygu annibynnol

94 Swyddogaethau'r swyddog adolygu annibynnol

95 Achosion a atgyfeirir

96 Adolygu achosion ac ymchwilio i sylwadau

Gadael gofal, llety a maethu

- 97 Ymgyfeillio â phlant sy'n derbyn gofal, eu cynghori a'u cynorthwyo
- 98 Pobl ifanc sydd â'r hawlogaeth i gael cymorth o dan adrannau 99 i 109
- 99 Cadw mewn cysylltiad
- 100 Cynghorwyr personol
- 101 Asesiadau a chynlluniau llwybr: cyffredinol
- 102 Asesiadau a chynlluniau llwybr: trefniadau byw ôl-18
- 103 Cymorth ar gyfer pobl ifanc categori 2
- 104 Cymorth ar gyfer pobl ifanc categori 3
- 105 Dyletswyddau yn dod i ben mewn perthynas â phobl ifanc categori 3
- 106 Cymorth ar gyfer pobl ifanc categori 4
- 107 Dyletswyddau yn dod i ben mewn perthynas â phobl ifanc categori 4
- 108 Cymorth ar gyfer pobl ifanc categori 5 a phobl ifanc a fu gynt yn bobl ifanc categori 5
- 109 Cymorth ar gyfer pobl ifanc categori 6 a phobl ifanc a fu gynt yn bobl ifanc categori 6
- 110 Darpariaeth atodol ynghylch cymorth ar gyfer pobl ifanc mewn addysg bellach neu uwch
- 111 Codi ffi am ddarpariaeth o dan adrannau 103 i 109
- 112 Gwybodaeth

Llety diogel

- 113 Defnyddio llety i gyfyngu ar ryddid

Plant sy'n cael eu lletya mewn sefydliadau penodol

- 114 Asesu plant y mae llety'n cael ei ddarparu iddynt gan awdurdodau iechyd ac awdurdodau addysg
- 115 Asesu plant sy'n cael eu lletya mewn cartrefi gofal neu ysbytai annibynnol
- 116 Ymwelwyr â phlant yr hysbysir awdurdod lleol amdanynt o dan adran 114 neu 115
- 117 Gwasanaethau i blant yr hysbysir awdurdod lleol amdanynt o dan adran 114 neu 115

Symud plant sy'n derbyn gofal i fyw y tu allan i'r awdurdodaeth

- 118 Trefniadau i helpu plant i fyw y tu allan i Loegr a Chymru

Marwolaeth plentyn sy'n derbyn gofal

- 119 Marwolaeth plant sy'n derbyn gofal gan awdurdodau lleol

RHAN 7

DIOGELU

Oedolion sy'n wynebu risg

- 120 Oedolion sy'n wynebu risg
- 121 Gorchmynion amddiffyn a chynorthwyo oedolion
- 122 Dyletswydd i hysbysu am oedolion sy'n wynebu risg
- 123 Diddymu pŵer awdurdod lleol i symud personau y mae arnynt angen gofal a sylw

Plant sy'n wynebu risg

- 124 Dyletswydd i hysbysu am blant sy'n wynebu risg

Canllawiau

- 125 Canllawiau ynghylch oedolion sy'n wynebu risg a phlant sy'n wynebu risg

Bwrdd Diogelu Annibynnol Cenedlaethol

- 126 Y Bwrdd Diogelu Annibynnol Cenedlaethol
127 Rheoliadau am y Bwrdd Cenedlaethol

Byrddau Diogelu Plant a Byrddau Diogelu Oedolion

- 128 Byrddau Diogelu Plant a Byrddau Diogelu Oedolion
129 Swyddogaethau a gweithdrefnau Byrddau Diogelu
130 Byrddau Diogelu: cynlluniau ac adroddiadau blynyddol
131 Cyflenwi gwybodaeth ar gais Byrddau Diogelu
132 Cyllido Byrddau Diogelu
133 Byrddau Diogelu: darpariaethau atodol
134 Byrddau Diogelu Cyfun
135 Y weithdrefn ar gyfer gorchmynion o dan adran 134
136 Dehongli Rhan 7

RHAN 8

SWYDDOGAETHAU GWASANAETHAU CYMDEITHASOL

Awdurdodau lleol

- 137 Swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol awdurdodau lleol
138 Cyfarwyddwyr gwasanaethau cymdeithasol

Codau

- 139 Y pŵer i ddyroddi codau
140 Dyroddi, cymeradwyo a dirymu codau
141 Gwyo oddi wrth ofynion mewn codau
142 Datganiadau polisi: gofynion a phwerau ategol
143 Cyfarwyddiadau i'w gwneud yn ofynnol i gydymffurfio â chodau ymarfer

Ymyriadau gan y llywodraeth ganolog

- 144 Y seiliau dros ymyrryd
145 Hysbysiad rhybuddio
146 Pŵer Gweinidogion Cymru i ymyrryd
147 Pŵer i'w gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol gael gwasanaethau cynghori
148 Pŵer i'w gwneud yn ofynnol i swyddogaethau gael eu cyflawni gan bersonau eraill ar ran yr awdurdod
149 Pŵer i'w gwneud yn ofynnol i swyddogaethau gael eu cyflawni gan Weinidogion Cymru neu enwebai
150 Pŵer i gyfarwyddo bod swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol eraill yn cael eu harfer
151 Pŵer cyffredinol i roi cyfarwyddiadau a chymryd camau
152 Ymyrryd: dyletswydd i adrodd
153 Cyfarwyddiadau
154 Dyletswydd i gydweithredu
155 Pwerau mynd i mewn ac arolygu

RHAN 9

CYDWEITHREDIAD A PHARTNERIAETH

Cydweithrediad

- 156 Trefniadau i hyrwyddo cydweithrediad: oedolion y mae arnynt anghenion am ofal a chymorth a gofalwyr
- 157 Trefniadau i hyrwyddo cydweithrediad: plant
- 158 Dyletswydd i gydweithredu a darparu gwybodaeth wrth arfer swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol
- 159 Hyrwyddo integreiddio gofal a chymorth â gwasanaethau iechyd etc

Trefniadau partneriaeth

- 160 Trefniadau partneriaeth
- 161 Adnoddau ar gyfer trefniadau partneriaeth
- 162 Byrddau partneriaeth
- 163 Canllawiau ynghylch trefniadau partneriaeth

Mabwysiadu

- 164 Gwasanaeth mabwysiadu: trefniadau ar y cyd

RHAN 10

CWYNION, SYLWADAU A GWASANAETHAU EIRIOLI

PENNOD 1

CWYNION A SYLWADAU AM WASANAETHAU CYMDEITHASOL

- 165 Cwynion ynghylch gwasanaethau cymdeithasol
- 166 Cwynion ynghylch gwasanaethau cymdeithasol: materion atodol
- 167 Cynhorthwy i achwynwyr
- 168 Sylwadau sy'n ymwneud â phlant penodol etc
- 169 Sylwadau sy'n ymwneud â phlant penodol etc: darpariaeth bellach
- 170 Sylwadau sy'n ymwneud â phlant a fu gynt yn derbyn gofal etc
- 171 Rhoi ystyriaeth bellach i sylwadau
- 172 Cynhorthwy i bersonau sy'n cyflwyno sylwadau

PENNOD 2

CWYNION AM OFAL CYMDEITHASOL A GOFAL LLINIAROL PREIFAT

- 173 Ymchwilio i gwynion am ofal cymdeithasol a gofal lliniarol a drefnir neu a ariennir yn breifat
- 174 Gwasanaethau eirioli annibynnol ar gyfer cwynion am ofal lliniarol a drefnir neu a ariennir yn breifat

PENNOD 3

GWASANAETHAU EIRIOLI

- 175 Darparu gwasanaethau eirioli
- 176 Darparu gwasanaethau eirioli: cyfyngiadau
- 177 Rhoi cyhoeddusrwydd i wasanaethau eirioli mewn cartrefi gofal

RHAN 11

AMRYWIOL A CHYFFREDINOL

Amrywiol

- 178 Ymchwil a darparu gwybodaeth
- 179 Oedolion mewn carchar, llety cadw ieuentid neu lety mechnïaeth etc
- 180 Plant mewn llety cadw ieuentid, carchar neu lety mechnïaeth etc
- 181 Personau mewn carchar, llety cadw ieuentid neu lety mechnïaeth etc
- 182 Dehongli adrannau 179 i 181
- 183 Methiant darparwr: dyletswydd dros dro ar awdurdod lleol
- 184 Methiant darparwr: eithriad i'r ddyletswydd dros dro
- 185 Methiant darparwr: atodol
- 186 Diwygio Deddf Cymorth Gwladol 1948

Atodol

- 187 Adennill costau rhwng awdurdodau lleol
- 188 Preswylfa arferol
- 189 Anghydfodau ynghylch preswylfa arferol a hygcludedd gofal a chymorth

Cyffredinol

- 190 Gorchmynion a rheoliadau
- 191 Dehongli cyffredinol a mynegai o ymadroddion a ddiffiniwyd
- 192 Pŵer i wneud darpariaeth ganlyniadol a throsiannol etc
- 193 Cychwyn
- 194 Enw byr

- Atodlen 1 – Cyfraniadau tuag at gynhaliaeth plant sy'n derbyn gofal
- Atodlen 2 – Swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol
- Atodlen 3 – Ymchwilio i gwynion ynghylch gofal cymdeithasol a gofal lliniarol a drefnir neu a ariennir yn breifat

Bil Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru)

[FEL Y'I DIWYGIWYD AR ÔL CYFNOD 3]

Deddf Cynulliad Cenedlaethol Cymru i ddiwygio cyfraith gwasanaethau cymdeithasol; gwneud darpariaeth ynghylch gwella'r canlyniadau llesiant i bobl y mae arnynt angen gofal a chymorth ac i ofalwyr y mae arnynt angen cymorth; gwneud darpariaeth ynghylch cydweithredu a phartneriaeth gan awdurdodau cyhoeddus gyda golwg ar wella llesiant pobl; gwneud darpariaeth ynghylch cwynion sy'n ymwneud â gofal cymdeithasol a gofal lliniarol; ac at ddibenion cysylltiedig.

Gan ei fod wedi ei basio gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru a chael cydsyniad Ei Mawrhydi, deddfir fel a ganlyn:

RHAN 1

CYFLWYNIAD

Trosolwg

1 Trosolwg ar y Ddeddf hon

- (1) Mae 11 Rhan i'r Ddeddf hon.
- (2) Mae'r Rhan hon yn darparu trosolwg ar y Ddeddf gyfan ac yn diffinio rhai termau allweddol.
- (3) Mae Rhan 2 (dyletswyddau cyffredinol) –
 - yn ei gwneud yn ofynnol i bersonau sy'n arfer swyddogaethau o dan y Ddeddf hon geisio hyrwyddo llesiant pobl y mae arnynt angen gofal a chymorth a gofalwyr y mae arnynt angen cymorth (adran 5);
 - yn pennu dyletswyddau hollgyffredinol ar bersonau sy'n arfer swyddogaethau o dan y Ddeddf hon mewn perthynas â phersonau y mae angen gofal a chymorth arnynt neu y gall fod angen gofal a chymorth arnynt, gofalwyr y mae angen cymorth arnynt neu y gall fod angen cymorth arnynt, neu bersonau y mae swyddogaethau yn arferadwy mewn cysylltiad â hwy o dan Ran 6, er mwyn rhoi effaith i egwyddorion allweddol penodol (adran 6);
 - yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru ddyroddi datganiad yn pennu'r canlyniadau llesiant sydd i'w sicrhau ar gyfer pobl y mae angen gofal a chymorth arnynt a gofalwyr y mae angen cymorth arnynt a dyroddi cod i helpu i sicrhau'r canlyniadau hynny (adrannau 7 i 12);
 - yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol asesu'r anghenion am ofal a chymorth, cymorth i ofalwyr a gwasanaethau ataliol yn eu hardaloedd hwy (adran 13);

- (e) yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol ddarparu neu drefnu i ddarparu gwasanaethau ataliol (adran 14);
- (f) yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol hyrwyddo mentrau cymdeithasol, mentrau cydweithredol, gwasanaethau sy'n cael eu harwain gan ddefnyddwyr a'r trydydd sector wrth ddarparu gofal a chymorth a chymorth i ofalwyr yn eu hardaloedd (adran 15);
- (g) yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol ddarparu gwasanaeth sy'n rhoi gwybodaeth a chyngor sy'n ymwneud â gofal a chymorth a chymorth i ofalwyr ac yn cynorthwyo i gael hyd i'r gwasanaeth hwnnw (adran 16);
- (h) yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol greu a chynnal cofrestrau o bobl â nam ar eu golwg, pobl â nam ar eu clyw a phobl anabl eraill (adran 17).
- (4) Mae Rhan 3 (asesu anghenion unigolion) yn darparu ar gyfer –
- (a) yr amgylchiadau hynny lle y mae'n rhaid i awdurdod lleol asesu anghenion person am ofal a chymorth neu anghenion gofalwr am gymorth;
- (b) sut y mae asesiadau i'w cynnal.
- (5) Mae Rhan 4 (diwallu anghenion) yn darparu ar gyfer –
- (a) yr amgylchiadau lle y caiff, neu lle y mae'n rhaid i, awdurdodau lleol ddiwallu anghenion am ofal a chymorth neu gymorth i ofalwyr;
- (b) sut y mae anghenion i'w diwallu.
- (6) Mae Rhan 5 (codi ffioedd ac asesiadau ariannol) yn darparu ar gyfer –
- (a) yr amgylchiadau y caiff awdurdodau lleol godi ffi odanynt am ddarparu neu am drefnu gofal a chymorth neu gymorth i ofalwyr;
- (b) yr amgylchiadau y caiff awdurdodau lleol godi ffi odanynt am wasanaethau ataliol ac am ddarparu cynhorthwy;
- (c) sut y mae ffioedd o'r fath i'w pennu, i'w talu ac i'w gorfodi.
- (7) Mae Rhan 6 (plant sy'n derbyn gofal a phlant sy'n cael eu lletya) –
- (a) yn darparu ar gyfer dehongli'r cyfeiriadau at blentyn neu berson ifanc sy'n derbyn gofal gan awdurdod lleol (adran 68);
- (b) yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol –
- (i) sicrhau digon o lety yn eu hardaloedd i'r plant y maent yn gofalu amdanynt (adran 69), a
- (ii) lletya plant heb rieni neu sydd ar goll neu wedi eu gadael neu sydd o dan amddiffyniad yr heddlu neu wedi eu cadw'n gaeth neu ar remand (adrannau 70 a 71);
- (c) yn darparu ar gyfer swyddogaethau awdurdodau lleol mewn perthynas â'r plant y maent yn gofalu amdanynt (adrannau 69 i 97, 118 a 119);
- (d) yn darparu ar gyfer yr amgylchiadau lle y caiff, neu lle y mae'n rhaid i, awdurdodau lleol ddarparu cymorth i bobl ifanc –
- (i) sy'n gadael, neu sydd wedi gadael, gofal awdurdod lleol;
- (ii) a oedd gynt yn cael eu lletya mewn sefydliadau penodol;

(iii) a oedd gynt yn cael eu maethu;

(iv) y mae neu yr oedd gorchmynion gwarcheidiaeth arbennig mewn grym mewn cysylltiad â hwy;

(adrannau 98 i 112);

5 (e) yn darparu ar gyfer terfynau ar y defnydd o lety diogel i blant sy'n derbyn gofal gan awdurdodau lleol neu awdurdodau lleol yn Lloegr neu blant o ddisgrifiad a bennir mewn rheoliadau (adran 113);

10 (f) yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol asesu plant sy'n cael eu lletya gan awdurdodau iechyd neu awdurdodau addysg neu mewn cartrefi gofal neu ysbytai annibynnol a darparu ymweliadau a gwasanaethau i'r plant hynny (adrannau 114 i 117);

(g) yn cyflwyno Atodlen 1 sy'n gwneud darpariaeth ynghylch cyfraniadau tuag at gynnal plant sy'n derbyn gofal gan awdurdodau lleol.

(8) Mae Rhan 7 (diogelu) –

15 (a) yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol ymchwilio pan fyddant yn amau bod oedolyn sydd ag anghenion gofal a chymorth yn wynebu risg o gamdriniaeth neu esgeulustod (adran 120);

20 (b) yn darparu ar gyfer gorchmynion amddiffyn a chynorthwyo oedolion er mwyn awdurdodi mynediad i fangre (drwy rym os oes angen) er mwyn galluogi swyddog awdurdodedig awdurdod lleol i asesu a yw oedolyn sy'n wynebu risg o gamdriniaeth neu esgeulustod ac, os ydyw, beth i'w wneud am y sefyllfa honno (adran 121);

25 (c) yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol a'u partneriaid perthnasol roi gwybod i'r awdurdod priodol pan fônt yn amau bod pobl efallai yn wynebu risg o gamdriniaeth neu esgeulustod (adrannau 122 a 124);

(d) yn datgymhwyso adran 47 o Ddeddf Cymorth Gwladol 1948 (sy'n galluogi awdurdodau lleol i wneud cais am orchymyn llys i symud pobl y mae angen gofal a sylw arnynt o'u cartrefi i ysbytai neu fannau eraill) (adran 123);

30 (e) yn sefydlu Bwrdd Diogelu Annibynnol Cenedlaethol i roi cymorth a chynghor er mwyn sicrhau effeithiolrwydd Byrddau Diogelu (adrannau 126 a 127);

(f) yn darparu ar gyfer Byrddau Diogelu i oedolion a phlant ac ar gyfer cyfuno byrddau o'r fath (adrannau 128 i 134).

(9) Mae Rhan 8 (swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol) –

35 (a) yn cyflwyno Atodlen 2 sy'n pennu swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol awdurdodau lleol (adran 137);

(b) yn ei gwneud yn ofynnol bod awdurdodau lleol yn penodi cyfarwyddwyr gwasanaethau cymdeithasol ac yn gwneud darpariaeth gysylltiedig (adran 138);

(c) yn darparu bod codau ynghylch arfer swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol i'w gwneud gan Weinidogion Cymru (adrannau 139 i 143);

40 (d) yn darparu ar gyfer ymyrraeth gan Weinidogion Cymru yn y modd y mae awdurdod lleol yn arfer ei swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol pan fo'n methu a'u harfer yn gywir (adrannau 144 i 155).

(10) Mae Rhan 9 (cydweithrediad a phartneriaeth) –

- 5 (a) yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol wneud trefniadau i hyrwyddo cydweithrediad gyda’u partneriaid perthnasol ac eraill mewn perthynas ag oedolion sydd ag anghenion am ofal a chymorth, gofalwyr a phlant (adrannau 156 a 157);
- (b) yn gosod dyletswydd ar y partneriaid perthnasol i gydweithredu â’r awdurdodau lleol, a darparu gwybodaeth iddynt, at ddiben eu swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol (adran 158);
- 10 (c) yn gwneud darpariaeth ynghylch hyrwyddo’r broses o integreiddio gofal a chymorth â gwasanaethau iechyd (adran 159);
- (d) yn darparu ar gyfer trefniadau partneriaeth rhwng awdurdodau lleol a Byrddau Iechyd Lleol er mwyn cyflawni eu swyddogaethau (adrannau 160 i 163);
- (e) yn grymuso Gweinidogion Cymru i gyfarwyddo awdurdodau lleol i ymrwymo i drefniadau ar y cyd er mwyn darparu gwasanaeth mabwysiadu (adran 164).

15 (11) Mae gan Ran 10 (cwynion, sylwadau a gwasanaethau eirioli) dair pennod.

(12) Mae Pennod 1 yn darparu ar gyfer cwynion a sylwadau am wasanaethau cymdeithasol sy’n cael eu darparu neu eu trefnu gan awdurdodau lleol.

(13) Mae Pennod 2 yn darparu ar gyfer cwynion i Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru ynghylch gofal cymdeithasol a gofal lliniarol preifat.

20 (14) Mae Pennod 3 yn darparu i wasanaethau eirioli gael eu rhoi ar gael i bobl y mae arnynt anghenion am ofal a chymorth at ddibenion sy’n ymwneud â’u gofal a cymorth.

(15) Mae Rhan 11 (amrywiol a chyffredinol) –

- 25 (a) yn grymuso Gweinidogion Cymru, awdurdodau lleol a Byrddau Iechyd Lleol i wneud ymchwil, ac yn grymuso Gweinidogion Cymru i’w gwneud yn ofynnol i wybodaeth gael ei rhoi, ynghylch materion sy’n gysylltiedig â swyddogaethau o dan y Ddeddf a materion cysylltiedig eraill (adran 178);
- (b) yn gwneud darpariaeth ynghylch sut y mae’r Ddeddf hon yn gymwys i bersonau mewn carchar, llety cadw ieuencid neu lety mechnïaeth etc (adrannau 179 i 182);
- 30 (c) yn gwneud darpariaeth ynghylch y camau i’w cymryd gan awdurdod lleol pan fo sefydliad neu asiantaeth (o fewn yr ystyr a roddir i “establishment” ac “agency” yn Neddf Safonau Gofal 2000) yn methu â diwallu anghenion yn ardal yr awdurdod oherwydd methiant busnes (adrannau 183 i 185);
- (d) yn datgymhwyso adran 49 o Ddeddf Cymorth Gwladol 1948 (sy’n caniatáu i awdurdod lleol dalu treuliau a dynnir gan unrhyw un neu rai o’i swyddogion a benodir yn ddirprwy gan y Llys Gwarchod) (adran 186);
- 35 (e) yn gwneud darpariaeth ynghylch adennill costau rhwng awdurdodau lleol o dan rai amgylchiadau (adran 187);
- (f) yn darparu ar gyfer ateb cwestiynau ynghylch preswylfa arferol person at ddibenion y Ddeddf hon (adran 188);
- 40 (g) yn cynnwys y diffiniadau sy’n gymwys at ddibenion y Ddeddf hon yn gyffredinol a mynegai o ymadroddion a ddiffiniwyd (adran 191);

(h) yn cynnwys darpariaethau eraill sy'n gymwys yn gyffredinol at ddibenion y Ddeddf hon.

(16) Mae darpariaethau hefyd ynghylch gwasanaethau cymdeithasol yn y Deddfau a'r Mesurau a restrir yn Atodlen 2.

5

*Termau allweddol***2 Ystyr "llesiant"**

(1) Mae'r adran hon yn gymwys at ddiben y Ddeddf hon.

(2) Ystyr "llesiant", o ran person, yw llesiant mewn perthynas ag unrhyw un neu rai o'r canlynol—

10

(a) iechyd corfforol, iechyd meddwl a llesiant emosiynol;

(b) amddiffyn rhag camdriniaeth ac esgeulustod;

(c) addysg, hyfforddiant a gweithgareddau hamdden;

(d) perthnasoedd domestig, teuluol a phersonol;

(e) cyfraniad a wneir at y gymdeithas;

15

(f) sicrhau hawliau a hawlogoethau;

(g) llesiant cymdeithasol ac economaidd;

(h) addasrwydd llety preswyl.

(3) O ran plentyn, mae "llesiant" hefyd yn cynnwys—

(a) datblygiad corfforol, deallusol, emosiynol, cymdeithasol ac ymddygiadol;

20

(b) "lles" fel y diffinnir y term Saesneg cyfatebol "welfare" at ddibenion Deddf Plant 1989.

(4) O ran oedolyn, mae "llesiant" hefyd yn cynnwys—

(a) rheolaeth ar fywyd pob dydd;

(b) cymryd rhan mewn gwaith.

25

3 Ystyr "oedolyn", "plentyn", "gofalwr" ac "anabl"

(1) Mae'r adran hon yn gymwys at ddiben y Ddeddf hon.

(2) Ystyr "oedolyn" yw person sy'n 18 oed neu drosodd.

(3) Ystyr "plentyn" yw person dan 18 oed.

30

(4) Ystyr "gofalwr" yw person sy'n darparu neu'n bwriadu darparu gofal i oedolyn neu blentyn anabl; ond gweler is-adrannau (7) ac (8) ac adran 181(1).

(5) Mae person yn "anabl" os oes ganddo anabledd ("disability") at ddibenion Deddf Cydraddoldeb 2010, yn ddarostyngedig i ddarpariaeth a wneir o dan is-adran (6).

(6) Caiff rheoliadau ddarparu bod person sy'n dod o fewn categori penodedig i'w drin neu i beidio â chael ei drin fel un sy'n anabl at ddibenion y Ddeddf hon.

(7) Nid yw person yn ofalwr at ddibenion y Ddeddf hon os yw'n darparu neu'n bwriadu darparu gofal –

- (a) o dan gontract neu'n rhinwedd contract, neu
- (b) fel gwaith gwirfoddol.

(8) Ond caiff awdurdod lleol drin person fel gofalwr at ddibenion unrhyw un neu rai o'i swyddogaethau o dan y Ddeddf hon os yw'r awdurdod o'r farn bod natur y berthynas rhwng y person sy'n darparu neu'n bwriadu darparu gofal a'r person y mae'r gofal hwnnw yn cael ei ddarparu, neu i'w ddarparu, iddo yn golygu y byddai'n briodol i'r cyntaf gael ei drin fel gofalwr at ddibenion y swyddogaeth honno neu'r swyddogaethau hynny.

4 Ystyr "gofal a chymorth"

Mae unrhyw gyfeiriad at ofal a chymorth yn y Ddeddf hon i'w ddehongli fel cyfeiriad at –

- (a) gofal;
- (b) cymorth;
- (c) gofal a chymorth.

RHAN 2

SWYDDOGAETHAU CYFFREDINOL

Dyletswyddau hollgyffredinol

5 Dyletswydd llesiant

Rhaid i berson sy'n arfer swyddogaethau o dan y Ddeddf hon geisio hyrwyddo llesiant –

- (a) pobl y mae arnynt angen gofal a chymorth, a
- (b) gofalwyr y mae arnynt angen cymorth.

6 Dyletswyddau hollgyffredinol eraill

(1) Rhaid i berson sy'n arfer swyddogaethau o dan y Ddeddf hon –

- (a) mewn perthynas ag unigolyn y mae arno anghenion am ofal a chymorth, neu y gall fod arno anghenion am ofal a chymorth,
- (b) mewn perthynas â gofalwr y mae arno anghenion am gymorth, neu y gall fod arno anghenion am gymorth, neu
- (c) unigolyn y mae swyddogaethau yn arferadwy mewn cysylltiad ag ef o dan Ran 6 (plant sy'n derbyn gofal etc),

gydymffurfio â'r dyletswyddau yn is-adran (2).

(2) Rhaid i'r person –

- (a) i'r graddau y mae'n rhesymol ymarferol, ganfod barn, dymuniadau a theimladau'r unigolyn a rhoi sylw i'r farn honno, y dymuniadau hynny a'r teimladau hynny,

- (b) rhoi sylw i bwysigrwydd hyrwyddo a pharchu urddas yr unigolyn,
- (c) rhoi sylw i nodweddion, diwylliant a chredoau'r unigolyn (gan gynnwys, er enghraifft, iaith), a
- (d) rhoi sylw i bwysigrwydd darparu cymorth priodol er mwyn galluogi'r unigolyn i gymryd rhan yn y penderfyniadau sy'n effeithio arno i'r graddau sy'n briodol o dan yr amgylchiadau, yn enwedig pan fo gallu'r unigolyn i gyfathrebu wedi ei gyfyngu am unrhyw reswm.

(3) Rhaid i berson sy'n arfer swyddogaethau o dan y Ddeddf hon mewn perthynas ag oedolyn sy'n dod o fewn is-adran (1)(a), (b) neu (c), yn ogystal, roi sylw i—

- (a) pwysigrwydd dechrau gyda'r ragdybiaeth mai'r oedolyn sydd yn y sefyllfa orau i farnu llesiant yr oedolyn, ac
- (b) pwysigrwydd hyrwyddo annibyniaeth yr oedolyn pan fo'n bosibl.

(4) Rhaid i berson sy'n arfer swyddogaethau o dan y Ddeddf hon mewn perthynas ag oedolyn sy'n dod o fewn is-adran (1)(a) neu (b), sy'n 60 oed neu hŷn, yn ogystal, roi sylw i Egwyddorion y Cenedloedd Unedig ar gyfer Pobl Hŷn.

(5) Rhaid i berson sy'n arfer swyddogaethau o dan y Ddeddf hon mewn perthynas â phlentyn sy'n dod o fewn is-adran (1)(a), (b) neu (c), yn ogystal—

- (a) rhoi sylw i bwysigrwydd hyrwyddo magwraeth y plentyn gan deulu'r plentyn, i'r graddau y mae gwneud hynny yn gyson â hyrwyddo llesiant y plentyn, a
- (b) pan fo'r plentyn o dan 16 oed, ganfod barn, dymuniadau a theimladau'r personau sydd â chyfrifoldeb rhiant dros y plentyn a rhoi sylw i'r farn honno, y dymuniadau hynny a'r teimladau hynny, i'r graddau y mae gwneud hynny—
 - (i) yn gyson â hyrwyddo llesiant y plentyn, a
 - (ii) yn rhesymol ymarferol.

Canlyniadau Llesiant

7 Dyletswydd i ddyroddi datganiad ynghylch y canlyniadau sydd i'w sicrhau

(1) Rhaid i Weinidogion Cymru ddyroddi datganiad sy'n ymwneud â llesiant—

- (a) pobl yng Nghymru y mae arnynt angen gofal a chymorth, a
- (b) gofalwyr yng Nghymru y mae arnynt angen cymorth.

(2) Rhaid dyroddi'r datganiad o fewn 3 blynedd sy'n dechrau ar y dyddiad y mae'r Ddeddf hon yn cael y Cydsyniad Brenhinol.

(3) Rhaid i'r datganiad bennu'r canlyniadau sydd i'w sicrhau, o ran llesiant y bobl a grybwyllwyd yn is-adran (1), drwy—

- (a) gofal a chymorth (neu, yn achos gofalwyr, cymorth) a ddarperir gan awdurdodau lleol o dan y Ddeddf hon, a
- (b) gofal a chymorth (neu, yn achos gofalwyr, cymorth) a ddarperir gan eraill sydd o fath y gellid eu darparu gan awdurdodau lleol o dan y Ddeddf hon.

- (4) Rhaid i'r datganiad hefyd bennu mesurau y mae graddau sicrhau'r canlyniadau hynny i'w hasesu drwy gyfeirio atynt.
- (5) Caiff y datganiad bennu gwahanol ganlyniadau neu fesurau ar gyfer gwahanol categorïau o bobl y mae arnynt angen gofal a chymorth (neu, yn achos gofalwyr, cymorth).
- (6) Rhaid i Weinidogion Cymru adolygu'r datganiad yn gyson a chânt ddiwygio'r datganiad pa bryd bynnag y maent yn ystyried ei bod yn briodol gwneud hynny.
- (7) Cyn dyroddi neu ddiwygio'r datganiad, rhaid i Weinidogion Cymru ymgynghori ag unrhyw bersonau sy'n briodol yn eu barn hwy.
- (8) Rhaid i Weinidogion Cymru, wrth ddyroddi neu ddiwygio'r datganiad –
- (a) gosod copi o'r datganiad gerbron Cynulliad Cenedlaethol Cymru, a
 - (b) cyhoeddi'r datganiad ar eu gwefan.

8 Pŵer i ddyroddi cod ar gyfer helpu i sicrhau'r canlyniadau

- (1) Rhaid i Weinidogion Cymru ddyroddi, ac o bryd i'w gilydd ddiwygio, cod i helpu i sicrhau'r canlyniadau a bennir yn y datganiad o dan adran 7.
- (2) Caiff y cod –
- (a) rhoi canllawiau i unrhyw berson sy'n darparu gofal a chymorth (neu, yn achos gofalwyr, cymorth) o'r math sy'n cael ei ddisgrifio yn adran 7(3), a
 - (b) gosod gofynion ar awdurdodau lleol mewn perthynas â darpariaeth o'r fath honno.
- (3) Mae'r canlynol yn enghreifftiau o'r materion y gellir eu nodi yn y cod –
- (a) safonau ("safonau ansawdd") sydd i'w sicrhau wrth ddarparu gofal a chymorth (neu, yn achos gofalwyr, cymorth);
 - (b) mesurau ("mesurau perfformiad") y gellir asesu perfformiad o ran sicrhau'r safonau ansawdd hynny drwy gyfeirio atynt;
 - (c) targedau ("targedau perfformiad") sydd i'w bodloni mewn perthynas â'r mesurau perfformiad hynny;
 - (d) camau sydd i'w cymryd mewn cysylltiad â'r safonau, y mesurau a'r targedau hynny.
- (4) Caiff y cod bennu –
- (a) gwahanol safonau ansawdd ar gyfer –
 - (i) gwahanol categorïau o ofal a chymorth (neu, yn achos gofalwyr, cymorth);
 - (ii) gwahanol categorïau o bobl y mae arnynt angen gofal a chymorth (neu, yn achos gofalwyr, cymorth);
 - (b) gwahanol fesurau perfformiad neu dargedau perfformiad ar gyfer –
 - (i) gwahanol categorïau o ofal a chymorth (neu, yn achos gofalwyr, cymorth);
 - (ii) gwahanol categorïau o bobl sy'n darparu gofal a chymorth (neu, yn achos gofalwyr, cymorth);

(c) gwahanol safonau ansawdd, mesurau perfformiad neu dargedau perfformiad i fod yn gymwys ar wahanol adegau.

(5) Rhaid i Weinidogion Cymru –

(a) cyhoeddi ar eu gwefan y cod sydd mewn grym am y tro, a

(b) peri i godau nad ydynt bellach mewn grym fod ar gael (ar eu gwefan neu fel arall) i'r cyhoedd.

9 Awdurdodau lleol a'r cod

(1) Wrth arfer ei swyddogaethau o dan y Ddeddf hon, rhaid i awdurdod lleol –

(a) gweithredu'n unol ag unrhyw ofynion perthnasol a osodir arno gan god a ddyroddir o dan adran 8, a

(b) rhoi sylw i unrhyw ganllawiau perthnasol sydd wedi eu cynnwys yn y cod hwnnw.

(2) Pan fo mesurau perfformiad neu dargedau perfformiad wedi eu pennu mewn cod a ddyroddir o dan adran 8, maent i'w trin (i'r graddau y maent yn gymwys i berfformiad awdurdodau lleol wrth iddynt arfer eu swyddogaethau) fel pe baent wedi eu pennu fel dangosyddion perfformiad neu safonau perfformiad yn ôl eu trefn o dan adran 8(1) o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009.

10 Dyroddi'r cod, ei gymeradwyo a'i ddirymu

(1) Cyn dyroddi neu ddiwygio cod o dan adran 8, rhaid i Weinidogion Cymru ymgynghori ag unrhyw bersonau sy'n briodol yn eu barn hwy ynghylch drafft o'r cod (neu'r cod diwygiedig).

(2) Os bydd Gweinidogion Cymru yn dymuno bwrw ymlaen â'r drafft (gydag addasiadau neu hebddynt) rhaid iddynt osod copi o'r drafft gerbron Cynulliad Cenedlaethol Cymru.

(3) Os, cyn diwedd y cyfnod o 40 niwrnod, bydd Cynulliad Cenedlaethol Cymru yn penderfynu peidio â chymeradwyo'r drafft, ni chaniateir i Weinidogion Cymru ddyroddi'r cod (neu'r cod diwygiedig) ar ffurf y drafft hwnnw.

(4) Os na wneir penderfyniad o'r fath cyn diwedd y cyfnod hwnnw –

(a) rhaid i Weinidogion Cymru ddyroddi'r cod (neu'r cod diwygiedig) ar ffurf y drafft, a

(b) daw'r cod (neu'r cod diwygiedig) i rym ar y dyddiad a bennir drwy orchymyn Gweinidogion Cymru.

(5) O ran y cyfnod o 40 niwrnod –

(a) bydd yn dechrau ar y diwrnod y gosodir y drafft gerbron Cynulliad Cenedlaethol Cymru, a

(b) ni fydd yn cynnwys unrhyw amser pan fydd Cynulliad Cenedlaethol Cymru wedi ei ddiddymu neu pan fydd ar doriad am fwy na phedwar diwrnod.

(6) Nid yw is-adran (3) yn atal drafft newydd o god (neu god diwygiedig) rhag cael ei osod gerbron Cynulliad Cenedlaethol Cymru.

- (7) Caniateir i Weinidogion Cymru ddirymu cod (neu god diwygiedig) a ddyroddir o dan yr adran hon mewn cod pellach neu drwy gyfarwyddyd.
- (8) Rhaid gosod cyfarwyddyd o dan is-adran (7) gerbron Cynulliad Cenedlaethol Cymru.

11 Pŵer i helpu awdurdodau lleol i gydymffurfio â gofynion y cod

- 5 (1) Caiff Gweinidogion Cymru wneud unrhyw beth y maent yn ystyried y byddai'n debygol o helpu awdurdod lleol i gydymffurfio â gofynion sy'n cael eu gosod gan god o dan adran 8.
- (2) Mae'r pŵer o dan is-adran (1) yn cynnwys pŵer i—
- 10 (a) ymrwymo i drefniadau neu gytundebau gydag unrhyw berson;
- (b) cydweithredu ag unrhyw berson, neu hwyluso neu gyd-gysylltu gweithgareddau unrhyw berson;
- (c) arfer ar ran unrhyw berson unrhyw un neu rai o'i swyddogaethau;
- (d) darparu staff, nwyddau, gwasanaethau neu lety i unrhyw berson.
- 15 (3) Oni bai bod Gweinidogion Cymru'n arfer y pŵer o dan is-adran (1) mewn ymateb i gais a wnaed o dan is-adran (4), rhaid iddynt, cyn arfer y pŵer hwnnw, ymgynghori â'r canlynol—
- (a) yr awdurdod lleol y maent yn bwriadu ei gynorthwyo drwy arfer y pŵer, a
- (b) y personau hynny sy'n ymddangos i Weinidogion Cymru eu bod yn rhanddeiliaid allweddol y byddai arfer y pŵer yn effeithio arnynt.
- 20 (4) Os yw awdurdod lleol yn gofyn iddynt wneud hynny, rhaid i Weinidogion Cymru ystyried p'un ai i arfer eu pŵer o dan is-adran (1).

12 Cyhoeddi gwybodaeth ac adroddiadau

Caiff Gweinidogion Cymru gyhoeddi—

- 25 (a) gwybodaeth ynghylch y ddarpariaeth o ofal a chymorth (neu yn achos gofalwyr, cymorth) o'r math a ddisgrifir yn adran 7(3), a
- (b) adroddiadau ynghylch y cynnydd a wnaed gan awdurdodau lleol ac eraill tuag at sicrhau—
- (i) y canlyniadau a bennir mewn datganiad o dan adran 7;
- 30 (ii) y safonau ansawdd a'r targedau perfformiad (os oes rhai) a bennir mewn cod o dan adran 8.

Trefniadau lleol

13 Asesu anghenion am ofal a chymorth, cymorth i ofalwyr a gwasanaethau ataliol

- (1) Rhaid i awdurdod lleol a phob Bwrdd Iechyd Lleol y mae unrhyw ran o'i ardal o fewn ardal yr awdurdod lleol, yn unol â rheoliadau, asesu ar y cyd—
- 35 (a) i ba raddau y mae pobl y mae arnynt angen gofal a chymorth yn ardal yr awdurdod lleol;

(b) i ba raddau y mae yna ofalwyr yn ardal yr awdurdod lleol y mae angen cymorth arnynt;

(c) i ba raddau y mae yna bobl yn ardal yr awdurdod lleol nad yw eu hanghenion am ofal a chymorth (neu, yn achos gofalwyr, eu hanghenion am gymorth) yn cael eu diwallu (gan yr awdurdod, y Bwrdd neu fel arall);

(d) ystod a lefel y gwasanaethau y mae eu hangen i ddiwallu anghenion gofal a chymorth pobl yn ardal yr awdurdod lleol (gan gynnwys anghenion gofalwyr am gymorth);

(e) ystod a lefel y gwasanaethau y mae eu hangen i sicrhau'r dibenion yn is-adran 14(2) (gwasanaethau ataliol) yn ardal yr awdurdod lleol.

(2) Caiff rheoliadau o dan is-adran (1), er enghraifft, ddarparu ar gyfer amseru ac adolygu asesiadau.

(3) Yn adran 40 o Ddeddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Cymru) 2006 (strategaethau iechyd a llesiant) –

(a) ar ôl is-adran (2) mewnosoder –

“(2A) The responsible bodies must take into account the most recent assessment under section 13 of the Social Services and Well-being (Wales) Act 2014 (assessment of needs for care and support, support for carers and preventative services) in the formulation or review of the strategy.

(2B) The responsible bodies must jointly publish the strategy.

(2C) The Local Health Board (or Boards) responsible for the strategy must submit to the Welsh Ministers any part of the strategy which relates to the health and well-being of carers (and if more than one Board is responsible for the strategy, they must do so jointly).”;

(b) yn is-adran (6), ar ôl paragraff (g) mewnosoder –

“(h) the submission of the strategy or a part of the strategy, to the Welsh Ministers (including, for example, the form in which and the time by which the strategy or part is to be submitted).”;

(c) yn is-adran (9), mewnosoder yn y man priodol –

““carer” has the same meaning as in the Social Services and Well-being (Wales) Act 2014.”.

(4) Yn adran 26 o Ddeddf Plant 2004 (cynlluniau plant a phobl ifanc), ar ôl is-adran (1A) mewnosoder –

“(1AA) A local authority in Wales must take into account the most recent assessment under section 13 of the Social Services and Well-being (Wales) Act 2014 (assessment of needs for care and support, support for carers and preventative services) in the preparation and review of the plan.”

14 Gwasanaethau ataliol

(1) Rhaid i awdurdod lleol ddarparu neu drefnu i ddarparu ystod a lefel o wasanaethau a fydd yn ei farn ef yn sicrhau'r dibenion yn is-adran (2) yn ei ardal.

(2) Y dibenion yw –

- 5 (a) cyfrannu at atal neu oedi datblygiad anghenion pobl am ofal a chymorth;
- (b) lleihau'r anghenion am ofal a chymorth i bobl y mae arnynt anghenion o'r fath;
- (c) hyrwyddo magwraeth plant gan eu teuluoedd, pan fo hynny'n gyson â llesiant y plant;
- (d) cadw i'r lleiaf posibl yr effaith sydd gan eu hanabledau ar bobl anabl;
- 10 (e) cyfrannu at atal pobl rhag dioddef gan gamdriniaeth neu esgeulustod;
- (f) lleihau'r angen am –
- (i) achosion cyfreithiol am orchmynion gofalu neu oruchwylio o dan Ddeddf Plant 1989,
- (ii) achosion troseddol yn erbyn plant,
- 15 (iii) unrhyw achosion teuluol neu achosion cyfreithiol eraill mewn perthynas â phlant a allai arwain at eu rhoi yng ngofal awdurdod lleol, neu
- (iv) achosion cyfreithiol o dan awdurdodaeth gynhenid yr Uchel Lys mewn perthynas â phlant;
- (g) annog plant i beidio â throeddu;
- 20 (h) osgoi'r angen i blant gael eu lleoli mewn llety diogel;
- (i) galluogi pobl i fyw eu bywydau mewn ffordd mor annibynnol â phosibl.
- (3) Mae'r pethau y gellir eu darparu neu eu trefnu wrth gyflawni'r ddyletswydd yn is-adran (1) yn cynnwys gofal a chymorth (neu yn achos gofalwyr, cymorth) o'r math y mae'n rhaid eu darparu neu y caniateir eu darparu o dan adrannau 31 i 39, ond nid ydynt yn gyfyngedig i'r gofal hwnnw a'r cymorth hwnnw.
- 25 (4) Rhaid i awdurdod lleol, wrth arfer ei swyddogaethau eraill, roi sylw i bwysigrwydd cyflawni'r dibenion yn is-adran (2) yn ei ardal.
- (5) Rhaid i Fwrdd Iechyd Lleol, wrth arfer ei swyddogaethau, roi sylw i bwysigrwydd cyflawni'r dibenion yn is-adran (2) yn ei ardal.
- 30 (6) Wrth gyflawni ei ddyletswydd o dan is-adran (1) –
- (a) rhaid i awdurdod lleol nodi'r gwasanaethau sydd eisoes ar gael yn ei ardal a all helpu i sicrhau'r dibenion yn is-adran (2) ac ystyried cynnwys neu ddefnyddio'r gwasanaethau hynny wrth gyflawni'r ddyletswydd;
- (b) caiff awdurdod lleol gymryd i ystyriaeth wasanaethau y mae'n barnu y gallai fod yn rhesymol i bersonau eraill eu darparu neu eu trefnu wrth iddo benderfynu beth y dylai ddarparu neu drefnu;
- 35 (c) rhaid i awdurdod lleol wneud y defnydd gorau o adnoddau'r awdurdod ac yn benodol osgoi darpariaeth a allai beri gwariant anghymesur.

- (7) Nid yw darpariaeth i'w hystyried yn un sy'n peri gwariant anghymesur ond oherwydd bod y ddarpariaeth honno'n ddrutach na darpariaeth gyffelyb.
- (8) Caiff dau neu fwy o awdurdodau lleol gyflawni'r ddyletswydd ar y cyd o dan is-adran (1) mewn perthynas â'u hardal gyfun; a phan fônt yn gwneud hynny –
- 5 (a) mae cyfeiriadau yn yr adran hon at awdurdod lleol i'w darllen fel cyfeiriadau at yr awdurdodau yn gweithredu ar y cyd, a
- (b) mae cyfeiriadau yn yr adran hon at ardal awdurdod lleol i'w darllen fel cyfeiriadau at yr ardal gyfun.
- (9) Gweler adrannau 40 (eithriad ar gyfer personau sy'n ddarostyngedig i reolaeth fewnfudo), 41 (eithriad ar gyfer darparu gwasanaethau iechyd), 42 (eithriad ar gyfer darparu tai etc) a 43 (cyfyngiadau ar ddarparu taliadau) am eithriad i'r ddyletswydd o dan is-adran (1) a chyfyngiadau ar y modd y caniateir i'r ddyletswydd gael ei chyflawni.

15 Hyrwyddo mentrau cymdeithasol, mentrau cydweithredol, gwasanaethau sy'n cael eu harwain gan ddefnyddwyr a'r trydydd sector

- 15 (1) Rhaid i awdurdod lleol hyrwyddo –
- (a) datblygiad mentrau cymdeithasol yn ei ardal i ddarparu gofal a chymorth a gwasanaethau ataliol;
- (b) datblygiad sefydliadau cydweithredol neu drefniadau cydweithredol yn ei ardal i ddarparu gofal a chymorth a gwasanaethau ataliol;
- 20 (c) ymglymiad personau y mae gofal a chymorth neu wasanaethau ataliol i'w darparu ar eu cyfer yn y broses o ddylunio a gweithredu'r ddarpariaeth honno;
- (d) argaeledd gofal a chymorth a gwasanaethau ataliol yn ei ardal gan sefydliadau trydydd sector (p'un a yw'r sefydliadau yn fentrau cymdeithasol neu'n sefydliadau cydweithredol ai peidio).
- 25 (2) Yn yr adran hon –
- mae "gofal a chymorth" ("*care and support*") yn cynnwys cymorth i ofalwyr; ystyr "gwasanaethau ataliol" ("*preventative services*") yw gwasanaethau y mae'r awdurdod lleol o'r farn y byddent yn sicrhau unrhyw un neu rai o'r dibenion yn adran 14(2);
- 30 mae "y gymdeithas" ("*society*") yn cynnwys adran o'r gymdeithas; ystyr "menter gymdeithasol" ("*social enterprise*") yw sefydliad y mae ei weithgareddau yn gyfan gwbl neu'n bennaf yn rhai y gallai person farnu'n rhesymol eu bod yn weithgareddau a gyflawnir er budd y gymdeithas ("ei amcanion cymdeithasol"), ac sydd –
- 35 (a) yn creu'r rhan fwyaf o'i incwm drwy fusnes neu fasnach,
- (b) yn ailfuddsoddi'r rhan fwyaf o'i elw yn ei amcanion cymdeithasol,
- (c) yn annibynnol ar unrhyw awdurdod cyhoeddus, a
- (d) yn cael ei berchenogi, ei lywio a'i reoli mewn ffordd sy'n gyson â'i amcanion cymdeithasol;

ystyr “sefydliad trydydd sector” (“*third sector organisation*”) yw sefydliad y gallai person farnu’n rhesymol ei fod yn sefydliad sy’n bodoli’n gyfan gwbl neu’n bennaf i ddarparu buddion i’r gymdeithas.

(3) At ddibenion yr adran hon, caiff rheoliadau ddarparu –

- 5 (a) bod gweithgareddau o ddisgrifiad penodedig i’w trin neu ddim i’w trin fel gweithgareddau y gallai person farnu’n rhesymol eu bod yn weithgareddau sy’n cael eu cyflawni er budd y gymdeithas;
- (b) bod sefydliadau neu drefniadau o ddisgrifiad penodedig i’w trin neu ddim i’w trin fel –
- 10 (i) mentrau cymdeithasol,
- (ii) sefydliadau cydweithredol neu drefniadau cydweithredol, neu
- (iii) sefydliadau trydydd sector;
- (c) ar gyfer yr hyn sydd, neu’r hyn nad yw, neu a gaiff fod, yn gyfystyr ag adran o’r gymdeithas.

15 16 Darparu gwybodaeth, cyngor a chynhorthwy

(1) Rhaid i awdurdod lleol sicrhau y darperir gwasanaeth i roi i bobl –

- (a) gwybodaeth a chyngor sy’n ymwneud â gofal a chymorth, a
- (b) cynhorthwy i gael gafael ar ofal a chymorth.

20 (2) Yn is-adran (1)(a), mae “gwybodaeth” yn cynnwys gwybodaeth ariannol (gan gynnwys gwybodaeth am daliadau uniongyrchol), ond nid yw’n gyfyngedig i’r wybodaeth honno.

(3) Rhaid i’r awdurdod lleol geisio sicrhau bod y gwasanaeth yn ddigonol i alluogi person i wneud cynlluniau ar gyfer diwallu anghenion am ofal a chymorth a allai godi.

(4) Rhaid i’r gwasanaeth gynnwys, o leiaf, gyhoeddi gwybodaeth a chyngor am y materion a ganlyn –

- 25 (a) y system y darperir ar ei chyfer gan y Ddeddf hon a’r modd y mae’r system yn gweithredu yn ardal yr awdurdod,
- (b) y mathau o ofal a chymorth sydd ar gael yn ardal yr awdurdod,
- (c) sut i gael gafael ar y gofal a’r cymorth sydd ar gael, a
- 30 (d) sut i leisio pryderon am lesiant person y mae’n ymddangos bod arno anghenion am ofal a chymorth.

(5) Rhaid i Fwrdd Iechyd Lleol neu Ymddiriedolaeth GIG sy’n darparu gwasanaethau mewn ardal awdurdod lleol, at ddibenion yr adran hon, ddarparu gwybodaeth i’r awdurdod lleol hwnnw am y gofal a’r cymorth y mae’n eu darparu yn ardal yr awdurdod lleol.

35 (6) Caiff dau neu fwy o awdurdodau lleol sicrhau ar y cyd fod gwasanaeth yn cael ei ddarparu o dan yr adran hon i’w hardal gyfun; a phan fônt yn gwneud hynny –

- (a) mae cyfeiriadau yn yr adran hon at awdurdod lleol i’w darllen fel cyfeiriadau at yr awdurdodau yn gweithredu ar y cyd, a
- (b) mae cyfeiriadau yn yr adran hon at ardal awdurdod lleol i’w darllen fel cyfeiriadau at yr ardal gyfun.

(7) Yn yr adran hon, mae “gofal a chymorth” yn cynnwys cymorth i ofalwyr.

17 Cofrestrau o bobl â nam ar eu golwg, pobl â nam ar eu clyw a phobl anabl eraill

(1) Rhaid i awdurdod lleol lunio a chynnal cofrestr o’r bobl sy’n preswyllo fel arfer yn ardal yr awdurdod ac –

- (a) sydd â nam ar eu golwg neu nam difrifol ar eu golwg,
- (b) sydd â nam ar eu clyw neu nam difrifol ar eu clyw, neu
- (c) sydd â nam ar eu golwg ac ar eu clyw sydd, gyda’i gilydd, yn cael effaith sylweddol ar eu bywydau bob dydd.

(2) Rhaid i’r gofrestr nodi, mewn cysylltiad â phob person sydd wedi ei gynnwys yn y gofrestr –

- (a) y paragraff yn is-adran (1) y mae’r person hwnnw yn dod o’i fewn, a
- (b) amgylchiadau ieithyddol y person.

(3) Caiff rheoliadau bennu, at ddibenion is-adran (1), categorïau o bobl sydd i’w trin, neu nad ydynt i’w trin, fel pe baent yn dod o fewn paragraff (a), (b) neu (c) o’r is-adran honno.

(4) Rhaid i awdurdod lleol lunio a chynnal cofrestr o blant y mae is-adran (6) yn gymwys iddynt ac sydd o fewn ardal yr awdurdod lleol.

(5) Caiff awdurdod lleol lunio a chynnal cofrestr o oedolion y mae is-adran (6) yn gymwys iddynt ac sydd yn preswyllo fel arfer yn ardal yr awdurdod lleol.

(6) Mae’r is-adran hon yn gymwys i berson –

- (a) sy’n anabl,
- (b) nad yw’n anabl ond y mae ganddo nam corfforol neu feddyliol sy’n arwain, neu y mae’r awdurdod yn barnu y gall yn y dyfodol arwain, at anghenion am ofal a chymorth, neu
- (c) sy’n dod o fewn unrhyw gategori arall o bersonau y mae’r awdurdod yn barnu ei bod yn briodol ei gynnwys mewn cofrestr o bersonau y mae arnynt, neu y mae’r awdurdod yn ystyried y gall fod arnynt yn y dyfodol, anghenion am ofal a chymorth.

(7) O ran awdurdod lleol –

- (a) caiff gategoreiddio pobl sydd wedi eu cynnwys mewn cofrestr o dan is-adran (4) neu (5) fel y gwêl yn dda, a
- (b) rhaid iddo nodi amgylchiadau ieithyddol y bobl hynny yn y gofrestr berthnasol.

(8) Caniateir i’r cofrestrau a lunnir ac a gedwir o dan yr adran hon gael eu defnyddio wrth arfer swyddogaethau’r awdurdod; er enghraifft er mwyn –

- (a) cynllunio’r modd y mae’r awdurdod yn darparu gwasanaethau i ddiwallu anghenion am ofal a chymorth neu gymorth i ofalwyr, a
- (b) monitro newidiadau dros amser yn nifer y bobl yn ardal yr awdurdod y mae arnynt anghenion am ofal a chymorth a’r mathau o anghenion sydd ganddynt hwy neu eu gofalwyr.

(9) Nid oes dim yn yr adran hon yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol gynnwys unrhyw berson mewn cofrestr a gedwir o dan yr adran hon oni bai –

(a) bod y person wedi gwneud cais i gael ei gynnwys yn y gofrestr, neu

(b) bod cais i'w gynnwys felly wedi ei wneud ar ran y person.

(10) Pan fo awdurdod lleol yn cynnwys person mewn cofrestr a gedwir o dan yr adran hon –

(a) rhaid i'r awdurdod hysbysu'r person ei fod wedi ei gynnwys felly, a

(b) os gwneir cais gan y person neu ar ran y person, rhaid i'r awdurdod ddileu o'r gofrestr unrhyw ddata personol (o fewn ystyr "personal data" yn Neddf Diogelu Data 1998) sy'n ymwneud â'r person hwnnw.

RHAN 3

ASESU ANGHENION UNIGOLION

Asesu oedolion

18 Dyletswydd i asesu anghenion oedolyn am ofal a chymorth

(1) Pan fo'n ymddangos i awdurdod lleol y gall fod ar oedolyn anghenion am ofal a chymorth, rhaid i'r awdurdod asesu –

(a) a oes ar yr oedolyn anghenion am ofal a chymorth, a

(b) os oes, beth yw'r anghenion hynny.

(2) Mae'r ddyletswydd o dan is-adran (1) yn gymwys o ran –

(a) oedolyn sy'n preswyllo fel arfer yn ardal yr awdurdod, a

(b) unrhyw oedolyn arall sydd o fewn ardal yr awdurdod.

(3) Mae'r ddyletswydd o dan is-adran (1) yn gymwys ni waeth beth yw barn yr awdurdod lleol ar –

(a) lefel anghenion yr oedolyn am ofal a chymorth, neu

(b) lefel adnoddau ariannol yr oedolyn.

(4) Wrth wneud asesiad o anghenion o dan yr adran hon, rhaid i'r awdurdod lleol –

(a) ceisio canfod y canlyniadau y mae'r oedolyn yn dymuno eu sicrhau mewn bywyd o ddydd i ddydd,

(b) asesu a allai darparu –

(i) gofal a chymorth,

(ii) gwasanaethau ataliol, neu

(iii) gwybodaeth, cyngor neu gynhorthwy,

gyfrannu at sicrhau'r canlyniadau hynny neu fel arall ddiwallu'r anghenion a nodir gan yr asesiad, ac os felly, i ba raddau, ac

(c) asesu a allai materion eraill gyfrannu at sicrhau'r canlyniadau hynny neu fel arall ddiwallu'r anghenion hynny, ac os felly, i ba raddau.

(5) Rhaid i awdurdod lleol, wrth iddo wneud asesiad o anghenion o dan yr adran hon, gynnwys—

(a) yr oedolyn, a

(b) pan fo'n ddichonadwy, unrhyw ofalwr sydd gan yr oedolyn.

5 (6) Natur yr asesiad o anghenion sy'n ofynnol gan yr adran hon yw un y mae'r awdurdod lleol yn barnu ei fod yn gymesur o dan yr amgylchiadau, yn ddarostyngedig i unrhyw ofyniad mewn rheoliadau o dan adran 26.

19 Oedolyn yn gwrthod asesiad o anghenion

10 (1) Os yw oedolyn yn gwrthod asesiad o'i anghenion o dan adran 18, nid yw'r ddyletswydd o dan yr adran honno i asesu anghenion yr oedolyn yn gymwys.

(2) Ond nid yw gwrthodiad o dan is-adran (1) yn rhyddhau awdurdod lleol o'i ddyletswydd o dan adran 18 yn yr achosion a ganlyn—

ACHOS 1 - mae'r awdurdod lleol wedi ei fodloni—

(a) bod yr oedolyn heb alluedd i benderfynu a ddylai wrthod cael yr asesiad, a

15 (b) byddai cael yr asesiad er lles pennaf yr oedolyn;

ACHOS 2 - mae'r awdurdod lleol yn amau bod yr oedolyn yn cael, neu'n wynebu risg o gael, ei gam-drin neu ei esgeuluso.

20 (3) Pan fo'r awdurdod lleol wedi ei ryddhau o'i ddyletswydd o dan adran 18 drwy wrthodiad o dan is-adran (1) o'r adran hon, ailymrwymir i'r ddyletswydd i asesu'r oedolyn o dan adran 18 os bydd—

(a) yr oedolyn yn gofyn wedyn am asesiad, neu

(b) yr awdurdod lleol o'r farn bod anghenion neu amgylchiadau'r oedolyn wedi newid (yn ddarostyngedig i unrhyw wrthodiad pellach o dan yr adran hon).

Asesu plant

25 20 Dyletswydd i asesu anghenion plentyn am ofal a chymorth

(1) Pan fo'n ymddangos i awdurdod lleol y gall fod angen gofal a chymorth ar blentyn yn ychwanegol at, neu yn lle, y gofal a'r cymorth sy'n cael eu darparu gan deulu'r plentyn, rhaid i'r awdurdod asesu—

(a) a oes angen gofal a chymorth o'r math hwnnw ar y plentyn, a

30 (b) os oes, beth yw'r anghenion hynny.

(2) Mae'r ddyletswydd o dan is-adran (1) yn gymwys o ran—

(a) plentyn sy'n preswyllo fel arfer yn ardal yr awdurdod, a

(b) unrhyw blentyn arall sydd o fewn ardal yr awdurdod.

35 (3) Mae'r ddyletswydd o dan is-adran (1) yn gymwys ni waeth beth fo barn yr awdurdod lleol—

(a) ar lefel anghenion y plentyn am ofal a chymorth, neu

(b) ar lefel adnoddau ariannol y plentyn, rhieni'r plentyn neu unrhyw berson arall a chanddo gyfrifoldeb rhiant dros y plentyn.

- (4) Wrth wneud asesiad o anghenion o dan yr adran hon, rhaid i'r awdurdod lleol –
- (a) asesu anghenion datblygiadol y plentyn,
 - (b) ceisio canfod y canlyniadau –
 - (i) y mae'r plentyn yn dymuno eu sicrhau, i'r graddau y mae'n barnu ei bod yn briodol o roi sylw i oedran a dealltwriaeth y plentyn,
 - (ii) y mae'r personau a chanddynt gyfrifoldeb rhiant dros y plentyn yn dymuno eu sicrhau mewn perthynas â'r plentyn, i'r graddau y mae'n barnu ei bod yn briodol o roi sylw i'r angen am hyrwyddo llesiant y plentyn, a
 - (iii) y mae personau a bennir mewn rheoliadau (os oes rhai) yn dymuno eu sicrhau mewn perthynas â'r plentyn,
 - (c) asesu a allai darparu –
 - (i) gofal a chymorth,
 - (ii) gwasanaethau ataliol, neu
 - (iii) gwybodaeth, cyngor neu gymhorthwy,gyfrannu at sicrhau'r canlyniadau hynny neu fel arall ddiwallu'r anghenion hynny, ac os felly, i ba raddau,
 - (d) asesu a allai materion eraill gyfrannu at sicrhau'r canlyniadau hynny neu fel arall ddiwallu'r anghenion hynny, ac os felly, i ba raddau, ac
 - (e) ystyried unrhyw amgylchiadau eraill sy'n effeithio ar lesiant y plentyn.
- (5) Rhaid i awdurdod lleol, wrth iddo wneud asesiad o anghenion o dan yr adran hon, gynnwys –
- (a) y plentyn, a
 - (b) unrhyw berson sydd â chyfrifoldeb rhiant dros y plentyn.
- (6) Natur yr asesiad o anghenion sy'n ofynnol gan yr adran hon yw un y mae'r awdurdod lleol yn barnu ei fod yn gymesur o dan yr amgylchiadau, yn ddarostyngedig i unrhyw ofyniad mewn rheoliadau o dan adran 26.
- (7) At ddibenion is-adran (1) rhagdybir bod angen gofal a chymorth ar blentyn anabl yn ychwanegol at, neu yn lle, y gofal a'r cymorth sy'n cael eu darparu gan deulu'r plentyn.
- (8) Nid yw'r adran hon yn gymwys i blentyn sy'n derbyn gofal gan –
- (a) awdurdod lleol,
 - (b) awdurdod lleol yn Lloegr,
 - (c) awdurdod lleol yn yr Alban, neu
 - (d) ymddiriedolaeth Iechyd a Gofal Cymdeithasol.

35 21 Plentyn yn gwrthod asesiad o'i anghenion

- (1) Os yw plentyn sy'n 16 neu'n 17 oed yn gwrthod asesiad o'i anghenion o dan adran 20, nid yw'r ddyletswydd o dan yr adran honno i asesu anghenion y plentyn yn gymwys.

- (2) Ond nid yw gwrthodiad o dan is-adran (1) yn rhyddhau awdurdod lleol o'i ddyletswydd o dan adran 20 yn yr achosion a ganlyn –

ACHOS 1 - mae'r awdurdod lleol wedi ei fodloni –

- (a) bod y plentyn heb alluedd i benderfynu a ddylai wrthod cael yr asesiad, a
(b) y byddai cael yr asesiad er lles pennaf y plentyn;

ACHOS 2 - mae'r awdurdod lleol yn amau bod y plentyn yn cael, neu'n wynebu risg o gael, ei gam-drin, ei esgeuluso, neu ei niweidio mewn modd arall.

- (3) Pan fo plentyn o dan 16 oed yn gwrthod asesiad o'i anghenion o dan adran 20, nid yw'r ddyletswydd o dan yr adran honno i asesu anghenion y plentyn yn gymwys os yw'r awdurdod lleol wedi ei fodloni bod gan y plentyn ddealltwriaeth ddigonol i wneud penderfyniad deallus ynghylch gwrthod asesiad o anghenion.

- (4) Ond nid yw gwrthodiad o dan is-adran (3) yn rhyddhau awdurdod lleol o'i ddyletswydd o dan adran 20 os yw'r awdurdod yn amau bod y plentyn yn cael, neu'n wynebu risg o gael, ei gam-drin, ei esgeuluso, neu ei niweidio mewn modd arall.

- (5) Pan fo awdurdod lleol wedi ei ryddhau o'i ddyletswydd o dan adran 20 gan wrthodiad o dan yr adran hon, ailymrwymir i'r ddyletswydd i asesu'r plentyn o dan adran 20 –

- (a) os yw'r plentyn yn gofyn wedyn am asesiad, neu
(b) os yw'r awdurdod lleol o'r farn bod anghenion neu amgylchiadau'r plentyn wedi newid (yn ddarostyngedig i unrhyw wrthodiad pellach o dan yr adran hon).

22 Rhiant yn gwrthod asesiad o anghenion ar gyfer plentyn

- (1) Os yw person sydd â chyfrifoldeb rhiant dros blentyn o dan 16 oed yn gwrthod asesiad o anghenion ar gyfer y plentyn hwnnw o dan adran 20, nid yw'r ddyletswydd o dan yr adran honno i asesu anghenion y plentyn yn gymwys.

- (2) Ond nid yw gwrthodiad o dan is-adran (1) yn rhyddhau awdurdod lleol o'i ddyletswydd o dan adran 20 yn yr achosion a ganlyn –

ACHOS 1 - mae'r awdurdod lleol yn amau bod y plentyn yn cael, neu'n wynebu risg o gael, ei gam-drin, ei esgeuluso neu ei niweidio mewn modd arall;

ACHOS 2 - mae'r awdurdod lleol wedi ei fodloni nad oes gan y person sydd â chyfrifoldeb rhiant dros y plentyn alluedd i benderfynu a ddylid gwrthod yr asesiad;

ACHOS 3 - mae'r awdurdod lleol wedi ei fodloni bod gan y plentyn ddealltwriaeth ddigonol i wneud penderfyniad deallus ynghylch gwrthod asesiad o anghenion ac nid yw'r plentyn yn cytuno â'r gwrthodiad gan y person sydd â chyfrifoldeb rhiant dros y plentyn.

- (3) Pan fo awdurdod lleol wedi ei ryddhau o'i ddyletswydd o dan adran 20 drwy wrthodiad o dan yr is-adran hon, ailymrwymir i'r ddyletswydd i asesu'r plentyn o dan adran 20 –

- (a) os yw'r person sydd â chyfrifoldeb rhiant dros y plentyn yn gofyn wedyn am asesiad, neu

- (b) os yw'r awdurdod lleol o'r farn bod anghenion y plentyn, anghenion person sydd â chyfrifoldeb rhiant dros y plentyn neu amgylchiadau'r plentyn neu berson sydd â chyfrifoldeb rhiant dros y plentyn wedi newid (yn ddarostyngedig i unrhyw wrthodiad pellach o dan yr adran hon).

5

*Asesu gofalwyr***23 Dyletswydd i asesu anghenion gofalwr am gymorth**

- (1) Pan fo'n ymddangos i awdurdod lleol y gall fod ar ofalwr anghenion am gymorth, rhaid i'r awdurdod asesu –

10

- (a) a oes ar y gofalwr anghenion am gymorth (neu a yw'n debygol y bydd arno anghenion am gymorth yn y dyfodol), a

- (b) os oes, beth yw'r anghenion hynny (neu'r anghenion tebygol yn y dyfodol).

- (2) Mae'r ddyletswydd o dan is-adran (1) yn gymwys o ran gofalwr sy'n darparu neu'n bwriadu darparu gofal –

15

- (a) i oedolyn neu blentyn anabl sy'n preswyllo fel arfer yn ardal yr awdurdod, neu

- (b) i unrhyw oedolyn arall neu blentyn anabl arall sydd o fewn ardal yr awdurdod.

- (3) Mae'r ddyletswydd o dan is-adran (1) yn gymwys ni waeth beth fo barn yr awdurdod –

- (a) ar lefel anghenion y gofalwr am gymorth, neu

- (b) ar lefel adnoddau ariannol y gofalwr neu'r person y mae'r gofalwr yn darparu neu'n bwriadu darparu gofal iddo.

20

- (4) Wrth gynnal asesiad o anghenion o dan yr adran hon, rhaid i'r awdurdod lleol –

- (a) asesu i ba raddau y mae'r gofalwr yn gallu, ac y bydd yn parhau i allu, darparu gofal i'r person y mae'r gofalwr yn darparu neu'n bwriadu darparu gofal iddo,

- (b) asesu i ba raddau y mae'r gofalwr yn fodlon, ac y bydd yn parhau i fod yn fodlon, gwneud hynny,

25

- (c) yn achos gofalwr sy'n oedolyn, ceisio canfod y canlyniadau y mae'r gofalwr yn dymuno eu sicrhau,

- (d) yn achos gofalwr sy'n blentyn, ceisio canfod y canlyniadau –

- (i) y mae'r gofalwr yn dymuno eu sicrhau, i'r graddau y mae'r awdurdod lleol yn barnu ei bod yn briodol, o roi sylw i oedran a dealltwriaeth y gofalwr,

30

- (ii) y mae'r personau sydd â chyfrifoldeb rhiant dros y gofalwr yn dymuno eu sicrhau mewn perthynas â'r gofalwr i'r graddau y mae'r awdurdod lleol yn barnu ei bod yn briodol, o roi sylw i'r angen am hyrwyddo llesiant y gofalwr, a

- (iii) y mae personau a bennir mewn rheoliadau (os oes rhai) yn dymuno eu sicrhau mewn perthynas â'r gofalwr,

35

- (e) asesu a allai darparu –

- (i) cymorth,

- (ii) gwasanaethau ataliol, neu

- (iii) gwybodaeth, cyngor neu gynhorthwy,

gyfrannu at sicrhau'r canlyniadau hynny neu fel arall ddiwallu'r anghenion a nodir gan yr asesiad, ac os felly, i ba raddau, ac

(f) asesu a allai materion eraill gyfrannu at sicrhau'r canlyniadau hynny neu fel arall ddiwallu'r anghenion hynny, ac os felly, i ba raddau.

5 (5) Rhaid i awdurdod lleol, wrth iddo gynnal asesiad o anghenion o dan yr adran hon, roi sylw i'r materion a ganlyn—

(a) a yw'r gofalwr yn gweithio neu'n dymuno gwneud hynny,

(b) a yw'r gofalwr yn cymryd rhan, neu'n dymuno cymryd rhan, mewn gweithgareddau addysg, hyfforddiant neu unrhyw weithgaredd hamdden, ac

10 (c) yn achos gofalwr sy'n blentyn—

(i) anghenion datblygiadol y plentyn, a

(ii) a yw'n briodol i'r plentyn ddarparu'r gofal (neu unrhyw ofal) yng ngoleuni'r anghenion hynny.

15 (6) Rhaid i awdurdod lleol, wrth iddo wneud asesiad o anghenion o dan yr adran hon, gynnwys—

(a) y gofalwr, a

(b) pan fo'n ddichonadwy, y person y mae'r gofalwr yn darparu neu'n bwriadu darparu gofal iddo.

20 (7) Natur yr asesiad o anghenion sy'n ofynnol gan yr adran hon yw un y mae'r awdurdod lleol yn barnu ei fod yn gymesur o dan yr amgylchiadau, yn ddarostyngedig i unrhyw ofyniad mewn rheoliadau o dan adran 26.

24 Gofalwr yn gwrthod asesiad o anghenion

25 (1) Os yw gofalwr sy'n oedolyn neu'n blentyn sy'n 16 neu'n 17 oed yn gwrthod asesiad o anghenion o dan adran 23, nid yw'r ddyletswydd o dan yr adran honno i asesu anghenion y gofalwr yn gymwys.

(2) Pan fo awdurdod lleol wedi ei ryddhau o'i ddyletswydd o dan adran 23 drwy wrthodiad o dan yr adran hon, ailymrwymir i'r ddyletswydd i asesu'r gofalwr o dan adran 23—

(a) os yw'r gofalwr yn gofyn wedyn am asesiad, neu

30 (b) os yw'r awdurdod lleol o'r farn bod anghenion neu amgylchiadau'r gofalwr wedi newid (yn ddarostyngedig i unrhyw wrthodiad pellach o dan yr adran hon).

Materion atodol

25 Cyfuno asesiadau o anghenion ac asesiadau eraill

35 (1) Pan fo gan berson, y mae'n ymddangos bod arno angen gofal a chymorth, ofalwr, caiff awdurdod lleol gyfuno—

(a) asesiad o anghenion y person o dan adran 18 neu 20, a

(b) asesiad o anghenion y gofalwr o dan adran 23.

(2) Ond pan fo'r person y mae'n ymddangos bod arno angen gofal a chymorth a'r gofalwr ill dau wedi cyrraedd 16 oed, ni chaiff yr awdurdod wneud hynny ond os yw'r person y mae'n ymddangos bod arno angen gofal a chymorth a'r gofalwr yn cytuno.

(3) Pan fo'n ymddangos bod gan berson y mae arno angen cymorth fel gofalwr anghenion am ofal a chymorth yn ei hawl ei hun, caiff awdurdod lleol gyfuno, mewn cysylltiad â'r person hwnnw, asesiad o anghenion o dan adran 23 ag asesiad o anghenion o dan adran 18 neu 20.

(4) Caiff awdurdod lleol wneud asesiad o anghenion yr un pryd ag y bydd ef neu gorff arall yn gwneud asesiad arall o dan unrhyw ddeddfiad o ran y person y mae'r asesiad o anghenion yn ymwneud ag ef.

(5) At ddibenion is-adran (4) –

(a) caiff yr awdurdod lleol wneud yr asesiad arall ar ran y corff arall neu ar y cyd ag ef, neu

(b) os yw'r corff arall eisoes wedi trefnu i'r asesiad arall gael ei wneud ar y cyd â pherson arall, caiff yr awdurdod lleol wneud yr asesiad arall ar y cyd â'r corff arall a'r person arall hwnnw.

26 Rheoliadau ynghylch asesu

(1) Rhaid i reoliadau wneud darpariaeth am wneud asesiadau o anghenion.

(2) Rhaid i reoliadau o dan yr adran hon wneud darpariaeth ar gyfer adolygu asesiadau o anghenion, a chaniateir iddynt, er enghraifft, bennu –

(a) y personau a gaiff ofyn am adolygiad o asesiad (ar eu rhan hwy eu hunain neu ar ran person arall);

(b) o dan ba amgylchiadau –

(i) y caiff awdurdod lleol wrthod cydymffurfio â chais am adolygiad o asesiad, a

(ii) na chaiff awdurdod lleol wrthod gwneud hynny.

(3) Caiff rheoliadau o dan yr adran hon hefyd, er enghraifft, ddarparu ar gyfer –

(a) personau pellach y mae'n rhaid i awdurdod lleol eu cynnwys wrth iddo wneud asesiad o dan adran 18, 20 neu 23;

(b) y ffordd y mae asesiad i'w wneud, a chan bwy a phryd;

(c) cofnodi canlyniadau asesiad;

(d) yr ystyriaethau y mae awdurdod lleol i roi sylw iddynt wrth gyflawni asesiad;

(e) pwerau i ddarparu gwybodaeth at ddibenion asesu.

27 Rhan 3: dehongli

Yn y Rhan hon –

ystyr "gwasanaethau ataliol" ("*preventative services*") yw gwasanaethau y gellir eu darparu yn rhinwedd adran 14;

ystyr "gwybodaeth, cyngor neu gynhorthwy" ("*information, advice or assistance*") yw gwybodaeth, cyngor neu gynhorthwy y gellir eu darparu yn rhinwedd adran 16.

RHAN 4

DIWALLU ANGHENION

Penderfynu beth i'w wneud ar ôl asesiad o anghenion

28 Dyfarnu cymhwystra ac ystyried beth i'w wneud i ddiwallu anghenion

- 5 (1) Pan fo awdurdod lleol wedi ei fodloni, ar sail asesiad o anghenion, bod ar berson anghenion am ofal a chymorth neu, os gofalwr yw'r person, bod arno anghenion am gymorth, rhaid i'r awdurdod –
- (a) dyfarnu a oes unrhyw un neu rai o'r anghenion yn bodloni'r meini prawf cymhwystra;
- 10 (b) os nad yw'r anghenion yn bodloni'r meini prawf cymhwystra, ddyfarnu a yw'n angenrheidiol diwallu'r anghenion, serch hynny, i amddiffyn y person –
- (i) rhag cael ei gam-drin neu ei esgeuluso, neu rhag risg o gael ei gam-drin neu ei esgeuluso (os oedolyn yw'r person);
- (ii) rhag cael ei gam-drin neu ei esgeuluso, neu rhag risg o gael ei gam-drin neu ei esgeuluso, neu rhag cael, neu rhag risg o gael, ei niweidio mewn modd arall (os plentyn yw'r person);
- 15 (c) dyfarnu a yw'r anghenion yn galw am arfer unrhyw swyddogaeth sydd ganddo o dan y Ddeddf hon neu Rannau 4 neu 5 o Ddeddf Plant 1989, i'r graddau y mae'r swyddogaeth yn berthnasol i'r person hwnnw;
- 20 (d) ystyried a fyddai darparu unrhyw beth y gellir ei ddarparu yn rhinwedd adran 14 (gwasanaethau ataliol) neu 16 (gwybodaeth, cyngor a chynhorthwy) neu unrhyw beth arall a all fod ar gael yn y gymuned o fudd i'r person.
- (2) Os yw awdurdod lleol yn dyfarnu bod rhaid i unrhyw anghenion gael eu diwallu, neu eu bod i'w diwallu, o dan adrannau 31 i 39, rhaid i'r awdurdod –
- 25 (a) ystyried yr hyn y gellid ei wneud i ddiwallu'r anghenion hynny;
- (b) ystyried a fyddai'n codi ffi am wneud y pethau hynny, ac os felly, dyfarnu swm y ffi honno (gweler Rhan 5).
- (3) Rhaid i reoliadau wneud darpariaeth ynghylch cyflawni'r ddyletswydd o dan is-adran (1)(a).
- 30 (4) Mae anghenion yn bodloni'r meini prawf cymhwystra os ydynt –
- (a) o ddisgrifiad a bennir mewn rheoliadau, neu
- (b) yn rhan o gyfuniad o anghenion o ddisgrifiad a bennir felly.
- (5) Caiff y rheoliadau, er enghraifft, ddisgrifio anghenion drwy gyfeirio at –
- (a) yr effaith y mae'r anghenion yn ei chael ar y person o dan sylw;
- 35 (b) amgylchiadau'r person.

29 Y weithdrefn ar gyfer rheoliadau o dan adran 28

- (1) Cyn gwneud rheoliadau o dan adran 28(3) neu (4), rhaid i Weinidogion Cymru gymryd y camau a ganlyn.
- (2) Rhaid i Weinidogion Cymru ymgynghori ar y rheoliadau drafft arfaethedig â'r canlynol—
- (a) unrhyw bersonau y mae'n ymddangos iddynt fod y rheoliadau yn debygol o effeithio arnynt,
 - (b) unrhyw sefydliadau y mae'n ymddangos iddynt eu bod yn cynrychioli buddiannau personau y mae'r rheoliadau yn debygol o effeithio arnynt, ac
 - (c) unrhyw bersonau eraill y maent yn ystyried eu bod yn briodol.
- (3) Rhaid i Weinidogion Cymru—
- (a) rhoi cyfnod o 12 wythnos o leiaf i'r personau hynny i gyflwyno sylwadau ar y rheoliadau drafft arfaethedig,
 - (b) ystyried unrhyw sylwadau a gyflwynir o fewn y cyfnod hwnnw, ac
 - (c) cyhoeddi crynodeb o'r sylwadau hynny.
- (4) Rhaid i Weinidogion Cymru osod drafft o'r rheoliadau gerbron Cynulliad Cenedlaethol Cymru.
- (5) O ran y rheoliadau drafft a osodir o dan is-adran (4)—
- (a) rhaid iddynt fynd gyda datganiad gan Weinidogion Cymru yn rhoi manylion unrhyw wahaniaethau rhwng y rheoliadau drafft yr ymgynghorwyd arnynt o dan is-adran (2) a'r rheoliadau drafft a osodir o dan is-adran (4), a
 - (b) ni chaniateir iddynt gael eu cymeradwyo drwy benderfyniad gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru yn unol ag adran 190(6) tan ar ôl i'r cyfnod o 60 niwrnod, yn dechrau ar y diwrnod y gosodir y rheoliadau drafft, ddod i ben.

30 Sut i ddiwallu anghenion

- (1) Mae'r canlynol yn enghreifftiau o'r ffyrdd y caiff awdurdod lleol ddiwallu anghenion o dan adrannau 31 i 39—
- (a) drwy drefnu bod person heblaw'r awdurdod yn darparu rhywbeth;
 - (b) drwy ddarparu rhywbeth ei hun;
 - (c) drwy ddarparu rhywbeth, neu drwy drefnu i rywbeth gael ei ddarparu, i berson ac eithrio'r person ag anghenion am ofal a chymorth (neu gymorth yn achos gofalwr).
- (2) Mae'r canlynol yn enghreifftiau o'r hyn y gellir ei ddarparu neu ei drefnu i ddiwallu anghenion o dan adrannau 31 i 39—
- (a) llety mewn cartref gofal, cartref plant neu fangre o ryw fath arall;
 - (b) gofal a chymorth gartref neu yn y gymuned;
 - (c) gwasanaethau, nwyddau a chyfleusterau;
 - (d) gwybodaeth a chyngor;

- (e) cwnsela ac eiriolaeth;
- (f) gwaith cymdeithasol;
- (g) taliadau (gan gynnwys taliadau uniongyrchol);
- (h) cymhorthion ac addasiadau;
- (i) therapi galwedigaethol.

(3) Gweler adrannau 41 (eithriad ar gyfer darparu gwasanaethau iechyd), 42 (eithriad ar gyfer darparu tai etc) a 43 (cyfyngiadau ar ddarparu taliadau) ar gyfer cyfyngiadau ar yr hyn y caniateir ei ddarparu neu ei drefnu i ddiwallu anghenion am ofal a chymorth a'r ffordd y caniateir ei ddarparu neu ei drefnu.

Diwallu anghenion gofal a chymorth oedolion

31 Dyletswydd i ddiwallu anghenion gofal a chymorth oedolyn

(1) Rhaid i awdurdod lleol ddiwallu anghenion oedolyn am ofal a chymorth os caiff ei fodloni bod amodau 1, 2 a 3 wedi eu cyflawni (ond gweler is-adran (6)).

(2) Amod 1 yw –

- (a) bod yr oedolyn yn preswyllo fel arfer yn ardal yr awdurdod lleol, neu
- (b) nad oes gan yr oedolyn breswylfa sefydlog a'i fod o fewn ardal yr awdurdod.

(3) Amod 2 yw –

- (a) bod yr anghenion yn bodloni'r meini prawf cymhwysra, neu
- (b) bod yr awdurdod lleol yn barnu ei bod yn angenrheidiol diwallu'r anghenion er mwyn amddiffyn yr oedolyn rhag cael ei gam-drin neu ei esgeuluso rhag risg o gael ei gam-drin neu ei esgeuluso.

(4) Amod 3 yw –

- (a) nad oes unrhyw ffi yn cael ei chodi am y gofal a'r cymorth y mae eu hangen i ddiwallu'r anghenion hynny, neu
- (b) bod ffi yn cael ei chodi am y gofal a'r cymorth hwnnw ond –

- (i) bod yr awdurdod lleol wedi ei fodloni ar sail asesiad ariannol bod adnoddau ariannol yr oedolyn ar neu islaw'r terfyn ariannol,
- (ii) bod yr awdurdod lleol wedi ei fodloni ar sail asesiad ariannol bod adnoddau ariannol yr oedolyn uwchlaw'r terfyn ariannol ond bod yr oedolyn, serch hynny, yn gofyn i'r awdurdod ddiwallu ei anghenion, neu
- (iii) nad oes gan yr oedolyn alluedd i drefnu ar gyfer darparu gofal a chymorth ac nad oes unrhyw berson sydd wedi ei awdurdodi i wneud trefniadau o'r fath o dan Ddeddf Galluedd Meddyliol 2005 neu sydd fel arall mewn sefyllfa i wneud hynny ar ran yr oedolyn.

(5) I gael ystyr "asesiad ariannol" a "terfyn ariannol" gweler Rhan 5.

(6) Nid yw'r ddyletswydd o dan is-adran (1) yn gymwys i anghenion oedolyn i'r graddau y mae'r awdurdod lleol wedi ei fodloni bod yr anghenion hynny yn cael eu diwallu gan ofalwr.

32 Pŵer i ddiwallu anghenion gofal a chymorth oedolyn

- (1) Caiff awdurdod lleol ddiwallu anghenion oedolyn am ofal a chymorth os yw'r oedolyn—
- (a) yn ardal yr awdurdod lleol, neu
 - (b) yn preswyllo fel arfer yn ardal yr awdurdod, ond y tu allan i'w ardal.
- (2) Os yw awdurdod lleol yn diwallu o dan is-adran (1) anghenion oedolyn sy'n preswyllo fel arfer mewn ardal awdurdod lleol arall, rhaid iddo hysbysu'r awdurdod lleol lle y mae'r oedolyn yn preswyllo fel arfer ei fod yn gwneud hynny.
- (3) Mae gan awdurdod lleol bŵer i ddiwallu anghenion o dan yr adran hon p'un a yw wedi cwblhau asesiad o anghenion ai peidio yn unol â Rhan 3 neu asesiad ariannol yn unol â Rhan 5.

*Diwallu anghenion plant am ofal a chymorth***33 Dyletswydd i ddiwallu anghenion gofal a chymorth plentyn**

- (1) Rhaid i awdurdod lleol ddiwallu anghenion plentyn am ofal a chymorth os caiff ei fodloni bod amodau 1 a 2, ac unrhyw amodau a bennir mewn rheoliadau, wedi eu cyflawni (ond gweler is-adrannau (5) a (6)).
- (2) Amod 1 yw bod y plentyn yn ardal yr awdurdod lleol.
- (3) Amod 2 yw—
- (a) bod yr anghenion yn bodloni'r meini prawf cymhwysra, neu
 - (b) bod yr awdurdod lleol yn barnu ei bod yn angenrheidiol diwallu'r anghenion er mwyn amddiffyn y plentyn—
 - (i) rhag cael, neu rhag risg o gael, ei gam-drin neu ei esgeuluso, neu
 - (ii) rhag cael, neu rhag risg o gael, ei niweidio mewn modd arall.
- (4) Os yw'r awdurdod lleol wedi ei hysbysu am blentyn o dan adran 114(2)(a), rhaid iddo drin y plentyn fel un sydd o fewn ei ardal at ddibenion yr adran hon.
- (5) Nid yw'r ddyletswydd o dan is-adran (1) yn gymwys i anghenion plentyn i'r graddau y mae'r awdurdod lleol wedi ei fodloni bod yr anghenion hynny yn cael eu diwallu gan deulu'r plentyn neu ofalwr.
- (6) Nid yw'r adran hon yn gymwys i blentyn sy'n derbyn gofal gan—
- (a) awdurdod lleol,
 - (b) awdurdod lleol yn Lloegr,
 - (c) awdurdod lleol yn yr Alban, neu
 - (d) ymddiriedolaeth Iechyd a Gofal Cymdeithasol.

34 Pŵer i ddiwallu anghenion gofal a chymorth plentyn

- (1) Caiff awdurdod lleol ddiwallu anghenion plentyn am ofal a chymorth os yw'r plentyn—
- (a) o fewn ardal yr awdurdod lleol, neu
 - (b) yn preswyllo fel arfer o fewn ardal yr awdurdod, ond y tu allan i'w ardal,
- (ond gweler is-adran (4)).

- (2) Os yw awdurdod lleol yn diwallu o dan is-adran (1) anghenion plentyn sy'n preswyllo fel arfer o fewn ardal awdurdod lleol arall, rhaid iddo hysbysu'r awdurdod lleol y mae'r plentyn yn preswyllo fel arfer yn ei ardal ei fod yn gwneud hynny.
- (3) Mae gan awdurdod lleol bŵer i ddiwallu anghenion o dan yr adran hon p'un a yw wedi cwblhau asesiad ai peidio o anghenion yn unol â Rhan 3 neu asesiad ariannol yn unol â Rhan 5.
- (4) Nid yw'r adran hon yn gymwys i blentyn sy'n derbyn gofal gan –
- (a) awdurdod lleol,
 - (b) awdurdod lleol yn Lloegr,
 - (c) awdurdod lleol yn yr Alban, neu
 - (d) ymddiriedolaeth Iechyd a Gofal Cymdeithasol.

35 Dyletswydd i gadw cyswllt â'r teulu

- (1) Mae'r adran hon yn gymwys i blentyn –
- (a) sydd o fewn ardal awdurdod lleol,
 - (b) y mae'r awdurdod lleol o'r farn bod ganddo anghenion am ofal a chymorth yn ychwanegol at y gofal a'r cymorth sy'n cael eu darparu gan deulu'r plentyn,
 - (c) sy'n byw ar wahân i'w deulu, a
 - (d) nad yw'n derbyn gofal gan yr awdurdod lleol.
- (2) Os yw'r awdurdod lleol o'r farn ei bod yn angenrheidiol gwneud hynny er mwyn hyrwyddo llesiant y plentyn, rhaid iddo gymryd unrhyw gamau sy'n rhesymol ymarferol er mwyn –
- (a) galluogi'r plentyn i fyw gyda'i deulu, neu
 - (b) hyrwyddo cyswllt rhwng y plentyn a'i deulu.

Diwallu anghenion gofalwr am gymorth

36 Dyletswydd i ddiwallu anghenion gofalwr sy'n oedolyn am gymorth

- (1) Rhaid i awdurdod lleol ddiwallu anghenion gofalwr sy'n oedolyn am gymorth os caiff ei fodloni bod amodau 1, 2 a 3, ac unrhyw amodau a bennir mewn rheoliadau, wedi eu cyflawni.
- (2) Amod 1 yw bod y person y gofelir amdano gan y gofalwr –
- (a) yn oedolyn –
 - (i) sy'n preswyllo fel arfer yn ardal yr awdurdod lleol, neu
 - (ii) nad oes ganddo breswylfa sefydlog ac sydd o fewn ardal yr awdurdod, neu
 - (b) yn blentyn anabl sydd o fewn ardal yr awdurdod.
- (3) Amod 2 yw bod anghenion y gofalwr yn bodloni'r meini prawf cymhwysra.

(4) Amod 3—

(a) i'r graddau y mae diwallu anghenion y gofalwr yn golygu darparu cymorth i'r gofalwr—

(i) yw nad oes ffi yn cael ei chodi o dan adran 53 am ddiwallu'r anghenion hynny, neu

(ii) i'r graddau y mae ffi yn cael ei chodi, yw bod is-adran (5) neu (6) yn gymwys, a

(b) i'r graddau y mae diwallu anghenion y gofalwr yn golygu darparu gofal a chymorth i oedolyn y mae'r gofalwr yn gofalu amdano—

(i) yw nad oes ffi yn cael ei chodi o dan adran 53 am ddiwallu'r anghenion hynny a bod yr oedolyn y mae'r gofalwr yn gofalu amdano yn cytuno bod yr anghenion o dan sylw yn cael eu diwallu yn y modd hwnnw, neu

(ii) i'r graddau y mae ffi yn cael ei chodi, bod is-adran (7) neu (8) yn gymwys.

(5) Mae'r is-adran hon yn gymwys os yw'r awdurdod lleol wedi ei fodloni ar sail asesiad ariannol fod adnoddau ariannol y gofalwr ar neu islaw'r terfyn ariannol.

(6) Mae'r is-adran hon yn gymwys—

(a) os yw'r awdurdod lleol wedi ei fodloni ar sail asesiad ariannol fod adnoddau ariannol y gofalwr uwchlaw'r terfyn ariannol, a

(b) os yw'r gofalwr, serch hynny, yn gofyn i'r awdurdod ddiwallu'r anghenion o dan sylw.

(7) Mae'r is-adran hon yn gymwys—

(a) os yw'r awdurdod lleol wedi ei fodloni ar sail asesiad ariannol fod adnoddau ariannol yr oedolyn y mae'r gofalwr yn gofalu amdano ar neu islaw'r terfyn ariannol, a

(b) os yw'r oedolyn yn cytuno bod yr awdurdod yn diwallu'r anghenion o dan sylw drwy ddarparu gofal a chymorth i'r oedolyn.

(8) Mae'r is-adran hon yn gymwys—

(a) os yw'r awdurdod lleol wedi ei fodloni ar sail asesiad ariannol fod adnoddau ariannol yr oedolyn y mae'r gofalwr yn gofalu amdano uwchlaw'r terfyn ariannol, a

(b) os yw'r oedolyn, serch hynny, yn gofyn i'r awdurdod ddiwallu'r anghenion o dan sylw drwy ddarparu gofal a chymorth i'r oedolyn.

(9) I gael ystyr "asesiad ariannol" a "terfyn ariannol" gweler Rhan 5.

37 Dyletswydd i ddiwallu anghenion cymorth gofalwr sy'n blentyn

(1) Rhaid i awdurdod lleol ddiwallu anghenion gofalwr sy'n blentyn am gymorth os caiff ei fodloni bod amodau 1, 2 a 3, ac unrhyw amodau a bennir mewn rheoliadau, wedi eu cyflawni.

- (2) Amod 1 yw bod y person y gofelir amdano gan y gofalwr –
- (a) yn oedolyn –
- (i) sy'n preswyllo fel arfer yn ardal yr awdurdod lleol, neu
- (ii) nad oes ganddo breswylfa sefydlog ac sydd o fewn ardal yr awdurdod, neu
- (b) yn blentyn anabl sydd o fewn ardal yr awdurdod.
- (3) Amod 2 yw bod anghenion y gofalwr yn bodloni'r meini prawf cymhwystra.
- (4) Amod 3, i'r graddau y mae diwallu anghenion y gofalwr yn golygu darparu gofal a chymorth i oedolyn y mae'r gofalwr yn gofalu amdano –
- (a) yw nad oes ffi o dan adran 53 am ddiwallu'r anghenion hynny, ac mae'r oedolyn y mae'r gofalwr yn gofalu amdano yn cytuno i'r anghenion o dan sylw gael eu diwallu yn y modd hwnnw, neu
- (b) i'r graddau y mae ffi yn cael ei chodi, yw bod is-adran (5) neu (6) yn gymwys.
- (5) Mae'r is-adran hon yn gymwys –
- (a) os yw'r awdurdod lleol wedi ei fodloni ar sail asesiad ariannol fod adnoddau ariannol yr oedolyn y mae'r gofalwr yn gofalu amdano ar neu islaw'r terfyn ariannol, a
- (b) os yw'r oedolyn yn cytuno bod yr awdurdod yn diwallu'r anghenion o dan sylw drwy ddarparu gofal a chymorth i'r oedolyn.
- (6) Mae'r is-adran hon yn gymwys –
- (a) os yw'r awdurdod lleol wedi ei fodloni ar sail asesiad ariannol fod adnoddau ariannol yr oedolyn y mae'r gofalwr yn gofalu amdano uwchlaw'r terfyn ariannol, a
- (b) os yw'r oedolyn, serch hynny, yn gofyn i'r awdurdod ddiwallu'r anghenion o dan sylw drwy ddarparu gofal a chymorth i'r oedolyn.
- (7) I gael ystyr "asesiad ariannol" a "terfyn ariannol" gweler Rhan 5.

38 Darpariaeth atodol ynghylch y dyletswyddau i ddiwallu anghenion gofalwr

- (1) Mae'r adran hon yn gymwys mewn perthynas â'r dyletswyddau o dan adrannau 36 a 37.
- (2) Caiff diwallu rhai neu bob un o anghenion gofalwr am gymorth olygu darparu gofal a chymorth i'r person y mae'r gofalwr yn gofalu amdano, hyd yn oed pan na fo unrhyw ddyletswydd i ddiwallu anghenion y person am y gofal a'r cymorth hwnnw o dan adran 31 neu 33.
- (3) Pan fo'n ofynnol i awdurdod lleol drwy adran 36 neu 37 ddiwallu rhai neu bob un o anghenion gofalwr am gymorth, ond nad yw'n ddichonadwy iddo wneud hynny drwy ddarparu gofal a chymorth i'r person y mae'r gofalwr yn gofalu amdano, rhaid iddo, i'r graddau y mae'n ddichonadwy iddo wneud hynny, ganfod rhyw fodd arall o wneud hynny.

39 Pŵer i ddiwallu anghenion gofalwr am gymorth

- (1) Caiff awdurdod lleol ddiwallu anghenion gofalwr am gymorth os yw'r person y mae'r gofalwr yn gofalu amdano –
- (a) o fewn ardal yr awdurdod lleol, neu
- (b) yn preswyllo fel arfer yn ardal yr awdurdod, ond y tu allan i'w ardal.
- (2) Mae gan awdurdod lleol bŵer i ddiwallu anghenion o dan yr adran hon p'un a yw wedi cwblhau asesiad ai peidio o anghenion yn unol â Rhan 3 neu asesiad ariannol yn unol â Rhan 5.

Diwallu anghenion: eithriadau a chyfyngiadau

40 Eithriad ar gyfer personau sy'n ddarostyngedig i reolaeth fewnfudo

- (1) Ni chaiff awdurdod lleol ddiwallu anghenion gofal a chymorth oedolyn y mae adran 115 o Ddeddf Mewnfudo a Lloches 1999 ("Deddf 1999") (gwahardd rhag budd-daliadau) yn gymwys iddo a'r unig reswm y mae ei anghenion am ofal a chymorth wedi codi yw –
- (a) oherwydd bod yr oedolyn yn ddiymgeledd, neu
- (b) oherwydd effeithiau corfforol bod yn ddiymgeledd, neu oherwydd yr effeithiau o'r math hwnnw a ragwelir.
- (2) At ddibenion is-adran (1), mae adran 95(2) i (7) o Ddeddf 1999 yn gymwys ond mae'r cyfeiriadau yn adran 95(4) a (5) o'r Ddeddf honno at yr Ysgrifennydd Gwladol i'w darllen fel cyfeiriadau at yr awdurdod lleol o dan sylw.
- (3) Ond, hyd nes cychwyn adran 44(6) o Ddeddf Cenedligrwydd, Mewnfudo a Lloches a 2002, mae is-adran (2) i gael effaith fel pe bai'n darllen fel a ganlyn –
- “(2) For the purposes of subsection (1), section 95(3) and (5) to (8) of, and paragraph 2 of Schedule 8 to, the 1999 Act apply but with references in section 95(5) and (7) and that paragraph to the Secretary of State being read as references to the local authority in question.”
- (4) Mae'r cyfeiriad yn is-adran (1) at ddiwallu anghenion oedolyn am ofal a chymorth yn cynnwys cyfeiriad at wneud hynny er mwyn diwallu anghenion gofalwr am gymorth.

41 Eithriad ar gyfer darparu gwasanaethau gofal iechyd

- (1) Ni chaiff awdurdod lleol ddiwallu anghenion person am ofal a chymorth (gan gynnwys anghenion gofalwr am gymorth) o dan adrannau 31 i 39 drwy ddarparu neu drwy drefnu i ddarparu gwasanaeth neu gyfleuster y mae'n ofynnol ei ddarparu o dan ddeddfiad iechyd, oni bai y byddai gwneud hynny yn gysylltiedig â gwneud rhywbeth arall i ddiwallu anghenion o dan yr adrannau hynny, neu'n ategol at wneud hynny.
- (2) Ni chaiff awdurdod lleol sicrhau gwasanaethau neu gyfleusterau i berson o dan adran 14 (gwasanaethau ataliol) y mae'n ofynnol eu darparu o dan ddeddfiad iechyd, oni bai y byddai gwneud hynny'n gysylltiedig â sicrhau, neu'n ategol at sicrhau, gwasanaeth neu gyfleuster arall i'r person hwnnw o dan yr adran honno.

(3) Caiff rheoliadau bennu –

(a) mathau o wasanaethau neu gyfleusterau y caniateir, er gwaethaf is-adrannau (1) a (2), eu darparu neu eu trefnu gan awdurdod lleol, neu amgylchiadau y caniateir i wasanaethau neu gyfleusterau o'r fath gael eu darparu neu eu trefnu ynddynt;

(b) mathau o wasanaethau neu gyfleusterau na chaniateir iddynt gael eu darparu neu eu trefnu gan awdurdod lleol, neu amgylchiadau na chaniateir i wasanaethau neu gyfleusterau o'r fath gael eu darparu neu eu trefnu ynddynt;

(c) gwasanaethau neu gyfleusterau, neu ddull ar gyfer dyfarnu gwasanaethau neu gyfleusterau, y mae eu darparu i'w drin, neu i'w beidio â'i drin, fel pe bai'n gysylltiedig neu'n ategol at ddibenion is-adran (1) neu (2).

(4) Ni chaiff awdurdod lleol ddiwallu anghenion person am ofal a chymorth (gan gynnwys anghenion gofalwr am gymorth) o dan adrannau 31 i 39 drwy ddarparu neu drwy drefnu i ddarparu gofal nyrsio gan nyrs gofrestredig.

(5) Ni chaiff awdurdod lleol sicrhau'r ddarpariaeth o ofal nyrsio gan nyrs gofrestredig wrth gyflawni ei ddyletswyddau o dan adran 14.

(6) Ond caiff awdurdod lleol, er gwaethaf is-adrannau (1), (2), (4) a (5), drefnu i lety ynghyd â gofal nyrsio gan nyrs gofrestredig gael eu darparu –

(a) os yw'r awdurdod wedi cael cydsyniad i drefnu'r ddarpariaeth o ofal nyrsio gan –

(i) pa Fwrdd Iechyd Lleol bynnag sy'n ofynnol o dan reoliadau, yn achos llety yng Nghymru, yr Alban neu Ogledd Iwerddon, neu

(ii) pa gorff iechyd Seisnig bynnag sy'n ofynnol o dan reoliadau, yn achos llety yn Lloegr, neu

(b) mewn achos brys a lle bo'r trefniadau'n rhai dros dro.

(7) Mewn achos y mae is-adran (6)(b) yn gymwys iddo, rhaid i'r awdurdod lleol geisio cael y cydsyniad a grybwyllwyd yn is-adran (6)(a) cyn gynted ag y bo'n ddichonadwy ar ôl i'r trefniadau dros dro gael eu gwneud.

(8) Caiff rheoliadau ei gwneud yn ofynnol bod awdurdod lleol –

(a) yn gwneud trefniadau mewn cysylltiad â datrys anghydfodau rhwng yr awdurdod a chorff iechyd ynghylch p'un a yw'n ofynnol darparu gwasanaeth neu gyfleuster ai peidio o dan ddeddfiad iechyd;

(b) yn cymryd rhan yn y modd a bennir mewn prosesau ar gyfer asesu anghenion person am ofal iechyd a phenderfynu sut y dylid diwallu'r anghenion hynny.

(9) Nid oes dim yn yr adran hon yn effeithio ar yr hyn y caiff awdurdod lleol ei wneud o dan Ddeddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Cymru) 2006, gan gynnwys ymrwymo i drefniadau o dan reoliadau a wneir o dan adran 33 o'r Ddeddf honno (trefniadau â chyrrff GIG).

(10) Yn yr adran hon—

ystyr “corff iechyd” (“*health body*”) yw—

- (a) Bwrdd Iechyd Lleol;
- (b) grŵp comisiynu clinigol;
- (c) Bwrdd Comisiynu’r Gwasanaeth Iechyd Gwladol;
- (d) Bwrdd Iechyd a gyfansoddwyd o dan adran 2 o Ddeddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Yr Alban) 1978;
- (e) Bwrdd Iechyd Arbennig a gyfansoddwyd o dan yr adran honno;
- (f) ymddiriedolaeth Iechyd a Gofal Cymdeithasol;

ystyr “corff iechyd Seisnig” (“*English health body*”) yw—

- (a) grŵp comisiynu clinigol;
- (b) Bwrdd Comisiynu’r Gwasanaeth Iechyd Gwladol;

ystyr “deddfiad iechyd” (“*health enactment*”) yw—

- (a) Deddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Cymru) 2006;
- (b) Deddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol 2006;
- (c) Deddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Yr Alban) 1978;
- (d) Gorchymyn Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol Personol (Gogledd Iwerddon) 1972 (O.S. 1972/1265 (N.I. 14));
- (e) Deddf (Diwygio) Iechyd a Gofal Cymdeithasol (Gogledd Iwerddon) 2009;

ystyr “gofal nyrsio” (“*nursing care*”) yw gwasanaeth sy’n cynnwys naill ai darparu gofal neu gynllunio, goruchwyllo neu ddirprwyo’r gwaith o ddarparu gofal, ond nid yw’n cynnwys gwasanaeth nad oes angen iddo, o ran ei natur a’r amgylchiadau y mae i’w ddarparu ynddynt, gael ei ddarparu gan nyrs gofrestrdig.

25 **42 Eithriad ar gyfer darparu tai etc**

Ni chaiff awdurdod lleol ddiwallu anghenion oedolyn am ofal a chymorth (gan gynnwys anghenion gofalwr am gymorth) o dan adrannau 31 i 39 na chyflawni ei ddyletswydd o dan adran 14 drwy wneud unrhyw beth y mae’n ofynnol i’r awdurdod lleol hwnnw neu awdurdod lleol arall ei wneud o dan—

- (a) Deddf Tai 1996, neu
- (b) unrhyw ddeddfiad arall a bennir mewn rheoliadau.

43 Cyfyngiadau ar ddarparu taliadau

(1) Ni chaiff awdurdod lleol ddarparu taliadau i ddiwallu anghenion person am ofal a chymorth neu anghenion gofalwr am gymorth o dan adrannau 31 i 39 oni bai—

- (a) bod y taliadau’n rhai uniongyrchol (gweler adrannau 44 i 47),
- (b) bod yr awdurdod o’r farn—
 - (i) bod anghenion y person yn rhai brys, a

- (ii) na fyddai'n rhesymol ymarferol i ddiwallu'r anghenion hynny mewn unrhyw ffordd arall,
 - (c) bod y taliadau'n cael eu darparu o dan gontract neu yn rhinwedd contract, neu
 - (d) bod y taliadau'n cael eu darparu mewn amgylchiadau a bennir mewn rheoliadau.
- 5 (2) Ni chaiff awdurdod lleol ddarparu taliadau wrth gyflawni ei ddyletswydd o dan adran 14(1) oni bai—
- (a) bod yr awdurdod o'r farn—
 - (i) y byddai'r taliadau'n sicrhau un neu fwy o'r dibenion a grybwyllwyd yn adran 14(2), a
 - 10 (ii) na fyddai'n rhesymol ymarferol sicrhau'r diben hwnnw neu'r dibenion hynny mewn unrhyw ffordd arall,
 - (b) bod y taliadau'n cael eu darparu o dan gontract, neu yn rhinwedd contract, sy'n ymwneud â darparu gwasanaethau ar gyfer ardal yr awdurdod, neu
 - (c) bod y taliadau'n cael eu darparu mewn amgylchiadau a bennir mewn rheoliadau.

15 *Taliadau uniongyrchol*

44 Taliadau uniongyrchol i ddiwallu anghenion oedolyn

- (1) Caiff rheoliadau ei gwneud yn ofynnol neu ganiatáu i awdurdod lleol wneud taliadau i berson tuag at y gost o ddiwallu anghenion oedolyn am ofal a chymorth o dan adran 31 neu 32.
- 20 (2) Ond ni chaiff rheoliadau o dan is-adran (1) ei gwneud yn ofynnol bod taliadau o'r fath yn cael eu gwneud na chaniatáu hynny oni chaiff amod 1 neu 2 ei fodloni.
- (3) Amod 1 yw—
 - (a) bod y taliadau i'w gwneud i'r oedolyn y mae arno anghenion am ofal a chymorth ("A"),
 - 25 (b) bod gan A, neu y mae'r awdurdod lleol yn credu bod gan A, alluedd i gydsynio bod y taliadau'n cael eu gwneud,
 - (c) bod yr awdurdod lleol wedi ei fodloni—
 - (i) bod gwneud y taliadau yn ffordd briodol o ddiwallu anghenion A, a
 - 30 (ii) bod gan A allu i reoli'r taliadau (naill ai ar ei ben ei hun neu gyda'r cymorth sydd ar gael i A), a
 - (d) bod A wedi cydsynio i'r taliadau gael eu gwneud.
- (4) Amod 2 yw—
 - (a) nad oes gan yr oedolyn y mae arno anghenion am ofal a chymorth ("A"), neu y mae'r awdurdod lleol yn credu nad oes ganddo, y galluedd i reoli'r taliadau,
 - 35 (b) bod y taliadau i'w gwneud i berson ("P") ar wahân i A,
 - (c) bod P yn berson addas,
 - (d) bod yr awdurdod lleol wedi ei fodloni—
 - (i) bod gwneud y taliadau'n ffordd briodol o ddiwallu anghenion A,

(ii) bod gan P allu i reoli'r taliadau (naill ai ar ei ben ei hun neu gyda'r cymorth sydd ar gael i P), a

(iii) y bydd P yn gweithredu er lles pennaf A wrth reoli'r taliadau, ac

(e) bod y cydsyniad angenrheidiol wedi ei gael i wneud y taliadau i P.

5 (5) At ddibenion is-adran (4)(c), mae P yn "berson addas" –

(a) os yw P wedi ei awdurdodi o dan Ddeddf Galluedd Meddyliol 2005 (p'un ai yn nhermau cyffredinol neu benodol) i wneud penderfyniadau ynghylch anghenion A am ofal a chymorth,

10 (b) lle nad yw P wedi ei awdurdodi fel a grybwyllwyd ym mharagraff (a), os yw person sydd wedi ei awdurdodi felly yn cytuno gyda'r awdurdod lleol fod P yn addas i gael taliadau tuag at y gost o ddiwallu anghenion A am ofal a chymorth, neu

15 (c) lle nad yw P wedi ei awdurdodi fel a grybwyllwyd ym mharagraff (a) ac nad oes unrhyw berson sydd wedi ei awdurdodi felly, os yw'r awdurdod lleol o'r farn bod P yn addas i gael taliadau o'r math hwnnw.

(6) At ddibenion is-adran (4)(e), ystyr "cydsyniad angenrheidiol" yw –

(a) cydsyniad P, a

20 (b) pan fo P yn berson addas yn rhinwedd is-adran (5)(b), cydsyniad person sydd wedi ei awdurdodi o dan Ddeddf Galluedd Meddyliol 2005 (p'un ai yn nhermau cyffredinol neu benodol) i wneud penderfyniadau ynghylch anghenion A am ofal a chymorth.

(7) Cyfeirir at daliad o dan yr adran hon yn y Ddeddf hon fel "taliad uniongyrchol".

45 Taliadau uniongyrchol i ddiwallu anghenion plentyn

25 (1) Caiff rheoliadau ei gwneud yn ofynnol neu ganiatáu i awdurdod lleol wneud taliadau i berson tuag at y gost o ddiwallu anghenion plentyn am ofal a chymorth o dan adran 33, 34 neu 35.

(2) Ond ni chaiff rheoliadau o dan is-adran (1) ei gwneud yn ofynnol bod taliadau o'r fath yn cael eu gwneud na chaniatáu hynny oni chaiff amodau 1 i 4 eu bodloni.

(3) Amod 1 yw bod y taliadau i'w gwneud i berson ("P") sydd –

30 (a) yn berson â chyfrifoldeb rhiant dros blentyn anabl y mae arno anghenion am ofal a chymorth,

(b) yn berson anabl â chyfrifoldeb rhiant dros blentyn y mae arno anghenion am ofal a chymorth, neu

(c) yn blentyn anabl 16 neu 17 oed y mae arno anghenion am ofal a chymorth.

35 (4) Amod 2 yw bod gan P, neu fod yr awdurdod lleol yn credu bod gan P, alluedd i gydsynio bod y taliadau'n cael eu gwneud.

(5) Amod 3 yw bod yr awdurdod lleol wedi ei fodloni –

(a) bod gwneud y taliadau yn ffordd briodol o ddiwallu anghenion y plentyn,

40 (b) y caiff llesiant y plentyn ei ddiogelu a'i hyrwyddo drwy i'r taliadau gael eu gwneud, ac

(c) bod gan P allu i reoli'r taliadau (naill ai ar ei ben ei hun neu gyda'r cymorth sydd ar gael i P).

(6) Amod 4 yw bod P wedi cydsynio bod y taliadau'n cael eu gwneud.

(7) Cyfeirir at daliad o dan yr adran hon yn y Ddeddf hon fel "taliad uniongyrchol".

5 **46 Taliadau uniongyrchol i ddiwallu anghenion gofalwr**

(1) Caiff rheoliadau ei gwneud yn ofynnol neu ganiatáu i awdurdod lleol wneud taliadau i berson tuag at y gost o ddiwallu anghenion gofalwr am gymorth o dan adran 36, 37 neu 39.

10 (2) Ond ni chaiff rheoliadau o dan is-adran (1) ei gwneud yn ofynnol i daliadau o'r fath gael eu gwneud neu ganiatáu iddynt gael eu gwneud oni chaiff amodau 1 i 5 eu cyflawni.

(3) Amod 1 yw bod y taliadau i'w gwneud i'r gofalwr y mae arno anghenion am gymorth ("C").

(4) Amod 2 yw bod C yn oedolyn neu'n blentyn 16 neu 17 oed.

15 (5) Amod 3 yw bod gan C, neu fod yr awdurdod lleol yn credu bod gan C, alluedd i gydsynio bod y taliadau yn cael eu gwneud.

(6) Amod 4 yw bod yr awdurdod lleol wedi ei fodloni –

(a) bod gwneud y taliadau yn ffordd briodol o ddiwallu anghenion C, a

(b) bod gan C allu i reoli'r taliadau (naill ai ar ei ben ei hun neu gyda'r cymorth sydd ar gael i C).

20 (7) Amod 5 yw bod C wedi cydsynio bod y taliadau'n cael eu gwneud.

(8) Cyfeirir at daliad o dan yr adran hon yn y Ddeddf hon fel "taliad uniongyrchol".

47 Taliadau uniongyrchol: darpariaeth bellach

(1) Caiff rheoliadau o dan adran 44, 45 neu 46 hefyd wneud darpariaeth ynghylch y materion canlynol (ymhlith pethau eraill) –

25 (a) y dull y mae symiau'r taliadau uniongyrchol i'w dyfarnu;

(b) gwneud taliadau uniongyrchol fel taliadau gros neu fel arall fel taliadau net;

(c) dyfarnu –

(i) adnoddau ariannol personau penodedig, a

30 (ii) y swm (os oes un) a fyddai'n rhesymol ymarferol i'r personau hynny ei dalu ar ffurf ad-daliad (yn achos taliadau gros) neu gyfraniad (yn achos taliadau net);

(d) materion y caiff awdurdod lleol, neu y mae'n rhaid iddo, roi sylw iddynt wrth wneud penderfyniad o fath penodedig ynghylch taliadau uniongyrchol;

(e) amodau y caiff awdurdod lleol, neu y mae'n rhaid iddo, eu gosod a'r amodau na chaniateir iddo eu gosod, mewn perthynas â thaliadau uniongyrchol;

35

(f) camau y caiff awdurdod lleol, neu y mae'n rhaid iddo, eu cymryd cyn, neu ar ôl, gwneud dyfarniad o fath penodedig ynghylch taliadau uniongyrchol;

- (g) cymorth y mae'n rhaid i awdurdod lleol ei ddarparu neu ei drefnu ar gyfer personau y mae'n gwneud taliadau uniongyrchol iddynt;
- (h) achosion neu amgylchiadau lle y caiff awdurdod lleol weithredu fel asiant ar ran person y mae taliadau uniongyrchol yn cael eu gwneud iddo;
- 5 (i) amodau y disodlir odanynt ddyletswydd neu bŵer awdurdod lleol i ddiwallu anghenion person am ofal a chymorth, neu anghenion gofalwr am gymorth, drwy wneud taliadau uniongyrchol, ac i ba raddau y disodlir y ddyletswydd honno neu'r pŵer hwnnw;
- 10 (j) achosion neu amgylchiadau lle na chaiff awdurdod lleol wneud, neu lle y caniateir iddo beidio â gwneud, taliadau i berson neu mewn perthynas â pherson;
- (k) achosion neu amgylchiadau lle y mae'n rhaid i berson, neu lle y caiff person, nad yw bellach heb alluedd, neu y mae'r awdurdod lleol yn credu nad yw'r oedolyn hwnnw bellach heb alluedd, i gydsynio bod taliadau uniongyrchol yn cael eu gwneud, gael ei drin, serch hynny, at ddibenion adrannau 44 i 46 fel pe na bai ganddo'r galluedd i wneud hynny;
- 15 (l) achosion neu amgylchiadau lle y caiff, neu y mae'n rhaid i, awdurdod lleol sy'n gwneud taliadau uniongyrchol adolygu'r arfer o wneud y taliadau hynny;
- (m) achosion neu amgylchiadau lle y caiff, neu y mae'n rhaid i, awdurdod lleol sy'n gwneud taliadau uniongyrchol—
- 20 (i) terfynu'r arfer o wneud y taliadau hynny;
- (ii) ei gwneud yn ofynnol i'r cyfan neu ran o daliad uniongyrchol gael ei ad-dalu;
- (n) adennill unrhyw swm sy'n ddyledus i awdurdod lleol mewn cysylltiad â gwneud taliadau uniongyrchol.

25 (2) Yn is-adran (1)(b) ac (c)—

ystyr "taliadau gros" yw taliadau uniongyrchol—

- (a) a wneir ar raddfa y mae'r awdurdod lleol yn amcangyfrif ei bod yn gyfatebol i'r gost resymol o sicrhau bod y gofal a'r cymorth (neu, yn achos gofalwyr, y cymorth), y mae'r taliadau'n cael eu gwneud mewn perthynas â hwy, yn cael eu darparu, ond
- 30 (b) y caniateir eu gwneud yn ddarostyngedig i'r amod bod person a bennir mewn rheoliadau yn talu i'r awdurdod, ar ffurf ad-daliad, swm neu symiau a ddyfernir o dan y rheoliadau;

ystyr "taliadau net" yw taliadau uniongyrchol—

- 35 (a) a wneir ar y sail y bydd person a bennir mewn rheoliadau yn talu swm neu symiau a bennir o dan y rheoliadau drwy gyfraniad tuag at y gost o sicrhau'r ddarpariaeth o ofal a chymorth (neu, yn achos gofalwyr, y cymorth) y gwneir y taliadau mewn perthynas â hwy, a
- 40 (b) a wneir yn unol â hynny ar raddfa islaw'r raddfa y mae'r awdurdod lleol yn amcangyfrif ei bod yn gyfatebol i'r gost resymol o sicrhau'r ddarpariaeth o'r gofal a'r cymorth hwnnw (neu, yn achos gofalwyr, y cymorth hwnnw) i adlewyrchu'r cyfraniad a wneir gan y person hwnnw.

- (3) Caiff rheoliadau o dan adran 44, 45 neu 46 wneud darpariaeth mewn perthynas â thaliadau uniongyrchol sy'n cyfateb i'r ddarpariaeth a wneir gan, neu y caniateir ei gwneud o dan, adrannau 53 i 67.
- 5 (4) At ddibenion is-adran (3), mae'r ddarpariaeth yn cyfateb i'r ddarpariaeth honno a wneir gan neu o dan adrannau 53 i 67 os yw, mewn perthynas ag ad-daliadau neu gyfraniadau, yn gwneud darpariaeth sydd, ym marn Gweinidogion Cymru, yn cael effaith gyfatebol i'r ddarpariaeth a wneir gan neu o dan yr adrannau hynny mewn perthynas â ffioedd ar gyfer darparu neu drefnu ar gyfer darparu gofal a chymorth (neu gymorth, yn achos gofalwyr) i ddiwallu anghenion person.
- 10 (5) Rhaid i reoliadau o dan adran 44, 45 neu 46 ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol gymryd camau penodedig i alluogi personau perthnasol i wneud dewisiadau deallus ynghylch y defnydd o daliadau uniongyrchol.
- (6) Yn is-adran (5) ystyr "personau perthnasol" yw personau y mae rhaid cael eu cydsyniad i wneud taliadau uniongyrchol o dan reoliadau a wneir o dan adran 44, 45 neu 46.
- 15 (7) Rhaid i reoliadau o dan adran 45 bennu, pan fo taliadau uniongyrchol yn cael eu gwneud i berson y mae is-adran () yn gymwys iddo –
- (a) bod rhaid i'r taliadau gael eu gwneud ar raddfa y mae'r awdurdod lleol yn amcangyfrif ei bod yn gyfatebol i'r gost resymol o sicrhau bod y gofal a'r cymorth, y mae'r taliadau yn cael eu gwneud mewn cysylltiad â hwy, yn cael eu darparu, a
- 20 (b) na chaniateir iddynt gael eu gwneud yn ddarostyngedig i unrhyw amod sy'n ei gwneud yn ofynnol i berson dalu unrhyw swm i'r awdurdod ar ffurf ad-daliad.
- (8) Yn is-adran () mae "budd-dal" yn cynnwys unrhyw lwfans, taliad, credyd neu fenthyciad.
- (9) Caiff person y mae awdurdod lleol yn gwneud taliad uniongyrchol iddo, yn ddarostyngedig i reoliadau a wneir o dan adran 44, 45 neu 46, ddefnyddio'r taliad i brynu gofal a chymorth (neu, yn achos gofalwr, gymorth) gan unrhyw berson (gan gynnwys, ymhlith eraill, yr awdurdod a wnaeth y taliad).
- 25 (10) Caiff awdurdod lleol osod ffi resymol am y ddarpariaeth o ofal a chymorth (neu, yn achos gofalwr, gymorth) i ddiwallu anghenion y mae taliad uniongyrchol wedi ei gwneud mewn cysylltiad â hwy.
- 30

Cynlluniau

48 Cynlluniau gofal a chymorth a chynlluniau cymorth

- (1) Pan fo'n ofynnol i awdurdod lleol ddiwallu anghenion person o dan adran 31 neu 33, rhaid iddo lunio a chynnal cynllun gofal a chymorth mewn perthynas â'r person hwnnw.
- 35 (2) Pan fo'n ofynnol i awdurdod lleol ddiwallu anghenion gofalwr o dan adran 36 neu 37, rhaid iddo lunio a chynnal cynllun cymorth mewn perthynas â'r gofalwr hwnnw.
- (3) Rhaid i awdurdod lleol adolygu'n gyson gynlluniau y mae'n eu cynnal o dan yr adran hon.

(4) Pan fo awdurdod lleol wedi ei fodloni bod amgylchiadau'r person y mae cynllun yn ymwneud ag ef wedi newid mewn ffordd sy'n effeithio ar y cynllun, rhaid i'r awdurdod –

- (a) gwneud unrhyw asesiadau y mae'n barnu eu bod yn briodol, a
- (b) diwygio'r cynllun.

(5) Rhaid i reoliadau wneud darpariaeth ynghylch –

- (a) sut y mae cynlluniau o dan yr adran hon i gael eu llunio;
- (b) yr hyn y mae cynllun i'w gynnwys;
- (c) adolygu a diwygio cynlluniau.

(6) Rhaid i reoliadau o dan is-adran (5)(c) bennu, yn benodol –

- (a) y personau a gaiff ofyn am adolygiad o gynllun (ar eu rhan hwy eu hunain neu ar ran person arall);
- (b) o dan ba amgylchiadau –
 - (i) y caiff awdurdod lleol wrthod cydymffurfio â chais am adolygiad o gynllun, a
 - (ii) na chaiff awdurdod lleol wrthod gwneud hynny.

(7) Wrth lunio, adolygu neu ddiwygio cynllun o dan yr adran hon, rhaid i awdurdod lleol gynnwys –

- (a) yn achos cynllun gofal a chymorth sy'n ymwneud ag oedolyn, yr oedolyn a, phan fo'n ddichonadwy, unrhyw ofalwr sydd gan yr oedolyn;
- (b) yn achos cynllun gofal a chymorth sy'n ymwneud â phlentyn, y plentyn ac unrhyw berson sydd â chyfrifoldeb rhiant dros y plentyn;
- (c) yn achos cynllun cymorth sy'n ymwneud â gofalwr, y gofalwr a, phan fo'n ddichonadwy, y person y mae'r gofalwr yn darparu neu'n bwriadu darparu gofal iddo.

(8) Caiff yr awdurdod lleol –

- (a) llunio, adolygu neu ddiwygio cynllun o dan yr adran hon yr un pryd ag y mae ef neu gorff arall yn llunio, adolygu neu ddiwygio dogfen arall yn achos y person o dan sylw, a
- (b) cynnwys y ddogfen arall yn y cynllun.

49 Rheoliadau ynghylch cynlluniau gofal a chymorth a chynlluniau cymorth

Caiff rheoliadau o dan adran 48(5), er enghraifft –

- (a) ei gwneud yn ofynnol i gynlluniau fod ar ffurf benodedig;
- (b) ei gwneud yn ofynnol bod cynlluniau'n cynnwys pethau penodedig;
- (c) gwneud darpariaeth ynghylch personau pellach y mae'n rhaid i awdurdod lleol eu cynnwys yn y broses o lunio, adolygu neu ddiwygio cynlluniau;
- (d) ei gwneud yn ofynnol i gynlluniau gael eu llunio, eu hadolygu neu eu diwygio gan bersonau penodedig;

- (e) rhoi swyddogaethau i bersonau a bennir yn y rheoliadau mewn cysylltiad â llunio, adolygu neu ddiwygio cynlluniau;
- (f) pennu personau y mae'n rhaid darparu copïau ysgrifenedig o gynllun iddynt (gan gynnwys mewn achosion penodedig, darparu copïau heb gydsyniad y person y mae'r cynllun yn ymwneud ag ef);
- (g) pennu amgylchiadau pellach y mae'n rhaid i gynlluniau gael eu hadolygu odanynt.

*Materion atodol***50 Hygludedd gofal a chymorth**

- (1) Pan fo awdurdod lleol ("yr awdurdod anfon") yn cael ei hysbysu gan neu ar ran person y mae arno ddyletswydd o dan adran 31 neu 33 i ddiwallu anghenion am ofal a chymorth mewn cysylltiad ag ef fod y person hwnnw'n mynd i symud i ardal awdurdod lleol arall ("yr awdurdod derbyn"), ac y mae'r awdurdod wedi ei fodloni bod y symud yn debyg o ddigwydd, rhaid iddo—
- (a) hysbysu'r awdurdod derbyn ei fod wedi ei fodloni felly, a
- (b) darparu'r canlynol i'r awdurdod derbyn—
- (i) copi o'r cynllun gofal a chymorth sydd wedi ei lunio ar gyfer y person, a
- (ii) unrhyw wybodaeth arall sy'n ymwneud â'r person ac, os oes gan y person ofalwr, unrhyw wybodaeth arall sy'n ymwneud â'r gofalwr y bydd yr awdurdod derbyn yn gofyn amdani.
- (2) Pa fo'r awdurdod derbyn yn cael ei hysbysu gan neu ar ran person y mae ar yr awdurdod anfon ddyletswydd o dan adran 31 neu 33 i ddiwallu anghenion am ofal a chymorth mewn cysylltiad ag ef fod y person yn mynd i symud i ardal yr awdurdod derbyn, a bod yr awdurdod derbyn wedi ei fodloni bod y symud yn debyg o ddigwydd, rhaid iddo—
- (a) hysbysu'r awdurdod anfon ei fod wedi ei fodloni felly,
- (b) darparu i'r person, ac os oes gan y person ofalwr, y gofalwr, unrhyw wybodaeth y mae'n barnu ei bod yn briodol,
- (c) os plentyn yw'r person, darparu i'r personau sydd â chyfrifoldeb rhiant dros y plentyn unrhyw wybodaeth sy'n briodol ym marn yr awdurdod, a
- (d) asesu'r person o dan adran 18 (os yw'r person yn oedolyn) neu 20 (os yw'r person yn blentyn), gan roi sylw penodol i unrhyw newid yn anghenion y person am ofal a chymorth sy'n deillio o'r symud.
- (3) Os yw'r awdurdod derbyn, ar y diwrnod y mae'r person yn symud i'w ardal, yn dal heb gyflawni'r asesiad sy'n ofynnol gan is-adran (2)(d), neu y mae wedi gwneud felly ond y mae'n dal heb gymryd y camau eraill sy'n ofynnol gan y Rhan hon neu Ran 5, rhaid iddo ddiwallu anghenion y person am ofal a chymorth yn unol â'r cynllun gofal a chymorth a luniwyd gan yr awdurdod anfon, i'r graddau y bydd hynny'n rhesymol ymarferol.
- (4) Wrth gynnal yr asesiad sy'n ofynnol gan is-adran (2)(d), rhaid i'r awdurdod derbyn roi sylw i'r cynllun gofal a chymorth a ddarperir o dan is-adran (1)(b).

- (5) Mae'r awdurdod derbyn yn ddarostyngedig i'r ddyletswydd o dan is-adran (3) hyd nes y bydd wedi—
- (a) cyflawni'r asesiad sy'n ofynnol gan is-adran (2)(d), a
 - (b) cymryd y camau eraill sy'n ofynnol o dan y Rhan hon neu Ran 5.
- 5 (6) Caiff rheoliadau—
- (a) pennu camau y mae'n rhaid i awdurdod lleol eu cymryd i'w fodloni ei hun mewn cysylltiad â'r materion a grybwyllwyd yn is-adrannau (1) a (2);
 - (b) pennu materion y mae'n rhaid i awdurdod derbyn roi sylw iddynt wrth benderfynu sut i gydymffurfio â'r ddyletswydd o dan is-adran (3);
 - 10 (c) pennu achosion pan na fo'r dyletswyddau o dan is-adran (1), (2) neu (3) yn gymwys iddynt.
- (7) Mae cyfeiriad yn yr adran hon at symud i ardal yn cyfeirio at symud i'r ardal honno gyda golwg ar breswyllo fel arfer yno.

51 Achosion pan fo person yn mynegi ei fod yn ffafrio llety penodol

- 15 (1) Caiff rheoliadau ddarparu—
- (a) pan fo awdurdod lleol yn mynd i ddiwallu anghenion o dan adrannau 31 i 34 neu adrannau 36 i 39 drwy ddarparu neu drefnu i ddarparu llety o fath penodedig ar gyfer person,
 - 20 (b) pan fo'r person o dan sylw, neu berson o ddisgrifiad penodedig, yn mynegi ei fod yn ffafrio llety penodol o'r math hwnnw, ac
 - (c) pan fo amodau penodedig wedi eu bodloni,
- bod yn rhaid i'r awdurdod lleol ddarparu, neu drefnu i ddarparu, y llety sy'n cael ei ffafrio.
- 25 (2) Caiff y rheoliadau ei gwneud yn ofynnol i'r person o dan sylw neu berson o ddisgrifiad penodedig dalu rhywfaint neu'r cyfan o'r gost ychwanegol (os oes un) am y llety sy'n cael ei ffafrio mewn achosion neu amgylchiadau penodedig.
- (3) Yn is-adran (2) ystyr "cost ychwanegol" yw'r gwahaniaeth rhwng—
- (a) y gost o ddarparu neu drefnu i ddarparu'r llety sy'n cael ei ffafrio, a
 - 30 (b) y gost y byddai'r awdurdod lleol fel arfer yn disgwyl ei thynnu wrth ddarparu neu wrth drefnu i ddarparu llety addas o'r math hwnnw i ddiwallu anghenion y person o dan sylw.

52 Gwarchod eiddo personau y gofelir amdanynt i ffwrdd o'u cartrefi

- (1) Mae'r adran hon yn gymwys—
- 35 (a) pan fo anghenion gofal a chymorth person sydd wedi cyrraedd 16 oed yn cael eu diwallu o dan adran 31, 32, 33 neu 34 mewn ffordd sy'n cynnwys darparu llety neu ei dderbyn i ysbyty (neu'r ddau), a

- (b) pan fo'n ymddangos i awdurdod lleol bod perygl o golli neu ddifrodi eiddo symudol y person yn ardal yr awdurdod –
- (i) am nad yw'r person yn gallu (p'un ai'n barhaol neu dros dro) gwarchod yr eiddo na delio â'r eiddo, a
 - (ii) am nad oes trefniadau addas wedi eu gwneud neu'n cael eu gwneud.
- (2) Rhaid i'r awdurdod lleol gymryd camau rhesymol i atal neu i leihau'r golled neu'r difrod.
- (3) At ddibenion cyflawni'r ddyletswydd honno, caiff yr awdurdod lleol –
- (a) ar bob adeg resymol ac ar ôl rhoi hysbysiad rhesymol, fynd i mewn i unrhyw fangre yr oedd y person yn byw ynddi yn union cyn bod llety yn cael ei ddarparu iddo neu cyn iddo gael ei dderbyn i ysbyty, a
 - (b) delio ag unrhyw un neu rai o eiddo symudol y person mewn unrhyw ffordd sy'n rhesymol angenrheidiol er mwyn atal neu leihau colled neu ddifrod.
- (4) Ni chaiff awdurdod lleol arfer y pŵer o dan is-adran (3)(a) oni bai –
- (a) ei fod wedi cael cydsyniad y person o dan sylw neu, pan na fo gan y person alluedd i gydsynio, cydsyniad person sydd wedi ei awdurdodi o dan Ddeddf Galluedd Meddyliol 2005 (p'un ai yn nhermau cyffredinol neu benodol) i gydsynio ar ran y person, neu
 - (b) pan na fo gan berson alluedd i gydsynio ac nad oes person wedi ei awdurdodi felly, bod yr awdurdod lleol wedi ei fodloni y byddai arfer y pŵer er lles pennaf y person.
- (5) Pan fo awdurdod lleol yn bwriadu arfer y pŵer o dan is-adran (3)(a), rhaid i'r swyddog y mae'n ei awdurdodi i wneud hynny ddarparu, os gofynnir iddo wneud hynny, ddogfennaeth ddilys yn nodi'r awdurdodiad i wneud hynny.
- (6) Mae person sydd, heb esgus rhesymol, yn rhwystro arfer y pŵer o dan is-adran (3)(a) –
- (a) yn cyflawni trosedd, a
 - (b) yn agored, o'i gollfarnu'n ddiannod, i ddirwy heb fod yn fwy na lefel 4 ar y raddfa safonol.
- (7) Caiff awdurdod lleol adennill oddi wrth berson unrhyw dreuliau rhesymol y mae'r awdurdod yn eu tynnu o dan yr adran hon yn achos y person.
- (8) Gellir adennill yn ddiannod fel dyled sifil swm y gellir ei adennill o dan is-adran (7) (ond nid yw hynny'n effeithio ar unrhyw ddull arall o'i adennill).

RHAN 5

CODI FFIOEDD AC ASESIADAU ARIANNOL

Codi ffioedd am ddiwallu anghenion

53 Pŵer i osod ffioedd

- 5 (1) Caiff awdurdod lleol ei gwneud yn ofynnol i berson dalu ffi i'r awdurdod am ddarparu neu drefnu i ddarparu gofal a chymorth neu (yn achos gofalwr) cymorth o dan adrannau 31 i 39 i ddiwallu anghenion person.
- (2) Caiff ffi a osodir o dan is-adran (1) gwmpasu dim mwy na'r gost y mae'r awdurdod lleol yn ei thynnu wrth ddiwallu'r anghenion y mae'r ffi yn gymwys iddynt.
- 10 (3) Ond pan fo awdurdod lleol yn diwallu anghenion am fod adran 31(4)(b)(ii), 32, 34, 36(6) neu (8), 37(6) neu 39 yn gymwys, caiff ei gwneud yn ofynnol i berson dalu ffi i'r awdurdod (yn ychwanegol at unrhyw ffi a osodir o dan is-adran (1)) am sefydlu'r trefniadau ar gyfer diwallu'r anghenion hynny.
- (4) Mae pŵer awdurdod lleol i osod ffi o dan yr adran hon yn ddarostyngedig i'r canlynol –
- 15 (a) y ddarpariaeth a wneir mewn rheoliadau o dan adran 55 neu 56 (os oes rhai), a
(b) dyletswyddau'r awdurdod o dan adrannau 57, 60 a 61 (os ydynt yn gymwys).

54 Personau y caniateir i ffioedd gael eu gosod arnynt

- (1) Mae'r adran hon yn disgrifio'r personau y caniateir i ffioedd gael eu gosod arnynt o dan adran 53.
- 20 (2) Caniateir i ffi am ddarparu neu drefnu i ddarparu gofal a chymorth i ddiwallu anghenion oedolyn, neu ar gyfer sefydlu'r trefniadau ar gyfer y gofal a'r cymorth hwnnw, gael ei gosod ar yr oedolyn hwnnw.
- (3) Caniateir i ffi am ddarparu neu drefnu i ddarparu gofal a chymorth i ddiwallu anghenion plentyn, neu ar gyfer sefydlu'r trefniadau ar gyfer y gofal a'r cymorth hwnnw, gael ei gosod –
- 25 (a) pan fo'r gofal a chymorth yn cael eu darparu i blentyn, ar oedolyn sydd â chyfrifoldeb rhiant dros y plentyn hwnnw;
- (b) pan fo anghenion y plentyn am ofal a chymorth yn cael eu diwallu drwy ddarparu rhywbeth i oedolyn, ar yr oedolyn hwnnw.
- 30 (4) Caniateir i ffi am ddarparu neu drefnu i ddarparu cymorth i ddiwallu anghenion gofalwr, neu am sefydlu'r trefniadau ar gyfer y cymorth hwnnw, gael ei gosod –
- (a) pan fo'r cymorth yn cael ei ddarparu i ofalwr sy'n oedolyn, ar y gofalwr hwnnw;
- (b) pan fo'r cymorth yn cael ei ddarparu i ofalwr sy'n blentyn, ar oedolyn sydd â chyfrifoldeb rhiant dros y gofalwr hwnnw;
- 35 ond mae hyn yn ddarostyngedig i is-adran (5).

(5) Pan fo anghenion gofalwr am gymorth yn cael eu diwallu drwy ddarparu gofal a chymorth i berson y mae'r gofalwr yn darparu, neu'n bwriadu darparu, gofal iddo, nid yw is-adran (4) yn gymwys; caniateir i ffi am ddarparu, neu drefnu i ddarparu, y cymorth hwnnw, neu am sefydlu'r trefniadau ar gyfer y cymorth hwnnw, gael ei gosod yn lle hynny –

(a) pan fo anghenion y gofalwr am gymorth yn cael eu diwallu drwy ddarparu gofal a chymorth i oedolyn, ar yr oedolyn hwnnw;

(b) pan fo anghenion y gofalwr am gymorth yn cael eu diwallu drwy ddarparu gofal a chymorth i blentyn, ar oedolyn sydd â chyfrifoldeb rhiant dros y plentyn hwnnw.

55 Rheoliadau ynghylch arfer pŵer i osod ffi

(1) Caiff rheoliadau wneud darpariaeth ar gyfer ac mewn cysylltiad ag arfer pŵer i osod ffi o dan adran 53.

(2) Caiff y rheoliadau (ymhlith pethau eraill) wneud darpariaeth am swm y ffi y caniateir ei gosod o dan adran 53(1); a chaiff y rheoliadau (gan ddibynnu ar adran 190(2)) wneud hynny drwy, er enghraifft –

(a) pennu uchafswm y caniateir ei osod am ofal a chymorth, neu (yn achos gofalwyr) gymorth, o fath penodedig neu gyfuniad penodedig o bethau o'r fath, neu fformiwla neu ddull i ddyfarnu'r uchafswm hwnnw;

(b) ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol bennu ffi am ofal a chymorth, neu (yn achos gofalwyr) gymorth, o fath penodedig neu gyfuniad penodedig o bethau o'r fath drwy gyfeirio at gyfnod amser penodedig;

(c) pennu, yn achos ffi y cyfeiriwyd ati ym mharagraff (b), uchafswm y caniateir ei osod, neu fformiwla neu ddull i benderfynu'r uchafswm hwnnw.

(3) Caiff y rheoliadau (ymhlith pethau eraill) wneud darpariaeth am swm y ffi y caniateir ei gosod o dan adran 53(3); a chaiff y rheoliadau (gan ddibynnu ar adran 190(2)) wneud hynny, er enghraifft, drwy bennu uchafswm y caniateir ei osod am sefydlu trefniadau –

(a) mewn amgylchiadau penodedig, neu

(b) ar gyfer personau o ddisgrifiad penodedig.

56 Rheoliadau yn datgymhwyso pŵer i osod ffi

Caiff rheoliadau ddatgymhwyso pŵer awdurdod lleol i osod ffi o dan adran 53(1) neu (3) (ac felly cânt ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol ddiwallu anghenion o dan adrannau 31 i 39 yn rhad ac am ddim); a chaiff y rheoliadau (gan ddibynnu ar adran 190(2)) ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol wneud hynny, er enghraifft, pan fo'r gofal a'r cymorth, neu (yn achos gofalwyr) y cymorth –

(a) o fath penodedig;

(b) yn cael ei ddarparu neu ei drefnu o dan amgylchiadau penodedig;

(c) yn cael ei ddarparu i bersonau o ddisgrifiad penodedig, neu'n cael ei drefnu ar eu cyfer;

(d) yn cael ei ddarparu neu ei drefnu am gyfnod penodedig yn unig.

57 Dyletswydd i gynnal asesiad ariannol

- (1) Mae'r adran hon yn gymwys mewn perthynas â pherson y mae awdurdod lleol yn credu y byddai'n gosod ffi arno o dan adran 53, pe bai'n diwallu anghenion person am ofal a chymorth neu anghenion gofalwr am gymorth.
- (2) Rhaid i'r awdurdod lleol asesu lefel adnoddau ariannol y person er mwyn dyfarnu a fyddai'n rhesymol ymarferol i'r person dalu'r ffi safonol (ond mae hynny'n ddarostyngedig i adran 59).
- (3) Yn y Rhan hon ystyr "ffi safonol" yw'r swm y byddai awdurdod lleol yn ei godi o dan adran 53 pe na châi unrhyw ddyfarniad ei wneud o dan adran 60 ynghylch gallu person i dalu'r swm hwnnw.
- (4) Cyfeirir at asesiad o dan yr adran hon yn y Ddeddf hon fel "asesiad ariannol".

58 Rheoliadau am asesiadau ariannol

- (1) Rhaid i reoliadau wneud darpariaeth ar gyfer cynnal asesiadau ariannol ac mewn perthynas â'u cynnal.
- (2) Rhaid i'r rheoliadau wneud darpariaeth ar gyfer –
- (a) cyfrifo incwm;
 - (b) cyfrifo cyfalaf.
- (3) Caiff y rheoliadau wneud darpariaeth hefyd ar gyfer y materion canlynol (ymhlith materion eraill) –
- (a) trin, neu beidio â thrin, symiau o fath penodedig fel incwm neu fel cyfalaf;
 - (b) achosion neu amgylchiadau lle y mae person i'w drin fel un a chanddo adnoddau ariannol sy'n uwch na lefel benodedig (a'r rhain yn achosion neu'n amgylchiadau a all gynnwys, er enghraifft, achosion lle y mae'r person sy'n cael ei asesu wedi methu â darparu i'r awdurdod lleol, pan ofynnwyd iddo wneud hynny, wybodaeth neu ddogfennau sydd ym meddiant y person neu o dan ei reolaeth);
 - (c) achosion neu amgylchiadau lle y mae'n rhaid neu y caniateir i asesiad ariannol newydd gael ei gynnal.

59 Rheoliadau'n datgymhwyso'r ddyletswydd i gynnal asesiad ariannol

Caiff rheoliadau wneud darpariaeth am amgylchiadau lle nad yw'n ofynnol i awdurdod lleol (er gwaethaf adran 57) gynnal asesiad ariannol.

60 Dyfarniad ynghylch gallu person i dalu ffi

- (1) Pan fo awdurdod lleol wedi cynnal asesiad ariannol –
- (a) rhaid i'r awdurdod ddyfarnu, yng ngoleuni'r asesiad, a fyddai'n rhesymol ymarferol i'r person a aseswyd dalu'r ffi safonol am y gofal a'r cymorth neu (yn achos gofalwyr) y cymorth y byddai ffi'n cael ei gosod arno mewn cysylltiad â hwy neu ef, a

(b) os yw'r awdurdod yn dyfarnu na fyddai'n rhesymol ymarferol i'r person a aseswyd dalu'r ffi safonol, rhaid i'r awdurdod ddyfarnu'r swm (os oes un) y byddai'n rhesymol ymarferol i'r person hwnnw ei dalu am y gofal a'r cymorth hwnnw neu'r cymorth hwnnw.

- 5 (2) Yn yr adran hon ystyr "y person a aseswyd" yw'r person y mae ei adnoddau ariannol wedi eu hasesu o dan adran 57.
- (3) Rhaid i reoliadau wneud darpariaeth am wneud dyfarniadau o dan is-adran (1).
- (4) Rhaid i'r rheoliadau ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol benderfynu, mewn achos lle y mae adnoddau ariannol person (p'un ai incwm, cyfalaf, neu gyfuniad o'r ddau) yn uwch na lefel benodedig, y byddai'n rhesymol ymarferol i'r person hwnnw dalu'r ffi safonol.
- 10 (5) Cyfeirir at y lefel a bennir at ddibenion is-adran (4) yn y Ddeddf hon fel "y terfyn ariannol".
- (6) Caiff y rheoliadau ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol ddyfarnu na fyddai'n rhesymol ymarferol i'r person a aseswyd dalu unrhyw swm am y gofal a'r cymorth neu (yn achos gofalwyr) y cymorth a fyddai'n lleihau incwm neu gyfalaf y person islaw lefelau penodedig; a chaiff y rheoliadau, (gan ddibynnu ar adran 190(2)) bennu lefelau gwahanol—
- 15 (a) ar gyfer incwm ac ar gyfer cyfalaf,
- (b) ar gyfer amgylchiadau gwahanol, ac
- 20 (c) ar gyfer disgrifiadau gwahanol o bersonau.
- (7) Caiff y rheoliadau wneud darpariaeth hefyd (ymhlith pethau eraill) am achosion neu amgylchiadau lle y mae'n rhaid i awdurdod lleol, neu lle y caiff, ddisodli dyfarniad â dyfarniad newydd.
- 25 (8) Mae dyfarniad o dan is-adran (1) yn cael effaith o ddyddiad y mae'r awdurdod lleol yn barnu ei fod yn rhesymol (a chaniateir iddo fod yn ddyddiad cyn yr un y gwnaed y dyfarniad arno); ond mae hynny'n ddarostyngedig i unrhyw ddarpariaeth a wneir mewn rheoliadau o dan is-adran (9).
- (9) Caiff rheoliadau wneud darpariaeth ynglŷn â'r dyddiad y mae dyfarniad o dan is-adran
- 30 (1) i gael effaith ohono (a chaiff gynnwys darpariaeth i ddyfarniad gael effaith o ddyddiad cyn yr un pan gafodd ei wneud).
- (10) Pan fo dyfarniad yn disodli dyfarniad sy'n bodoli eisoes, mae'r dyfarniad sy'n bodoli eisoes yn parhau i gael effaith hyd nes y bydd y dyfarniad newydd yn cael effaith.
- (11) At ddibenion is-adran (10), mae dyfarniad yn disodli dyfarniad sy'n bodoli eisoes os
- 35 yw'n ymwneud â'r un person a'r un gofal a chymorth neu (yn achos gofalwyr) yr un cymorth.

61 Dyletswydd i roi effaith i ddyfarniad ynghylch gallu i dalu ffi

- (1) Rhaid i awdurdod lleol roi effaith i ddyfarniad o dan adran 60 wrth osod ffioedd o dan adran 53.
- 40 (2) Ond caiff rheoliadau wneud darpariaeth ynghylch amgylchiadau lle nad yw'r ddyletswydd o dan is-adran (1) yn gymwys.

62 Cytundebau ar daliadau gohiriedig

- 5 (1) Caiff rheoliadau bennu ym mha achosion neu o dan ba amgylchiadau neu amodau y caiff awdurdod lleol, neu y mae'n rhaid i awdurdod lleol, ymrwymo i gytundeb ar daliadau gohiriedig gydag oedolyn y mae'n ofynnol iddo (neu y mae'n mynd i fod yn ofynnol iddo) dalu ffi o dan adran 53.
- (2) Mae cytundeb ar daliad gohiriedig yn gytundeb –
- 10 (a) y mae'r awdurdod lleol yn cytuno odano i beidio â'i gwneud yn ofynnol i swm gofynnol yr oedolyn gael ei dalu tan yr amser sy'n cael ei bennu yn y rheoliadau neu ei ddyfarnu'n unol â hwy, a
- (b) y mae'r oedolyn yn cytuno odano i roi i'r awdurdod lleol arwystl dros fuddiant yr oedolyn yn ei gartref i sicrhau bod swm gofynnol yr oedolyn yn cael ei dalu.
- (3) Swm gofynnol yr oedolyn yw'r hyn o'r ffi y mae'n ofynnol i'r oedolyn (neu y mae'n mynd i fod yn ofynnol iddo) ei dalu o dan adran 53 ag a bennir yn y rheoliadau neu a ddyfernir yn unol â hwy.
- 15 (4) Caiff y rheoliadau ei gwneud yn ofynnol neu ganiatáu i'r awdurdod lleol godi –
- (a) llog ar swm gofynnol yr oedolyn;
- (b) unrhyw swm cysylltiedig â chostau gweinyddol yr awdurdod lleol a bennir yn y rheoliadau neu a ddyfernir yn unol â hwy;
- (c) llog ar swm a godir o dan baragraff (b).
- 20 (5) Caiff y rheoliadau ddarparu bod y llog y cyfeiriwyd ato yn is-adran (4)(a) i'w godi drwy gyfrwng rhwymedigaeth yn y cytundeb ar daliad gohiriedig ac i'w drin yn yr un ffordd â swm gofynnol yr oedolyn.
- (6) Caiff y rheoliadau –
- 25 (a) pennu costau sydd, neu nad ydynt, i'w hystyried yn gostau gweinyddol at ddibenion is-adran (4)(b);
- (b) darparu bod swm y cyfeiriwyd ato yn is-adran (4)(b) neu fod llog y cyfeiriwyd ato yn is-adran (4)(c) i'w godi drwy gyfrwng rhwymedigaeth yn y cytundeb ar daliad gohiriedig ac i'w drin yn yr un ffordd â swm gofynnol yr oedolyn.
- (7) Ni chaiff yr awdurdod lleol godi llog o dan reoliadau a wneir o dan is-adran (4) yn ôl cyfradd sy'n uwch na'r gyfradd a bennir yn y rheoliadau neu a ddyfernir yn unol â hwy.
- 30 (8) Rhaid i'r rheoliadau wneud darpariaeth ynghylch hyd y cytundeb ac ar gyfer ei derfynu gan y naill barti neu'r llall; rhaid i'r rheoliadau, ymhlith pethau eraill, alluogi'r oedolyn i'w derfynu a therfynu'r arwystl y mae'n rhoi effaith iddo drwy –
- (a) hysbysu'r awdurdod lleol, a
- 35 (b) talu i'r awdurdod y swm llawn y mae'r oedolyn yn atebol i'w dalu mewn cysylltiad â swm gofynnol yr oedolyn ac unrhyw swm a godir o dan reoliadau a wneir yn rhinwedd is-adran (4).

(9) Caiff y rheoliadau wneud darpariaeth am hawliau a rhwymedigaethau'r awdurdod lleol a'r oedolyn pan fo'r oedolyn yn gwaredu'r buddiant y mae'r cytundeb yn ymwneud ag ef ac yn caffael buddiant mewn eiddo arall yng Nghymru neu Loegr; caiff y rheoliadau, er enghraifft, wneud darpariaeth—

(a) i'r awdurdod lleol beidio â'i gwneud yn ofynnol i'r symiau y cyfeiriwyd atynt yn is-adran (8)(b) gael eu talu tan yr amser a bennir yn y rheoliadau neu a ddyfernir yn unol â hwy, a

(b) i'r oedolyn roi i'r awdurdod lleol arwystl dros ei fuddiant yn yr eiddo arall.

(10) Mae cyfeiriad at gartref oedolyn yn gyfeiriad at yr eiddo y mae'r oedolyn yn ei feddiannu fel ei unig neu brif breswylfa; ac mae cyfeiriad at fuddiant oedolyn mewn eiddo yn gyfeiriad at fuddiant cyfreithiol neu lesiannol yr oedolyn yn yr eiddo hwnnw.

(11) Caiff rheoliadau gymhwyso'r adran hon, gydag addasiadau neu hebddynt, er mwyn galluogi oedolyn i gytuno i roi arwystl dros fuddiant yr oedolyn mewn eiddo yng Nghymru neu Loegr yr oedd yn arfer ei ddefnyddio fel ei unig neu brif breswylfa.

Codi ffi am wasanaethau ataliol a chynhorthwy

63 Codi ffi am wasanaethau ataliol a chynhorthwy

(1) Caiff rheoliadau wneud darpariaeth ynghylch ffioedd—

(a) am wasanaethau a ddarperir o dan adran 14;

(b) am gynhorthwy a ddarperir o dan adran 16.

(2) Ond ni chaniateir i'r rheoliadau wneud darpariaeth—

(a) sy'n galluogi codi ffi am wasanaethau neu gynhorthwy y mae ffi wedi ei gosod mewn cysylltiad â hwy o dan adran 53,

(b) sy'n galluogi ffi i gwmpasu unrhyw beth ac eithrio'r gost a dynnir wrth ddarparu'r gwasanaethau neu'r cynhorthwy y mae'r ffi yn ymwneud â hwy, neu

(c) sy'n galluogi gosod ffi ar blentyn.

Gorfodi dyledion

64 Adennill costau, llog etc

(1) Gellir adennill unrhyw swm sy'n ddyledus i awdurdod lleol o dan y Rhan hon gan yr awdurdod fel dyled sy'n ddyledus iddo.

(2) Ond nid yw is-adran (1) yn gymwys mewn achos lle y gellid ymrwymo i gytundeb ar daliadau gohiriedig, yn unol â rheoliadau o dan adran 62, oni bai—

(a) bod yr awdurdod lleol wedi ceisio ymrwymo i gytundeb o'r fath â'r oedolyn y mae'r swm yn ddyledus ganddo, a

(b) bod yr oedolyn hwnnw wedi gwrthod.

(3) Gellir adennill yn ddiannod fel dyled sifil swm y gellir ei adennill gan awdurdod lleol o dan is-adran (1) (ond nid yw hynny'n effeithio ar unrhyw ddull arall o'i adennill).

- (4) Gellir adennill swm o dan yr adran hon o fewn chwe blynedd i'r dyddiad y daw'r swm yn ddyledus i'r awdurdod lleol.
- (5) Pan fo person a grybwyllir yn is-adran (6) yn camliwio neu'n methu â datgelu (p'un ai'n dwyllodrus neu fel arall) i awdurdod lleol unrhyw ffaith o bwys mewn cysylltiad â darpariaethau'r Rhan hon, mae'r symiau canlynol yn ddyledus i'r awdurdod gan y person hwnnw –
- (a) unrhyw wariant a dynnir gan yr awdurdod o ganlyniad i'r camliwio neu'r methiant, a
- (b) unrhyw swm y gellir ei adennill o dan yr adran hon ac nad yw'r awdurdod wedi ei adennill o ganlyniad i'r camliwio neu'r methiant.
- (6) Y personau yw –
- (a) oedolyn –
- (i) y mae'n ymddangos i'r awdurdod lleol y mae arno anghenion am ofal a chymorth neu (yn achos gofalwr) am gymorth o dan Ran 3, a
- (ii) y mae ganddo'r galluedd i ddeall p'un a allai ffaith fod o bwys mewn cysylltiad â darpariaethau'r Rhan hon;
- (b) oedolyn –
- (i) y darperir rhywbeth iddo er mwyn diwallu anghenion person arall am ofal a chymorth neu (yn achos gofalwr) am gymorth o dan Ran 3, a
- (ii) y mae ganddo'r galluedd i ddeall p'un a allai ffaith fod o bwys mewn cysylltiad â darpariaethau'r Rhan hon;
- (c) oedolyn o ddisgrifiad a bennir mewn rheoliadau mewn perthynas â gofal a chymorth, neu (yn achos gofalwr) cymorth, ac y mae'n ymddangos i'r awdurdod lleol bod angen y gofal a'r cymorth hwnnw, neu'r cymorth hwnnw, ar –
- (i) plentyn, neu
- (ii) oedolyn nad oes ganddo'r galluedd i ddeall p'un a allai ffaith fod o bwys mewn cysylltiad â darpariaethau'r Rhan hon.
- (7) Gellir adennill y costau rhesymol a dynnir gan awdurdod lleol wrth adennill neu wrth geisio ag adennill swm sy'n ddyledus iddo o dan y Rhan hon gan yr awdurdod fel dyled sy'n ddyledus iddo; ac mae is-adran (3) yn gymwys i adennill y costau hynny fel petaent yn symiau y mae is-adran (1) yn gymwys iddynt.
- (8) Caiff rheoliadau –
- (a) gwneud darpariaeth ar gyfer dyfarnu'r dyddiad y daw swm yn ddyledus i awdurdod lleol at ddibenion yr adran hon;
- (b) pennu achosion neu amgylchiadau lle na all awdurdod lleol adennill o dan yr adran hon swm sy'n ddyledus iddo o dan y Rhan hon;
- (c) pennu achosion neu amgylchiadau lle y caiff awdurdod lleol godi llog ar swm (gan gynnwys unrhyw gostau y gellid eu hadennill o dan is-adran (7)) sy'n ddyledus iddo o dan y Rhan hon;

(d) pan ellir codi llog, ddarparu –

- (i) bod rhaid iddo gael ei godi yn ôl cyfradd sy'n uwch na'r gyfradd a bennir mewn rheoliadau neu a ddyfernir yn unol â hwy;
- (ii) na chaniateir ei godi yn ôl cyfradd sy'n uwch na'r gyfradd a bennir mewn rheoliadau neu a ddyfernir yn unol â hwy.

65 Creu arwystl dros fuddiant mewn tir

(1) Pan fo person –

- (a) yn methu â thalu i awdurdod lleol swm y gallai'r awdurdod ei adennill o dan y Rhan hon, a
- (b) yn meddu ar fuddiant cyfreithiol neu lesiannol mewn tir yng Nghymru neu Loegr,

caiff yr awdurdod lleol greu arwystl o blaid yr awdurdod hwnnw dros fuddiant y person yn y tir i sicrhau bod y swm hwnnw'n cael ei dalu.

(2) Pan fo gan y person fuddiannau mewn mwy nag un parcel o dir, caiff yr awdurdod lleol greu arwystl dros ba un bynnag o'r buddiannau hynny y mae'n ei ddewis.

(3) Caiff yr arwystl fod mewn cysylltiad ag unrhyw swm y gallai'r awdurdod lleol ei adennill o dan y Rhan hon; ond mae hynny'n ddarostyngedig i is-adran (4).

(4) Pan fo'r arwystl yn cael ei greu dros fuddiant cyd-denant ecwitiol mewn tir, ni chaniateir i swm yr arwystl fod yn fwy na gwerth y buddiant a fyddai gan y person yn y tir pe bai'r gyd-denantiaeth yn cael ei hollti (ond nid yw creu'r arwystl yn hollti'r gyd-denantiaeth).

(5) Pan fo cyd-denant ecwitiol mewn tir y mae ei fuddiant yn y tir yn ddarostyngedig i arwystl o dan yr adran hon yn marw, mae buddiant y personau canlynol mewn tir yn dod yn ddarostyngedig i arwystl –

- (a) os oes unrhyw cyd-denantiaid sy'n goroesi, eu buddiannau yn y tir;
- (b) os yw'r tir wedi ei freinio mewn un person, neu y mae hawl gan un person i gael y tir wedi ei freinio ynddo ef, buddiant y person hwnnw yn y tir.

(6) Ni chaniateir i swm yr arwystl sydd wedi ei greu o dan is-adran (5) fod yn fwy na swm yr arwystl yr oedd buddiant y cyd-denant ymadawedig yn ddarostyngedig iddo.

(7) Rhaid i arwystl o dan yr adran hon gael ei greu gan ddatganiad ysgrifenedig a wneir gan yr awdurdod lleol.

(8) Mae arwystl o dan yr adran hon, ac eithrio ffi dros fuddiant cyd-denant ecwitiol mewn tir –

- (a) yn achos tir anghofrestredig, yn bridiant tir Dosbarth B o fewn ystyr adran 2 o Ddeddf Pridiannau Tir 1972;
- (b) yn achos tir cofrestredig, yn arwystl cofrestradwy sy'n dod yn weithredol fel arwystl drwy gyfrwng morgais cyfreithiol.

(9) Pan fo swm yn destun arwystl dros fuddiant person mewn tir o dan yr adran hon, caniateir codi llog ar y swm hwnnw o'r diwrnod y mae'r person a grybwyllwyd yn is-adran (1) yn marw.

- (10) Cyfradd y llog y gellir ei godi o dan is-adran (9) yw –
- (a) cyfradd a bennir mewn rheoliadau neu a ddyfernir yn unol â hwy, neu
 - (b) os nad oes rheoliadau wedi eu gwneud, cyfradd a ddyfernir gan yr awdurdod lleol.

5 **66 Trosglwyddo asedau i osgoi ffioedd**

- (1) Mae'r adran hon yn gymwys mewn achos pan fo anghenion person ("P") wedi eu diwallu neu'n cael eu diwallu gan awdurdod lleol o dan adrannau 31 i 37 neu adran 39 a phan fo –
- 10 (a) person ("y trosglwyddwr") (a gaiff fod yn P ond nid oes rhaid iddo) wedi trosglwyddo ased i berson arall ("trosglwyddai"),
 - (b) y trosglwyddiad wedi ei wneud gyda'r bwriad o osgoi ffioedd am ddiwallu anghenion P, ac
 - (c) naill ai'r gydnabyddiaeth ar gyfer y trosglwyddiad yn llai na gwerth yr ased neu na fo unrhyw gydnabyddiaeth ar gyfer y trosglwyddiad.
- 15 (2) Mae'r trosglwyddai yn atebol i dalu i'r awdurdod lleol swm sy'n hafal i'r gwahaniaeth rhwng –
- (a) y swm y byddai'r awdurdod wedi ei godi ar y trosglwyddwr pe na bai'r ased wedi ei drosglwyddo, a
 - (b) y swm a gododd ar y trosglwyddwr mewn gwirionedd.
- 20 (3) Ond nid yw'r trosglwyddai yn atebol i dalu i'r awdurdod lleol swm sy'n fwy na'r budd a ddaw i'r trosglwyddai o'r trosglwyddiad.
- (4) Pan fo ased wedi ei drosglwyddo i fwy nag un trosglwyddai, mae atebolrwydd pob trosglwyddai yn gymesur â'r budd a ddaw i'r trosglwyddai hwnnw o'r trosglwyddiad.
- (5) Ystyr "ased" yn yr adran hon yw unrhyw beth y caniateir ei ystyried at ddibenion asesiad ariannol.
- 25 (6) Gwerth ased (ac eithrio arian parod) yw'r swm a geid pe bai'r ased wedi ei werthu ar y farchnad agored gan werthwr bodlon adeg y trosglwyddiad, gan ddidynnu ar gyfer –
- (a) swm unrhyw lyffethair ar yr ased, a
 - (b) swm rhesymol mewn cysylltiad â threuliau'r gwerthiant.
- 30 (7) Caiff rheoliadau bennu achosion neu amgylchiadau pan na fo atebolrwydd o dan is-adran (2) yn codi.

Adolygiadau

67 Adolygiadau sy'n ymwneud â chodi ffioedd

- (1) Rhaid i reoliadau wneud darpariaeth ar gyfer adolygu, neu'n gysylltiedig ag adolygu –
- 35 (a) ffioedd a osodir o dan adran 53,
 - (b) dyfarniadau a wneir o dan adran 60, a
 - (c) penderfyniadau sy'n ymwneud ag atebolrwydd trosglwyddai i dalu swm i awdurdod lleol o dan adran 66.

- (2) Caiff y rheoliadau wneud (ymhlith pethau eraill) ddarpariaeth ynghylch y canlynol –
- (a) y personau a gaiff ofyn am adolygiad (ar eu rhan hwy eu hunain neu ar ran person arall);
 - (b) o dan ba amgylchiadau ac ym mha fodd y caniateir gofyn am adolygiad;
 - (c) o fewn pa gyfnod y mae'n rhaid i gais gael ei wneud;
 - (d) y weithdrefn sydd i'w dilyn, a'r camau sydd i'w cymryd, mewn cysylltiad ag adolygiad;
 - (e) y disgrifiad o'r personau a gaiff wneud penderfyniad yn dilyn yr adolygiad;
 - (f) effaith penderfyniad o'r math hwnnw.

RHAN 6

PLANT SY'N DERBYN GOFAL A PHLANT SY'N CAEL EU LLETYA

Dehongli

68 Plentyn neu berson ifanc sy'n derbyn gofal gan awdurdod lleol

- (1) Yn y Ddeddf hon, mae cyfeiriad at blentyn sy'n derbyn gofal gan awdurdod lleol yn gyfeiriad at blentyn –
- (a) sydd yn ei ofal, neu
 - (b) y mae llety wedi ei ddarparu iddo gan yr awdurdod wrth i'r awdurdod arfer unrhyw un neu rai o'r swyddogaethau sy'n swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol, ac eithrio swyddogaethau o dan adran 14, Rhan 4, neu adran 103, 108 neu 109.
- (2) Yn is-adran (1) ystyr "llety" yw llety a ddarperir am gyfnod parhaus o fwy na 24 awr.
- (3) Yn y Rhan hon, mae cyfeiriad at berson ifanc sy'n derbyn gofal gan awdurdod lleol yn gyfeiriad at berson ifanc sy'n derbyn gofal gan yr awdurdod tra bo'n blentyn neu at berson ifanc a oedd yn derbyn gofal gan yr awdurdod tra oedd yn blentyn.

Dyletswyddau lletya

69 Dyletswydd gyffredinol awdurdod lleol i sicrhau digon o lety i blant sy'n derbyn gofal

- (1) Rhaid i awdurdod lleol gymryd camau sy'n sicrhau, i'r graddau y mae'n rhesymol ymarferol, ei fod yn gallu darparu i'r plant a grybwyllir yn is-adran (2) lety sydd –
- (a) o fewn ardal yr awdurdod, a
 - (b) yn diwallu anghenion y plant hynny.
- (2) Y plant y cyfeirir atynt yn is-adran (1) yw'r rhai –
- (a) y mae'r awdurdod lleol yn gofalu amdanynt,
 - (b) nad yw'r awdurdod yn gallu gwneud trefniadau mewn cysylltiad â hwy o dan adran 75(2), ac

- (c) y mae natur eu hamgylchiadau yn golygu y byddai'n gyson â llesiant y plant i lety sydd yn ardal yr awdurdod gael ei ddarparu iddynt.
- (3) Wrth gyflawni ei ddyletswydd o dan is-adran (1), rhaid i'r awdurdod lleol roi sylw i fantais cael –
- 5 (a) nifer o ddarparwyr llety yn ei ardal sydd, ym marn yr awdurdod, yn ddigon iddo gyflawni ei ddyletswydd, a
- (b) ystod o lety yn ei ardal a allai ddiwallu anghenion gwahanol ac sydd, ym marn yr awdurdod, yn ddigon iddo gyflawni ei ddyletswydd.
- (4) Yn yr adran hon ystyr "darparwyr llety" yw –
- 10 (a) rhieni maeth awdurdod lleol, a
- (b) cartrefi plant.

70 Llety i blant sydd heb rieni, neu blant sydd ar goll neu sydd wedi eu gadael etc

- (1) Rhaid i awdurdod lleol ddarparu llety i unrhyw blentyn yn ei ardal yr ymddengys i'r awdurdod bod angen llety arno oherwydd –
- 15 (a) nad oes unrhyw berson sydd â chyfrifoldeb rhiant dros y plentyn,
- (b) bod y plentyn ar goll neu wedi cael ei adael, neu
- (c) bod y person sydd wedi bod yn gofalu am y plentyn yn cael ei atal (p'un ai yn barhaol ai peidio, ac am ba reswm bynnag) rhag darparu llety neu ofal addas i'r plentyn.
- 20 (2) Pan fo awdurdod lleol yn darparu llety o dan is-adran (1) i blentyn sy'n preswyllo fel arfer mewn ardal awdurdod lleol arall, caiff yr awdurdod lleol arall hwynnw gymryd drosodd y gwaith o ddarparu llety i'r plentyn o fewn –
- (a) tri mis o gael ei hysbysu'n ysgrifenedig bod llety'n cael ei ddarparu i'r plentyn, neu
- 25 (b) unrhyw gyfnod hirach arall a bennir.
- (3) Rhaid i awdurdod lleol ddarparu llety i unrhyw blentyn yn ei ardal sydd wedi cyrraedd 16 oed ac y byddai llesiant y plentyn hwynnw, ym marn yr awdurdod, yn debygol o gael ei andwyo'n ddifrifol os na fyddai'r awdurdod yn darparu llety iddo.
- (4) Ni chaniateir i awdurdod lleol ddarparu llety o dan yr adran hon i unrhyw blentyn os bydd unrhyw berson yn gwrthwynebu a hwynnw –
- 30 (a) yn berson sydd â chyfrifoldeb rhiant dros y plentyn, a
- (b) yn fodlon ac yn gallu –
- (i) darparu llety i'r plentyn, neu
- (ii) trefnu bod llety yn cael ei ddarparu i'r plentyn.
- 35 (5) Caiff unrhyw berson sydd â chyfrifoldeb rhiant dros blentyn symud y plentyn ar unrhyw adeg o lety a ddarperir gan neu ar ran awdurdod lleol o dan yr adran hon.
- (6) Nid yw is-adrannau (4) a (5) yn gymwys tra bo unrhyw berson –
- (a) y mae gorchymyn preswyllo o'i blaid ef mewn grym mewn cysylltiad â'r plentyn,
- (b) sy'n warcheidwad arbennig i'r plentyn, neu

(c) sydd â gofal am y plentyn yn rhinwedd gorchymyn a wnaed wrth arfer awdurdodaeth gynhenid yr Uchel Lys mewn cysylltiad â phlant, yn cytuno bod y plentyn yn derbyn gofal mewn llety a ddarperir gan, neu ar ran, yr awdurdod lleol.

- 5 (7) Pan fo mwy nag un person o'r math a grybwyllwyd yn is-adran (6), rhaid i bob un ohonynt fod yn gytún.
- (8) Nid yw is-adrannau (4) a (5) yn gymwys pan fo plentyn sydd wedi cyrraedd 16 oed yn cytuno bod llety'n cael ei ddarparu iddo o dan yr adran hon.

71 **Llety i blant sy'n cael eu hamddiffyn gan yr heddlu, neu sydd o dan gadwad neu ar remánd etc**

- 10 (1) Rhaid i awdurdod lleol wneud darpariaeth ar gyfer derbyn a rhoi llety i blant sy'n cael eu symud o'u cartrefi neu sy'n cael eu cadw oddi yno o dan Ran 5 o Ddeddf Plant 1989.

- (2) Rhaid i awdurdod lleol dderbyn plant, a darparu llety i blant—

15 (a) sy'n cael eu hamddiffyn gan yr heddlu ac y gofynnir iddo eu derbyn o dan adran 46(3)(f) o Ddeddf Plant 1989;

(b) y gofynnir iddo eu derbyn o dan adran 38(6) o Ddeddf yr Heddlu a Thystiolaeth Droseddol 1984;

(c) os yr awdurdod lleol yw'r awdurdod dynodedig mewn cysylltiad â hwy a bod y plant hynny—

20 (i) wedi eu remandio i lety a ddarperir gan neu ar ran awdurdod lleol yn rhinwedd paragraff 4 o Atodlen 1 neu baragraff 6 o Atodlen 8 i Ddeddf Pwerau Llysoedd Troseddol (Dedfrydu) 2000 (torri etc gorchmynion atgyfeirio a gorchmynion gwneud iawn);

25 (ii) wedi eu remandio i lety a ddarperir gan neu ar ran awdurdod lleol yn rhinwedd paragraff 21 o Atodlen 2 i Ddeddf Cyfiawnder Troseddol a Mewnfudo 2008 (torri etc gorchmynion adsefydlu ieuencid);

(iii) wedi eu remandio i lety a ddarperir gan neu ar ran awdurdod lleol yn rhinwedd paragraff 10 o'r Atodlen i Ddeddf Troseddau Stryd 1959 (torri gorchmynion o dan adran 1(2A) o'r Ddeddf honno);

30 (iv) yn destun gorchymyn adsefydlu ieuencid sy'n gosod gofyniad preswyllo awdurdod lleol neu yn destun gorchymyn adsefydlu ieuencid â maethu.

- (3) Yn is-adran (2), mae gan y termau isod yr un ystyr â'r termau Saesneg cyfatebol yn Rhan 1 o Ddeddf Cyfiawnder Troseddol a Mewnfudo 2008 (gweler adran 7 o'r Ddeddf honno)—

35 "gofyniad preswyllo awdurdod lleol" ("*local authority residence requirement*");

"gorchymyn adsefydlu ieuencid" ("*youth rehabilitation order*");

"gorchymyn adsefydlu ieuencid â maethu" ("*youth rehabilitation order with fostering*").

(4) Mae is-adran (5) yn gymwys –

(a) pan fo plentyn –

(i) wedi ei symud o dan Ran 5 o Ddeddf Plant 1989, neu

(ii) wedi ei gadw o dan adran 38 o Ddeddf yr Heddlu a Thystiolaeth Droseddol 1984, a

(b) pan nad yw'r plentyn yn cael llety a ddarperir –

(i) gan awdurdod lleol, neu

(ii) mewn ysbyty a freiniwyd yng Ngweinidogion Cymru, Ymddiriedolaeth GIG, Ymddiriedolaeth Sefydledig GIG neu'r Ysgrifennydd Gwladol, neu sydd fel arall wedi ei roi ar gael yn unol â threfniadau a wnaed gan Fwrdd Iechyd Lleol, Ymddiriedolaeth GIG, Ymddiriedolaeth Sefydledig GIG, Gweinidogion Cymru, yr Ysgrifennydd Gwladol, Bwrdd Comisiynu'r Gwasanaeth Iechyd Gwladol neu grŵp comisiynu clinigol.

(5) Gellir adennill unrhyw gostau rhesymol a dynnwyd wrth roi llety i'r plentyn oddi wrth yr awdurdod lleol y mae'r plentyn yn preswyllo fel arfer yn ei ardal.

Dyletswyddau awdurdodau lleol mewn perthynas â'r plant sy'n derbyn gofal

72 Prif ddyletswydd awdurdod lleol mewn perthynas â phlentyn sy'n derbyn gofal

(1) Rhaid i awdurdod lleol sy'n gofalu am unrhyw blentyn –

(a) diogelu a hyrwyddo llesiant y plentyn, a

(b) defnyddio gwasanaethau sydd ar gael i blant, y mae eu rhieni eu hunain yn gofalu amdanynt, mewn modd sy'n ymddangos yn rhesymol i'r awdurdod yn achos y plentyn.

(2) Mae dyletswydd awdurdod lleol o dan is-adran (1)(a) i ddiogelu a hyrwyddo llesiant plentyn sy'n derbyn gofal ganddynt yn cynnwys, er enghraifft –

(a) dyletswydd i hyrwyddo cyrhaeddiad addysgol y plentyn;

(b) dyletswydd –

(i) i asesu, o bryd i'w gilydd, a oes gan y plentyn anghenion am ofal a chymorth sy'n bodloni'r meini prawf cymhwystra a nodwyd o dan adran 28, a

(ii) os oes ar y plentyn anghenion sy'n bodloni'r meini prawf cymhwystra, i ddiwallu, o leiaf, yr anghenion hynny.

(3) Cyn gwneud unrhyw benderfyniad mewn cysylltiad â phlentyn y mae'n gofalu amdano, neu'n bwriadu gofalu amdano, rhaid i awdurdod lleol (yn ogystal â'r materion a nodir yn adran 6(5) (dyletswyddau hollgyffredinol ynghylch llesiant)), roi sylw i –

(a) barn, dymuniadau a theimladau unrhyw berson y mae ei farn, ei ddymuniadau a'i deimladau yn berthnasol ym marn yr awdurdod;

(b) argyhoeddiad crefyddol, tarddiad hiliol, a chefnidir diwylliannol ac ieithyddol y plentyn.

- (4) Os yr ymddengys i awdurdod lleol ei bod yn angenrheidiol iddo, er mwyn amddiffyn aelodau o'r cyhoedd rhag niwed difrifol, arfer ei bwerau mewn cysylltiad â phlentyn y mae'n gofalu amdano mewn modd nad yw efallai yn gyson â'i ddyletswyddau o dan yr adran hon neu adran 6, caiff wneud hynny.

5 **73 Darparu llety i blant mewn gofal**

Pan fo plentyn yng ngofal awdurdod lleol, rhaid i'r awdurdod ddarparu llety i'r plentyn.

74 Cynnal plant sy'n derbyn gofal

Rhaid i awdurdod lleol sy'n gofalu am blentyn gynnal y plentyn mewn agweddau eraill ar wahân i ddarparu llety ar ei gyfer.

10 **75 Y ffyrdd y mae plant sy'n derbyn gofal i'w lletya a'u cynnal**

- (1) Mae'r adran hon yn gymwys pan fo awdurdod lleol yn gofalu am blentyn ("C").
 (2) Rhaid i awdurdod lleol wneud trefniadau i C fyw gyda pherson sy'n dod o fewn is-adran (3), ond mae hyn yn ddarostyngedig i is-adrannau (4) ac (11).
 (3) Mae person ("P") yn dod o fewn yr is-adran hon os –

- 15 (a) P yw rhiant C,
 (b) nad P yw rhiant C ond y mae ganddo gyfrifoldeb rhiant dros C, neu
 (c) mewn achos pan fo C yng ngofal yr awdurdod lleol ac yr oedd gorchymyn preswyllo mewn grym mewn cysylltiad ag C yn union cyn y gwnaed y gorchymyn gofal, os oedd P yn berson y gwnaed y gorchymyn preswyllo o'i blaid.

- 20 (4) Nid yw is-adran (2) yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol wneud trefniadau o'r math a grybwyllwyd yn yr is-adran honno os byddai gwneud hynny –

- (a) yn anghyson â llesiant C, neu
 (b) yn gam na fyddai'n rhesymol ymarferol.

- 25 (5) Os nad yw awdurdod lleol yn gallu gwneud trefniadau o dan is-adran (2), rhaid iddo leoli C yn y lleoliad mwyaf priodol sydd ar gael, yn ei farn ef (ond mae hyn yn ddarostyngedig i is-adran (11)).

- (6) Yn is-adran (5) ystyr "lleoliad" yw –

- 30 (a) lleoliad gydag unigolyn sy'n berthynas, yn ffrind neu'n berson arall sy'n gysylltiedig ag C ac sydd hefyd yn rhiant maeth awdurdod lleol,
 (b) lleoliad gyda rhiant maeth awdurdod lleol nad yw'n dod o fewn paragraff (a),
 (c) lleoliad mewn cartref plant, neu
 (d) yn ddarostyngedig i adran 76, lleoliad yn unol â threfniadau eraill sy'n cydymffurfio ag unrhyw reoliadau a wneir at ddibenion yr adran hon.

(7) Wrth benderfynu ar y lleoliad mwyaf priodol ar gyfer C o dan is-adran (5), rhaid i awdurdod lleol, yn ddarostyngedig i ddarpariaethau eraill y Rhan hon (yn enwedig, i'w ddyletswyddau o dan adran 72) –

- (a) rhoi blaenoriaeth uwch i leoliad sy'n dod o fewn paragraff (a) o is-adran (6) na'r hyn a roddir i leoliadau sy'n dod o fewn paragraffau eraill yr is-adran honno,
- (b) cydymffurfio â gofynion is-adran (8), i'r graddau y mae hynny'n rhesymol ymarferol o dan holl amgylchiadau achos C, ac
- (c) cydymffurfio ag is-adran (9) oni bai nad yw hynny'n rhesymol ymarferol.

(8) Rhaid i awdurdod lleol sicrhau –

- (a) bod y lleoliad yn caniatáu i C fyw gerllaw cartref C;
- (b) nad yw'r lleoliad yn amharu ar addysg na hyfforddiant C;
- (c) os oes gan C frawd neu chwaer sydd hefyd yn derbyn llety gan yr awdurdod lleol, bod y lleoliad yn galluogi i C fyw gyda'r brawd neu'r chwaer;
- (d) os yw C yn anabl, bod y llety a ddarperir yn addas i anghenion penodol C.

(9) Rhaid i'r lleoliad, o ran ei natur, olygu bod llety'n cael ei ddarparu i C o fewn ardal yr awdurdod lleol.

(10) Mae is-adran (11) yn gymwys pan –

- (a) bo'r awdurdod lleol wedi ei fodloni y dylai C gael ei leoli ar gyfer ei fabwysiadu ac yn bwriadu lleoli C i'w fabwysiadu gyda darpar fabwysiadydd penodol ("A"),
- (b) bo asiantaeth fabwysiadu wedi dyfarnu bod A yn addas i fabwysiadu plentyn, ac
- (c) na fo'r awdurdod lleol wedi ei awdurdodi i leoli C ar gyfer ei fabwysiadu.

(11) Rhaid i'r awdurdod lleol leoli C gydag A oni bai y byddai'n fwy priodol yn ei farn –

- (a) i wneud trefniadau er mwyn i C fyw gyda pherson sy'n dod o fewn is-adran (3), neu
- (b) i leoli C mewn lleoliad o ddisgrifiad a grybwyllwyd yn is-adran (6).

(12) At ddibenion is-adran (10) –

- (a) mae i "asiantaeth fabwysiadu" yr ystyr a roddir i "adoption agency" gan adran 2 o Ddeddf Mabwysiadu a Phlant 2002;
- (b) nid yw awdurdod lleol wedi ei awdurdodi i leoli C ar gyfer ei fabwysiadu ond os yw wedi ei awdurdodi i wneud hynny o dan –
 - (i) adran 19 o'r Ddeddf honno (lleoli plant gyda chydysyniad rhiant), neu
 - (ii) gorchymyn lleoli a wneir o dan adran 21 o'r Ddeddf honno.

(13) Caiff yr awdurdod lleol ddyfarnu –

- (a) telerau unrhyw drefniadau y mae'n eu gwneud o dan is-adran (2) mewn perthynas ag C (gan gynnwys telerau o ran talu), a
- (b) y telerau ar gyfer gosod C gyda rhiant maeth awdurdod lleol o dan is-adran (5) neu gyda darpar fabwysiadydd o dan is-adran (11) (gan gynnwys telerau o ran talu ond yn ddarostyngedig i unrhyw orchymyn a wneir o dan adran 49 o Ddeddf Plant 2004).

76 Adolygu achos plentyn cyn gwneud trefniadau amgen o ran llety

- (1) Pan fo awdurdod lleol yn darparu llety i blentyn (“C”) ac eithrio yn unol â threfniadau sy’n dod o fewn adran 75(6)(d), ni chaniateir iddo wneud trefniadau o’r fath ar gyfer C oni bai ei fod wedi penderfynu gwneud hynny o ganlyniad i adolygiad o achos C a gwblhawyd yn unol â rheoliadau a wneir o dan adran 96 (adolygu achosion ac ymchwiliadau i sylwadau).
- (2) Ond nid yw is-adran (1) yn rhwystro awdurdod lleol rhag gwneud trefniadau ar gyfer C o dan adran 75(6)(d) os yw wedi ei fodloni bod angen, er mwyn diogelu llesiant C –
- (a) gwneud trefniadau o’r fath, a
 - (b) gwneud hynny ar frys.

77 Cynlluniau gofal a chymorth

- (1) Pan fo plentyn yn dod yn un sy’n derbyn gofal gan awdurdod lleol, rhaid i unrhyw gynllun gofal a chymorth a lunnir o dan adran 48 mewn perthynas â’r plentyn hwnnw gael –
- (a) ei adolygu, a
 - (b) ei gynnal o dan yr adran hon.
- (2) Pan fo plentyn nad oes ganddo gynllun gofal a chymorth o dan adran 48 yn dod yn un sy’n derbyn gofal gan awdurdod lleol, rhaid i’r awdurdod lleol lunio a chynnal cynllun gofal a chymorth mewn perthynas â’r plentyn hwnnw.
- (3) Rhaid i awdurdod lleol barhau i adolygu’n gyson y cynlluniau y mae’n eu cynnal o dan yr adran hon.
- (4) Pan fo awdurdod lleol wedi ei fodloni bod amgylchiadau’r plentyn y mae cynllun yn ymwneud ag ef wedi newid mewn ffordd sy’n effeithio ar y cynllun, rhaid i’r awdurdod –
- (a) gwneud unrhyw asesiadau y mae’n barnu eu bod yn briodol, a
 - (b) diwygio’r cynllun.
- (5) Rhaid i reoliadau wneud darpariaeth ynghylch –
- (a) sut y mae cynlluniau o dan yr adran hon i’w paratoi;
 - (b) pa bethau y mae’n rhaid i gynllun eu cynnwys;
 - (c) adolygu a diwygio cynlluniau.
- (6) Rhaid i reoliadau o dan is-adran (5)(c) bennu, yn benodol –
- (a) y personau a gaiff ofyn am adolygiad o gynllun (ar eu rhan hwy eu hunain neu ar ran person arall);
 - (b) o dan ba amgylchiadau –
 - (i) y caiff awdurdod lleol wrthod cydymffurfio â chais am adolygiad o gynllun, a
 - (ii) na chaiff awdurdod lleol wrthod gwneud hynny.

(7) Wrth lunio, adolygu neu ddiwygio cynllun o dan yr adran hon, rhaid i awdurdod lleol gynnwys y plentyn y mae'r cynllun yn ymwneud ag ef ac unrhyw berson sydd â chyfrifoldeb rhiant dros y plentyn.

(8) Caiff yr awdurdod lleol –

5 (a) llunio, adolygu neu ddiwygio cynllun o dan yr adran hon yr un pryd ag y mae ef neu gorff arall yn llunio, adolygu neu ddiwygio dogfen arall yn achos y plentyn o dan sylw, a

(b) cynnwys y ddogfen arall yn y cynllun.

10 (9) Caniateir i unrhyw ran o gynllun a gynhelir o dan yr adran hon sy'n bodloni'r gofynion a osodir gan neu o dan adran 31A o Ddeddf Plant 1989 gael ei thrin at ddibenion y Ddeddf honno fel cynllun a lunnir o dan adran 31A o'r Ddeddf honno.

78 Rheoliadau ynghylch cynlluniau gofal a chymorth

Caiff rheoliadau o dan adran 77, er enghraifft –

- 15 (a) ei gwneud yn ofynnol bod cynlluniau ar ffurf benodedig;
- (b) ei gwneud yn ofynnol bod cynlluniau yn cynnwys pethau penodedig;
- (c) gwneud darpariaeth ynghylch personau pellach y mae'n rhaid i awdurdod lleol eu cynnwys yn y broses o lunio, adolygu neu ddiwygio cynlluniau;
- 20 (d) ei gwneud yn ofynnol bod cynlluniau'n cael eu llunio, eu hadolygu neu eu diwygio gan bersonau penodedig;
- (e) rhoi swyddogaethau i bersonau a bennir yn y rheoliadau mewn cysylltiad ag adolygu neu ddiwygio cynlluniau;
- (f) pennu personau y mae'n rhaid darparu copïau ysgrifenedig o gynllun ar eu cyfer (gan gynnwys, mewn achosion penodedig, darparu copïau heb gydsyniad y person y mae'r cynllun yn ymwneud ag ef);
- 25 (g) pennu'r amgylchiadau pellach y mae'n rhaid adolygu'r cynlluniau odanynt.

79 Cyfraniadau tuag at gynhaliath plant sy'n derbyn gofal

Mae Atodlen 1 yn gwneud darpariaeth ynghylch cyfraniadau tuag at gynhaliath plant sy'n derbyn gofal gan awdurdodau lleol.

80 Cartrefi plant sy'n cael eu darparu, eu cyfarparu a'u cynnal gan Weinidogion Cymru

30 Pan fo awdurdod lleol yn lleoli plentyn y mae'n gofalu amdano mewn cartref plant y mae Gweinidogion Cymru yn ei ddarparu, ei gyfarparu ac yn ei gynnal o dan adran 82(5) o Ddeddf Plant 1989, rhaid iddo wneud hynny ar y telerau a ddyfernir o bryd i'w gilydd gan Weinidogion Cymru.

Rheoliadau ynghylch plant sy'n derbyn gofal

35 81 Rheoliadau ynghylch plant sy'n derbyn gofal

Caiff rheoliadau wneud darpariaeth bellach ynghylch plant sy'n derbyn gofal gan awdurdodau lleol.

82 Rheoliadau ynghylch amodau lle y caniateir i blentyn sydd mewn gofal fyw gyda rhiant etc

Caiff rheoliadau o dan adran 81 er enghraifft, osod gofynion ar awdurdod lleol ynghylch—

- 5 (a) gwneud unrhyw benderfyniad i ganiatáu i blentyn sydd yn ei ofal i fyw gydag unrhyw berson sy'n dod o fewn adran 75(3) (gan gynnwys gofynion o ran y rheini y mae'n rhaid ymgynghori â hwy cyn gwneud y penderfyniad a'r rheini y mae'n rhaid eu hysbysu pan fydd y penderfyniad wedi ei wneud);
- (b) goruchwyllo neu gynnal ymchwiliad meddygol ar y plentyn o dan sylw;
- 10 (c) symud y plentyn, o dan y fath amgylchiadau a gaiff eu pennu mewn rheoliadau, o ofal y person y rhoddwyd caniatâd i'r plentyn fyw gydag ef;
- (d) y cofnodion sydd i'w cadw gan yr awdurdod lleol.

83 Rheoliadau ynghylch lleoliadau o'r math a grybwyllir yn adran 75(6)(d)

- 15 (1) Caiff rheoliadau o dan adran 81, er enghraifft, wneud darpariaeth ynghylch lleoliadau o'r math a grybwyllwyd yn adran 75(6)(d).
- (2) Caiff rheoliadau o dan is-adran (1), er enghraifft, wneud darpariaeth ynghylch—
 - (a) y personau sydd i'w hysbysu am unrhyw drefniadau arfaethedig;
 - (b) y cyfleoedd y mae personau o'r fath i'w cael er mwyn cyflwyno sylwadau mewn perthynas â'r trefniadau arfaethedig;
 - 20 (c) y personau sydd i'w hysbysu am unrhyw newidiadau arfaethedig yn y trefniadau;
 - (d) y cofnodion sydd i'w cadw gan awdurdodau lleol;
 - (e) goruchwyliaeth gan awdurdodau lleol ar unrhyw drefniadau a wneir.

84 Rheoliadau ynghylch lleoliadau y tu allan i ardal

Caiff rheoliadau o dan adran 81, er enghraifft, osod gofynion y mae'n rhaid i awdurdod lleol gydymffurfio â hwy —

- 25 (a) cyn i blentyn sy'n derbyn gofal ganddynt dderbyn llety mewn man y tu allan i ardal yr awdurdod, neu
- (b) os yw llesiant y plentyn yn gofyn bod llety o'r fath yn cael ei ddarparu'n syth, o fewn unrhyw gyfnod penodedig wedi i'r llety hwnnw gael ei ddarparu.

30 85 Rheoliadau ynghylch osgoi amharu ar addysg

- (1) Caiff rheoliadau o dan adran 81 osod, er enghraifft, gofynion y mae'n rhaid i awdurdod lleol gydymffurfio â hwy cyn gwneud unrhyw benderfyniad sy'n ymwneud â lleoliad plentyn os yw yng nghyfnod allweddol pedwar.
- 35 (2) Mae plentyn "yng nghyfnod allweddol pedwar" os yw'n ddisgybl yng nghyfnod allweddol pedwar ("*the fourth key stage*") at ddibenion Rhan 7 o Ddeddf Addysg 2002 (gweler adran 103 o'r Ddeddf honno).

86 Rheoliadau ynghylch lleoli plant gyda rhieni maeth awdurdod lleol a darpar fabwysiadwyr

(1) Caiff rheoliadau o dan adran 81, er enghraifft, wneud darpariaeth—

- 5 (a) ynglŷn â llesiant plant a leolir gyda rhieni maeth awdurdod lleol neu ddarpar fabwysiadwyr;
- (b) ynghylch y trefniadau sydd i'w gwneud gan awdurdodau lleol mewn cysylltiad ag iechyd ac addysg plant o'r fath;
- (c) ynghylch y cofnodion sydd i'w cadw gan awdurdodau lleol;
- 10 (d) i sicrhau, lle bynnag y bo hynny'n bosibl, bod y rhiant maeth awdurdod lleol neu'r darpar fabwysiadwydd y lleolir y plentyn gydag ef—
- (i) o'r un argyhoeddiad crefyddol â'r plentyn, neu
- (ii) yn ymgymryd â magu'r plentyn yn unol â'r argyhoeddiad crefyddol hwinnw;
- 15 (e) i sicrhau y bydd y plant sydd wedi eu lleoli gyda rhieni maeth awdurdod lleol neu ddarpar fabwysiadwyr, a'r mangreoedd lle y maent wedi eu lletya, yn cael eu goruchwyllo a'u harolygu gan awdurdod lleol ac y bydd y plant yn cael eu symud o'r mangreoedd hynny os yw'n ymddangos bod hynny'n angenrheidiol i'w llesiant.

20 (2) Yn yr adran hon ystyr "darpar fabwysiadwydd" yw person y lleolir y plentyn gydag ef o dan adran 75(11).

87 Rheoliadau sy'n darparu ar gyfer cymeradwyo rhieni maeth awdurdod lleol

(1) Caiff rheoliadau o dan adran 81 wneud darpariaeth, er enghraifft—

- 25 (a) ar gyfer sicrhau nad yw plentyn yn cael ei leoli gyda rhiant maeth awdurdod lleol oni bai bod y person hwinnw wedi cael ei gymeradwyo am y tro fel rhiant maeth awdurdod lleol gan yr awdurdod lleol a bennir;
- (b) sy'n sefydlu gweithdrefn sy'n caniatáu i unrhyw berson, y gwnaed dyfarniad cymhwysol mewn cysylltiad ag ef, wneud cais o dan y weithdrefn honno am adolygiad o'r dyfarniad hwinnw gan banel a benodwyd gan Weinidogion Cymru.

(2) Mae dyfarniad yn ddyfarniad cymhwysol—

- 30 (a) os yw'n ymwneud â chwestiwn ynghylch a ddylai person gael ei gymeradwyo, neu a ddylai barhau i gael ei gymeradwyo, fel rhiant maeth awdurdod lleol, a
- (b) os yw o ddisgrifiad a bennir.

(3) Caiff rheoliadau a wneir o dan is-adran (1)(b) gynnwys darpariaeth o ran—

- 35 (a) dyletswyddau a phwerau panel;
- (b) gweinyddiaeth a gweithdrefnau panel;
- (c) penodi aelodau panel (gan gynnwys nifer, neu unrhyw gyfyngiad ar nifer, yr aelodau y caniateir i'w penodi, ac unrhyw amodau ar gyfer eu penodi);
- (d) talu ffioedd i aelodau panel;

(e) dyletswyddau unrhyw berson mewn cysylltiad ag adolygiad a gynhelir o dan y rheoliadau;

(f) monitro unrhyw adolygiadau o'r fath.

5 (4) Caiff rheoliadau a wneir yn rhinwedd is-adran (3)(e) osod dyletswydd i dalu i Weinidogion Cymru y cyfryw swm y mae Gweinidogion Cymru yn ei ddyfarnu; ond ni chaniateir gosod dyletswydd o'r fath ar berson sydd wedi gwneud cais i gael adolygiad o ddyfarniad cymhwysol.

10 (5) Rhaid i Weinidogion Cymru sicrhau, drwy gymryd un flwyddyn ariannol gydag un arall, nad yw agregiad y symiau sy'n dod yn daladwy iddynt o dan reoliadau a wneir yn rhinwedd is-adran (4) y tu hwnt i'r gost o gyflawni eu swyddogaethau adolygu annibynnol.

(6) Caiff Gweinidogion Cymru wneud trefniant gyda sefydliad lle y bydd y sefydliad hwnnw'n cyflawni swyddogaethau adolygu annibynnol ar eu rhan.

15 (7) Os yw Gweinidogion Cymru yn gwneud trefniant o'r fath gyda sefydliad, rhaid i'r sefydliad gyflawni ei swyddogaethau o dan y trefniant yn unol ag unrhyw gyfarwyddyd cyffredinol neu arbennig a roddir gan Weinidogion Cymru.

(8) Caiff y trefniant gynnwys darpariaeth bod y sefydliad yn derbyn taliadau gan Weinidogion Cymru.

20 (9) Rhaid i daliadau a wneir gan Weinidogion Cymru yn unol â darpariaeth o'r fath gael eu cymryd i ystyriaeth wrth benderfynu (at ddiben is-adran (5)) y gost i Weinidogion Cymru o gyflawni eu swyddogaethau adolygu annibynnol.

(10) O ran cyfarwyddyd o dan is-adran (7) –

(a) rhaid iddo fod yn ysgrifenedig;

(b) caniateir iddo gael ei amrywio neu ei ddirymu drwy gyfarwyddyd diweddarach.

25 (11) Yn yr adran hon –

ystyr "blwyddyn ariannol" ("*financial year*") yw cyfnod o ddeuddeng mis sy'n dod i ben ar 31 Mawrth;

mae "sefydliad" ("*organisation*") yn cynnwys yr Ysgrifennydd Gwladol, corff cyhoeddus a sefydliad preifat neu wirfoddol;

30 ystyr "swyddogaeth adolygu annibynnol" ("*independent review function*") yw swyddogaeth a roddir neu a osodir ar Weinidogion Cymru drwy reoliadau a wneir yn rhinwedd is-adran (1)(b).

88 Rheoliadau ynghylch trefniadau asiantaeth

35 Caiff rheoliadau o dan adran 81 wneud darpariaeth, er enghraifft, o ran yr amgylchiadau lle y caiff awdurdod lleol wneud trefniadau bod dyletswyddau a osodwyd arno gan y rheoliadau yn cael eu cyflawni ar ei ran.

Cyswllt ac ymweliadau

89 Hyrwyddo a chynnal cyswllt rhwng plentyn a theulu

- 5 (1) Pan fo plentyn yn derbyn gofal gan awdurdod lleol, rhaid i'r awdurdod, oni bai nad yw hynny'n rhesymol ymarferol neu yn gyson â llesiant y plentyn, hyrwyddo cyswllt rhwng y plentyn a—
- (a) rhieni'r plentyn,
 - (b) unrhyw berson nad yw'n rhiant i'r plentyn ond sydd â chyfrifoldeb rhiant dros y plentyn, ac
 - (c) unrhyw berthynas, ffrind neu unrhyw berson arall sy'n gysylltiedig â'r plentyn.
- 10 (2) Pan fo plentyn yn derbyn gofal gan awdurdod lleol, rhaid i'r awdurdod lleol gymryd unrhyw gamau sy'n rhesymol ymarferol i sicrhau bod y personau canlynol yn cael eu hysbysu'n rheolaidd am y man lle y mae'r plentyn yn cael ei letya—
- (a) rhieni'r plentyn, a
 - (b) unrhyw berson nad yw'n rhiant i'r plentyn ond sydd â chyfrifoldeb rhiant dros y plentyn.
- 15 (3) Rhaid i bob person a grybwyllwyd yn is-adran (2)(a) neu (b) sicrhau bod yr awdurdod yn cael ei hysbysu'n rheolaidd am ei gyfeiriad.
- 20 (4) Pan fo awdurdod lleol ("yr awdurdod derbyn") yn cymryd drosodd y gwaith o ddarparu llety i blentyn oddi wrth awdurdod lleol arall ("yr awdurdod trosglwyddo") o dan adran 70—
- (a) rhaid i'r awdurdod derbyn (pan fo hynny'n rhesymol ymarferol) hysbysu—
 - (i) rhieni'r plentyn, a
 - (ii) unrhyw berson nad yw'n rhiant i'r plentyn ond sydd â chyfrifoldeb rhiant dros y plentyn,
 - (b) mae is-adran (2) yn gymwys i'r awdurdod trosglwyddo, yn ogystal â'r awdurdod derbyn, hyd nes y bydd o leiaf un o'r personau a grybwyllwyd ym mharagraff (a) neu (b) o'r is-adran honno wedi cael ei hysbysu am y newid, ac
 - (c) nid yw is-adran (3) yn ei gwneud yn ofynnol i unrhyw berson hysbysu'r awdurdod derbyn am ei gyfeiriad hyd nes y bydd y person hwnnw wedi cael ei hysbysu o dan baragraff (a).
- 30 (5) Nid oes dim yn y paragraff hwn sy'n ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol hysbysu unrhyw berson am y man lle y mae plentyn—
- (a) os yw'r plentyn yng ngofal yr awdurdod, a
 - (b) os oes gan yr awdurdod sail resymol dros gredu y byddai hysbysu'r person yn peryglu llesiant y plentyn.
- 35 (6) Mae unrhyw berson sy'n methu â chydymffurfio, heb esgus rhesymol, ag is-adran (3) yn euog o drosedd ac yn atebol o'i gollfarnu'n ddiannod i ddirwy nad yw'n uwch na lefel 2 ar y raddfa safonol.

90 Ymweliadau'r teulu â'r plant neu ymweliadau â'r teulu gan blant: treuliau

(1) Mae'r paragraff hwn yn gymwys –

- (a) pan fo plentyn yn derbyn gofal gan awdurdod lleol, a
- (b) pan fo'r amodau a grybwyllir yn is-adran (4) wedi eu bodloni.

(2) Caiff yr awdurdod wneud taliadau mewn perthynas â theithio, cynhaliaeth neu dreuliau eraill a dynnir gan y personau canlynol wrth ymweld â'r plentyn –

- (a) rhiant i'r plentyn,
- (b) unrhyw berson nad yw'n rhiant i'r plentyn ond sydd â chyfrifoldeb rhiant dros y plentyn, neu
- (c) unrhyw berthynas, ffrind neu berson arall sy'n gysylltiedig â'r plentyn.

(3) Caiff yr awdurdod wneud taliadau i'r plentyn, neu i unrhyw berson ar ran y plentyn, mewn cysylltiad â theithio, cynhaliaeth neu dreuliau eraill a dynnir gan y plentyn neu ar ei ran wrth iddo ymweld â'r personau a grybwyllwyd ym mharagraffau (a) i (c) o is-adran (2).

(4) Yr amodau yw –

- (a) ei bod yn ymddangos i'r awdurdod na fyddai'n bosib cynnal yr ymweliad o dan sylw fel arall heb galedi ariannol gormodol, a
- (b) bod yr amgylchiadau yn cyfiawnhau gwneud y taliadau.

91 Dyletswydd awdurdod lleol i sicrhau ymweliadau a chyswllt â phlant sy'n derbyn gofal a phlant eraill

(1) Mae'r adran hon yn gymwys i –

- (a) plentyn sy'n derbyn gofal gan awdurdod lleol;
- (b) plentyn a fu'n derbyn gofal gan awdurdod lleol ond nid yw bellach yn derbyn gofal gan yr awdurdod o ganlyniad i amgylchiadau a bennwyd mewn rheoliadau;
- (c) plentyn sy'n dod o fewn categori a bennir mewn rheoliadau.

(2) Rhaid i reoliadau sy'n pennu categori at ddiben is-adran (1)(c) hefyd bennu'r awdurdod lleol y mae'n rhaid iddo gyflawni'r dyletswyddau a osodir gan, neu o dan, yr adran hon mewn perthynas â phlentyn sy'n dod o fewn y categori penodedig.

(3) Rhaid i awdurdod lleol –

- (a) sicrhau bod person sy'n cynrychioli'r awdurdod ("cynrychiolydd") yn ymweld â phlentyn y mae'r adran hon yn gymwys iddo;
- (b) trefnu bod cyngor a chymorth arall priodol ar gael i blentyn y mae'r adran hon yn gymwys iddo.

(4) O ran y dyletswyddau a osodwyd gan is-adran (3) –

- (a) maent i'w cyflawni yn unol ag unrhyw reoliadau a wneir at ddibenion yr adran hon;

(b) maent yn ddarostyngedig i unrhyw ofyniad a osodir gan, neu o dan, ddeddfiad sy'n gymwys i'r man lle y mae'r plentyn y mae'r adran hon yn gymwys iddo yn cael ei letya.

(5) Caiff rheoliadau o dan yr adran hon at ddibenion is-adran (4)(a) wneud darpariaeth am—

(a) amllder yr ymweliadau;

(b) yr amgylchiadau pan fo'n rhaid i gynrychiolydd ymweld â'r plentyn y mae'r adran hon yn gymwys iddo;

(c) swyddogaethau cynrychiolydd.

(6) Wrth ddewis cynrychiolydd, rhaid i awdurdod lleol fodloni ei hun bod gan y person a ddewiswyd y sgiliau a'r profiad angenrheidiol i gyflawni swyddogaethau cynrychiolydd.

92 Ymwelwyr annibynnol ar gyfer plant sy'n derbyn gofal

(1) Rhaid i awdurdod lleol sy'n gofalu am blentyn benodi person annibynnol i fod yn ymwelydd ar gyfer y plentyn os—

(a) yw'r plentyn yn dod o fewn categori a bennwyd mewn rheoliadau, neu

(b) mewn unrhyw achos arall, yr ymddengys i'r awdurdod y byddai gwneud hynny'n fuddiol i'r plentyn.

(2) Rhaid i berson a benodir o dan yr adran hon ymweld â'r plentyn, ymgyfeillio ag ef a'i gynghori.

(3) Y mae hawlogaeth gan berson a benodir o dan yr adran hon i adennill oddi wrth yr awdurdod penodi unrhyw dreuliau rhesymol a dynnir gan y person hwnnw at ddibenion ei swyddogaethau o dan yr adran hon.

(4) Daw penodiad person fel ymwelydd yn unol â'r adran hon i ben—

(a) os yw'r plentyn bellach wedi peidio â derbyn gofal gan yr awdurdod lleol,

(b) os bydd y person yn ymddiswyddo drwy roi hysbysiad ysgrifenedig i'r awdurdod penodi, neu

(c) os bydd yr awdurdod yn rhoi hysbysiad ysgrifenedig i'r person ei fod wedi terfynu'r penodiad.

(5) Nid yw dod â phenodiad o'r fath i ben yn effeithio ar unrhyw ddyletswydd o dan yr adran hon i wneud penodiad pellach.

(6) Pan fo awdurdod lleol yn cynnig penodi ymwelydd ar gyfer plentyn o dan yr adran hon, ni chaniateir gwneud y penodiad—

(a) os yw'r plentyn yn ei wrthwynebu, a

(b) os yw'r awdurdod yn fodlon bod gan y plentyn ddealltwriaeth ddigonol i wneud gwrthwynebiad deallus.

(7) Pan fo ymwelydd wedi cael ei benodi i'r plentyn o dan yr adran hon, rhaid i awdurdod lleol ddod â'r penodiad i ben—

(a) os yw'r plentyn yn gwrthwynebu bod y penodiad yn parhau, a

(b) os yw'r awdurdod yn fodlon bod gan y plentyn ddealltwriaeth ddigonol i wneud gwrthwynebiad deallus.

- (8) Os yw'r awdurdod lleol yn rhoi effaith i wrthwynebiad plentyn o dan is-adran (6) neu (7) a'r gwrthwynebiad yw bod unrhyw un yn cael ei benodi'n ymwelydd ar ei gyfer, nid oes yn rhaid i'r awdurdod gynnig penodi person arall o dan is-adran (1) hyd nes y bydd y gwrthwynebiad wedi ei dynnu yn ôl.
- (9) Caiff rheoliadau wneud darpariaeth o ran yr amgylchiadau lle y mae person i'w ystyried at ddibenion yr adran hon fel un sy'n annibynnol ar yr awdurdod penodi.

Adolygu achosion

10 **93 Penodi swyddog adolygu annibynnol**

- (1) Os yw awdurdod lleol yn gofalu am blentyn, rhaid iddo benodi unigolyn i fod yn swyddog adolygu annibynnol ar achos y plentyn hwnnw.
- (2) Rhaid gwneud y penodiad cychwynnol o dan is-adran (1) cyn i achos y plentyn gael ei adolygu gyntaf yn unol â rheoliadau a wneir o dan adran 96.
- 15 (3) Os yw swydd wag yn codi mewn perthynas ag achos plentyn, rhaid i'r awdurdod lleol wneud penodiad arall o dan is-adran (1) cyn gynted ag y bo'n ymarferol.
- (4) Rhaid i'r person a benodir ddod o fewn categori o bersonau a bennir mewn rheoliadau.

94 Swyddogaethau'r swyddog adolygu annibynnol

- (1) Rhaid i'r swyddog adolygu annibynnol –
- 20 (a) monitro'r modd y mae'r awdurdod lleol yn cyflawni ei swyddogaethau mewn perthynas ag achos y plentyn;
- (b) cymryd rhan, yn unol â rheoliadau, mewn unrhyw adolygiad ar achos y plentyn;
- (c) sicrhau bod unrhyw ddymuniadau a theimladau canfyddedig y plentyn ynglŷn â'r achos yn cael eu hystyried yn briodol gan yr awdurdod lleol;
- 25 (d) cyflawni unrhyw swyddogaeth arall a bennir mewn rheoliadau.
- (2) Rhaid i swyddogaethau swyddog adolygu annibynnol gael eu cyflawni –
- (a) yn y modd a bennir mewn rheoliadau, a
- (b) gan roi sylw i unrhyw ganllawiau y bydd yr awdurdod hwnnw yn ei gyhoeddi mewn perthynas â chyflawni'r swyddogaethau hynny.
- 30 (3) Os bydd y swyddog adolygu annibynnol o'r farn ei bod hi'n briodol gwneud hynny, caniateir i achos y plentyn gael ei atgyfeirio gan y swyddog hwnnw at un o swyddogion achosion teuluol Cymru.
- (4) Os nad yw'r swyddog adolygu annibynnol yn swyddog i'r awdurdod lleol, mae'n ddyletswydd ar yr awdurdod –
- 35 (a) i gydweithredu â'r unigolyn hwnnw, a
- (b) i gymryd unrhyw gamau rhesymol y bydd ar yr unigolyn hwnnw eu hangen i alluogi swyddogaethau'r unigolyn hwnnw o dan yr adran hon i gael eu cyflawni yn foddhaol.

95 Achosion a atgyfeirir

- (1) Mewn perthynas â phlant yr atgyfeirir eu hachosion at swyddogion achosion teuluol Cymru o dan adran 94(3), caiff yr Arglwydd Ganghellor drwy reoliadau –
- (a) estyn unrhyw swyddogaethau sydd gan swyddogion achosion teuluol Cymru mewn perthynas ag achosion teuluol (o fewn ystyr “family proceedings” yn adran 12 o Ddeddf Cyfiawnder Troseddol a Gwasanaethau Llysoedd 2000) i achosion eraill;
- (b) ei gwneud yn ofynnol bod unrhyw swyddogaethau sydd gan swyddogion achosion teuluol Cymru yn cael eu cyflawni yn y modd a bennir gan y rheoliadau.
- (2) Nid yw’r pŵer i wneud rheoliadau o dan yr adran hon yn arferadwy heb gydsyniad Gweinidogion Cymru.

96 Adolygu achosion ac ymchwilio i sylwadau

- (1) Caiff rheoliadau ei gwneud yn ofynnol i achos bob plentyn sy’n derbyn gofal gan awdurdod lleol gael ei adolygu yn unol â darpariaethau’r rheoliadau.
- (2) Ymhlith pethau eraill, caiff y rheoliadau ddarparu ar gyfer –
- (a) y modd y mae pob achos i’w adolygu;
- (b) yr ystyriaethau y mae hi’n ofynnol i’r awdurdod lleol roi sylw iddynt wrth adolygu pob achos;
- (c) pryd y mae gofyn i bob achos gael ei adolygu am y tro cyntaf a pha mor aml y bydd adolygiadau dilynol i’w cynnal;
- (d) ei gwneud yn ofynnol i’r awdurdod, cyn iddo gynnal unrhyw adolygiad, geisio barn –
- (i) y plentyn,
- (ii) rhieni’r plentyn,
- (iii) unrhyw berson nad yw’n rhiant i’r plentyn ond sydd â chyfrifoldeb rhiant drosto, a
- (iv) unrhyw berson arall y mae’r awdurdod yn ystyried bod ei farn yn berthnasol,
- gan gynnwys, yn benodol, farn y personau hynny mewn perthynas ag unrhyw fater penodol sydd i’w ystyried yn ystod yr adolygiad;
- (e) ei gwneud yn ofynnol i’r awdurdod, yn achos plentyn sydd o dan ei ofal –
- (i) adolygu’n gyson y cynllun o dan adran 31A o Ddeddf Plant 1989 (gorchmynion gofal: cynlluniau gofal) ar gyfer y plentyn ac, os yw’r awdurdod o’r farn bod angen newid o ryw fath, i ddiwygio’r cynllun, neu wneud cynllun newydd yn unol â hynny, a
- (ii) ystyried a ddylid gwneud cais i ddiddymu’r gorchymyn gofal;
- (f) ei gwneud yn ofynnol, yn achos plentyn mewn llety a ddarperir gan neu ar ran yr awdurdod –
- (i) os nad oes cynllun ar gyfer gofal y plentyn yn y dyfodol, i’r awdurdod lunio un,

- (ii) os oes cynllun o'r fath ar gyfer y plentyn, i'r awdurdod ei adolygu'n gyson ac, os yw o'r farn bod angen newid o ryw fath, iddo ddiwygio'r cynllun neu wneud cynllun newydd yn unol â hynny, a
- (iii) ystyried a yw'r llety yn unol â gofynion y Rhan hon;
- 5 (g) ei gwneud yn ofynnol i'r awdurdod i roi gwybod i'r plentyn, i'r graddau y bo'n rhesymol ymarferol, am unrhyw gamau y caiff ef neu hi gymryd o dan y Ddeddf hon neu Ddeddf Plant 1989;
- 10 (h) ei gwneud yn ofynnol i'r awdurdod wneud trefniadau, gan gynnwys trefniadau gydag unrhyw gyrff eraill sy'n darparu gwasanaethau ag a fydd, yn ei farn ef, yn briodol, i weithredu unrhyw benderfyniad y mae'n bwriadu ei wneud yn ystod yr adolygiad neu yn ganlyniad iddo;
- (i) ei gwneud yn ofynnol i'r awdurdod hysbysu'r canlynol am fanylion canlyniad yr adolygiad ac am unrhyw benderfyniad a gymerwyd ganddo o ganlyniad i'r adolygiad –
- 15 (i) y plentyn,
- (ii) rhieni'r plentyn,
- (iii) unrhyw berson nad yw'n rhiant i'r plentyn ond sydd â chyfrifoldeb rhiant drosto, a
- (iv) unrhyw berson arall y dylid, yn ei farn ef, ei hysbysu;
- 20 (j) ei gwneud yn ofynnol i'r awdurdod fonitro'r trefniadau a wnaed ganddo gyda golwg ar sicrhau ei fod yn cydymffurfio â'r rheoliadau.

Gadael gofal, llety a maethu

97 Ymgyfeillio â phlant sy'n derbyn gofal, eu cynghori a'u cynorthwyo

25 Rhaid i awdurdod lleol sy'n gofalu am blentyn ei gynghori a'i gynorthwyo ac ymgyfeillio ag ef gyda golwg ar hyrwyddo llesiant y plentyn pan fydd wedi peidio â gofalu amdano.

98 Pobl ifanc sydd â'r hawlogaeth i gael cymorth o dan adrannau 99 i 109

- (1) Mae gan y categorïau o berson ifanc a ddiffinnir yn is-adran (2) yr hawlogaeth i gael cymorth yn unol ag adrannau 99 i 109.
- (2) Yn y Ddeddf hon –
- 30 ystyr "person ifanc categori 1" yw plentyn –
- (a) sy'n 16 neu'n 17 oed,
- (b) sy'n derbyn gofal gan awdurdod lleol, ac
- 35 (c) sydd wedi bod yn derbyn gofal gan awdurdod lleol neu awdurdod lleol yn Lloegr am gyfnod penodedig, neu gyfnodau sy'n cyfateb, gyda'i gilydd, i gyfnod penodedig, a ddechreuodd ar ôl i'r plentyn gyrraedd oedran penodedig, ac a ddaeth i ben ar ôl i'r plentyn gyrraedd 16 oed;

ystyr “person ifanc categori 2” yw plentyn—

- (a) sy’n 16 neu’n 17 oed,
- (b) nad yw’n derbyn gofal gan awdurdod lleol neu awdurdod lleol yn Lloegr, ac
- (c) a oedd, yn union cyn i’r gofal a ddarparwyd iddo ddod i ben, yn berson ifanc categori 1;

ystyr “person ifanc categori 3” yw person sy’n 18 oed neu drosodd—

- (a) sydd wedi bod yn berson ifanc categori 2 (ac a fyddai’n parhau i fod felly pe bai o dan 18 oed), neu
- (b) a oedd yn derbyn gofal gan awdurdod lleol pan gyrhaeddodd 18 oed ac a oedd, yn union cyn i’r gofal a ddarparwyd iddo ddod i ben, yn berson ifanc categori 1;

ystyr “person ifanc categori 4” yw person—

- (a) sy’n berson ifanc categori 3 y mae’r dyletswyddau o dan adrannau 99, 100, 101(3) a (10) a 104 wedi peidio â bod yn gymwys iddo (gweler adran 105),
- (b) sydd wedi hysbysu’r awdurdod lleol cyfrifol ei fod yn dilyn, neu ei fod yn dymuno dilyn, rhaglen addysg neu hyfforddiant, ac
- (c) sydd heb gyrraedd 25 oed neu unrhyw oedran is a bennir;

ystyr “person ifanc categori 5” yw person—

- (a) sydd wedi cyrraedd 16 oed ond heb gyrraedd 21 oed eto,
- (b) y mae gorchymyn gwarcheidiaeth arbennig mewn grym mewn cysylltiad ag ef (neu os yw wedi cyrraedd 18 oed, yr oedd mewn grym pan gyrhaeddodd yr oedran hwnnw), ac
- (c) a oedd, yn union cyn gwneud y gorchymyn hwnnw, yn derbyn gofal gan awdurdod lleol;

ystyr “person ifanc categori 6” yw person, ac eithrio person ifanc categori 5—

- (a) a oedd, ar unrhyw adeg ar ôl cyrraedd 16 oed ond tra oedd yn dal yn blentyn, yn derbyn gofal neu wedi ei letya neu ei faethu ond nad yw’n derbyn gofal nac yn cael ei letya na’i faethu mwyach,
- (b) os oedd wedi ei letya neu ei faethu felly, sydd bellach o fewn Cymru, ac
- (c) sydd heb gyrraedd 21 oed eto.

(3) Yn y diffiniad o “person ifanc categori 6”, ystyr “yn derbyn gofal, wedi ei letya neu ei faethu” yw—

- (a) yn derbyn gofal gan awdurdod lleol (heb fod yn derbyn gofal wedyn gan awdurdod lleol yn Lloegr),
- (b) wedi ei letya gan neu ar ran sefydliad gwirfoddol,
- (c) wedi ei letya mewn cartref preifat i blant,
- (d) wedi ei letya am gyfnod olynol o dri mis o leiaf—
 - (i) gan neu ar ran Bwrdd Iechyd Lleol neu Awdurdod Iechyd Arbennig,

- (ii) gan neu ar ran grŵp comisiynu clinigol neu Fwrdd Comisiynu'r Gwasanaeth Iechyd Gwladol,
- (iii) gan neu ar ran awdurdod lleol wrth arfer swyddogaethau addysg,
- 5 (iv) gan neu ar ran awdurdod lleol yn Lloegr wrth arfer swyddogaethau addysg,
- (v) mewn unrhyw gartref gofal neu ysbyty annibynnol, neu
- (vi) mewn unrhyw lety a ddarperir gan neu ar ran Ymddiriedolaeth GIG neu gan neu ar ran Ymddiriedolaeth Sefydledig GIG, neu
- (e) wedi ei faethu yn breifat (o fewn ystyr adran 66 o Ddeddf Plant 1989).
- 10 (4) Mae is-adran (3)(d) yn gymwys hyd yn oed os dechreuodd y cyfnod o dri mis a grybwyllwyd yno cyn i'r plentyn gyrraedd 16 oed.
- (5) Yn y Ddeddf hon ystyr "awdurdod lleol cyfrifol" ac "awdurdod lleol sy'n gyfrifol" yw –
- (a) mewn perthynas â pherson ifanc categori 1, yr awdurdod lleol sy'n gofalu am y plentyn;
- 15 (b) mewn perthynas â pherson ifanc categori 2, categori 3 neu categori 4, yr awdurdod lleol a fu'n gofalu am y person hwnnw olaf;
- (c) mewn perthynas â pherson ifanc categori 5, awdurdod lleol a ddyfernir yn unol â rheoliadau;
- (d) mewn perthynas â pherson ifanc categori 6 sy'n dod o fewn y categori hwnnw yn rhinwedd paragraff (a) o is-adran (3), yr awdurdod lleol a fu'n gofalu am y person hwnnw olaf;
- 20 (e) mewn perthynas â pherson ifanc categori 6 sy'n dod o fewn y categori hwnnw yn rhinwedd unrhyw baragraff arall o'r is-adran honno, yr awdurdod lleol y mae'r person o fewn ei ardal.
- 25 (6) Caiff rheoliadau, at ddibenion unrhyw un neu rai o'r pwerau neu'r dyletswyddau o dan adrannau 99 i 109 –
- (a) pennu categorïau ychwanegol o bersonau;
- (b) pennu categorïau o bersonau nad ydynt i'w trin fel rhai sy'n dod o fewn categori o berson ifanc a grybwyllwyd yn is-adran (1);
- 30 (c) gwneud darpariaeth ar gyfer dyfarnu pa awdurdod lleol fydd yr awdurdod lleol sy'n gyfrifol at ddibenion categori a bennwyd o dan baragraff (a).

99 Cadw mewn cysylltiad

- (1) Rhaid i'r awdurdod lleol sy'n gyfrifol am berson ifanc categori 2 neu categori 3 gymryd camau rhesymol i gadw mewn cysylltiad â'r person hwnnw p'un a yw'r person o fewn ei ardal ai peidio.
- 35 (2) Os yw'r awdurdod lleol sy'n gyfrifol am berson ifanc categori 2 neu categori 3 wedi colli cyswllt â'r person hwnnw, rhaid iddo –
- (a) ystyried sut i ailsefydlu'r cyswllt hwnnw, a
- (b) cymryd camau rhesymol i wneud hynny.

- (3) Yn achos person ifanc categori 2, rhaid i'r awdurdod lleol cyfrifol gyflawni ei ddyletswyddau o dan is-adran (2) heb unrhyw oedi a pharhau i gymryd camau rhesymol i ailsefydlu'r cyswllt hyd nes y bydd yn llwyddo.
- (4) Yn achos person ifanc categori 3, mae'r ddyletswyddau o dan is-adrannau (1) a (2) yn ddarostyngedig i adran 105.
- (5) Rhaid i'r awdurdod lleol sy'n gyfrifol am berson ifanc categori 6 sy'n dod o fewn y categori hwnnw yn rhinwedd adran 98(3)(a) gymryd camau rhesymol i gysylltu â'r person ifanc ar yr adegau hynny y mae'n eu hystyried yn briodol gyda golwg ar gyflawni ei swyddogaethau o dan adran 109.

100 Cynghorwyr personol

- (1) Rhaid i'r awdurdod lleol sy'n gyfrifol drefnu bod gan berson a grybwyllir yn is-adran (2) gynghorydd personol.
- (2) Y personau yw –
- (a) person ifanc categori 1;
 - (b) person ifanc categori 2;
 - (c) person ifanc categori 3;
 - (d) person ifanc categori 4.
- (3) Mae'r ddyletswydd o dan is-adran (1) –
- (a) yn achos person ifanc categori 3, yn ddarostyngedig i adran 105;
 - (b) yn achos person ifanc categori 4, yn ddarostyngedig i adran 107.
- (4) Mae cynghorwyr personol a benodir o dan neu yn rhinwedd y Rhan hon i gael unrhyw swyddogaethau a bennir mewn rheoliadau.

101 Asesiadau a chynlluniau llwybr: cyffredinol

- (1) Rhaid i'r awdurdod lleol sy'n gyfrifol am berson ifanc categori 1 gynnal asesiad o anghenion y person ifanc gyda golwg ar ddyfarnu pa gyngor a chymorth arall y byddai'n briodol iddo eu darparu i'r person ifanc o dan y Rhan hon –
- (a) tra bo'r awdurdod yn dal i ofalu amdano, a
 - (b) wedi iddo roi'r gorau i ofalu amdano.
- (2) Rhaid i'r awdurdod lleol sy'n gyfrifol am berson ifanc categori 2 neu gategori 3 nad oes ganddo gynllun llwybr eisoes, gynnal asesiad o anghenion y person ifanc gyda golwg ar ddyfarnu pa gyngor a chymorth arall y byddai'n briodol iddo eu darparu i'r person ifanc o dan y Rhan hon.
- (3) Ar ôl cynnal asesiad o dan is-adran (1) neu (2), rhaid i'r awdurdod lleol lunio cynllun llwybr a'i gynnal cyhyd ag y bydd y person ifanc yn dod o fewn categori 1, 2 neu 3 (ond gweler is-adran (12)).
- (4) Rhaid i'r awdurdod lleol sy'n gyfrifol am berson ifanc categori 4 gynnal asesiad o anghenion y person ifanc gyda golwg ar ddyfarnu pa gyngor a chymorth arall (os oes cyngor a chymorth arall) y byddai'n briodol iddo eu darparu i'r person ifanc o dan y Rhan hon.

(5) Wrth gynnal asesiad o dan is-adran (4), caiff yr awdurdod lleol ystyried unrhyw ddyletswydd a all fod ganddo i wneud taliad i'r person ifanc o dan adran 106(2).

(6) Ar ôl cynnal asesiad o dan is-adran (4), rhaid i'r awdurdod lleol lunio cynllun llwybr.

(7) Mae cynllun llwybr yn gynllun sy'n nodi –

5 (a) yn achos cynllun ar gyfer person ifanc categori 1 –

(i) y cyngor a'r cymorth arall y mae'r awdurdod lleol yn bwriadu eu darparu i'r person ifanc o dan y Rhan hon, tra bydd yn gofalu amdano ac wedi hynny, a

(ii) pryd y byddai, o bosibl, yn rhoi'r gorau i ofalu amdano;

10 (b) yn achos cynllun ar gyfer person ifanc categori 2, categori 3 neu categori 4, y cyngor a'r cymorth arall y mae'r awdurdod lleol yn bwriadu eu darparu i'r person ifanc o dan y Rhan hon;

(c) unrhyw faterion eraill (os oes rhai) a bennir mewn rheoliadau.

(8) Caiff rheoliadau wneud darpariaeth o ran asesiadau at ddibenion yr adran hon.

15 (9) Caiff y rheoliadau, er enghraifft, wneud darpariaeth ynglŷn â'r canlynol –

(a) y personau y dylid ymgynghori â hwy mewn perthynas ag asesiad;

(b) sut mae asesiad i'w gynnal, gan bwy a phryd;

(c) cofnodi canlyniadau asesiad;

(d) yr ystyriaethau y mae'r awdurdod lleol i roi sylw iddynt wrth gynnal asesiad.

20 (10) Rhaid i'r awdurdod lleol adolygu'r cynllun llwybr yn gyson (ond gweler is-adrannau (12) a (13)).

(11) Caiff yr awdurdod lleol gynnal asesiad neu adolygiad o dan yr adran hon ar yr un adeg ag unrhyw asesiad neu adolygiad arall o anghenion y person ifanc.

25 (12) Yn achos person ifanc categori 3, mae'r dyletswyddau o dan is-adrannau (3) a (10) yn ddarostyngedig i adran 105.

(13) Yn achos person ifanc categori 4, mae'r ddyletswydd o dan is-adran (10) yn ddarostyngedig i adran 107.

102 Asesiadau a chynlluniau llwybr: trefniadau byw ôl-18

30 (1) Rhaid i'r awdurdod lleol sy'n gyfrifol am berson ifanc categori 1 sydd wedi ei leoli gyda rhiant maeth awdurdod lleol gydymffurfio ag is-adran (2) wrth –

(a) cynnal asesiad mewn perthynas â'r person ifanc o dan adran 101(1),

(b) llunio a chynnal cynllun llwybr ar gyfer y person ifanc o dan adran 101(3), neu

(c) adolygu cynllun llwybr y person ifanc o dan adran 101(10).

35 (2) Rhaid i'r awdurdod lleol cyfrifol ddyfarnu a fyddai trefniant byw ôl-18 yn briodol ar gyfer y person ifanc ar ôl i'r awdurdod lleol roi'r gorau i ofalu amdano.

(3) Mae “trefniant byw ôl-18” yn drefniant –

(a) pan fo person ifanc categori 3 –

(i) sydd o dan 21 oed, a

(ii) a oedd yn derbyn gofal gan awdurdod lleol pan gyrhaeddodd 18 oed ac a oedd, yn union cyn i’r gofal a ddarparwyd iddo ddod i ben, yn berson ifanc categori 1, a

(b) pan fo person (“cyn-riant maeth”) a oedd yn rhiant maeth awdurdod lleol i’r person ifanc yn union cyn i’r gofal a ddarparwyd iddo ddod i ben,

yn parhau i fyw gyda’i gilydd ar ôl i’r gofal a ddarparwyd i’r person ifanc ddod i ben.

(4) Pan fo’r –

(a) awdurdod lleol cyfrifol yn dyfarnu o dan is-adran (2) y byddai trefniant byw ôl-18 yn briodol ar gyfer y person ifanc ar ôl iddo roi’r gorau i ofalu amdano, a

(b) person ifanc a’i riant maeth awdurdod lleol yn dymuno gwneud trefniant byw ôl-18,

rhaid i’r awdurdod lleol cyfrifol ddarparu cyngor a chymorth arall o dan y Rhan hon er mwyn hwyluso trefniant byw ôl-18.

103 Cymorth ar gyfer pobl ifanc categori 2

(1) Rhaid i’r awdurdod lleol sy’n gyfrifol am berson ifanc categori 2 ddiogelu a hyrwyddo llesiant y person hwnnw ac, oni chaiff ei fodloni nad yw’n ofynnol i lesiant y person, cynorthwyo’r person drwy –

(a) cynnal y person,

(b) darparu llety addas i’r person, neu ei gynnal mewn llety o’r fath, ac

(c) darparu cymorth o unrhyw ddisgrifiadau eraill a bennir mewn rheoliadau.

(2) Caiff cymorth o dan is-adran (1) fod ar ffurf da neu mewn arian parod.

(3) Caiff rheoliadau wneud darpariaeth ynghylch ystyr “llety addas” ac yn benodol ynghylch addasrwydd landlordiaid neu ddarparwyr llety eraill.

(4) Mae adran 72(3) yn gymwys mewn perthynas ag unrhyw benderfyniad gan awdurdod lleol at ddibenion yr adran hon fel y bo’n gymwys mewn perthynas â phenderfyniadau y cyfeiriwyd atynt yn yr adran honno.

104 Cymorth ar gyfer pobl ifanc categori 3

(1) Rhaid i’r awdurdod lleol sy’n gyfrifol am berson ifanc categori 3 roi cymorth i’r person ifanc hwnnw drwy –

(a) cyfrannu, i’r graddau y bo’n ofynnol i lesiant y person ifanc, at dreuliau a dynnir gan y person ifanc wrth iddo fyw yn agos i’r man lle y mae, neu y bydd, yn cael ei gyflogi neu yn chwilio am waith cyflogedig;

(b) cyfrannu, i’r graddau y bo’n ofynnol i lesiant ac anghenion addysg neu hyfforddiant y person ifanc, at dreuliau a dynnir gan y person ifanc wrth iddo fyw yn agos i’r man lle y mae, neu y bydd, yn derbyn addysg neu hyfforddiant;

- (c) gwneud grant i'r person ifanc, i'r graddau y bo'n ofynnol i lesiant ac anghenion addysg neu hyfforddiant y person ifanc, i'w alluogi i dalu treuliau sy'n gysylltiedig â'i addysg neu ei hyfforddiant;
- (d) gwneud unrhyw beth arall sy'n briodol yn ei farn ef, i'r graddau y bo'n ofynnol i lesiant y person ifanc.
- 5 (2) Yn ogystal, rhaid i'r awdurdod lleol sy'n gyfrifol am berson ifanc categori 3 sydd â threfniant byw ôl-18 –
- (a) monitro'r trefniant, a
- (b) os yw'r awdurdod o'r farn bod y trefniant yn gyson â llesiant y person ifanc, ddarparu cyngor a chymorth arall i'r person ifanc a'r cyn-riant maeth gyda golwg ar gynnal y trefniant.
- 10 (3) Yn is-adran (2) mae i "trefniant byw ôl-18" yr ystyr a roddir iddo gan adran 102 ac mae i "cyn-riant maeth" yr un ystyr ag sydd iddo yn y diffiniad hwnnw.
- (4) Gall y cymorth a roddir o dan is-adran (1)(d) a (2)(b) fod ar ffurf da neu mewn arian parod.
- 15 (5) Rhaid i'r awdurdod lleol sy'n gyfrifol am berson ifanc categori 3 sy'n dilyn addysg uwch yn unol â'i gynllun llwybr dalu'r swm perthnasol i'r person ifanc hwnnw.
- (6) Mae'r ddyletswydd o dan is-adran (5) yn ychwanegol at ddyletswydd yr awdurdod lleol cyfrifol o dan is-adran (1).
- 20 (7) Mae is-adran (8) yn gymwys pan fo'r awdurdod lleol sy'n gyfrifol am berson ifanc categori 3 wedi ei fodloni –
- (a) bod y person ifanc mewn addysg bellach neu uwch lawnamser,
- (b) bod y person ifanc yn cael cymorth o dan is-adran (1)(b) neu (c) neu wedi cael taliad o dan is-adran (5), ac
- 25 (c) bod angen llety ar y person ifanc yn ystod gwyliau am nad yw llety yn ystod y tymor ar gael.
- (8) Rhaid i'r awdurdod cyfrifol –
- (a) darparu llety addas i'r person ifanc yn ystod y gwyliau, neu
- (b) talu digon i'r person ifanc i sicrhau llety o'r fath.
- 30 (9) Mae'r dyletswyddau o dan yr adran hon yn ddarostyngedig i adran 105.

105 Dyletswyddau yn dod i ben mewn perthynas â phobl ifanc categori 3

- (1) Mae dyletswyddau awdurdod lleol cyfrifol tuag at berson ifanc categori 3 yn dod i ben pan fydd y person ifanc yn cyrraedd 21 oed, ac eithrio o dan yr amgylchiadau a nodir yn is-adran (2).
- 35 (2) Pan fo cynllun llwybr person ifanc categori 3 yn nodi rhaglen addysg neu hyfforddiant sy'n estyn y tu hwnt i'r dyddiad y bydd y person ifanc yn cyrraedd 21 oed –
- (a) mae'r dyletswyddau o dan adran 104(1)(b) ac (c), (5) a (8) yn parhau hyd nes bod y person ifanc yn peidio â dilyn y rhaglen, a
- (b) mae'r dyletswyddau o dan adrannau 99, 100 ac 101(3) a (10) yn parhau'n gydredol â'r dyletswyddau hynny ac yn dod i ben ar yr un pryd.
- 40

- (3) At ddibenion is-adran (2)(a), rhaid i'r awdurdod lleol cyfrifol ddiystyru unrhyw amhariad ar raglen addysg neu hyfforddiant y mae'r person ifanc yn ei dilyn os yw wedi ei fodloni y bydd y person ifanc yn ailgydio yn y rhaglen cyn gynted ag y bo'n rhesymol ymarferol.

5 **106 Cymorth ar gyfer pobl ifanc categori 4**

- (1) Rhaid i'r awdurdod lleol sy'n gyfrifol am berson ifanc categori 4 roi cymorth i'r person ifanc hwnnw, i'r graddau y bo'n ofynnol i'w anghenion addysg neu hyfforddiant, drwy –

- 10 (a) cyfrannu at dreuliau a dynnir gan y person ifanc wrth iddo fyw yn agos i'r man lle y mae, neu y bydd, yn derbyn addysg neu hyfforddiant;
- (b) gwneud grant i'r person ifanc i'w alluogi i dalu treuliau sy'n gysylltiedig â'i addysg neu ei hyfforddiant.

- (2) Rhaid i'r awdurdod lleol sy'n gyfrifol am berson ifanc categori 4 sy'n dilyn addysg uwch yn unol â'i gynllun llwybr dalu'r swm perthnasol i'r person ifanc hwnnw.

- 15 (3) Mae'r ddyletswydd o dan is-adran (2) yn ychwanegol at ddyletswydd yr awdurdod lleol cyfrifol o dan is-adran (1).

- (4) Pan fo awdurdod lleol sy'n gyfrifol am berson ifanc categori 4 wedi ei fodloni bod y person ifanc mewn addysg bellach neu uwch lawnamser a bod arno angen llety yn ystod gwyliau am nad yw llety yn ystod y tymor ar gael, rhaid iddo –

- 20 (a) darparu llety addas i'r person ifanc yn ystod y gwyliau, neu
- (b) talu digon i'r person ifanc i sicrhau llety o'r fath.

- (5) Mae'r dyletswyddau o dan yr adran hon yn ddarostyngedig i adran 107.

107 Dyletswyddau yn dod i ben mewn perthynas â phobl ifanc categori 4

- 25 (1) Mae dyletswyddau awdurdod lleol cyfrifol tuag at berson ifanc categori 4 yn dod i ben pan fydd y person ifanc yn peidio â dilyn rhaglen addysg neu hyfforddiant yn unol â'i gynllun llwybr.

- (2) At ddibenion is-adran (1), caiff yr awdurdod lleol cyfrifol ddiystyru unrhyw amhariad ar raglen addysg neu hyfforddiant y mae'r person ifanc yn ei dilyn os yw wedi ei fodloni y bydd y person ifanc yn ailgydio yn y rhaglen cyn gynted ag y bo'n rhesymol ymarferol.

30 **108 Cymorth ar gyfer pobl ifanc categori 5 a phobl ifanc a fu gynt yn bobl ifanc categori 5**

- (1) Rhaid i'r awdurdod lleol sy'n gyfrifol am berson ifanc categori 5 ystyried a fodlonwyd yr amodau yn is-adran (2) mewn perthynas â'r person ifanc.

- (2) Yr amodau yw –

- 35 (a) bod ar y person angen cymorth o fath y gall yr awdurdod ei roi o dan yr adran hon, a
- (b) bod yr awdurdod lleol wedi ei fodloni nad oes gan y person yr oedd yn derbyn gofal ganddo y cyfleusterau angenrheidiol i'w gynghori neu ymgyfeillio ag ef.

(3) Os yw'r amodau wedi eu bodloni rhaid i'r awdurdod lleol gynghori'r person ifanc ac ymgyfeillio ag ef a chaiff roi cymorth i'r person hwnnw yn y modd a ddisgrifir yn is-adran (4).

(4) Caiff y cymorth gael ei roi –

- 5 (a) ar ffurf da;
- (b) drwy gyfrannu at dreuliau a dynnir gan y person ifanc wrth iddo fyw'n agos at i'r man lle y mae, neu y bydd, yn cael ei gyflogi neu'n chwilio am waith;
- (c) drwy gyfrannu at dreuliau a dynnir gan y person ifanc wrth iddo fyw'n agos i'r lle y mae, neu y bydd, yn derbyn addysg neu hyfforddiant;
- 10 (d) drwy roi grant i'r person ifanc i'w alluogi i dalu treuliau sy'n gysylltiedig â'i addysg neu ei hyfforddiant;
- (e) drwy ddarparu llety, os na chaniateir i gymorth gael ei roi mewn cysylltiad â'r llety o dan baragraffau (b) i (d);
- (f) mewn arian parod.

15 (5) Caiff awdurdod lleol hefyd roi cymorth yn y modd a ddisgrifir ym mharagraffau (c) a (d) o is-adran (4) i berson ifanc –

- (a) sydd o dan 25 oed, a
- (b) a fyddai'n berson ifanc categori 5 pe bai o dan 21 oed.

20 (6) Pan fo awdurdod lleol yn rhoi cymorth yn y modd a ddisgrifir yn is-adran (4)(c) neu (d) caiff ddiystyru unrhyw amhariad ar raglen addysg neu hyfforddiant y mae'r person ifanc yn ei dilyn os yw wedi ei fodloni y bydd y person ifanc yn ailgydio yn y rhaglen cyn gynted ag y bo'n rhesymol ymarferol.

25 (7) Pan fo awdurdod lleol wedi ei fodloni bod person ifanc y caiff ddarparu cymorth iddo o dan is-adran (4) neu (5) mewn addysg bellach neu uwch llawnamser a bod arno angen llety yn ystod gwyliau am nad yw llety yn ystod y tymor ar gael, rhaid iddo –

- (a) darparu llety addas i'r person yn ystod y gwyliau, neu
- (b) talu digon i'r person i sicrhau llety o'r fath.

109 Cymorth ar gyfer pobl ifanc categori 6 a phobl ifanc a fu gynt yn bobl ifanc categori 6

30 (1) Rhaid i'r awdurdod lleol sy'n gyfrifol am berson ifanc categori 6 ystyried a fodlonwyd yr amodau yn is-adran (2) mewn perthynas â'r person ifanc.

(2) Yr amodau yw –

- (a) bod ar y person angen cymorth o fath y gall yr awdurdod lleol ei roi o dan yr adran hon, a
- 35 (b) pan fo'r person ifanc yn berson ifanc categori 6 yn rhinwedd adran 98(3)(b) i (e), bod yr awdurdod lleol wedi ei fodloni nad oes gan y person yr oedd y person ifanc yn derbyn gofal ganddo, yn cael ei letya ganddo neu ei faethu ganddo (o fewn ystyr yr is-adran honno) y cyfleusterau angenrheidiol i'w gynghori neu ymgyfeillio ag ef.

- (3) Os yw'r amodau wedi eu bodloni –
- (a) rhaid i'r awdurdod lleol gynghori'r person ifanc ac ymgyfeillio ag ef, os yw'r person hwnnw yn berson ifanc categori 6 yn rhinwedd adran 98(3)(a) neu (b), a
 - (b) mewn unrhyw achos arall, caiff yr awdurdod lleol gynghori'r person ifanc ac ymgyfeillio ag ef.
- (4) Pan fo awdurdod lleol, o ganlyniad i'r adran hon, o dan ddyletswydd neu wedi ei rymuso i gynghori'r person ifanc ac ymgyfeillio ag ef, caiff roi cymorth i'r person hwnnw yn y modd a ddisgrifir yn is-adran (5).
- (5) Caiff y cymorth gael ei roi –
- (a) ar ffurf da;
 - (b) pan fo'r person ifanc yn berson ifanc categori 6 yn rhinwedd adran 98(3)(a) –
 - (i) drwy gyfrannu at dreuliau a dynnir gan y person ifanc wrth iddo fyw yn agos i'r man lle y mae, neu y bydd, yn cael ei gyflogi neu yn chwilio am waith cyflogedig;
 - (ii) drwy gyfrannu at dreuliau a dynnir gan y person ifanc wrth iddo fyw yn agos i'r man lle y mae, neu y bydd, yn derbyn addysg neu hyfforddiant;
 - (iii) drwy roi grant i'r person ifanc i'w alluogi i dalu treuliau sy'n gysylltiedig â'i addysg neu ei hyfforddiant;
 - (c) drwy ddarparu llety, os na chaniateir i gymorth gael ei roi mewn cysylltiad â'r llety o dan baragraff (b);
 - (d) mewn arian parod.
- (6) Caiff awdurdod lleol hefyd roi cymorth yn y modd a ddisgrifir yn is-adran (5)(b)(ii) a (iii) i berson ifanc –
- (a) sydd o dan 25 oed, a
 - (b) a fyddai'n berson ifanc categori 6 yn rhinwedd adran 98(3)(a), pe bai o dan 21 oed.
- (7) Pan fo awdurdod lleol yn rhoi cymorth yn y modd a ddisgrifir yn is-adran (5)(b)(ii) neu (iii) caiff ddiystyru unrhyw amhariad ar raglen addysg neu hyfforddiant y mae'r person ifanc yn ei dilyn os yw wedi ei fodloni y bydd y person ifanc yn ailgydio yn y rhaglen cyn gynted ag y bo'n rhesymol ymarferol.
- (8) Pan fo awdurdod lleol wedi ei fodloni bod person ifanc y caiff ddarparu cymorth iddo o dan is-adran (4) neu (6) mewn addysg bellach neu uwch lawnamser a bod arno angen llety yn ystod gwyliau am nad yw llety yn ystod y tymor ar gael, rhaid iddo –
- (a) darparu llety addas i'r person yn ystod y gwyliau, neu
 - (b) talu digon i'r person i sicrhau llety o'r fath.

110 Darpariaeth atodol ynghylch cymorth ar gyfer pobl ifanc mewn addysg bellach neu uwch

- (1) Caiff rheoliadau, at ddibenion adrannau 104(5) a 106(2) –
- (a) pennu'r swm perthnasol;
 - 5 (b) pennu ystyr "addysg uwch";
 - (c) gwneud darpariaeth o ran talu'r swm perthnasol;
 - (d) gwneud darpariaeth o ran yr amgylchiadau lle y caniateir i'r swm perthnasol (neu unrhyw ran ohono) gael ei adennill gan awdurdod lleol oddi wrth berson ifanc y gwnaed taliad iddo o dan y darpariaethau hynny.
- (2) Caiff rheoliadau wneud darpariaeth ar gyfer ystyr "addysg bellach" (*"further education"*), "addysg uwch" (*"higher education"*), "gwyliau" (*"vacation"*) a "llawnamser" (*"full-time"*) at ddibenion adrannau 104(7), 106(4), 108(7) a 109(8).

111 Codi ffi am ddarpariaeth o dan adrannau 103 i 109

- (1) Caiff awdurdod lleol osod ffi am gymorth (ac eithrio cyngor) o dan adrannau 103 i 109.
- 15 (2) O ran ffi a osodir o dan adran (1) –
- (a) dim ond y gost y mae'r awdurdod lleol yn ei thynnu wrth ddiwallu'r anghenion y mae'r ffi yn gymwys iddi;
 - (b) caniateir ei gosod –
 - 20 (i) ar y person ifanc sy'n cael y cymorth, os yw'r person ifanc hwnnw wedi cyrraedd 18 oed;
 - (ii) ar berson sydd â chyfrifoldeb rhiant dros y person ifanc sy'n cael y cymorth, os yw'r person ifanc o dan 18 oed.
- (3) Nid yw person yn atebol am dalu ffi o dan yr adran hon yn ystod unrhyw gyfnod pan fo'n cael budd-dal sydd o fewn categori a bennir mewn rheoliadau.
- 25 (4) Yn is-adran (3) mae "budd-dal" yn cynnwys unrhyw lwfans, taliad, credyd neu fenthyciad.
- (5) Mae'r pŵer i wneud rheoliadau o dan adran 55 neu 56 yn gymwys i ffioedd o dan yr adran hon mewn perthynas â chymorth fel y bo'n gymwys i ffioedd o dan adran 53 mewn perthynas â gofal a chymorth.
- 30 (6) Caiff rheoliadau gymhwyso unrhyw ddarpariaeth a wneir yn neu o dan adrannau 57 i 62 neu adrannau 64 i 67 i godi ffioedd o dan yr adran hon gyda neu heb addasiadau penodedig.

112 Gwybodaeth

- (1) Pan fo'n ymddangos i awdurdod lleol bod person ifanc –
- 35 (a) y mae ganddo ddyletswydd i gadw mewn cysylltiad ag ef o dan adran 99,
 - (b) y mae wedi bod yn cynghori ac yn cyfeillio o dan adran 108 neu 109, neu
 - (c) y mae wedi bod yn rhoi cymorth arall iddo o dan adran 108 neu 109,

yn bwriadu byw, neu yn byw, yn ardal awdurdod lleol arall neu awdurdod lleol yn Lloegr, rhaid iddo hysbysu'r awdurdod arall hwnnw.

(2) Pan fo plentyn sy'n cael ei letya yng Nghymru –

- (a) gan sefydliad gwirfoddol neu mewn cartref preifat i blant,
- (b) gan neu ar ran unrhyw Fwrdd Iechyd Lleol neu Awdurdod Iechyd Arbennig,
- (c) gan neu ar ran grŵp comisiynu clinigol neu Fwrdd Comisiynu'r Gwasanaeth Iechyd Gwladol,
- (d) gan neu ar ran awdurdod lleol wrth arfer swyddogaethau addysg,
- (e) gan neu ar ran awdurdod lleol yn Lloegr wrth arfer swyddogaethau addysg,
- (f) mewn unrhyw gartref gofal neu ysbyty annibynnol, neu
- (g) mewn unrhyw lety a ddarperir gan neu ar ran Ymddiriedolaeth GIG neu gan neu ar ran Ymddiriedolaeth Sefydledig GIG,

yn peidio â chael ei letya felly mwyach ar ôl cyrraedd 16 oed, rhaid i'r person y cafodd y plentyn ei letya ganddo neu ar ei ran neu sy'n rhedeg neu'n rheoli'r cartref neu'r ysbyty (yn ôl y digwydd) hysbysu'r awdurdod lleol neu'r awdurdod lleol yn Lloegr y mae'r plentyn yn bwriadu byw yn ei ardal.

(3) Dim ond os yw'r llety wedi cael ei ddarparu am gyfnod o dri mis yn olynol o leiaf y bydd is-adran (2) yn gymwys yn rhinwedd paragraffau (b) i (g).

(4) Mewn achos lle y cafodd plentyn ei letya gan neu ar ran awdurdod lleol, neu awdurdod lleol yn Lloegr, wrth arfer swyddogaethau addysg, nid yw is-adran (2) yn gymwys oni fo'r awdurdod a fu'n lletya'r plentyn yn wahanol i'r awdurdod y mae'r plentyn yn bwriadu byw yn ei ardal.

Llety diogel

113 Defnyddio llety i gyfyngu ar ryddid

(1) Yn ddarostyngedig i ddarpariaethau canlynol yr adran hon, ni chaniateir i blentyn sy'n derbyn gofal gan awdurdod lleol neu awdurdod lleol yn Lloegr gael ei leoli, ac os yw wedi ei leoli, ni chaniateir iddo gael ei gadw mewn llety yng Nghymru a ddarperir at y diben o gyfyngu ar ryddid ("llety diogel") onid yw'n ymddangos –

(a) bod y plentyn –

(i) yn un sydd â hanes o ddianc a'i fod yn debyg o ddianc o lety o unrhyw ddisgrifiad arall, a

(ii) yn debyg o ddioddef gan niwed o bwys os yw'n dianc, neu

(b) bod y plentyn, os yw'n cael ei gadw mewn llety o unrhyw ddisgrifiad arall, yn debyg o anafu ei hun neu bersonau eraill.

(2) Caiff Gweinidogion Cymru drwy reoliadau –

(a) pennu –

(i) cyfnod na chaniateir i blentyn gael ei gadw y tu hwnt iddo mewn llety diogel yng Nghymru heb awdurdod y llys; a

- (ii) y cyfnod hwyaf y caiff y llys awdurdodi bod plentyn yn cael ei gadw amdano mewn llety diogel yng Nghymru;
- (b) rhoi pŵer i'r llys i awdurdodi o bryd i'w gilydd fod plentyn yn cael ei gadw mewn llety diogel yng Nghymru am unrhyw gyfnod pellach y bydd y rheoliadau yn ei bennu;
- (c) darparu bod ceisiadau i'r llys o dan yr adran hon i'w gwneud gan awdurdod lleol yn unig.
- (3) Mae'n ddyletswydd ar lys sy'n gwrando cais o dan yr adran hon i ddyfarnu a yw unrhyw feini prawf perthnasol ar gyfer cadw plentyn mewn llety diogel wedi eu bodloni yn achos y plentyn.
- (4) Os bydd llys yn dyfarnu bod unrhyw feini prawf o'r fath wedi eu bodloni, rhaid iddo wneud gorchymyn yn awdurdodi bod y plentyn i'w gadw mewn llety diogel ac yn pennu'r cyfnod hwyaf ar gyfer cadw'r plentyn felly.
- (5) Os caiff gwrandawriad cais o dan yr adran hon ei ohirio, caiff y llys wneud gorchymyn interim yn caniatáu i'r plentyn gael ei gadw mewn llety diogel yn ystod cyfnod y gohiriad.
- (6) Ni chaiff unrhyw lys arfer y pwerau a roddwyd gan yr adran hon mewn cysylltiad â phlentyn nad yw wedi ei gynrychioli'n gyfreithiol yn y llys hwnnw, oni bai ei fod, ar ôl cael ei hysbysu am ei hawl i wneud cais am gynrychiolaeth a fyddai'n cael ei ariannu gan y Comisiwn Gwasanaethau Cyfreithiol fel rhan o'r Gwasanaeth Cyfreithiol Cymunedol neu'r Gwasanaeth Amddiffyn Troseddol ac wedi cael cyfle i wneud hynny, wedi gwrthod neu wedi methu â gwneud cais.
- (7) Caiff Gweinidogion Cymru, drwy reoliadau, ddarparu—
- (a) bod yr adran hon i'w chymhwyso neu nad yw i'w chymhwyso i unrhyw ddisgrifiad o blant a bennir yn y rheoliadau;
- (b) bod yr adran hon yn cael effaith mewn perthynas â phlant o ddisgrifiad a bennir yn y rheoliadau yn ddarostyngedig i addasiadau a bennir yn y rheoliadau;
- (c) bod darpariaethau eraill a bennir yn y rheoliadau i gael effaith at ddibenion dyfarnu a ganiateir i blentyn o ddisgrifiad a bennir yn y rheoliadau gael ei leoli neu ei gadw mewn llety diogel yng Nghymru.
- (8) Nid yw rhoi awdurdodiad o dan yr adran hon yn rhagfarnu unrhyw bŵer sydd gan unrhyw lys yn Lloegr a Chymru i roi cyfarwyddiadau ynglŷn â'r plentyn y mae'r awdurdodiad yn ymwneud ag ef.
- (9) Nid yw rhoi awdurdodiad o dan yr adran hon yn rhagfarnu effaith unrhyw gyfarwyddyd a roddir gan lys yn yr Alban ynglŷn â phlentyn y mae'r awdurdodiad yn ymwneud ag ef, i'r graddau y mae'r cyfarwyddyd yn cael effaith yng nghyfraith Lloegr a Chymru.
- (10) Mae'r adran hon yn ddarostyngedig i adran 70(5).

*Plant sy'n cael eu lletya mewn sefydliadau penodol***114 Asesu plant y mae llety'n cael ei ddarparu iddynt gan awdurdodau iechyd ac awdurdodau addysg**

- 5 (1) Mae is-adran (2) yn gymwys pan fo llety'n cael ei ddarparu i blentyn yng Nghymru gan Fwrdd Iechyd Lleol, Ymddiriedolaeth GIG neu awdurdod lleol wrth arfer swyddogaethau addysg ("yr awdurdod lletya") –
- (a) am gyfnod olynol o 3 mis o leiaf, neu
- (b) gyda'r bwriad, ar ran yr awdurdod, o letya'r plentyn am y cyfnod hwnnw.
- 10 (2) Rhaid i'r awdurdod lletya hysbysu swyddog priodol yr awdurdod cyfrifol –
- (a) ei fod yn lletya'r plentyn, a
- (b) pan fo'n rhoi'r gorau i letya'r plentyn.
- (3) Yn yr adran hon, ystyr "yr awdurdod cyfrifol" ac "yr awdurdod sy'n gyfrifol" yw –
- (a) yr awdurdod lleol neu awdurdod lleol yn Lloegr y mae'n ymddangos i'r awdurdod lletya mai'r awdurdod hwnnw yw'r un lle yr oedd y plentyn yn preswyllo fel arfer yn union cyn iddo gael ei letya, neu
- 15 (b) pan fo'n ymddangos i'r awdurdod lletya nad oedd plentyn yn preswyllo fel arfer o fewn ardal unrhyw awdurdod lleol neu awdurdod lleol yn Lloegr, yr awdurdod lleol ar gyfer yr ardal y mae'r llety wedi ei leoli ynddi.
- (4) Yn yr adran hon ac yn adrannau 115 a 116 ystyr "swyddog priodol" yw –
- 20 (a) mewn perthynas ag awdurdod lleol, ei gyfarwyddwr gwasanaethau cymdeithasol, a
- (b) mewn perthynas ag awdurdod lleol yn Lloegr, ei gyfarwyddwr gwasanaethau plant.
- (5) Pan fo swyddog priodol awdurdod lleol wedi ei hysbysu o dan yr adran hon, rhaid i'r awdurdod –
- 25 (a) asesu'r plentyn o dan adran 20, a
- (b) ystyried i ba raddau (os o gwbl) y dylai arfer unrhyw un neu rai o'i swyddogaethau eraill o dan y Ddeddf hon, neu unrhyw un neu rai o'i swyddogaethau o dan Ddeddf Plant 1989, mewn cysylltiad â'r plentyn.
- 30 (6) Nid yw'r ddyletswydd o dan is-adran (5)(a) yn gymwys mewn perthynas â phlentyn sy'n derbyn gofal gan –
- (a) awdurdod lleol,
- (b) awdurdod lleol yn Lloegr,
- (c) awdurdod lleol yn yr Alban, neu
- 35 (d) ymddiriedolaeth Iechyd a Gofal Cymdeithasol.

115 Asesu plant sy'n cael eu lletya mewn cartrefi gofal neu ysbytai annibynnol

- (1) Mae is-adran (2) yn gymwys pan fo llety'n cael ei ddarparu i blentyn yng Nghymru mewn unrhyw gartref gofal neu ysbyty annibynnol—
- (a) am gyfnod olynol o dri mis o leiaf, neu
- 5 (b) gyda'r bwriad, ar ran y person sy'n gwneud y penderfyniad i letya'r plentyn, o letya'r plentyn am y cyfnod hwnnw.
- (2) Rhaid i'r person sy'n rhedeg y sefydliad o dan sylw hysbysu swyddog priodol yr awdurdod lleol y mae'r sefydliad yn cael ei redeg yn ei ardal—
- (a) ei fod yn lletya'r plentyn, a
- 10 (b) pan fo'n rhoi'r gorau i letya'r plentyn.
- (3) Pan fo swyddog priodol awdurdod lleol wedi ei hysbysu o dan yr adran hon, rhaid i'r awdurdod—
- (a) asesu'r plentyn o dan adran 20, a
- (b) ystyried i ba raddau (os o gwbl) y dylai arfer unrhyw un neu rai o'i
- 15 swyddogaethau eraill o dan y Ddeddf hon, neu unrhyw un neu rai o'i swyddogaethau o dan Ddeddf Plant 1989, mewn cysylltiad â'r plentyn.
- (4) Nid yw'r ddyletsydd o dan is-adran (3)(a) yn gymwys mewn perthynas â phlentyn sy'n derbyn gofal gan—
- (a) awdurdod lleol,
- 20 (b) awdurdod lleol yn Lloegr,
- (c) awdurdod lleol yn yr Alban, neu
- (d) ymddiriedolaeth Iechyd a Gofal Cymdeithasol.
- (5) Os yw person sy'n rhedeg cartref gofal neu ysbyty annibynnol yn methu, heb reswm resymol, â chydymffurfio â'r adran hon, bydd yn euog o drosedd.
- 25 (6) Caiff person sydd wedi ei awdurdodi gan awdurdod lleol gael mynediad i gartref gofal neu ysbyty annibynnol o fewn ardal yr awdurdod at ddiben pennu a ydynt wedi cydymffurfio â gofynion yr adran hon.
- (7) Rhaid i berson sy'n arfer pŵer mynediad, os gofynnir iddo wneud hynny, ddangos dogfen wedi ei dilysu'n briodol sy'n dangos bod ganddo awdurdodiad i wneud hynny.
- 30 (8) Mae unrhyw berson sy'n fwriadol yn rhwystro person sy'n arfer pŵer mynediad yn euog o drosedd.
- (9) Mae person sy'n cyflawni trosedd o dan yr adran hon yn atebol ar gollfarn diannod i ddirwy nad yw'n uwch na lefel 3 ar y raddfa safonol.

116 Ymwelwyr â phlant yr hysbysir awdurdod lleol amdanynt o dan adran 114 neu 115

- 35 (1) Mae'r adran hon yn gymwys os yw swyddog priodol i awdurdod lleol—
- (a) wedi ei hysbysu mewn cysylltiad â phlentyn o dan adran 114(2)(a) neu 115(2)(a), a
- (b) heb ei hysbysu mewn cysylltiad â'r plentyn hwnnw o dan adran 114(2)(b) neu adran 115(2)(b).

- (2) Rhaid i'r awdurdod lleol, yn unol â rheoliadau a wneir o dan yr adran hon, wneud trefniadau er mwyn i gynrychiolydd yr awdurdod ("cynrychiolydd") fynd i ymweld â'r plentyn.
- (3) Dyletswydd cynrychiolydd yw rhoi cyngor a chymorth i'r awdurdod lleol ynghylch y modd y mae'r awdurdod yn cyflawni ei ddyletswyddau o dan y Ddeddf hon mewn perthynas â'r plentyn.
- (4) Caiff rheoliadau o dan yr adran hon wneud darpariaeth ynghylch—
- amlder yr ymweliadau o dan drefniadau ymweld;
 - amgylchiadau y mae'n rhaid i drefniadau ymweld odanynt ei gwneud yn ofynnol bod rhywun yn ymweld â'r plentyn;
 - swyddogaethau ychwanegol cynrychiolydd.
- (5) Wrth ddewis cynrychiolydd, rhaid i awdurdod lleol fodloni ei hun fod gan y person dewisol y sgiliau a'r profiad angenrheidiol i gyflawni swyddogaethau cynrychiolydd.
- (6) Yn yr adran hon ystyr "trefniadau ymweld" yw'r trefniadau a wneir o dan is-adran (2).

117 Gwasanaethau i blant yr hysbysir awdurdod lleol amdanynt o dan adran 114 neu 115

- (1) Rhaid i awdurdod lleol ddarparu unrhyw wasanaethau y mae'n barnu eu bod yn briodol i blant y mae'n cael hysbysiad amdanynt o dan adran 114 neu 115.
- (2) Rhaid i'r gwasanaethau a ddarperir o dan yr adran hon gael eu darparu gyda golwg ar hyrwyddo cyswllt rhwng pob plentyn y mae'r awdurdod lleol yn cael hysbysiad amdano a theulu'r plentyn.
- (3) Caiff y gwasanaethau gynnwys unrhyw beth y gall yr awdurdod ei ddarparu neu ei drefnu o dan Ran 4.
- (4) Nid oes dim yn yr adran hon sy'n effeithio ar y ddyletswydd a osodwyd gan adran 35.

Symud plant sy'n derbyn gofal i fyw y tu allan i'r awdurdodaeth

118 Trefniadau i helpu plant i fyw y tu allan i Loegr a Chymru

- (1) Ni chaiff awdurdod lleol drefnu, neu helpu i drefnu, i blentyn yn ei ofal fyw y tu allan i Loegr a Chymru heb gymeradwyaeth y llys.
- (2) Caiff awdurdod lleol, gyda chymeradwyaeth pob person sydd â chyfrifoldeb rhiant dros y plentyn drefnu, neu helpu i drefnu, i unrhyw blentyn arall sy'n derbyn gofal ganddo i fyw y tu allan i Loegr a Chymru.
- (3) Ni chaiff y llys roi ei gymeradwyaeth i hyn o dan is-adran (1) oni chaiff ei fodloni—
- y byddai byw y tu allan i Loegr a Chymru er lles pennaf y plentyn,
 - y gwnaed, neu y gwneir, trefniadau addas i dderbyn y plentyn a threfniadau addas er ei lesiant yn y wlad lle bydd yn byw,
 - bod y plentyn wedi cydsynio i fyw yn y wlad honno, a
 - bod pob person sydd â chyfrifoldeb rhiant dros y plentyn wedi cydsynio bod y plentyn yn byw yn y wlad honno.

- (4) Pan fo'r llys wedi ei fodloni nad oes gan y plentyn ddealltwriaeth ddigonol i gydsynio neu wrthod cydsynio, caiff anwybyddu is-adran (3)(c) a chymeradwyo os bydd y plentyn yn mynd i fyw yn y wlad sydd o dan sylw gyda rhiant, gwarcheidwad, gwarcheidwad arbennig, neu berson addas arall.
- 5 (5) Pan fo person y mae angen ei gydsyniad gan is-adran (3)(d) yn methu â chydsynio, caiff y llys anwybyddu'r ddarpariaeth honno a chymeradwyo os yw wedi ei fodloni –
- (a) nad oes modd dod o hyd i'r person hwnnw,
 - (b) bod y person hwnnw yn analluog i gydsynio, neu
 - (c) bod ei wrthodiad i gydsynio yn afresymol.
- 10 (6) Nid yw adran 85 o Ddeddf Mabwysiadu a Phlant 2002 (sy'n gosod cyfyngiadau ar fynd â phlant allan o'r Deyrnas Unedig) yn gymwys yn achos plentyn a fydd yn byw y tu allan i Loegr a Chymru gyda chymeradwyaeth y llys a roddir o dan yr adran hon.
- (7) Pan fydd llys yn penderfynu rhoi ei gydsyniad o dan yr adran hon, caiff orchymyn nad yw ei benderfyniad i gael effaith yn ystod y cyfnod apelio.
- 15 (8) Yn is-adran (7) ystyr "y cyfnod apelio" yw –
- (a) lle y gwneir apêl yn erbyn y penderfyniad, y cyfnod rhwng gwneud y penderfyniad a dyfarnu ar yr apêl, a
 - (b) fel arall, y cyfnod pryd y caniateir apelio yn erbyn y penderfyniad.
- 20 (9) Nid yw'r adran hon yn gymwys i awdurdod lleol sy'n lleoli plentyn i'w fabwysiadu gyda darpar fabwysiadwyr.

Marwolaeth plentyn sy'n derbyn gofal

119 Marwolaeth plant sy'n derbyn gofal gan awdurdodau lleol

- (1) Os yw plentyn sy'n derbyn gofal gan awdurdod lleol yn marw –
- (a) rhaid i'r awdurdod hysbysu Gweinidogion Cymru,
 - 25 (b) rhaid i'r awdurdod hysbysu, i'r graddau y bo'n rhesymol ymarferol, rieni'r plentyn a phob person nad yw'n rhiant i'r plentyn ond sydd â chyfrifoldeb rhiant dros y plentyn,
 - (c) caiff yr awdurdod, gyda chydsyniad pob person sydd â chyfrifoldeb rhiant dros y plentyn (i'r graddau y bo'n rhesymol ymarferol i'w gael), drefnu i gorff y plentyn gael ei gladdu neu ei amlogi, a
 - 30 (d) caiff yr awdurdod, os bodlonir yr amodau a grybwyllir yn is-adran (2), wneud taliadau i unrhyw berson sydd â chyfrifoldeb rhiant dros y plentyn, neu unrhyw berthynas, gyfaill neu berson arall sy'n gysylltiedig â'r plentyn, mewn cysylltiad â theithio, cynhaliaeth neu dreuliau eraill a dynnir gan y person hwnnw wrth fod yn bresennol yn angladd y plentyn.
 - 35
- (2) Dyma'r amodau –
- (a) ei bod yn ymddangos i'r awdurdod na fedrai'r person o dan sylw fod yn bresennol yn angladd y plentyn fel arall heb galedi ariannol gormodol, a
 - (b) bod yr amgylchiadau yn cyfiawnhau gwneud y taliadau.

- (3) Nid yw is-adran (1) yn awdurdodi amlosgi lle nad yw'n unol ag arfer argyhoeddiad crefyddol y plentyn.
- (4) Pan fo awdurdod lleol wedi arfer ei bŵer o dan is-adran (1)(c) mewn cysylltiad â phlentyn a oedd o dan 16 oed pan fu farw, caiff adennill oddi wrth unrhyw un o rieni'r plentyn unrhyw dreuliau a dynnwyd ganddo.
- (5) Gellir adennill yn ddiannod fel dyled sifil unrhyw symiau y mae modd eu hadennill yn y modd hwn, ond nid yw hynny'n effeithio ar unrhyw ddull arall o'u hadennill.
- (6) Nid oes dim yn yr adran hon sy'n effeithio ar unrhyw ddeddfiad sy'n rheoleiddio neu'n awdurdodi claddu, amlosgi neu gynnal archwiliad anatomegol o gorff y person ymadawedig.

RHAN 7

DIOGELU

Oedolion sy'n wynebu risg

120 Oedolion sy'n wynebu risg

- (1) Mae "oedolyn sy'n wynebu risg", at ddibenion y Rhan hon, yn oedolyn sydd –
- yn cael, neu sy'n wynebu risg o gael, ei gam-drin neu ei esgeuluso,
 - y mae arno anghenion am ofal a chymorth (p'un a yw'r awdurdod yn diwallu unrhyw un neu rai o'r anghenion hynny ai peidio), ac
 - nad yw'n gallu, o ganlyniad i'r anghenion hynny, amddiffyn ei hun rhag cael, neu'r risg o gael, ei gam-drin neu ei esgeuluso.
- (2) Os oes gan awdurdod lleol sail resymol dros gredu bod person o fewn ei ardal (p'un a yw'n preswyllo fel arfer yno ai peidio) yn oedolyn sy'n wynebu risg, rhaid iddo –
- gwneud unrhyw ymholiadau (neu beri iddynt gael eu gwneud) y mae'n credu eu bod yn angenrheidiol i'w alluogi i benderfynu a ddylid cymryd unrhyw gamau (p'un ai o dan y Ddeddf hon neu fel arall) ac, os felly, pa gamau a chan bwy, a
 - penderfynu a ddylid cymryd unrhyw gamau o'r fath.
- (3) Rhaid i reoliadau a wneir o dan adran 48(5) (cynlluniau gofal a chymorth) gynnwys darpariaeth ynghylch cofnodi mewn cynllun gofal a chymorth ganlyniadau ymholiadau a wneir o dan yr adran hon.

121 Gorchmynion amddiffyn a chynorthwyo oedolion

- (1) Caiff swyddog awdurdodedig wneud cais i ynad heddwch am orchymyn ("gorchymyn amddiffyn a chynorthwyo oedolyn") mewn perthynas â pherson sy'n byw mewn unrhyw fangre o fewn ardal awdurdod lleol.
- (2) Dibenion gorchymyn amddiffyn a chynorthwyo oedolyn yw –
- galluogi'r swyddog awdurdodedig ac unrhyw berson arall sydd gyda'r swyddog i gael sgwrs breifat gyda'r person yr amheuir ei fod yn oedolyn sy'n wynebu risg,

- (b) galluogi'r swyddog awdurdodedig i ganfod a yw'r person hwnnw'n gwneud penderfyniadau o'i wirfodd, ac
- (c) galluogi'r swyddog awdurdodedig i asesu'n iawn a yw'r person yn oedolyn sy'n wynebu risg ac i wneud penderfyniad fel sy'n ofynnol gan adran 120(2) ynghylch pa gamau, os o gwbl, y dylid eu cymryd.
- 5
- (3) Pan fo gorchymyn amddiffyn a chynorthwyo oedolyn mewn grym, caiff y swyddog awdurdodedig, cwnstabl ac unrhyw berson penodedig arall sydd gyda'r swyddog hwnnw yn unol â'r gorchymyn, fynd i mewn i'r fangre a bennir yn y gorchymyn at y dibenion a nodir yn is-adran (2).
- 10
- (4) Caiff yr ynad heddwch wneud gorchymyn amddiffyn a chynorthwyo oedolyn os yw wedi ei fodloni—
- (a) bod gan y swyddog awdurdodedig sail resymol dros amau bod y person yn oedolyn sy'n wynebu risg,
- (b) ei bod yn angenrheidiol i'r swyddog awdurdodedig gael gweld y person er mwyn asesu'n iawn a yw'r person hwnnw'n oedolyn sy'n wynebu risg a gwneud penderfyniad fel sy'n ofynnol gan adran 120(2) ynghylch pa gamau, os o gwbl, y dylid eu cymryd,
- 15
- (c) bod gwneud gorchymyn yn angenrheidiol er mwyn cyflawni'r dibenion a nodir yn is-adran (2), a
- (d) na fydd arfer y pŵer mynediad a roddir gan y gorchymyn yn peri i'r oedolyn fod mewn mwy o berygl o gael ei gam-drin neu ei esgeuluso.
- 20
- (5) Rhaid i orchymyn amddiffyn a chynorthwyo oedolyn—
- (a) pennu'r fangre y mae'r gorchymyn yn ymwneud â hi;
- (b) darparu y caiff cwnstabl fod gyda'r swyddog awdurdodedig;
- 25
- (c) pennu'r cyfnod pryd y bydd y gorchymyn mewn grym.
- (6) Caniateir i amodau eraill gael eu gosod ar orchymyn amddiffyn a chynorthwyo oedolyn, er enghraifft—
- (a) pennu cyfyngiadau ar yr amser pan ganiateir i'r pŵer mynediad a roddir gan y gorchymyn gael ei arfer;
- 30
- (b) darparu i berson penodedig arall fod gyda'r swyddog awdurdodedig;
- (c) ei gwneud yn ofynnol i hysbysiad am y gorchymyn gael ei roi i feddiannydd y fangre a'r person yr amheuir ei fod yn oedolyn sy'n wynebu risg.
- (7) Caiff cwnstabl sydd gyda'r swyddog awdurdodedig ddefnyddio grym rhesymol os yw'n angenrheidiol er mwyn cyflawni dibenion gorchymyn amddiffyn a chynorthwyo oedolyn fel a nodir yn is-adran (2).
- 35
- (8) Wrth fynd i mewn i'r fangre yn unol â gorchymyn amddiffyn a chynorthwyo oedolyn rhaid i'r swyddog awdurdodedig—
- (a) datgan diben yr ymweliad,
- (b) dangos tystiolaeth o'r awdurdodiad i fynd i mewn i'r fangre, ac
- 40
- (c) rhoi esboniad i feddiannydd y fangre am sut i gwyno ynghylch sut y mae'r pŵer mynediad wedi cael ei arfer.

- (9) Yn yr adran hon ystyr “swyddog awdurdodedig” yw person sydd wedi ei awdurdodi gan awdurdod lleol at ddibenion yr adran hon, ond caiff rheoliadau osod cyfyngiadau ar y personau neu’r categorïau o bersonau y caniateir eu hawdurdodi.

122 Dyletswydd i hysbysu am oedolion sy’n wynebu risg

- 5 (1) Os oes gan bartner perthnasol awdurdod lleol sail resymol dros gredu bod person yn oedolyn sy’n wynebu risg, a’i bod yn ymddangos bod y person hwnnw o fewn ardal yr awdurdod, rhaid iddo hysbysu’r awdurdod lleol am y ffaith honno.
- 10 (2) Os yw’n ymddangos bod y person, y mae gan y partner perthnasol sail resymol dros gredu bod y person hwnnw yn oedolyn sy’n wynebu risg, o fewn ardal awdurdod lleol ac eithrio un y mae’n bartner perthnasol iddo, rhaid iddo hysbysu’r awdurdod lleol arall hwnnw.
- 15 (3) Os oes gan awdurdod lleol sail resymol dros gredu bod person o fewn ei ardal ar unrhyw adeg yn oedolyn sy’n wynebu risg a’i fod yn byw neu’n bwriadu byw yn ardal awdurdod lleol arall (neu awdurdod lleol yn Lloegr), rhaid iddo hysbysu’r awdurdod lleol arall hwnnw.
- (4) At ddiben yr adran hon mae partner perthnasol awdurdod lleol yn berson sy’n bartner perthnasol yr awdurdod at ddibenion adran 156.

123 Diddymu pŵer awdurdod lleol i symud personau y mae arnynt angen gofal a sylw

- 20 Nid yw adran 47 o Ddeddf Cymorth Gwladol 1948 (sy’n galluogi awdurdodau lleol i wneud cais am orchymyn llys i symud personau y mae arnynt angen gofal a sylw o’u cartrefi i ysbytai neu fannau eraill) bellach yn gymwys i bersonau yng Nghymru.

Plant sy’n wynebu risg

124 Dyletswydd i hysbysu am blant sy’n wynebu risg

- 25 (1) Os oes gan bartner perthnasol awdurdod lleol sail resymol dros gredu bod plentyn yn blentyn sy’n wynebu risg, a’i bod yn ymddangos bod y plentyn hwnnw o fewn ardal yr awdurdod, rhaid iddo hysbysu’r awdurdod lleol am y ffaith honno.
- 30 (2) Os yw’n ymddangos bod y plentyn, y mae gan y partner perthnasol sail resymol dros gredu bod y plentyn hwnnw yn blentyn sy’n wynebu risg, o fewn ardal awdurdod lleol ac eithrio un y mae’n bartner perthnasol iddo, rhaid iddo hysbysu’r awdurdod lleol arall hwnnw.
- (3) Os oes gan awdurdod lleol sail resymol dros gredu bod plentyn o fewn ei ardal ar unrhyw adeg yn blentyn sy’n wynebu risg a’i fod yn byw neu’n bwriadu byw o fewn ardal awdurdod lleol arall (neu awdurdod lleol yn Lloegr), rhaid iddo hysbysu’r awdurdod lleol arall hwnnw.
- 35 (4) Yn yr adran hon, “plentyn sy’n wynebu risg” yw plentyn—
- (a) sy’n cael, neu sy’n wynebu risg o gael, ei gam-drin neu ei esgeuluso neu ddiodef mathau eraill o niwed, a
- (b) y mae arno anghenion am ofal a chymorth (p’un a yw’r awdurdod yn diwallu unrhyw un neu rai o’r anghenion hynny ai peidio).

- (5) At ddibenion yr adran hon mae partner perthnasol awdurdod lleol yn –
- (a) person sy'n bartner perthnasol yr awdurdod lleol at ddibenion adran 156;
 - (b) tîm troseddwy'r ifanc ar gyfer ardal y mae unrhyw ran ohoni yn dod o fewn ardal yr awdurdod.
- 5 (6) Am ddarpariaeth ynghylch dyletswydd awdurdod lleol i ymchwilio i blant sy'n wynebu risg, gweler adran 47 o Ddeddf Plant 1989.

Canllawiau

125 Canllawiau ynghylch oedolion sy'n wynebu risg a phlant sy'n wynebu risg

- 10 (1) Rhaid i'r canlynol, wrth arfer eu swyddogaethau o dan adrannau 120 i 122 a 124, roi sylw i unrhyw ganllawiau a roddir iddynt at y diben gan Weinidogion Cymru –
- (a) awdurdod lleol;
 - (b) person sy'n swyddog awdurdodedig at ddibenion adran 121;
 - (c) cwnstabl neu berson penodedig arall sydd gyda swyddog awdurdodedig yn unol â gorchymyn amddiffyn a chynorthwyo oedolyn a wneir o dan adran 121;
 - 15 (d) person sy'n bartner perthnasol at ddibenion adran 122 neu 124.
- (2) Rhaid i Weinidogion Cymru ymgynghori â'r Ysgrifennydd Gwladol cyn rhoi canllawiau o dan is-adran (1).

Bwrdd Diogelu Annibynnol Cenedlaethol

126 Y Bwrdd Diogelu Annibynnol Cenedlaethol

- 20 (1) Bydd bwrdd o'r enw'r Bwrdd Diogelu Annibynnol Cenedlaethol (y cyfeirir ato yn y Rhan hon fel "y Bwrdd Cenedlaethol").
- (2) Dyletswyddau'r Bwrdd Cenedlaethol yw –
- (a) rhoi cymorth a chynghor i Fyrddau Diogelu gyda golwg ar sicrhau eu bod yn effeithiol,
 - 25 (b) cyflwyno adroddiadau am ddigonolrwydd ac effeithiolrwydd trefniadau i ddiogelu plant ac oedolion yng Nghymru, ac
 - (c) gwneud argymhellion i Weinidogion Cymru ynghylch sut y gellid gwella'r trefniadau hynny.
- (3) O ran y Bwrdd Cenedlaethol –
- 30 (a) rhaid iddo gyflwyno adroddiad blynyddol i Weinidogion Cymru,
 - (b) rhaid iddo gyflwyno unrhyw adroddiadau eraill i Weinidogion Cymru y byddant yn eu mynnu, ac
 - (c) caiff gyflwyno unrhyw adroddiadau eraill y gwêl yn dda.

127 Rheoliadau am y Bwrdd Cenedlaethol

- (1) Caiff rheoliadau wneud darpariaeth bellach am y Bwrdd Cenedlaethol.
- (2) Caiff rheoliadau o dan yr adran hon ddarparu, er enghraifft, ar gyfer y canlynol—
- 5 (a) cyfansoddiad ac aelodaeth y Bwrdd Cenedlaethol (gan gynnwys darpariaeth ynghylch telerau penodi, anghymhwys, ymddiswyddo, atal neu symud aelodau o'u swydd);
- (b) y tâl a'r lwfansau sydd i'w talu i aelodau;
- (c) trafodion y Bwrdd Cenedlaethol;
- 10 (d) bod y Bwrdd Cenedlaethol yn ymgynghori â'r rhai y gallai trefniadau i ddiogelu oedolion a phlant yng Nghymru effeithio arnynt;
- (e) ffurf, cynnwys ac amseriad adroddiadau'r Bwrdd Cenedlaethol;
- (f) cyhoeddi adroddiadau'r Bwrdd Cenedlaethol.
- (3) Ni chaiff rheoliadau o dan yr adran hon ddarparu i Weinidog y Goron fod yn aelod o'r Bwrdd Cenedlaethol.

*Byrddau Diogelu Plant a Byrddau Diogelu Oedolion***128 Byrddau Diogelu Plant a Byrddau Diogelu Oedolion**

- (1) Rhaid i reoliadau nodi'r ardaloedd hynny yng Nghymru ("ardaloedd Byrddau Diogelu") y bydd Byrddau Diogelu ar eu cyfer.
- 20 (2) Mae pob un o'r canlynol yn bartner Bwrdd Diogelu mewn perthynas ag ardal Bwrdd Diogelu—
- (a) yr awdurdod lleol dros ardal y mae unrhyw ran ohoni o fewn yr ardal Bwrdd Diogelu;
- (b) prif swyddog yr heddlu ar gyfer ardal heddlu y mae unrhyw ran ohoni o fewn yr ardal Bwrdd Diogelu;
- 25 (c) Bwrdd Iechyd Lleol ar gyfer ardal y mae unrhyw ran ohoni o fewn yr ardal Bwrdd Diogelu;
- (d) ymddiriedolaeth GIG sy'n darparu gwasanaethau yn yr ardal Bwrdd Diogelu;
- 30 (e) yr Ysgrifennydd Gwladol i'r graddau y mae'r Ysgrifennydd Gwladol yn cyflawni swyddogaethau o dan adrannau 2 a 3 o Ddeddf Rheoli Troseddwy'r 2007 o ran Cymru;
- (f) unrhyw ddarparwr gwasanaethau prawf y mae'n ofynnol iddo gan drefniadau o dan adran 3(2) o Ddeddf Rheoli Troseddwy'r 2007 weithredu fel partner Bwrdd Diogelu mewn perthynas â'r ardal Bwrdd Diogelu.
- 35 (3) Ar ôl ymgynghori â'r partneriaid Bwrdd Diogelu ar gyfer ardal, rhaid i Weinidogion Cymru, drwy reoliadau, bennu—
- (a) partner Bwrdd Diogelu fel y partner arweiniol ar gyfer yr ardal mewn perthynas â phlant, a

(b) partner Bwrdd Diogelu fel y partner arweiniol ar gyfer yr ardal mewn perthynas ag oedolion.

(4) Rhaid i'r partner arweiniol mewn perthynas â phlant sefydlu Bwrdd Diogelu Plant ar gyfer ei ardal Bwrdd Diogelu.

5 (5) Rhaid i'r partner arweiniol mewn perthynas ag oedolion sefydlu Bwrdd Diogelu Oedolion ar gyfer ei ardal Bwrdd Diogelu.

(6) Rhaid i Fwrdd Diogelu gynnwys –

(a) cynrychiolydd i bob partner Bwrdd Diogelu a grybwyllwyd yn is-adran (2) mewn perthynas ag ardal y Bwrdd Diogelu, a

10 (b) cynrychiolydd unrhyw berson neu gynrychiolydd i gorff arall a bennir mewn rheoliadau fel partner Bwrdd Diogelu mewn perthynas ag ardal y Bwrdd Diogelu.

(7) Ni chaiff rheoliadau o dan is-adran (6)(b) bennu person neu gorff fel partner Bwrdd Diogelu ond os yw'r person neu'r corff hwnnw yn arfer swyddogaethau o dan ddeddfiad mewn perthynas â phlant yng Nghymru neu, yn ôl y digwydd, oedolion yng Nghymru.

15 (8) Ni chaiff rheoliadau o dan is-adran (6)(b) bennu un o Weinidogion y Goron na llywodraethwr carchar neu ganolfan hyfforddi ddiogel (neu, yn achos carchar sydd wedi ei gontractio allan neu ganolfan hyfforddi ddiogel sydd wedi ei chontractio allan, y cyfarwyddwr) fel partner Bwrdd Diogelu oni bai bod yr Ysgrifennydd Gwladol yn cydsynio.

20 (9) Caiiff Bwrdd Diogelu gynnwys cynrychiolwyr unrhyw bersonau neu gyrff eraill, a'r rheini'n bersonau neu'n gyrff a grybwyllir yn is-adran (10), y mae'r Bwrdd o'r farn y dylent gael eu cynrychioli arno.

25 (10) Mae'r personau neu'r gyrff hynny'n bersonau ac yn gyrff o unrhyw natur sy'n arfer swyddogaethau neu sy'n ymgymryd â gweithgareddau sy'n ymwneud â phlant neu oedolion (yn ôl y digwydd) yn yr ardal Bwrdd Diogelu o dan sylw.

(11) Yn yr adran hon –

(a) mae cyfeiriad at garchar yn cynnwys sefydliad troseddwr ifanc;

30 (b) mae i gyfeiriad at ganolfan hyfforddi ddiogel wedi ei chontractio allan yr ystyr a roddir i "contracted out secure training centre" gan adran 15 o Ddeddf Cyfiawnder Troseddol a Threfn Gyhoeddus 1994;

(c) mae i gyfeiriad at garchar sydd wedi ei gontractio allan yr ystyr a roddir i "contracted out prison" gan adran 84(4) o Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 1991.

129 Swyddogaethau a gweithdrefnau Byrddau Diogelu

(1) Amcanion Bwrdd Diogelu Plant yw –

35 (a) amddiffyn plant o fewn ei ardal sy'n cael, neu sy'n wynebu risg o gael, eu cam-drin, eu hesgeuluso, neu ddioddef mathau eraill o niwed, a

(b) atal plant o fewn ei ardal rhag dod yn rhai sy'n wynebu risg o gael eu cam-drin, eu hesgeuluso neu ddioddef mathau eraill o niwed.

- (2) Amcanion Bwrdd Diogelu Oedolion yw –
- (a) amddiffyn oedolion o fewn ei ardal –
- (i) y mae arnynt anghenion am ofal a chymorth (p'un a yw awdurdod lleol yn diwallu unrhyw un neu rai o'r anghenion hynny ai peidio), a
- (ii) sy'n cael, neu sy'n wynebu risg o gael, eu cam-drin neu eu hesgeuluso, a
- (b) atal yr oedolion hynny o fewn ei ardal y soniwyd amdanynt ym mharagraff (a)(i) rhag dod yn rhai sy'n wynebu risg o gael eu cam-drin neu eu hesgeuluso.
- (3) Rhaid i Fwrdd Diogelu geisio sicrhau ei amcanion drwy gydgyssylltu'r hyn a wneir gan bob person neu gorff a gynrychiolir ar y Bwrdd a gwneud yn siŵr ei fod yn effeithiol.
- (4) Rhaid i reoliadau –
- (a) darparu i Fwrdd Diogelu gael swyddogaethau sy'n ymwneud â'i amcanion (gan gynnwys, er enghraifft, swyddogaethau adolygu neu ymchwilio);
- (b) gwneud darpariaeth ynghylch y gweithdrefnau sydd i'w dilyn gan Fwrdd Diogelu;
- (c) pennu pryd a sut y mae'n rhaid i blant neu oedolion y mae swyddogaethau Bwrdd Diogelu yn effeithio arnynt, neu y gallent effeithio arnynt gael cyfle i gymryd rhan yng ngwaith y Bwrdd.
- (5) Caiff Bwrdd Diogelu gydweithredu ag un neu fwy o Fyrddau Diogelu eraill.
- (6) Caiff Bwrdd Diogelu weithredu ar y cyd ag un neu fwy o Fyrddau Diogelu eraill mewn perthynas â'u hardaloedd cyfun ac os byddant yn gwneud hynny –
- (a) mae cyfeiriadau yn y Rhan hon at Fwrdd Diogelu i'w darllen fel cyfeiriadau at y Byrddau sy'n gweithredu ar y cyd, a
- (b) mae cyfeiriadau yn y Rhan hon at ardal Bwrdd Diogelu i'w darllen fel cyfeiriadau at yr ardal gyfun.
- (7) Caiff y Bwrdd Diogelu Plant a'r Bwrdd Diogelu Oedolion ar gyfer ardal ffurfio cyd-fwrdd ar gyfer yr ardal, ac os ydynt yn gwneud hynny –
- (a) mae'r cyd-fwrdd i gael yr amcanion yn is-adrannau (1) a (2), a
- (b) mae cyfeiriadau yn y Rhan hon at Fwrdd Diogelu i'w darllen fel cyfeiriadau at y cyd-fwrdd.

30 **130 Byrddau Diogelu: cynlluniau ac adroddiadau blynyddol**

- (1) Cyn dechrau pob blwyddyn ariannol rhaid i Fwrdd Diogelu gyhoeddi cynllun (ei "gynllun blynyddol") yn nodi ei gynigion ar gyfer cyflawni ei amcanion yn y flwyddyn honno.
- (2) Erbyn 31 Gorffennaf bob blwyddyn fan bellaf, rhaid i Fwrdd Diogelu gyhoeddi adroddiad ynghylch –
- (a) sut y mae wedi arfer ei swyddogaethau yn y flwyddyn ariannol flaenorol, a
- (b) i ba raddau y mae wedi gweithredu'r cynigion yn ei gynllun blynyddol ar gyfer y flwyddyn ariannol flaenorol.

- (3) Caiff rheoliadau wneud darpariaeth bellach ynghylch gwneud cynlluniau a llunio adroddiadau o dan yr adran hon (gan gynnwys darpariaeth ynghylch eu ffurf a'u cynnwys a sut dylid eu cyhoeddi).
- (4) Yn yr adran hon ystyr "blwyddyn ariannol" yw'r deuddeng mis sy'n dod i ben ar 31 Mawrth.

131 Cyflenwi gwybodaeth ar gais Byrddau Diogelu

- (1) Caiff Bwrdd Diogelu, at ddibenion galluogi neu gynorthwyo'r Bwrdd i gyflawni ei swyddogaethau, ofyn i berson neu gorff cymhwysol gyflenwi gwybodaeth benodedig y mae is-adran (2) neu (3) yn gymwys iddi –
- (a) i'r Bwrdd, neu
- (b) i berson neu gorff a bennir gan y Bwrdd.
- (2) Mae'r is-adran hon yn gymwys i wybodaeth sy'n ymwneud â'r canlynol –
- (a) y person neu'r corff cymhwysol y gwneir cais iddo,
- (b) swyddogaeth neu weithgaredd y person neu'r corff cymhwysol hwnnw, neu
- (c) person y mae swyddogaeth yn arferadwy mewn cysylltiad ag ef, neu weithgaredd yr ymgymerir ag ef, gan y person neu'r corff cymhwysol hwnnw.
- (3) Mae'r is-adran hon yn gymwys i wybodaeth –
- (a) sydd wedi ei chyflenwi i'r person neu'r corff cymhwysol yn unol â chais arall o dan yr adran hon, neu
- (b) sydd wedi ei deillio o wybodaeth a gyflenwyd yn y modd hwnnw.
- (4) Rhaid i'r person neu'r corff cymhwysol y gwneir cais iddo o dan is-adran (1) gydymffurfio â'r cais oni bai bod y person neu'r corff o'r farn y byddai gwneud hynny –
- (a) yn anghydnaws â dyletswyddau'r person neu'r corff, neu
- (b) fel arall yn cael effaith andwyol ar arfer swyddogaethau'r person neu'r corff.
- (5) Rhaid i berson neu gorff cymhwysol sy'n penderfynu peidio â chydymffurfio â chais o dan is-adran (1) roi i'r Bwrdd Diogelu a wnaeth y cais resymau ysgrifenedig dros y penderfyniad.
- (6) Ni chaiff gwybodaeth a gyflenwir o dan yr adran hon gael ei defnyddio ond gan y Bwrdd neu berson neu gorff arall y caiff ei chyflenwi iddo at y diben a grybwyllwyd yn is-adran (1).
- (7) Yn yr adran hon –
- ystyr "penodedig" ac "a bennir" ("*specified*") yw wedi ei bennu mewn cais a wneir o dan is-adran (1);
- ystyr "person neu gorff cymhwysol" ("*qualifying person or body*") yw person neu gorff y mae ei swyddogaethau neu ei weithgareddau yn cael eu hystyried gan y Bwrdd yn rhai sy'n golygu bod y person neu'r corff yn debygol o feddu ar wybodaeth sy'n berthnasol i arfer un o swyddogaethau'r Bwrdd.

132 Cyllido Byrddau Diogelu

- (1) Caiff partner Bwrdd Diogelu wneud taliadau tuag at wariant a dynnir gan y Bwrdd Diogelu, neu at ddibenion sy'n gysylltiedig â'r Bwrdd Diogelu, y mae'r partner wedi ei gynrychioli arno –
- 5 (a) drwy wneud y taliadau'n uniongyrchol, neu
(b) drwy gyfrannu at gronfa y caniateir i'r taliadau gael eu gwneud ohoni.
- (2) Caiff partner Bwrdd Diogelu ddarparu staff, nwyddau, gwasanaethau, llety neu adnoddau eraill at ddibenion sy'n gysylltiedig â'r Bwrdd Diogelu y mae'r partner wedi ei gynrychioli arno.
- 10 (3) Caiff rheoliadau –
- (a) ei gwneud yn ofynnol bod taliadau'n cael eu gwneud gan bartner Bwrdd Diogelu tuag at wariant a dynnir gan y Bwrdd Diogelu, neu at ddibenion sy'n gysylltiedig â'r Bwrdd Diogelu, y mae'r partner wedi ei gynrychioli arno, a
- (b) darparu ar gyfer sut y mae swm y taliadau hynny i'w ddyfarnu mewn cysylltiad â chyfnod penodedig.
- 15 (4) Rhaid i Weinidogion Cymru ymgynghori â'r Ysgrifennydd Gwladol cyn gwneud rheoliadau o dan is-adran (3) sy'n ei gwneud yn ofynnol bod taliadau yn cael eu gwneud gan bartner Bwrdd Diogelu a grybwyllwyd yn adran 128(2)(b), (e) neu (f).

133 Byrddau Diogelu: darpariaethau atodol

- 20 (1) Rhaid i Fwrdd Diogelu gydweithredu â'r Bwrdd Cenedlaethol, a rhaid iddo gyflenwi i'r Bwrdd Cenedlaethol unrhyw wybodaeth y mae'n gofyn amdani.
- (2) Caiff rheoliadau wneud darpariaeth ynghylch swyddogaethau partneriaid Byrddau Diogelu sy'n ymwneud â'r Byrddau Diogelu y mae'r partneriaid wedi eu cynrychioli arnynt.
- 25 (3) Rhaid i bartner Bwrdd Diogelu, wrth arfer ei swyddogaethau sy'n ymwneud â Bwrdd Diogelu, roi sylw i unrhyw ganllawiau a roddir gan Weinidogion Cymru.
- (4) Rhaid i bob partner Bwrdd Diogelu gymryd pob cam rhesymol i sicrhau bod y Bwrdd Diogelu y mae wedi ei gynrychioli arno'n gweithredu'n effeithiol.

134 Byrddau Diogelu Cyfun

- 30 (1) Caiff Gweinidogion Cymru drwy orchymyn ddarparu bod y Bwrdd Diogelu Plant a'r Bwrdd Diogelu Oedolion ym mhob ardal Bwrdd Diogelu i uno i greu un Bwrdd Diogelu ar gyfer yr ardal ("Bwrdd Diogelu Plant ac Oedolion").
- (2) Caiff gorchymyn o dan yr adran hon –
- 35 (a) diwygio unrhyw ddarpariaeth yn y Rhan hon o ganlyniad i greu un Bwrdd Diogelu Plant ac Oedolion ar gyfer pob ardal Bwrdd Diogelu, a
- (b) gwneud darpariaethau canlyniadol eraill gan gynnwys diwygio unrhyw ddeddfiad arall (pa bryd bynnag y bydd wedi ei basio neu ei wneud).

135 Y weithdrefn ar gyfer gorchymynion o dan adran 134

- (1) Cyn gwneud gorchymyn o dan adran 134, rhaid i Weinidogion Cymru ymgynghori ar y gorchymyn drafft arfaethedig â'r canlynol—
- (a) pob partner Bwrdd Diogelu ar gyfer yr ardal Bwrdd Diogelu y mae'r gorchymyn arfaethedig yn ymwneud â hi,
 - (b) yr Ysgrifennydd Gwladol, ac
 - (c) unrhyw bersonau eraill y mae Gweinidogion Cymru yn ystyried eu bod yn briodol.
- (2) Rhaid i Weinidogion Cymru—
- (a) rhoi cyfnod o 12 wythnos o leiaf i'r personau hynny i gyflwyno sylwadau ar y gorchymyn drafft arfaethedig,
 - (b) ystyried unrhyw sylwadau a gyflwynir o fewn y cyfnod hwnnw, ac
 - (c) cyhoeddi crynodeb o'r sylwadau hynny.
- (3) Os yw Gweinidogion Cymru, ar ôl yr ymgynghoriad hwnnw, yn dymuno bwrw ymlaen i wneud gorchymyn o dan adran 134, rhaid iddynt osod gorchymyn drafft gerbron Cynulliad Cenedlaethol Cymru.
- (4) O ran gorchymyn drafft a osodir o dan is-adran (3)—
- (a) rhaid iddo fynd gyda datganiad gan Weinidogion Cymru yn rhoi manylion unrhyw wahaniaethau rhwng y gorchymyn drafft yr ymgynghorwyd arno o dan is-adran (1) a'r gorchymyn drafft a osodir o dan is-adran (3), a
 - (b) ni chaniateir iddo gael ei gymeradwyo drwy benderfyniad gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru yn unol ag adran 190(6) tan ar ôl i'r cyfnod o 60 niwrnod, yn dechrau ar y diwrnod y gosodir y gorchymyn drafft, ddod i ben.

136 Dehongli Rhan 7

Yn y Rhan hon—

ystyr "ardal Bwrdd Diogelu" ("*Safeguarding Board area*") yw ardal a nodir mewn rheoliadau o dan adran 128(1);

ystyr "Bwrdd Cenedlaethol" ("*National Board*") yw'r Bwrdd Cenedlaethol Annibynnol Cenedlaethol y cyfeirir ato yn adran 126;

ystyr "Bwrdd Diogelu" ("*Safeguarding Board*") yw Bwrdd Diogelu Plant neu Fwrdd Diogelu Oedolion a sefydlir o dan adran 128 (ac mae cyfeiriadau at ardal Bwrdd Diogelu yn gyfeiriadau at yr ardal Bwrdd Diogelu y mae wedi ei sefydlu ar ei chyfer);

ystyr "partner Bwrdd Diogelu" ("*Safeguarding Board partner*") yw person neu gorff a grybwyllir yn adran 128(2) neu mewn rheoliadau a wneir o dan adran 128(6)(b) (ac mae cyfeiriadau at ardal partner Bwrdd Diogelu yn gyfeiriadau at yr ardal Bwrdd Diogelu y mae'n bartner Bwrdd Diogelu iddo).

RHAN 8

SWYDDOGAETHAU GWASANAETHAU CYMDEITHASOL

*Awdurdodau lleol***137 Swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol awdurdodau lleol**

- 5 (1) At ddibenion y Ddeddf hon, swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol awdurdod lleol yw ei swyddogaethau o dan y deddfiadau a grybwyllir yng ngholofn gyntaf y tabl yn Atodlen 2 i'r Ddeddf hon (sef y swyddogaethau a ddisgrifir yn gyffredinol yn ail golofn yr Atodlen honno).
- (2) Caiff Gweinidogion Cymru drwy orchymyn—
- 10 (a) ychwanegu eitemau at y tabl;
- (b) dileu eitemau o'r tabl;
- (c) diwygio eitemau yn y tabl.

138 Cyfarwyddwyr gwasanaethau cymdeithasol

- 15 (1) Rhaid i awdurdod lleol benodi swyddog, a elwir yn gyfarwyddwr gwasanaethau cymdeithasol, at ddibenion swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol yr awdurdod hwnnw.
- (2) Ni chaniateir i awdurdod lleol benodi person yn gyfarwyddwr gwasanaethau cymdeithasol iddo oni bai ei fod yn fodlon bod y person hwnnw wedi dangos y cymwyseddau a bennwyd gan Weinidogion Cymru.
- 20 (3) Rhaid i Weinidogion Cymru bennu'r cymwyseddau at ddiben is-adran (2) mewn cod a ddyroddir o dan adran 139 neu mewn rheoliadau.
- (4) Caiff dau neu fwy o awdurdodau lleol, os ydynt o'r farn y gall yr un person gyflawni'n effeithiol, ar gyfer y ddau neu bob un ohonynt, swyddogaethau cyfarwyddwr gwasanaethau cymdeithasol, benodi un person yn gyfarwyddwr gwasanaethau
- 25 cymdeithasol ar gyfer y ddau awdurdod hynny neu ar gyfer pob un ohonynt.
- (5) Rhaid i awdurdod lleol sydd wedi penodi, neu sydd wedi penodi ar y cyd, berson o dan yr adran hon sicrhau bod staff digonol yn cael eu darparu at ddibenion ei swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol er mwyn cynorthwyo'r cyfarwyddwr.

*Codau***30 139 Y pŵer i ddyroddi codau**

- (1) Caiff Gweinidogion Cymru ddyroddi, a diwygio o bryd i'w gilydd, un neu fwy o godau ar arfer swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol ("cod").
- (2) Caiff cod osod gofynion, a chaiff gynnwys canllawiau sy'n disgrifio nodau, amcanion a materion eraill.
- 35 (3) Rhaid i awdurdod lleol, wrth arfer swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol—
- (a) gweithredu'n unol ag unrhyw ofynion perthnasol sydd wedi eu cynnwys mewn cod (yn ddarostyngedig i adran 141), a

(b) rhoi sylw i unrhyw ganllawiau perthnasol sydd wedi eu cynnwys ynddo.

(4) Caiff cod bennu nad yw adran 141 yn gymwys i ofyniad sydd wedi ei gynnwys yn y cod.

(5) Rhaid i Weinidogion Cymru –

(a) cyhoeddi ar eu gwefan bob cod sydd am y tro mewn grym, a

(b) trefnu bod y codau sydd wedi eu disodli neu eu dirymu (p'un a ydynt ar eu gwefan neu fel arall) ar gael i'r cyhoedd.

140 Dyroddi, cymeradwyo a dirymu codau

(1) Cyn dyroddi neu ddiwygio cod o dan adran 139, rhaid i Weinidogion Cymru ymgynghori ag unrhyw bersonau sy'n briodol yn eu barn hwy ynghylch drafft o'r cod (neu'r cod diwygiedig).

(2) Os bydd Gweinidogion Cymru yn dymuno bwrw ymlaen â'r drafft (gydag addasiadau neu hebddynt) rhaid iddynt osod copi o'r drafft gerbron Cynulliad Cenedlaethol Cymru.

(3) Os, cyn diwedd y cyfnod o 40 niwrnod, bydd Cynulliad Cenedlaethol Cymru yn penderfynu peidio â chymeradwyo'r drafft, ni chaniateir i Weinidogion Cymru ddyroddi'r cod (neu'r cod diwygiedig) ar ffurf y drafft hwnnw.

(4) Os na wneir penderfyniad o'r fath cyn diwedd y cyfnod hwnnw –

(a) rhaid i Weinidogion Cymru ddyroddi'r cod (neu'r cod diwygiedig) ar ffurf y drafft, a

(b) daw'r cod (neu'r cod diwygiedig) i rym ar y dyddiad a bennir drwy orchymyn Gweinidogion Cymru.

(5) O ran y cyfnod o 40 niwrnod –

(a) bydd yn dechrau ar y diwrnod y gosodir y drafft gerbron Cynulliad Cenedlaethol Cymru, a

(b) ni fydd yn cynnwys unrhyw amser pan fydd Cynulliad Cenedlaethol Cymru wedi ei ddiddymu neu pan fydd ar doriad am fwy na phedwar diwrnod.

(6) Nid yw is-adran (3) yn atal drafft newydd o god (neu god diwygiedig) rhag cael ei osod gerbron Cynulliad Cenedlaethol Cymru.

(7) Caniateir i Weinidogion Cymru ddirymu cod (neu god diwygiedig) a ddyroddir o dan yr adran hon mewn cod pellach neu drwy gyfarwyddyd.

(8) Rhaid gosod cyfarwyddyd o dan is-adran (7) gerbron Cynulliad Cenedlaethol Cymru.

141 Gwyo oddi wrth ofynion mewn codau

(1) Pan fo'r adran hon yn gymwys i ofyniad mewn cod (gweler adran 139(4)), caiff awdurdod lleol arfer swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol mewn ffordd nad yw'n cydymffurfio â'r gofyniad i'r graddau –

(a) y mae'r awdurdod yn credu bod rheswm da iddo beidio â chydymffurfio â'r gofyniad mewn categorïau penodol o achosion neu i beidio â gwneud hynny o gwbl,

(b) y mae'n penderfynu ar bolisi amgen ar gyfer arfer ei swyddogaethau mewn cysylltiad â phwnc y gofyniad, ac

(c) y mae datganiad polisi a ddyroddwyd gan yr awdurdod yn unol ag adran 142 yn weithredol.

(2) Pan fo paragraffau (a) i (c) yn is-adran (1) yn gymwys –

(a) rhaid i'r awdurdod ddilyn y llwybr sydd wedi ei nodi yn y datganiad polisi, a

(b) nid yw'r awdurdod yn ddarostyngedig i'r ddyletswydd i gydymffurfio â'r gofyniad yn y cod ond i'r graddau nad yw pwnc y gofyniad wedi ei ddisodli gan y datganiad polisi.

(3) Nid yw'r ddyletswydd i gydymffurfio â gofyniad mewn cod ymarfer neu i ddilyn y llwybr a bennir mewn datganiad polisi yn gymwys i awdurdod lleol i'r graddau y byddai'n afresymol i'r awdurdod ddilyn y cod neu'r datganiad polisi mewn achos penodol neu gategori o achos.

142 Datganiadau polisi: gofynion a phwerau ategol

(1) Rhaid i ddatganiadau polisi a ddyroddir o dan adran 141(1) nodi –

(a) sut mae'r awdurdod lleol yn cynnig y dylai swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol gael eu harfer mewn ffordd sy'n wahanol i'r gofyniad yn y cod perthnasol, a

(b) rhesymau'r awdurdod neu'r corff dros gynnig y llwybr gwahanol hwnnw.

(2) Caiff awdurdod sydd wedi dyroddi datganiad polisi –

(a) dyroddi datganiad polisi diwygiedig;

(b) rhoi hysbysiad yn dirymu datganiad polisi.

(3) Rhaid i ddatganiad polisi (neu ddatganiad diwygiedig) ddatgan –

(a) ei fod wedi ei ddyroddi o dan adran 141(1), a

(b) y dyddiad y bydd yn cael effaith.

(4) Rhaid i awdurdod sy'n dyroddi datganiad polisi (neu ddatganiad diwygiedig), neu sy'n rhoi hysbysiad o dan is-adran (2)(b) –

(a) trefnu bod y datganiad neu hysbysiad yn cael ei gyhoeddi;

(b) anfon copi o'r datganiad neu hysbysiad at Weinidogion Cymru.

143 Cyfarwyddiadau i'w gwneud yn ofynnol i gydymffurfio â chodau ymarfer

(1) Mae is-adran (2) yn gymwys os yw Gweinidogion Cymru yn barnu, mewn perthynas â datganiad polisi a ddyroddwyd gan awdurdod lleol, nad yw polisi amgen yr awdurdod ar gyfer arfer swyddogaethau (yn gyfan gwbl neu yn rhannol) yn debygol o arwain at arfer swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol yn unol â safon ddigonol.

(2) Caiff Gweinidogion Cymru gyfarwyddo'r awdurdod lleol i gymryd unrhyw gam y mae Gweinidogion Cymru yn barnu ei fod yn briodol er mwyn sicrhau bod yr awdurdod yn arfer swyddogaethau yn unol â'r gofyniad perthnasol yn y cod perthnasol.

*Ymyriadau gan y llywodraeth ganolog***144 Y seiliau dros ymyrryd**

At ddibenion y Rhan hon, mae'r seiliau dros ymyrryd â'r modd y mae awdurdod lleol yn arfer ei swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol fel a ganlyn—

- 5 SAIL 1 - mae'r awdurdod lleol wedi methu, neu'n debygol o fethu, â chydymffurfio â dyletswydd sy'n swyddogaeth gwasanaethau cymdeithasol;
- SAIL 2 - mae'r awdurdod lleol wedi gweithredu, neu'n bwriadu gweithredu, yn afresymol wrth arfer swyddogaeth gwasanaethau cymdeithasol;
- 10 SAIL 3 - mae'r awdurdod lleol yn methu, neu'n debygol o fethu, â chyflawni swyddogaeth gwasanaethau cymdeithasol yn unol â safon ddigonol.

145 Hysbysiad rhybuddio

- (1) Caiff Gweinidogion Cymru roi hysbysiad rhybuddio i awdurdod lleol os ydynt wedi eu bodloni bod un neu fwy o seiliau 1 i 3 yn bodoli mewn perthynas â'r awdurdod lleol.
- (2) Rhaid i Weinidogion Cymru bennu pob un o'r canlynol yn yr hysbysiad rhybuddio—
- 15 (a) y seiliau dros ymyrryd;
- (b) y rhesymau pam y maent wedi eu bodloni bod y seiliau yn bodoli;
- (c) y camau gweithredu y maent yn ei gwneud yn ofynnol i'r awdurdod lleol eu cymryd i ddelio â'r seiliau dros ymyrryd;
- (d) y cyfnod y mae'r camau i'w cymryd ynddo gan yr awdurdod lleol ("y cyfnod cydymffurfio");
- 20 (e) y camau y maent â'u bryd ar eu cymryd os bydd yr awdurdod lleol yn methu â chymryd y camau sy'n ofynnol.
- (3) Pan fo Gweinidogion Cymru yn rhoi hysbysiad rhybuddio o dan is-adran (1), rhaid iddynt—
- 25 (a) o fewn 21 diwrnod o roi'r hysbysiad, osod copi ohono gerbron Cynulliad Cenedlaethol Cymru, a
- (b) o fewn 90 diwrnod o roi'r hysbysiad, adrodd i Gynulliad Cenedlaethol Cymru ynghylch y camau a gymerwyd gan yr awdurdod lleol mewn ymateb i'r hysbysiad rhybuddio.

30 146 Pŵer Gweinidogion Cymru i ymyrryd

- (1) Mae gan Weinidogion Cymru bŵer i ymyrryd o dan y Rhan hon â'r modd y mae awdurdod lleol yn arfer swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol os yw is-adran (2) neu (3) yn gymwys.
- (2) Mae'r is-adran hon yn gymwys—
- 35 (a) os yw Gweinidogion Cymru wedi rhoi hysbysiad rhybuddio, a
- (b) os yw awdurdod lleol wedi methu â chydymffurfio, neu sicrhau cydymffurfedd, â'r hysbysiad er boddhad Gweinidogion Cymru o fewn y cyfnod cydymffurfio.

- (3) Mae'r is-adran hon yn gymwys os yw Gweinidogion Cymru wedi eu bodloni bod un neu fwy o seiliau 1 i 3 yn bodoli mewn perthynas â'r awdurdod lleol a bod ganddynt reswm dros gredu –
- (a) bod risg cysylltiedig i iechyd neu ddiogelwch unrhyw berson sy'n galw am ymyrraeth frys o dan y Rhan hon, neu
- (b) ei bod yn annhebygol y byddai'r awdurdod lleol yn gallu cydymffurfio, neu sicrhau cydymffurfedd, â hysbysiad rhybuddio.
- (4) Rhaid i Weinidogion Cymru, o fewn 90 diwrnod i'r dyddiad y maent yn dechrau ymyrryd â'r modd y mae awdurdod lleol yn arfer ei swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol, adrodd i Gynulliad Cenedlaethol Cymru ynghylch y camau a gymerwyd yn unol â'r ymyriad.
- (5) Pan fo gan Weinidogion Cymru bŵer i ymyrryd, rhaid iddynt adolygu'n gyson yr amgylchiadau sy'n rhoi cychwyn i'r pŵer.
- (6) Os daw Gweinidogion Cymru i'r casgliad bod y seiliau dros ymyrryd wedi cael eu trin er boddhad iddynt neu na fyddai arfer eu pwerau o dan y Rhan hon yn briodol am unrhyw reswm arall, rhaid iddynt hysbysu yr awdurdod lleol yn ysgrifenedig am eu casgliad.
- (7) Mae pŵer Gweinidogion Cymru i ymyrryd yn parhau i gael effaith hyd nes y byddant yn rhoi hysbysiad o dan is-adran (6).
- (8) Hyd nes y rhoddir hysbysiad o dan is-adran (6), rhaid i Weinidogion Cymru adrodd i Gynulliad Cenedlaethol Cymru, bob 6 mis o'r dyddiad y maent yn dechrau ymyrryd â'r modd y mae awdurdod lleol yn arfer ei swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol, ynghylch y camau sy'n cael eu cymryd yn unol â'r ymyriad.
- (9) Pan fo gan Weinidogion Cymru bŵer i ymyrryd, nid ydynt wedi eu cyfyngu i gymryd y camau gweithredu yr oeddent wedi dweud mewn hysbysiad rhybuddio eu bod â'u bryd ar eu cymryd.

147 Pŵer i'w gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol gael gwasanaethau cynghori

- (1) Mae'r adran hon yn gymwys os oes gan Weinidogion Cymru bŵer i ymyrryd â'r modd y mae awdurdod lleol yn arfer swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol.
- (2) Caiff Gweinidogion Cymru roi cyfarwyddyd i'r awdurdod lleol i ymrwymo i gontract neu drefniant arall gyda pherson penodedig, neu berson sy'n dod o fewn dosbarth penodedig, ar gyfer darparu i'r awdurdod wasanaethau penodedig cynghorol eu natur.
- (3) Caiff y cyfarwyddyd ei gwneud yn ofynnol i'r contract neu drefniant arall gynnwys telerau ac amodau penodedig.
- (4) Yn yr adran hon ac adran 148 ystyr "penodedig" yw wedi ei bennu mewn cyfarwyddyd.

148 Pŵer i'w gwneud yn ofynnol i swyddogaethau gael eu cyflawni gan bersonau eraill ar ran yr awdurdod

- (1) Mae'r adran hon yn gymwys os oes gan Weinidogion Cymru bŵer i ymyrryd â'r modd y mae awdurdod lleol yn arfer swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol.

(2) Caiff Gweinidogion Cymru roi cyfarwyddyd o'r fath i'r awdurdod lleol neu unrhyw un o'i swyddogion y maent yn credu ei fod yn briodol i sicrhau bod y swyddogaethau hynny y mae'r seiliau dros ymyrryd yn ymwneud â hwy yn cael eu cyflawni ar ran yr awdurdod gan berson a bennir yn y cyfarwyddyd.

(3) Caiff cyfarwyddyd o dan is-adran (2) ei gwneud yn ofynnol i unrhyw gontract neu drefniant arall a wneir gan yr awdurdod gyda'r person penodedig gynnwys telerau ac amodau a bennir yn y cyfarwyddyd.

(4) Os oes cyfarwyddyd o dan is-adran (2) mewn grym, mae swyddogaethau'r awdurdod lleol y mae'n ymwneud â hwy i'w trin at bob diben fel eu bod yn arferadwy gan y person penodedig.

149 Pŵer i'w gwneud yn ofynnol i swyddogaethau gael eu cyflawni gan Weinidogion Cymru neu enwebai

(1) Mae'r adran hon yn gymwys os oes gan Weinidogion Cymru bŵer i ymyrryd â'r modd y mae awdurdod lleol yn arfer swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol.

(2) Caiff Gweinidogion Cymru gyfarwyddo bod y swyddogaethau y mae'r seiliau dros ymyrryd yn ymwneud â hwy i'w harfer gan Weinidogion Cymru neu berson a enwebir ganddynt hwy.

(3) Os gwneir cyfarwyddyd o dan is-adran (2), rhaid i'r awdurdod lleol gydymffurfio ag arweiniad Gweinidogion Cymru neu eu henwebai mewn perthynas ag arfer y swyddogaethau.

(4) Os oes cyfarwyddyd o dan is-adran (2) mewn grym, mae swyddogaethau'r awdurdod lleol y mae'n ymwneud â hwy i'w trin at bob diben fel eu bod yn arferadwy gan Weinidogion Cymru neu eu henwebai.

150 Pŵer i gyfarwyddo bod swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol eraill yn cael eu harfer

(1) Os yw Gweinidogion Cymru yn credu ei bod yn hwylus, caiff cyfarwyddyd o dan adran 148 neu 149 ymwneud â chyflawni swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol yn ychwanegol at y swyddogaethau y mae'r seiliau dros ymyrryd yn ymwneud â hwy.

(2) Caiff Gweinidogion Cymru roi sylw (ymhlith pethau eraill) i ystyriaethau ariannol wrth benderfynu a yw'n hwylus bod cyfarwyddyd yn ymwneud â swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol nad ydynt yn swyddogaethau sy'n ymwneud â'r seiliau dros ymyrryd.

151 Pŵer cyffredinol i roi cyfarwyddiadau a chymryd camau

(1) Mae'r adran hon yn gymwys os oes gan Weinidogion Cymru bŵer i ymyrryd â'r modd y mae awdurdod lleol yn arfer swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol.

(2) Os yw Gweinidogion Cymru yn credu ei bod yn briodol er mwyn delio â'r seiliau dros ymyrryd, caiff Gweinidogion Cymru –

(a) cyfarwyddo'r awdurdod lleol neu unrhyw un neu rai o'i swyddogion, neu

(b) cymryd unrhyw gamau eraill.

152 Ymyrryd: dyletswydd i adrodd

Pan fo Gweinidogion Cymru yn arfer eu pŵer i roi cyfarwyddyd o dan adran 147, 148, 149 neu 151, rhaid iddynt—

- (a) o fewn 21 diwrnod o roi'r cyfarwyddyd, osod copi o'r cyfarwyddyd gerbron Cynulliad Cenedlaethol Cymru, a
- (b) o fewn 90 diwrnod o roi'r cyfarwyddyd, adrodd i Gynulliad Cenedlaethol Cymru ynghylch y camau a gymerwyd gan yr awdurdod lleol i gydymffurfio â'r cyfarwyddyd.

153 Cyfarwyddiadau

(1) Rhaid i awdurdod lleol, neu swyddog i awdurdod, sy'n ddarostyngedig i gyfarwyddyd neu arweiniad o dan y Rhan hon gydymffurfio ag ef.

(2) Mae hyn yn cynnwys cyfarwyddyd neu arweiniad i arfer swyddogaeth sy'n amodol ar farn yr awdurdod lleol neu swyddog i'r awdurdod.

(3) O ran cyfarwyddyd o dan y Rhan hon—

- (a) rhaid iddo fod yn ysgrifenedig;
- (b) caniateir iddo gael ei amrywio neu ei ddirymu drwy gyfarwyddyd diweddarach;
- (c) mae'n orfodadwy drwy orchymyn gorfodol ar gais gan, neu ar ran, Gweinidogion Cymru.

154 Dyletswydd i gydweithredu

(1) Rhaid i awdurdod lleol roi i Weinidogion Cymru ac unrhyw berson a grybwyllir yn is-adran (2) gymaint o gymorth ag y gall yr awdurdod lleol yn rhesymol ei roi mewn cysylltiad ag arfer swyddogaethau o dan, neu yn rhinwedd, y Rhan hon.

(2) Y personau yw—

- (a) unrhyw berson a awdurdodir gan Weinidogion Cymru at ddibenion yr adran hon;
- (b) unrhyw berson sy'n gweithredu o dan gyfarwyddyd o dan y Rhan hon;
- (c) unrhyw berson sy'n cynorthwyo—
 - (i) Gweinidogion Cymru, neu
 - (ii) person a grybwyllwyd ym mharagraff (a) neu (b).

155 Pwerau mynd i mewn ac arolygu

(1) Mae gan berson sy'n dod o fewn is-adran (2) hawl, ar bob adeg resymol—

- (a) i gael mynd i mewn i fangreodded yr awdurdod lleol o dan sylw;
- (b) i arolygu, a gwneud copïau, o unrhyw gofnodion neu ddogfennau eraill a gedwir gan yr awdurdod, ac unrhyw ddogfennau eraill sy'n cynnwys gwybodaeth sy'n ymwneud â'r awdurdod, a'r rheini'n gofnodion neu'n ddogfennau y mae'r person o'r farn eu bod yn berthnasol i gyflawniad ei swyddogaethau o dan, neu yn rhinwedd, y Rhan hon.

- (2) Mae'r personau canlynol yn dod o fewn yr is-adran hon –
- (a) person a bennir mewn cyfarwyddyd o dan adran 147 neu, pan fo'r cyfarwyddyd yn pennu dosbarth o bersonau, person y mae'r awdurdod yn ymrwymo i gontract neu unrhyw drefniant arall ag ef sy'n ofynnol o dan y cyfarwyddyd;
 - (b) person a bennir mewn cyfarwyddyd o dan adran 148;
 - (c) Gweinidogion Cymru yn unol â chyfarwyddyd o dan adran 149;
 - (d) person a enwebir drwy gyfarwyddyd o dan adran 149.
- (3) Wrth arfer yr hawl o dan is-adran (1)(b) i arolygu cofnodion neu ddogfennau eraill –
- (a) mae gan berson ("P") hawlogaeth i gael mynediad at, ac i arolygu a gwirio gweithrediad, unrhyw gyfrifiadur ac unrhyw gyfarpar neu ddeunydd cysylltiedig sydd, neu sydd wedi bod, yn cael ei ddefnyddio mewn cysylltiad â'r cofnodion neu'r dogfennau eraill o dan sylw, a
 - (b) caiff P ei gwneud yn ofynnol i'r personau canlynol ddarparu unrhyw gymorth y mae arno angen rhesymol ei gael (gan gynnwys, ymhlith pethau eraill, rhoi gwybodaeth ar gael i'w harolygu neu i'w chopio ar ffurf ddarllenadwy) –
 - (i) y person y defnyddir neu y defnyddiwyd y cyfrifiadur felly ganddo neu ar ei ran;
 - (ii) unrhyw berson y mae'r cyfrifiadur, y cyfarpar neu'r deunydd o dan ei ofal neu sy'n ymwneud fel arall â'u gweithredu.
- (4) Mae unrhyw gyfeiriad yn yr adran hon at berson sy'n dod o fewn is-adran (2) yn cynnwys cyfeiriad at unrhyw berson sy'n cynorthwyo'r person hwnnw.
- (5) Yn yr adran hon mae "dogfen" a "cofnodion" ill dau yn cynnwys gwybodaeth a gofnodir ar unrhyw ffurf.

RHAN 9

CYDWEITHREDIAD A PHARTNERIAETH

Cydweithrediad

156 Trefniadau i hyrwyddo cydweithrediad: oedolion y mae arnynt anghenion am ofal a chymorth a gofalwyr

- (1) Rhaid i awdurdod lleol wneud trefniadau i hyrwyddo cydweithrediad rhwng –
- (a) yr awdurdod lleol,
 - (b) pob un o bartneriaid perthnasol yr awdurdod wrth arfer –
 - (i) eu swyddogaethau sy'n ymwneud ag oedolion y mae arnynt anghenion am ofal a chymorth neu ag oedolion sy'n ofalwyr, a
 - (ii) eu swyddogaethau eraill y mae eu harfer yn berthnasol i'r swyddogaethau y cyfeirir atynt yn is-baragraff (i), a

- (c) unrhyw bersonau neu gyrff eraill y mae'r awdurdod yn ystyried eu bod yn briodol, a'r rheini'n bersonau neu'n gyrff o unrhyw natur sy'n arfer swyddogaethau neu sy'n ymgymryd â gweithgareddau mewn perthynas â'r canlynol—
- 5 (i) oedolion o fewn ardal yr awdurdod y mae arnynt anghenion am ofal a chymorth, neu
- (ii) oedolion o fewn ardal yr awdurdod sy'n ofalwyr.
- (2) Rhaid i awdurdod lleol hefyd wneud trefniadau i hyrwyddo cydweithrediad rhwng swyddogion yr awdurdod sy'n arfer ei swyddogaethau.
- 10 (3) Mae'r trefniadau o dan is-adrannau (1) a (2) i'w gwneud gyda golwg ar—
- (a) gwella llesiant—
- (i) oedolion o fewn ardal yr awdurdod y mae arnynt anghenion am ofal a chymorth, a
- (ii) oedolion o fewn ardal yr awdurdod sy'n ofalwyr;
- 15 (b) gwella ansawdd y gofal a'r cymorth i oedolion, ac ansawdd y cymorth i oedolion sy'n ofalwyr, a ddarperir yn ardal yr awdurdod (gan gynnwys y canlyniadau a sicrheir drwy'r ddarpariaeth honno);
- (c) amddiffyn oedolion y mae arnynt anghenion am ofal a chymorth ac sy'n cael, neu sy'n wynebu risg o gael, eu cam-drin neu eu hesgeuluso.
- 20 (4) At ddibenion yr adran hon mae pob un o'r canlynol yn bartner perthnasol i awdurdod lleol—
- (a) y corff plismona lleol a phrif swyddog yr heddlu ar gyfer ardal heddlu y mae unrhyw ran ohoni o fewn ardal yr awdurdod lleol;
- (b) unrhyw awdurdod lleol arall y mae'r awdurdod yn cytuno y byddai'n briodol cydweithredu ag ef o dan yr adran hon;
- 25 (c) yr Ysgrifennydd Gwladol i'r graddau y mae'r Ysgrifennydd Gwladol yn cyflawni swyddogaethau o dan adrannau 2 a 3 o Ddeddf Rheoli Troseddwy'r 2007 o ran Cymru;
- (d) unrhyw ddarparwr gwasanaethau prawf y mae'n ofynnol iddo gan drefniadau o dan adran 3(2) o Ddeddf Rheoli Troseddwy'r 2007 weithredu fel partner perthnasol i'r awdurdod;
- 30 (e) Bwrdd Iechyd Lleol ar gyfer ardal y mae unrhyw ran ohoni o fewn ardal yr awdurdod;
- (f) ymddiriedolaeth GIG sy'n darparu gwasanaethau yn ardal yr awdurdod;
- 35 (g) Gweinidogion Cymru i'r graddau y maent yn cyflawni swyddogaethau o dan Ran 2 o Ddeddf Dysgu a Medrau 2000;
- (h) unrhyw berson, neu berson o unrhyw ddisgrifiad, y bydd rheoliadau yn ei bennu.
- (5) Ni chaiff rheoliadau o dan is-adran (4)(h) bennu un o Weinidogion y Goron na llywodraethwr carchar (neu yn achos carchar sydd wedi ei gontractio allan, y cyfarwyddwr) oni bai bod yr Ysgrifennydd Gwladol yn cydsynio.
- 40

- (6) Rhaid i bartneriaid perthnasol awdurdod lleol gydweithredu â'r awdurdod wrth wneud trefniadau o dan yr adran hon.
- (7) Caiff awdurdod lleol ac unrhyw un neu rai o'i bartneriaid perthnasol, at ddibenion trefniadau o dan yr adran hon—
- 5 (a) darparu staff, nwyddau, gwasanaethau, llety neu adnoddau eraill;
- (b) sefydlu a chynnal cronfa gyfun;
- (c) rhannu gwybodaeth â'i gilydd.
- (8) At ddibenion is-adran (7) mae cronfa gyfun yn gronfa—
- 10 (a) sydd wedi ei ffurfio o gyfraniadau gan yr awdurdod a'r partner neu'r partneriaid perthnasol o dan sylw, a
- (b) y caniateir i daliadau gael eu gwneud ohoni tuag at wariant a dynnir wrth gyflawni swyddogaethau'r awdurdod a swyddogaethau'r partner neu'r partneriaid perthnasol.
- (9) Rhaid i awdurdod lleol a phob un o'i bartneriaid perthnasol, wrth arfer eu swyddogaethau o dan yr adran hon, roi sylw i unrhyw ganllawiau a roddir iddynt gan Weinidogion Cymru at y diben hwnnw.
- 15 (10) Rhaid i Weinidogion Cymru ymgynghori â'r Ysgrifennydd Gwladol cyn rhoi canllawiau o dan is-adran (9).

157 Trefniadau i hyrwyddo cydweithrediad: plant

- 20 (1) Mae adran 25 o Ddeddf Plant 2004 (cydweithrediad i wella llesiant: Cymru) wedi ei diwygio fel a ganlyn.
- (2) Ar ôl is-adran (1) mewnosoder—
- 25 “(1A) Each local authority in Wales must also make arrangements to promote co-operation between officers of the authority who exercise its functions.”
- (3) Yn lle is-adran (2) rhodder—
- 30 “(2) The arrangements under subsections (1) and (1A) are to be made with a view to—
- (a) improving the well-being of children within the authority's area, in particular those with needs for care and support;
- (b) improving the quality of care and support for children provided in the authority's area (including the outcomes that are achieved from such provision);
- 35 (c) protecting children who are experiencing, or are at risk of, abuse, neglect or other kinds of harm (within the meaning of the Children Act 1989).”

(4) Yn is-adran (4) –

(a) ar ôl paragraff (a) mewnosoder –

“(aa) any other local authority in Wales with which the authority agrees that it would be appropriate to co-operate under this section;”;

(b) ym mharagraff (f) yn lle “Assembly” rhodder “Welsh Ministers” ac yn lle “it is” rhodder “they are”;

(c) ar ôl paragraff (f) mewnosoder –

“(g) such a person, or a person of such description, as regulations made by the Welsh Ministers may specify.”

(5) Ar ôl is-adran (4) mewnosoder –

“(4A) Regulations under subsection (4)(g) may not specify a Minister of the Crown or the governor of a prison or secure training centre (or, in the case of a contracted out prison or secure training centre, its director) unless the Secretary of State consents.”

(6) Yn is-adrannau (8) a (9) yn lle “Assembly” rhodder “Welsh Ministers”.

(7) Ar ôl is-adran (10) mewnosoder –

“(11) In this section –

“care and support” means –

(a) care;

(b) support;

(c) both care and support;

“well-being” means well-being in relation to any of the following –

(a) physical and mental health and emotional well-being;

(b) protection from abuse and neglect;

(c) education, training or recreation;

(d) domestic, family and personal relationships;

(e) contribution made to society;

(f) securing rights and entitlements;

(g) social and economic well-being;

(h) suitability of living accommodation;

(i) physical, intellectual, emotional, social and behavioural development;

and it includes “welfare” as that word is interpreted for the purposes of the Children Act 1989.”

(8) O ganlyniad i’r diwygiad a wneir gan is-adran (4)(b), yn adran 66 o Ddeddf Plant 2004 (rheoliadau a gorchmynion), yn is-adran (7), ar ôl “section” mewnosoder “25 or”.

158 Dyletswydd i gydweithredu a darparu gwybodaeth wrth arfer swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol

(1) Os yw awdurdod lleol yn gofyn am gydweithrediad person a grybwyllir yn is-adran (4) wrth arfer unrhyw un neu rai o'i swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol, rhaid i'r person gydymffurfio â'r cais oni bai ei fod o'r farn y byddai gwneud hynny'n—

- (a) anghydnaws â'i ddyletswyddau ei hun, neu
- (b) fel arall yn cael effaith andwyol ar arfer ei swyddogaethau.

(2) Os yw awdurdod lleol yn gofyn i berson a grybwyllir yn is-adran (4) ddarparu gwybodaeth iddo y mae ei angen arno er mwyn arfer unrhyw un neu rai o'i swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol, rhaid i'r person gydymffurfio â'r cais oni bai ei fod o'r farn y byddai gwneud felly—

- (a) yn anghydnaws â'i ddyletswyddau ei hun, neu
- (b) fel arall yn cael effaith andwyol ar arfer ei swyddogaethau.

(3) Rhaid i berson sy'n penderfynu peidio â chydymffurfio â chais o dan is-adran (1) neu (2) roi i'r awdurdod lleol a wnaeth y cais resymau ysgrifenedig dros y penderfyniad.

(4) Y personau yw—

- (a) partner perthnasol i'r awdurdod lleol sy'n gwneud y cais;
- (b) awdurdod lleol, Bwrdd Iechyd Lleol neu ymddiriedolaeth GIG nad yw'n bartner perthnasol i'r awdurdod lleol sy'n gwneud y cais;
- (c) tîm troseddwr ifanc ar gyfer ardal y mae unrhyw ran ohoni yn dod o fewn ardal yr awdurdod lleol sy'n gwneud y cais.

(5) Rhaid i awdurdod lleol a phob un o'r personau hynny a grybwyllwyd yn is-adran (4), wrth arfer eu swyddogaethau o dan yr adran hon, roi sylw i unrhyw ganllawiau a roddir iddynt at y diben gan Weinidogion Cymru.

(6) Rhaid i Weinidogion Cymru ymgynghori â'r Ysgrifennydd Gwladol cyn rhoi canllawiau o dan is-adran (5).

(7) At ddiben yr adran hon mae partner perthnasol awdurdod lleol yn berson sy'n bartner perthnasol yr awdurdod at ddibenion adran 156.

159 Hyrwyddo integreiddio gofal a chymorth â gwasanaethau iechyd etc

(1) Rhaid i awdurdod lleol arfer ei swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol gyda golwg ar sicrhau bod darpariaeth gofal a chymorth yn cael ei hintegreiddio â darpariaeth iechyd a darpariaeth sy'n ymwneud ag iechyd pan fo'n ystyried y byddai hyn yn—

- (a) hyrwyddo llesiant—
 - (i) plant o fewn ardal yr awdurdod,
 - (ii) oedolion o fewn ardal yr awdurdod y mae arnynt anghenion am ofal a chymorth, neu
 - (iii) gofalwyr o fewn ardal yr awdurdod y mae arnynt anghenion am gymorth,
- (b) cyfrannu at atal neu oedi datblygiad anghenion gan blant neu oedolion o fewn ei ardal am ofal a chymorth neu ddatblygiad anghenion gan ofalwyr o fewn ei ardal am gymorth, neu

- (c) gwella ansawdd y gofal a'r cymorth i blant ac oedolion, a'r cymorth i ofalwyr, a ddarperir yn ei ardal (gan gynnwys y canlyniadau sy'n cael eu sicrhau drwy ddarpariaeth o'r fath).
- (2) Ystyr "darpariaeth gofal a chymorth" yw –
- 5 (a) darpariaeth i ddiwallu anghenion plant ac oedolion am ofal a chymorth, a
(b) darpariaeth i ddiwallu anghenion gofalwyr am gymorth.
- (3) Ystyr "darpariaeth iechyd" yw darpariaeth o ran gwasanaethau iechyd fel rhan o'r gwasanaeth iechyd.
- (4) Ystyr "darpariaeth sy'n ymwneud ag iechyd" yw darpariaeth o ran gwasanaethau a allai
10 effeithio ar iechyd unigolion ond nad ydynt –
- (a) yn wasanaethau iechyd a ddarperir fel rhan o'r gwasanaeth iechyd, neu
(b) yn wasanaethau a ddarperir wrth arfer swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol.
- (5) Ystyr "gwasanaeth iechyd" yw'r gwasanaeth iechyd a barheir o dan adran 1(1) o Ddeddf
15 y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Cymru) 2006.

*Trefniadau partneriaeth***160 Trefniadau partneriaeth**

- (1) Caiff rheoliadau ei gwneud yn ofynnol i drefniadau partneriaeth penodedig gael eu gwneud gan –
- 20 (a) dau neu fwy o awdurdodau lleol, neu
(b) un neu fwy o awdurdodau lleol ac un neu fwy o Fyrddau Iechyd Lleol.
- (2) Mae trefniadau partneriaeth yn drefniadau ar gyfer cyflawni –
- (a) swyddogaethau awdurdod lleol a bennir mewn rheoliadau –
- 25 (i) sy'n swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol, neu
(ii) sydd ym marn Gweinidogion Cymru, yn cael effaith ar, neu yr effeithir arnynt gan, swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol awdurdod lleol, neu
- (b) swyddogaethau a bennir mewn rheoliadau –
- 30 (i) sy'n swyddogaethau Bwrdd Iechyd Lleol, neu
(ii) sy'n ymddiriedolaeth GIG.
- (3) Rhaid i reoliadau o dan is-adran (1) wneud darpariaeth –
- (a) sy'n pennu'r awdurdodau lleol a'r Byrddau Iechyd Lleol sydd i gymryd rhan mewn trefniadau partneriaeth;
- (b) ynghylch ffurf trefniadau partneriaeth;
- 35 (c) ynghylch cyfrifoldeb am drefniadau partneriaeth, a dull eu gweithredu a'u rheoli;
- (d) ar gyfer rhannu gwybodaeth rhwng y canlynol –
- (i) awdurdodau lleol;
- (ii) Byrddau Iechyd Lleol;

(iii) unrhyw dimau neu bersonau sy'n cyflawni trefniadau partneriaeth yn unol â rheoliadau a wneir yn rhinwedd is-adran (4)(b);

(iv) unrhyw fyrddau partneriaeth a sefydlir o dan reoliadau o dan adran 162.

(4) Caiff rheoliadau o dan is-adran (1) wneud darpariaeth—

5 (a) i awdurdod lleol neu Fwrdd Iechyd Lleol gyflawni unrhyw un neu rai o'r swyddogaethau a bennwyd at ddibenion is-adran (2) at ddibenion trefniadau partneriaeth;

10 (b) ar gyfer sefydlu timau neu ar gyfer penodi personau i roi trefniadau partneriaeth ar waith ac ar gyfer neilltuo i'r timau neu'r personau hynny unrhyw un neu rai o'r swyddogaethau a bennwyd at ddibenion is-adran (2);

(c) sy'n pennu'r personau neu'r categorïau o bersonau y mae trefniadau partneriaeth i'w cyflawni er eu lles;

(d) ar gyfer atgyfeirio personau i wasanaethau a ddarperir yn unol â threfniadau partneriaeth.

15 (5) Mae'r ddarpariaeth a ganiateir ei gwneud o dan is-adran (3)(c) yn cynnwys, er enghraifft, ddarpariaeth—

(a) sy'n ei gwneud yn ofynnol bod trefniadau partneriaeth yn cael eu cyflawni o dan gyfarwyddyd bwrdd partneriaeth a sefydlwyd o dan reoliadau o dan adran 162;

(b) ynghylch adolygu achosion a atgyfeirir yn unol â threfniadau partneriaeth;

20 (c) ynghylch cwynion ac anghydfodau ynglŷn ag arfer swyddogaethau yn unol â threfniadau partneriaeth;

(d) ynghylch darparu gwybodaeth am drefniadau partneriaeth;

(e) ynghylch cyfrifon ac archwilio mewn cysylltiad â swyddogaethau a gyflawnir yn unol â threfniadau partneriaeth.

25 (6) Nid yw trefniadau partneriaeth a wneir o dan reoliadau o dan yr adran hon yn effeithio ar—

(a) atebolrwydd Bwrdd Iechyd Lleol am arfer unrhyw un neu rai o'i swyddogaethau,

(b) atebolrwydd awdurdod lleol am arfer unrhyw un neu rai o'i swyddogaethau, na

30 (c) unrhyw bŵer neu ddyletswydd i adennill ffioedd mewn cysylltiad â gwasanaethau a ddarperir wrth arfer unrhyw swyddogaethau awdurdod lleol.

161 Adnoddau ar gyfer trefniadau partneriaeth

(1) Caiff awdurdod lleol a Bwrdd Iechyd Lleol dalu tuag at y gwariant a dynnir at ddibenion trefniadau partneriaeth a wneir o dan reoliadau o dan adran 160 neu a dynnir yn gysylltiedig â'r trefniadau hynny—

35 (a) drwy wneud taliadau'n uniongyrchol, neu

(b) drwy gyfrannu at gronfa gyfun.

(2) Caiff awdurdod lleol a Bwrdd Iechyd Lleol ddarparu staff, nwyddau, gwasanaethau, llety neu adnoddau eraill at ddibenion trefniadau partneriaeth neu'n gysylltiedig â'r trefniadau hynny.

- (3) Caiff rheoliadau wneud darpariaeth bellach ynghylch cyllido trefniadau partneriaeth, gan gynnwys (ymhlith pethau eraill) darpariaeth—
- (a) sy'n ei gwneud yn ofynnol bod awdurdod lleol neu Fwrdd Iechyd Lleol yn sefydlu ac yn cynnal cronfa gyfun;
 - (b) ar gyfer dyfarnu swm y cyfraniadau sydd i'w gwneud gan awdurdod lleol neu Fwrdd Iechyd Lleol i gronfa gyfun;
 - (c) ynghylch gwariant ar gyfer swyddi neu gategorïau o swyddi a sefydlir at ddiben trefniadau partneriaeth neu'n gysylltiedig â'r trefniadau hynny;
 - (d) ynghylch gwariant ar gyfer gwasanaethau a ddarperir yn unol â threfniadau partneriaeth;
 - (e) ynghylch gwariant ar gyfer gweinyddu trefniadau partneriaeth;
 - (f) ynghylch gwariant at unrhyw ddiben arall sy'n gysylltiedig â threfniadau partneriaeth.
- (4) Yn yr adran hon ystyr "cronfa gyfun" yw cronfa a sefydlwyd ac a gynhaliwyd gan awdurdod lleol neu Fwrdd Iechyd Lleol, y caniateir i daliadau gael eu tynnu ohoni tuag at y gwariant a dynnir at ddibenion trefniadau partneriaeth neu'n gysylltiedig â'r trefniadau hynny.

162 Byrddau partneriaeth

- (1) Caiff rheoliadau ei gwneud yn ofynnol i fwrdd partneriaeth mewn cysylltiad â threfniadau partneriaeth a wneir o dan reoliadau o dan adran 160 gael ei sefydlu gan—
- (a) un neu fwy o awdurdodau lleol,
 - (b) un neu fwy o Fyrddau Iechyd Lleol, neu
 - (c) un neu fwy o awdurdodau lleol ac un neu fwy o Fyrddau Iechyd Lleol.
- (2) Caiff rheoliadau wneud darpariaeth ynghylch y canlynol—
- (a) aelodaeth byrddau partneriaeth;
 - (b) talu cydnabyddiaeth ariannol a lwfansau i aelodau byrddau partneriaeth;
 - (c) amcanion a swyddogaethau byrddau partneriaeth;
 - (d) y gweithdrefnau sydd i'w dilyn gan fyrddau partneriaeth;
 - (e) gwaith llunio adroddiadau gan fyrddau partneriaeth ac ynghylch eu ffurf, eu cynnwys, eu hamseru a'u cyhoeddi.

163 Canllawiau ynghylch trefniadau partneriaeth

- (1) Rhaid i Weinidogion Cymru ddyroddi, ac o bryd i'w gilydd ddiwygio, canllawiau ynghylch trefniadau partneriaeth a wneir o dan reoliadau o dan adran 160.
- (2) Wrth arfer swyddogaethau a roddir iddynt o dan neu yn rhinwedd adrannau 160 i 162 rhaid i'r canlynol roi sylw i'r canllawiau hynny ac i unrhyw ganlyniadau a bennir mewn ddatganiad a ddyroddir o dan adran 7—
- (a) awdurdod lleol;
 - (b) Bwrdd Iechyd Lleol;

- (c) tim neu berson sy'n cyflawni trefniadau partneriaeth yn unol â rheoliadau a wneir yn rhinwedd adran 160(4)(b);
- (d) bwrdd partneriaeth a sefydlwyd o dan reoliadau o dan adran 162.

Mabwysiadu

5 **164 Gwasanaeth mabwysiadu: trefniadau ar y cyd**

Ar ôl adran 3 o Ddeddf Mabwysiadu a Phlant 2002 mewnosoder –

“3A Wales - joint arrangements

- 10
- (1) The Welsh Ministers may direct two or more local authorities in Wales to enter into specified arrangements with each other in relation to the provision of specified services maintained under section 3(1).
 - (2) Before giving a direction under this section the Welsh Ministers must consult the local authorities to which it is to be given.
 - (3) Specified arrangements may include (among other things) arrangements –

15

 - (a) as to the establishment and maintenance of a pooled fund;
 - (b) as to the provision of staff, goods, services, accommodation or other resources;
 - (c) for determining the amount of payment or other contribution to be made towards relevant expenditure by the authorities which are parties to the arrangements;
 - (d) for working in conjunction with registered adoption societies;
 - (e) as to the responsibility for, and the operation and management of, the arrangements;
 - (f) as to the establishment and operation of a panel to make recommendations as to –

25

 - (i) whether a child should be placed for adoption;
 - (ii) whether a prospective adopter is suitable to adopt a child;
 - (iii) whether a particular child should be placed for adoption with a particular prospective adopter;
 - (g) for resolving complaints about services provided in accordance with the specified arrangements;
 - (h) as to the determination of disputes between the authorities which are parties to the arrangements.
- 30

(4) In this section –

“a pooled fund” is a fund made up of contributions by two or more local authorities out of which payments may be made towards relevant expenditure;

“relevant expenditure” is expenditure incurred in connection with the provision of services provided in accordance with the specified arrangements;

“specified” means specified in a direction under this section.”

RHAN 10

CWYNION, SYLWADAU A GWASANAETHAU EIRIOLI

PENNOD 1

CWYNION A SYLWADAU AM WASANAETHAU CYMDEITHASOL

165 Cwynion ynghylch gwasanaethau cymdeithasol

(1) Caiff rheoliadau wneud darpariaeth ynghylch ystyried cwynion ynghylch –

(a) y modd y mae awdurdod lleol yn cyflawni ei swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol;

(b) y gwasanaethau sy'n cael eu darparu gan berson arall yn unol â threfniadau a wnaed gan awdurdod lleol wrth gyflawni'r swyddogaethau hynny;

(c) y gwasanaethau sy'n cael eu darparu gan awdurdod lleol neu berson arall yn unol â threfniadau a wnaed gan yr awdurdod o dan adran 33 o Ddeddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Cymru) 2006 neu adran 75 o Ddeddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol 2006 mewn perthynas â swyddogaethau corff GIG (o fewn ystyr “NHS body” yn yr adran berthnasol) i'r graddau y maent yn arferadwy o ran Cymru.

(2) Caiff y rheoliadau ddarparu bod cwyn yn cael ei hystyried gan un neu fwy o'r canlynol –

(a) yr awdurdod lleol y gwneir y gŵyn amdano mewn cysylltiad â'i swyddogaethau;

(b) panel annibynnol a sefydlwyd o dan y rheoliadau;

(c) unrhyw berson neu gorff arall ac eithrio un o Weinidogion y Goron.

(3) Caiff y rheoliadau ddarparu bod cwyn neu unrhyw fater arall a godir gan y gŵyn –

(a) yn cael ei chyfeirio neu ei gyfeirio at Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru (“yr Ombwdsmon”) er mwyn i'r Ombwdsmon ystyried p'un a yw'n mynd i ymchwilio i'r gŵyn neu'r mater o dan Ddeddf Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus (Cymru) 2005 (ac yn cael ei thrin neu ei drin fel cwyn a gyfeiriwyd yn briodol o dan adran 2(3) o'r Ddeddf honno);

(b) yn cael ei chyfeirio neu ei gyfeirio at unrhyw berson neu gorff arall er mwyn i'r person neu'r corff hwnnw ystyried p'un a yw am gymryd unrhyw gamau nad dynt yn rhai sydd i'w gymryd o dan y rheoliadau.

- (4) Ond ni chaiff y rheoliadau wneud darpariaeth ynghylch cwynion y gellir eu hystyried yn sylwadau o dan adran 168 neu 170.

166 Cwynion ynghylch gwasanaethau cymdeithasol: materion atodol

- 5 (1) Mae'r canlynol yn enghreifftiau pellach o'r ddarpariaeth y caniateir ei gwneud mewn rheoliadau o dan adran 165.
- (2) Caiff y rheoliadau wneud darpariaeth ynghylch—
- (a) y personau a gaiff wneud cwyn;
 - (b) y cwynion y caniateir, neu na chaniateir, iddynt gael eu gwneud;
 - (c) y personau y caniateir gwneud cwynion iddynt;
 - 10 (d) y cwynion nad oes angen iddynt gael eu hystyried;
 - (e) y cyfnod y mae'n rhaid gwneud unrhyw gwynion ynddo;
 - (f) y weithdrefn sydd i'w dilyn wrth wneud ac ystyried cwyn;
 - (g) materion sydd wedi eu heithrio rhag cael eu hystyried;
 - (h) llunio adroddiad neu argymhellion ynghylch cwyn;
 - 15 (i) y camau gweithredu sydd i'w cymryd o ganlyniad i gwyn.
- (3) Caiff y rheoliadau—
- (a) ei gwneud yn ofynnol i berson neu gorff y gwneir cwyn amdano i wneud taliad mewn perthynas ag ystyried y gwyn o dan y rheoliadau,
 - (b) ei gwneud yn ofynnol bod taliad o'r math hwnnw—
 - 20 (i) yn cael ei wneud i berson neu gorff a bennir yn y rheoliadau, a
 - (ii) yn swm a bennir yn y rheoliadau, neu a gyfrifir neu a ddyfernir o dan y rheoliadau, ac
 - (c) ei gwneud yn ofynnol i banel annibynnol adolygu'r swm y gellir ei godi o dan baragraff (a) mewn achos penodol ac, os yw hynny'n briodol ym marn y panel,
 - 25 rhoi swm llai yn ei le.
- (4) Caiff y rheoliadau ei gwneud yn ofynnol i berson neu gorff sy'n ystyried cwynion o dan y rheoliadau i roi cyhoeddusrwydd i'r gweithdrefnau sydd i'w dilyn o dan y rheoliadau.
- (5) Caiff y rheoliadau hefyd—
- 30 (a) darparu bod gwahanol rannau o gwyn neu agweddau gwahanol arni yn cael eu trin yn wahanol;
 - (b) ei gwneud yn ofynnol bod gwybodaeth neu ddogfennau yn cael eu dangos er mwyn galluogi cwyn i gael ei hystyried yn briodol;
 - (c) awdurdodi bod gwybodaeth neu ddogfennau sy'n berthnasol i gwyn yn cael eu datgelu i berson neu gorff sy'n ystyried cwyn o dan y rheoliadau neu y mae cwyn wedi ei chyfeirio ato (er gwaethaf unrhyw reol cyfraith gyffredin a fyddai, fel
 - 35 arall, yn gwahardd y datgeliad neu'n cyfyngu arno).

(6) Caiff y rheoliadau wneud darpariaeth ynghylch cwynion sy'n codi materion sydd i'w hystyried o dan y rheoliadau a materion sydd i'w hystyried o dan weithdrefnau cwyno statudol eraill; gan gynnwys (ymhlith pethau eraill) darpariaeth i—

(a) galluogi cwyn o'r fath i gael ei gwneud o dan y rheoliadau, a

(b) sicrhau bod materion sydd i'w hystyried o dan weithdrefnau cwyno statudol eraill yn cael eu trin fel pe baent yn faterion a godwyd mewn cwyn a wnaed o dan y gweithdrefnau priodol.

(7) Yn is-adran (6) ystyr "gweithdrefnau cwyno statudol" yw gweithdrefnau a sefydlwyd gan, neu o dan, ddeddfiad o fewn cymhwysedd deddfwriaethol Cynulliad Cenedlaethol Cymru.

167 Cynhorthwy i achwynwyr

(1) Caiff rheoliadau ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol—

(a) gwneud trefniadau i roi cynhorthwy (ar ffurf cynrychiolaeth neu fel arall) i bersonau sy'n gwneud, neu'n bwriadu gwneud, cwyn o dan reoliadau a wnaed o dan adran 165, a

(b) rhoi cyhoeddusrwydd i'r trefniadau ar gyfer darparu'r cynhorthwy hwnnw.

(2) Caiff y rheoliadau, er enghraifft, wneud darpariaeth ynghylch—

(a) y personau y mae'n rhaid darparu cynhorthwy iddynt;

(b) y math o gynhorthwy y mae'n rhaid ei ddarparu i'r personau hynny;

(c) y personau y caniateir i'r cynhorthwy hwnnw gael ei ddarparu ganddynt;

(d) y cam neu'r camau wrth ystyried cwyn y mae'n rhaid darparu cynhorthwy mewn perthynas ag ef neu hwy;

(e) y math o gyhoeddusrwydd y mae'n rhaid ei roi i'r trefniadau ar gyfer darparu'r cynhorthwy hwnnw.

168 Sylwadau sy'n ymwneud â phlant penodol etc

(1) Rhaid i awdurdod lleol sefydlu gweithdrefn ar gyfer ystyried y canlynol—

(a) sylwadau (gan gynnwys cwynion) a wneir i'r awdurdod gan berson y mae is-adran (3) yn gymwys iddo ynghylch y modd y mae'n cyflawni swyddogaeth gymhwysol mewn perthynas â phlentyn sy'n derbyn gofal ganddo, neu blentyn nad yw'n derbyn gofal ganddo ond y gall fod arno anghenion am ofal a chymorth;

(b) sylwadau (gan gynnwys cwynion) a wneir i'r awdurdod gan berson y mae is-adran (4) yn gymwys iddo ynghylch y modd y mae'n cyflawni swyddogaethau o dan adran 14F o Ddeddf Plant 1989 (gwasanaethau cynnal gwarcheidiaeth arbennig) sydd wedi eu pennu mewn rheoliadau;

(c) sylwadau (gan gynnwys cwynion) a wneir i'r awdurdod gan berson y mae is-adran (5) yn gymwys iddo ynghylch y modd mae'n cyflawni swyddogaethau o dan Ddeddf Mabwysiadu a Phlant 2002 sydd wedi eu pennu mewn rheoliadau.

- (2) Mae'r canlynol yn swyddogaethau cymhwysol at ddibenion is-adran (1)(a) –
- (a) swyddogaethau sy'n arferadwy mewn perthynas â phlentyn o dan Rannau 3 i 6 (ac eithrio swyddogaethau sy'n arferadwy mewn perthynas â phlentyn fel gofalwr);
 - 5 (b) swyddogaethau sy'n arferadwy mewn perthynas â phlentyn o dan Ran 7;
 - (c) swyddogaethau o dan Ran 4 neu Ran 5 o Ddeddf Plant 1989 sydd wedi eu pennu mewn rheoliadau.
- (3) Mae'r is-adran hon (sy'n ymwneud â sylwadau ynghylch cyflawni swyddogaethau cymhwysol) yn gymwys i'r canlynol –
- 10 (a) y plentyn sy'n derbyn gofal gan awdurdod lleol, neu'r plentyn nad yw'n derbyn gofal ganddo ond y gall fod arno anghenion am ofal a chymorth;
 - (b) rhiant y plentyn;
 - (c) person nad yw'n rhiant i'r plentyn ond sydd â chyfrifoldeb rhiant dros y plentyn;
 - (d) rhiant maeth awdurdod lleol y lleolir y plentyn gydag ef o dan adran 75(5);
 - 15 (e) darpar fabwysiad y lleolir y plentyn gydag ef o dan adran 75(11);
 - (f) unrhyw berson arall y mae'r awdurdod lleol yn ystyried bod ganddo ddiddordeb digonol yn lles y plentyn i gyfiawnhau bod ei sylwadau yn cael eu hystyried gan yr awdurdod.
- (4) Mae'r is-adran hon (sy'n ymwneud â sylwadau am gyflawni swyddogaethau penodedig o dan adran 14F o Ddeddf Plant 1989) yn gymwys i'r canlynol –
- 20 (a) plentyn y mae gorchymyn gwarcheidiaeth arbennig mewn grym mewn perthynas ag ef;
 - (b) gwarcheidwad arbennig neu riant y plentyn;
 - (c) person sydd wedi gwneud cais am asesiad o dan adran 14F(3) neu (4) o Ddeddf Plant 1989;
 - 25 (d) unrhyw berson arall y mae'r awdurdod lleol yn ystyried bod ganddo ddiddordeb digonol yn lles y plentyn i gyfiawnhau bod ei sylwadau yn cael eu hystyried gan yr awdurdod.
- (5) Mae'r is-adran hon (sy'n ymwneud â sylwadau am y modd y mae swyddogaethau penodedig yn cael eu cyflawni o dan Ddeddf Mabwysiadu a Phlant 2002) yn gymwys i'r canlynol –
- 30 (a) person a grybwyllwyd yn adran 3(1) o Ddeddf Mabwysiadu a Phlant 2002 (y personau hynny y gwneir darpariaeth ar gyfer eu hanghenion gan y Gwasanaeth Mabwysiadu) ac unrhyw berson arall y mae trefniadau ar gyfer darparu gwasanaethau mabwysiadu (o fewn ystyr "adoption services" yn y Ddeddf honno) yn ei rychwantu;
 - 35 (b) unrhyw berson arall y mae'r awdurdod yn barnu bod ganddo ddiddordeb digonol mewn plentyn sydd wedi ei fabwysiadu neu a allai gael ei fabwysiadu i gyfiawnhau bod ei sylwadau yn cael eu hystyried gan yr awdurdod.

(6) Rhaid i awdurdod lleol sicrhau (yn ddarostyngedig i is-adran (8)) fod y weithdrefn y mae'n ei sefydlu at ddibenion yr adran hon yn sicrhau bod o leiaf un person nad yw'n aelod o'r awdurdod lleol nac yn swyddog iddo yn cymryd rhan yn y camau a ganlyn—

(a) ystyried unrhyw sylw y mae'r adran hon yn gymwys iddo, a

(b) unrhyw drafodaethau sy'n cael eu cynnal gan yr awdurdod am y camau sydd i'w cymryd, o ganlyniad i'r ystyried hwnnw, mewn perthynas â'r person y mae'r sylw yn ymwneud ag ef.

(7) Caiff rheoliadau wneud darpariaeth bellach am y weithdrefn y mae'n rhaid ei sefydlu at ddibenion yr adran hon.

(8) Caiff y rheoliadau ddarparu (ymhlith pethau eraill) nad yw is-adran (6) yn gymwys mewn perthynas ag ystyried neu drafod sy'n digwydd er mwyn datrys yn anffurfiol y materion a godwyd mewn sylw.

(9) Rhaid i awdurdod lleol roi cyhoeddusrwydd i'r weithdrefn y mae'n ei sefydlu at ddibenion yr adran hon.

169 Sylwadau sy'n ymwneud â phlant penodol etc: darpariaeth bellach

(1) Rhaid i awdurdod lleol, wrth iddo roi ystyriaeth i sylwadau y mae adran 168 yn gymwys iddynt, gydymffurfio â gofynion a osodwyd gan, neu o dan, is-adrannau (6) i (8) o'r adran honno.

(2) Caiff rheoliadau ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol fonitro'r camau y maent wedi eu cymryd i sicrhau eu bod yn cydymffurfio â'r gofynion hynny.

(3) Caiff rheoliadau osod terfynau amser ar gyflwyno sylwadau y mae adran 168 yn gymwys iddynt.

(4) Pan fo sylw wedi ei ystyried o dan weithdrefn a sefydlwyd at ddibenion adran 168, rhaid i awdurdod lleol—

(a) rhoi sylw i ganfyddiadau'r personau a roddodd ystyriaeth i'r sylw, a

(b) cymryd unrhyw gamau sy'n rhesymol ymarferol i hysbysu (yn ysgrifenedig) y personau a grybwyllir yn is-adran (5) am benderfyniad yr awdurdod a'i resymau dros wneud y penderfyniad hwnnw ac am unrhyw gamau gweithredu y mae wedi eu cymryd neu y mae'n bwriadu eu cymryd.

(5) Y personau hynny yw—

(a) y person a gyflwynodd y sylw,

(b) y person y mae'r sylw yn ymwneud ag ef (os yw'n wahanol), ac

(c) unrhyw berson arall y mae'n ymddangos i'r awdurdod yr effeithir arno yn ôl pob tebyg.

(6) Pan fo'r person a grybwyllir yn is-adran (5)(b) neu (c) yn blentyn, dim ond pan fo'r awdurdod lleol o'r farn bod gan y plentyn ddealltwriaeth ddigonol y mae'r ddyletswydd o dan is-adran (4)(b) yn gymwys.

170 Sylwadau sy'n ymwneud â phlant a fu gynt yn derbyn gofal etc

(1) Rhaid i awdurdod lleol sefydlu gweithdrefn ar gyfer ystyried sylwadau (gan gynnwys cwynion) a gyflwynir iddo gan bersonau y mae is-adran (2) yn gymwys iddynt ynghylch cyflawni ei swyddogaethau o dan Rannau 3 i 7 mewn perthynas â'r personau hynny.

(2) Mae'r is-adran hon yn gymwys i—

(a) personau ifanc categori 2;

(b) personau ifanc categori 3;

(c) personau ifanc categori 4;

(d) personau ifanc categori 5;

(e) personau ifanc categori 6;

(f) personau o dan 25 oed, a fyddai, pe baent o dan 21 oed—

(i) yn bersonau ifanc categori 5, neu

(ii) yn bersonau ifanc categori 6 sy'n dod o fewn y categori hwnnw yn rhinwedd adran 98(3)(a).

(3) Caiff rheoliadau osod—

(a) gofynion mewn perthynas â'r weithdrefn y mae'n rhaid ei sefydlu;

(b) terfynau amser ar gyfer cyflwyno sylwadau y mae'r weithdrefn yn gymwys iddynt.

(4) Rhaid i awdurdod lleol—

(a) rhoi cyhoeddusrwydd i'r weithdrefn y mae'n ei sefydlu at ddibenion yr adran hon;

(b) cydymffurfio ag unrhyw ofynion a osodwyd o dan is-adran (3)(a) wrth roi ystyriaeth i sylwadau y mae'r adran hon yn gymwys iddynt.

(5) Yn yr adran hon mae i "person ifanc categori 2", "person ifanc categori 3", "person ifanc categori 4", "person ifanc categori 5" a "person ifanc categori 6" yr ystyr a roddir gan adran 98.

171 Rhoi ystyriaeth bellach i sylwadau

(1) Caiff rheoliadau wneud darpariaeth ar gyfer rhoi ystyriaeth bellach i sylwadau (gan gynnwys cwynion) sy'n dod o fewn adran 168 neu 170.

(2) Caiff y rheoliadau, er enghraifft, wneud darpariaeth—

(a) ar gyfer rhoi ystyriaeth bellach i sylw gan banel annibynnol a sefydlwyd o dan y rheoliadau;

(b) ynghylch y weithdrefn sydd i'w dilyn wrth roi ystyriaeth bellach i sylw;

(c) ar gyfer cyflwyno argymhellion ynghylch y camau gweithredu sydd i'w cymryd o ganlyniad i roi ystyriaeth bellach i sylw;

(d) ynghylch llunio adroddiadau am roi ystyriaeth bellach i sylw;

(e) ynghylch y camau gweithredu sydd i'w cymryd gan yr awdurdod lleol o dan sylw o ganlyniad i roi ystyriaeth bellach i sylw;

(f) bod sylw yn cael ei gyfeirio yn ôl at yr awdurdod lleol o dan sylw er mwyn i'r awdurdod ei ailystyried.

(3) Caiff y rheoliadau –

(a) ei gwneud yn ofynnol bod taliad yn cael ei wneud, mewn perthynas â'r ystyriaeth bellach a roddir i sylw, gan awdurdod lleol y mae'r sylw wedi ei wneud amdano mewn cysylltiad â'i swyddogaethau;

(b) ei gwneud yn ofynnol bod y taliad –

(i) yn cael ei wneud i berson neu gorff a bennir yn y rheoliadau, a

(ii) yn swm a bennir yn y rheoliadau, neu'n un a gyfrifir neu a ddyfernir oddi tanynt;

(c) ei gwneud yn ofynnol i banel annibynnol adolygu'r swm y gellir ei godi o dan baragraff (a) mewn achos penodol a rhoi, os gwêl y panel yn dda, swm llai yn ei le;

(d) darparu bod gwahanol rannau o sylw neu agweddau gwahanol arno yn cael eu trin yn wahanol;

(e) ei gwneud yn ofynnol bod gwybodaeth neu ddogfennau yn cael eu dangos er mwyn galluogi sylw i gael ei ystyried yn briodol;

(f) awdurdodi bod gwybodaeth neu ddogfennau sy'n berthnasol i sylw yn cael ei datgelu neu eu datgelu i berson neu gorff sy'n rhoi ystyriaeth bellach i sylw o dan y rheoliadau (er gwaethaf unrhyw reol cyfraith gyffredin a fyddai, fel arall, yn gwahardd y datgeliad neu'n cyfyngu arno).

(4) Caiff y rheoliadau ddarparu hefyd bod sylw neu unrhyw fater a godir gan sylw –

(a) yn cael ei gyfeirio at Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru ("yr Ombwdsmon") er mwyn i'r Ombwdsmon ystyried p'un a yw'n mynd i ymchwilio i'r sylw neu'r mater o dan Ddeddf Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus (Cymru) 2005 (ac yn cael ei drin gan yr Ombwdsmon fel cwyn a gyfeiriwyd yn briodol o dan adran 2(3) o'r Ddeddf honno);

(b) yn cael ei gyfeirio at unrhyw berson neu gorff er mwyn i'r person hwnnw neu'r corff hwnnw ystyried p'un a ydynt yn mynd i gymryd unrhyw gamau nad ydynt yn rhai i'w cymryd o dan y rheoliadau.

172 Cynhorthwy i bersonau sy'n cyflwyno sylwadau

(1) Rhaid i awdurdod lleol wneud trefniadau ar gyfer darparu cynhorthwy –

(a) i blant sy'n cyflwyno, neu'n bwriadu cyflwyno, sylwadau sy'n dod o fewn adran 168, a

(b) i bersonau sy'n cyflwyno, neu'n bwriadu cyflwyno, sylwadau sy'n dod o fewn adran 170.

(2) Mae'r ddyletswydd o dan is-adran (1) yn cynnwys dyletswydd i wneud trefniadau ar gyfer darparu cynhorthwy pan fo'r sylwadau hynny yn cael eu hystyried ymhellach o dan adran 171.

(3) Rhaid i'r cynhorthwy a ddarperir o dan y trefniadau gynnwys cynhorthwy ar ffurf cynrychiolaeth.

- (4) Rhaid i reoliadau wneud darpariaeth bellach mewn perthynas â'r trefniadau.
- (5) O ran y rheoliadau –
- (a) rhaid iddynt ei gwneud yn ofynnol bod y trefniadau yn sicrhau nad yw personau penodedig neu gategoriâu penodedig o bersonau yn darparu cynhorthwy, a
- 5 (b) caniateir iddynt osod gofynion eraill mewn perthynas â'r trefniadau.
- (6) Caiff rheoliadau ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol fonitro'r camau y maent wedi eu cymryd er mwyn sicrhau eu bod yn cydymffurfio â gofynion a osodir gan, neu o dan, yr adran hon.
- 10 (7) Rhaid i awdurdod lleol roi cyhoeddusrwydd i'w drefniadau ar gyfer darparu cynhorthwy o dan yr adran hon.

PENNOD 2

CWYNION AM OFAL CYMDEITHASOL A GOFAL LLINIAROL PREIFAT

173 Ymchwilio i gwynion am ofal cymdeithasol a gofal lliniarol a drefnir neu a ariennir yn breifat

15 Mae Atodlen 3 (sy'n mewnosod Rhannau 2A a 2B newydd yn Neddf Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus (Cymru) 2005 i roi i Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru bwerau i ymchwilio i gwynion am fathau penodol o ofal cymdeithasol a gofal lliniarol ac sy'n gwneud diwygiadau canlyniadol) yn cael effaith.

174 Gwasanaethau eirioli annibynnol ar gyfer cwynion am ofal lliniarol a drefnir neu a ariennir yn breifat

- (1) Mae adran 187 o Ddeddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Cymru) 2006 (gwasanaethau eirioli annibynnol) wedi ei diwygio fel a ganlyn.
- (2) Yn is-adran (2) –
- 25 (a) ym mharagraff (a) yn lle "or independent provider" rhodder ", independent provider or independent palliative care provider",
- (b) ym mharagraff (c) hepgorer y geiriau "or the Public Services Ombudsman for Wales", ac
- (c) ar ôl paragraff (c) mewnosoder –
- 30 "(ca) a complaint to the Public Services Ombudsman for Wales which relates to a health service body or independent palliative care provider,".
- (3) Yn is-adran (3) mewnosoder yn y man priodol –
- 35 "independent palliative care provider" means a person who is an independent palliative care provider (within the meaning given by section 34T of the Public Services Ombudsman (Wales) Act 2005),".

PENNOD 3

GWASANAETHAU EIRIOLI

175 Darparu gwasanaethau eirioli

- 5 (1) Caiff rheoliadau ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol drefnu i wasanaethau eirioli gael eu rhoi ar gael i bobl y mae arnynt anghenion am ofal a chymorth (p'un a yw'r anghenion hynny yn cael eu diwallu gan awdurdod lleol ai peidio); mae hyn yn ddarostyngedig i adran 176.
- 10 (2) Mae "gwasanaethau eirioli" yn wasanaethau sy'n darparu cynhorthwy (ar ffurf cynrychiolaeth neu fel arall) i bersonau at ddibenion sy'n ymwneud â'u gofal a chymorth.
- (3) Caiff y rheoliadau bennu –
- (a) y personau, neu ddisgrifiad o'r personau, y mae gwasanaethau eirioli i gael eu rhoi ar gael iddynt;
- (b) yr amgylchiadau y mae gwasanaethau eirioli i gael eu rhoi ar gael odanynt;
- 15 (c) y personau, neu ddisgrifiad o'r personau, y caniateir, neu na chaniateir, i wasanaethau eirioli gael eu darparu ganddynt.
- (4) Rhaid i'r rheoliadau ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol roi cyhoeddusrwydd i'w drefniadau ar gyfer rhoi gwasanaethau eirioli ar gael.

176 Darparu gwasanaethau eirioli: cyfyngiadau

- 20 (1) Ni chaiff rheoliadau o dan adran 175 ei gwneud yn ofynnol i wasanaethau eirioli gael eu rhoi ar gael i berson –
- (a) at y diben o wneud cwyn y mae'n ofynnol i awdurdod lleol wneud trefniadau mewn cysylltiad â hi ar gyfer darparu cynhorthwy i'r person yn rhinwedd rheoliadau o dan adran 167;
- 25 (b) at y diben o gyflwyno sylwadau y mae'n ofynnol i awdurdod lleol wneud trefniadau mewn cysylltiad â hwy ar gyfer darparu cynhorthwy i'r person o dan adran 172;
- (c) at ddibenion y mae'n ofynnol i Weinidogion Cymru wneud trefniadau mewn cysylltiad â hwy i alluogi eiriolwr iechyd meddwl annibynnol i fod ar gael o dan adran 130E o Ddeddf Iechyd Meddwl 1983;
- 30 (d) at ddibenion y mae'n ofynnol i awdurdod lleol wneud trefniadau mewn cysylltiad â hwy ar gyfer darparu gwasanaethau eirioli annibynnol o dan adran 332BB o Ddeddf Addysg 1996 neu baragraff 6D o Atodlen 17 i Ddeddf Cydraddoldeb 2010;
- (e) at ddibenion y mae'n ofynnol i Weinidogion Cymru wneud trefniadau mewn cysylltiad â hwy i alluogi eiriolwr galluedd meddyliol annibynnol i fod ar gael o dan adran 35 o Ddeddf Galluedd Meddyliol 2005;
- 35 (f) at y diben o wneud cwyn y mae'n ofynnol i Weinidogion Cymru wneud trefniadau mewn cysylltiad â hi ar gyfer darparu gwasanaethau eirioli annibynnol o dan adran 187 o Ddeddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Cymru) 2006.

(2) Pan—

(a) bo gwasanaethau eirioli yn cael eu darparu ar gyfer person o dan adran 14, 16, 31, 32, 33 neu 34, a

(b) byddai rheoliadau o dan adran 175 (ar wahân i'r is-adran hon) yn gosod gofyniad ar awdurdod lleol i roi gwasanaethau eirioli ar gael i'r person hwnnw mewn cysylltiad â'r un materion,

nid yw'r gofyniad hwnnw yn gymwys.

177 Rhoi cyhoeddusrwydd i wasanaethau eirioli mewn cartrefi gofal

Yn adran 22 o Ddeddf Safonau Gofal 2000 (rheoleiddio sefydliadau ac asiantaethau), yn is-adran (7), ar ôl paragraff (l) mewnosoder—

“(m) make provision requiring a person who carries on or manages a care home in Wales to make arrangements to bring to the attention of persons accommodated in the home the advocacy services which are available to those persons by virtue of regulations made under section 175 of the Social Services and Well-being (Wales) Act 2014.”

RHAN 11

AMRYWIOL A CHYFFREDINOL

Amrywiol

20 178 Ymchwil a darparu gwybodaeth

(1) Caiff Gweinidogion Cymru wneud, comisiynu, neu gynorthwyo i wneud, ymchwil i unrhyw fater sy'n gysylltiedig—

(a) â'u swyddogaethau o dan y Ddeddf hon,

(b) â'r swyddogaethau a grybwyllir yn is-adran (12),

(c) â swyddogaethau'r Byrddau Iechyd Lleol o dan y Ddeddf hon, neu

(d) â swyddogaethau'r Byrddau Diogelu.

(2) Caiff awdurdod lleol wneud, comisiynu, neu gynorthwyo i wneud, ymchwil i unrhyw fater sy'n gysylltiedig—

(a) ag unrhyw un neu rai o'i swyddogaethau a grybwyllir yn is-adran (12), neu

(b) â swyddogaethau'r Byrddau Diogelu.

(3) Caiff Bwrdd Iechyd Lleol wneud, comisiynu, neu gynorthwyo i wneud, ymchwil i unrhyw fater sy'n gysylltiedig â'i swyddogaethau o dan y Ddeddf hon.

(4) Caiff Gweinidogion Cymru ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol ddarparu gwybodaeth iddynt mewn cysylltiad—

(a) â'r modd y mae'r awdurdod yn cyflawni unrhyw un neu rai o'i swyddogaethau a grybwyllir yn is-adran (12), a

- (b) â'r personau y mae'r awdurdod wedi arfer y swyddogaethau hynny mewn perthynas â hwy.
- (5) Caiff Gweinidogion Cymru ei gwneud yn ofynnol i Fwrdd Iechyd Lleol ddarparu gwybodaeth iddynt mewn cysylltiad –
- 5 (a) â'r modd y mae'n cyflawni ei swyddogaethau o dan y Ddeddf hon, a
- (b) â'r personau y mae wedi arfer y swyddogaethau hynny mewn perthynas â hwy.
- (6) Caiff Gweinidogion Cymru ei gwneud yn ofynnol i bartner arweiniol Bwrdd Diogelu ddarparu gwybodaeth iddynt mewn cysylltiad â'r modd y mae'r Bwrdd hwnnw yn cyflawni ei swyddogaethau.
- 10 (7) Caiff Gweinidogion Cymru ei gwneud yn ofynnol i sefydliad gwirfoddol ddarparu gwybodaeth iddynt mewn cysylltiad ag oedolion sydd wedi eu lletya gan y sefydliad neu ar ei ran.
- (8) Rhaid cydymffurfio â gofyniad o dan is-adran (4), (5), (6) neu (7) drwy ddarparu'r wybodaeth ar unrhyw ffurf ac ar unrhyw adeg sy'n ofynnol gan Weinidogion Cymru.
- 15 (9) Caiff yr wybodaeth y mae'n ofynnol ei darparu o dan is-adran (4) gynnwys gwybodaeth sy'n ymwneud â phlant unigol ac sy'n golygu bod modd adnabod plant unigol, ond dim ond os oes angen yr wybodaeth honno er mwyn llywio –
- (a) y broses o adolygu a datblygu polisi ac arfer sy'n ymwneud â llesiant plant, neu
- (b) y broses o wneud ymchwil sy'n ymwneud â llesiant plant.
- 20 (10) Rhaid i Weinidogion Cymru ym mhob blwyddyn osod gerbron Cynulliad Cenedlaethol Cymru grynodeb o'r wybodaeth a ddarperir iddynt o dan is-adrannau (4), (5), (6) a (7), ond rhaid i'r crynodeb beidio â chynnwys gwybodaeth sy'n golygu bod modd adnabod plentyn unigol neu sy'n caniatáu i blentyn unigol gael ei adnabod.
- (11) Yn yr adran hon –
- 25 ystyr "Bwrdd Diogelu" ("*Safeguarding Board*") yw Bwrdd Diogelu Plant neu Fwrdd Diogelu Oedolion a sefydlir o dan adran 128, ac
- ystyr "partner arweiniol Bwrdd Diogelu" ("*the lead partner of a Safeguarding Board*") yw'r partner Bwrdd Diogelu a bennir fel y partner arweiniol mewn rheoliadau o dan adran 128.
- 30 (12) Y swyddogaethau y cyfeirir atynt yn is-adrannau (1), (2) a (4) yw –
- (a) unrhyw swyddogaeth awdurdod lleol o dan y Ddeddf hon;
- (b) unrhyw swyddogaeth awdurdod lleol fel partner iechyd meddwl lleol o dan Fesur Iechyd Meddwl (Cymru) 2010.

179 Oedolion mewn carchar, llety cadw ieuenctid neu lety mechnïaeth etc

- 35 (1) Wrth ei chymhwyso i oedolyn a gedwir yn gaeth mewn carchar neu lety cadw ieuenctid yng Nghymru, mae'r Ddeddf hon yn cael effaith fel pe bai cyfeiriadau at breswyllo fel arfer mewn ardal yn gyfeiriadau at gael ei gadw'n gaeth mewn carchar neu lety cadw ieuenctid yn yr ardal honno.

- (2) Wrth ei chymhwyso i oedolyn sy'n preswyllo mewn mangre a gymeradwywyd yng Nghymru, mae'r Ddeddf hon yn cael effaith fel pe bai cyfeiriadau at breswyllo fel arfer mewn ardal yn gyfeiriadau at breswyllo mewn mangre a gymeradwywyd yn yr ardal honno.
- 5 (3) Wrth ei chymhwyso i oedolyn sy'n preswyllo mewn unrhyw fangre arall yng Nghymru am fod gofyniad i wneud hynny wedi ei osod ar yr oedolyn fel amod o roi mechnïaeth mewn achos troseddol, mae'r Ddeddf hon yn cael effaith fel pe bai cyfeiriadau at breswyllo fel arfer mewn ardal yn gyfeiriadau at breswyllo mewn mangre yn yr ardal honno am y rheswm hwnnw.
- 10 (4) Nid yw adran 121 (gorchmynion amddiffyn a chynorthwyo oedolion) yn gymwys yn achos oedolyn a gedwir yn gaeth mewn carchar neu lety cadw ieuenctid.
- (5) Gweler hefyd adran 181 am addasiadau pellach i ddarpariaethau'r Ddeddf hon mewn perthynas â'r canlynol –
- (a) oedolion a gedwir yn gaeth mewn carchar neu lety cadw ieuenctid, a
- 15 (b) oedolion –
- (i) sy'n preswyllo mewn mangre a gymeradwywyd, neu
- (ii) sy'n preswyllo mewn unrhyw fangre arall am fod gofyniad i wneud hynny wedi ei osod arnynt fel amod o roi mechnïaeth mewn achos troseddol.

180 Plant mewn llety cadw ieuenctid, carchar neu lety mechnïaeth etc

- 20 (1) Yn yr adran hon, ystyr "plentyn perthnasol" yw plentyn sydd, ar ôl cael ei gollfarnu o drosedd –
- (a) yn cael ei gadw'n gaeth mewn llety cadw ieuenctid neu garchar,
- (b) yn preswyllo mewn mangre a gymeradwywyd, neu
- 25 (c) yn preswyllo mewn unrhyw fangre arall am fod gofyniad i wneud hynny wedi ei osod ar y plentyn fel amod o roi mechnïaeth mewn achos troseddol.
- (2) Pan fo plentyn perthnasol, yn union cyn iddo gael ei gollfarnu o drosedd –
- (a) ag anghenion am ofal a chymorth sy'n cael eu diwallu gan awdurdod lleol o dan Ran 4,
- 30 (b) yn derbyn gofal gan awdurdod lleol yn rhinwedd cael llety wedi ei ddarparu iddo gan yr awdurdod, neu
- (c) yn preswyllo fel arfer yn ardal awdurdod lleol, ond na fo'n dod o fewn paragraff (a) neu (b),
- mae'r plentyn i'w drin at ddibenion y Ddeddf hon fel pe bai o fewn ardal yr awdurdod lleol hwnnw tra bo'n blentyn perthnasol (ac nid yw i'w drin fel pe bai'n preswyllo fel arfer yn ardal unrhyw awdurdod lleol arall neu fel pe bai o fewn yr ardal honno).
- 35 (3) Nid yw'r darpariaethau a ganlyn yn gymwys mewn perthynas â phlentyn perthnasol –
- (a) adran 73 (darparu llety i blant mewn gofal);
- (b) adran 74 (cynnal plant sy'n derbyn gofal);
- (c) adran 75 (y ffyrdd y mae plant sy'n derbyn gofal i'w lletya a'u cynnal);

- (d) adran 76 (adolygu achos plentyn cyn gwneud trefniadau amgen o ran llety);
- (e) adran 103 (cymorth ar gyfer pobl ifanc categori 2);
- (f) adran 108 (cymorth ar gyfer pobl ifanc categori 5 a phobl ifanc a fu gynt yn bobl ifanc categori 5);
- 5 (g) adran 109 (cymorth ar gyfer pobl ifanc categori 6 a phobl ifanc a fu gynt yn bobl ifanc categori 6);
- (h) paragraff 1 o Atodlen 1 (atebolrwydd am gyfrannu tuag at gynhaliaeth plant sy'n derbyn gofal).
- (4) Nid yw adran 113 (defnyddio llety i gyfyngu ar ryddid) yn gymwys mewn perthynas â phlentyn perthnasol neu â phlentyn sydd wedi ei remandio i lety cadw ieuentid o dan adran 91 o Ddeddf Cymorth Cyfreithiol, Dedfrydu a Chosbi Troseddwyd 2012.
- 10 (5) Nid yw'r darpariaethau a nodir yn is-adran (6) yn gymwys mewn perthynas â phlentyn perthnasol os, yn union cyn dod yn blentyn perthnasol –
- (a) darparwyd gwasanaethau ar gyfer y plentyn, ar gyfer teulu'r plentyn neu ar gyfer unrhyw aelod o deulu'r plentyn gan awdurdod lleol yn Lloegr wrth arfer swyddogaethau a roddwyd iddo gan adran 17 o Ddeddf Plant 1989, neu
- 15 (b) darparwyd llety ar gyfer y plentyn gan awdurdod lleol yn Lloegr o dan adran 20 o'r Ddeddf honno.
- (6) Y darpariaethau yw –
- 20 (a) adran 20 (dyletswydd i asesu anghenion plentyn am ofal a chymorth);
- (b) adran 33 (dyletswydd i ddiwallu anghenion gofal a chymorth plentyn);
- (c) adran 34 (pŵer i ddiwallu anghenion gofal a chymorth plentyn).
- (7) Gweler hefyd adran 181 am addasiadau pellach i ddarpariaethau'r Ddeddf hon mewn perthynas â'r canlynol –
- 25 (a) plant a gedwir yn gaeth mewn llety cadw ieuentid neu garchar, a
- (b) plant –
- (i) sy'n preswyllo mewn mangre a gymeradwywyd, neu
- (ii) sy'n preswyllo mewn unrhyw fangre arall am fod gofyniad i wneud hynny wedi ei osod fel amod o roi mechnïaeth mewn achos troseddol.
- 30 **181 Personau mewn carchar, llety cadw ieuentid neu lety mechnïaeth etc**
- (1) Nid yw person yn ofalwr at ddibenion y Ddeddf hon os yw'r person –
- (a) yn cael ei gadw'n gaeth mewn carchar neu lety cadw ieuentid, neu
- (b) ar ôl cael ei gollfarnu o drosedd –
- (i) yn preswyllo mewn mangre a gymeradwywyd, neu
- 35 (ii) yn preswyllo mewn unrhyw fangre arall am fod gofyniad i wneud hynny wedi ei osod ar y person fel amod o roi mechnïaeth mewn achos troseddol.

- (2) Ni chaiff rheoliadau o dan adran 44 neu 45 (taliadau uniongyrchol) ei gwneud yn ofynnol na chaniatáu i daliadau gael eu gwneud tuag at y gost o ddiwallu anghenion person am ofal a chymorth os yw'r person hwnnw, ar ôl cael ei gollfarnu o drosedd –
- (a) yn cael ei gadw'n gaeth mewn carchar neu lety cadw ieuenctid,
 - (b) yn preswyllo mewn mangre a gymeradwywyd, neu
 - (c) yn preswyllo mewn unrhyw fangre arall am fod gofyniad i wneud hynny wedi ei osod ar y person fel amod o roi mechnïaeth mewn achos troseddol.
- (3) Ni chaniateir i'r pŵer o dan adran 51 (achosion pan fo person yn mynegi ei fod yn ffafrio llety penodol) gael ei arfer yn achos person sydd –
- (a) yn cael ei gadw'n gaeth mewn carchar neu lety cadw ieuenctid,
 - (b) yn preswyllo mewn mangre a gymeradwywyd, neu
 - (c) yn preswyllo mewn unrhyw fangre arall am fod gofyniad i wneud hynny wedi ei osod ar y person fel amod o roi mechnïaeth mewn achos troseddol,
- ac eithrio at y diben o wneud darpariaeth mewn cysylltiad â llety i'r person wrth iddo gael ei ryddhau o'r carchar neu o'r llety cadw ieuenctid (gan gynnwys ei ryddhau dros dro), neu wrth i'r person beidio â phreswyllo mwyach yn y fangre a gymeradwywyd neu yn y fangre arall.
- (4) Nid yw adran 52 (gwarchod eiddo personau y gofelir amdanynt i ffwrdd o'u cartrefi) yn gymwys yn achos person –
- (a) sy'n cael ei gadw'n gaeth mewn carchar neu lety cadw ieuenctid,
 - (b) sy'n preswyllo mewn mangre a gymeradwywyd, neu
 - (c) sy'n preswyllo mewn unrhyw fangre arall am fod gofyniad i wneud hynny wedi ei osod ar y person fel amod o roi mechnïaeth mewn achos troseddol.

182 Dehongli adrannau 179 i 181

- (1) Yn adrannau 179 i 181 –
- mae i "carchar" yr ystyr a roddir i "prison" yn Neddf Carchardai 1952 (gweler adran 53(1) o'r Ddeddf honno);
- ystyr "llety cadw ieuenctid" ("*youth detention accommodation*") yw –
- (a) cartref diogel i blant;
 - (b) canolfan hyfforddi ddiogel;
 - (c) sefydliad troseddwr ifanc;
 - (d) llety sy'n cael ei ddarparu, ei gyfarparu a'i gynnal gan Weinidogion Cymru o dan adran 82(5) o Ddeddf Plant 1989 at y diben o gyfyngu ar ryddid plant;
 - (e) llety, neu lety o ddisgrifiad, a bennir am y tro drwy orchymyn o dan adran 107(1)(e) o Ddeddf Pwerau Llysoedd Troseddol (Dedfrydu) 2000 (llety cadw ieuenctid at ddibenion gorchmynion cadw a hyfforddi);
- mae i "mangre a gymeradwywyd" yr ystyr a roddir i "approved premises" gan adran 13 o Ddeddf Rheoli Troseddwr 2007;

mae i “mechnïaeth mewn achos troseddol” yr ystyr a roddir i “bail in criminal proceedings” gan adran 1 o Ddeddf Mechnïaeth 1976.

(2) At ddibenion adrannau 179 i 181 –

(a) mae person sy’n absennol dros dro o garchar neu lety cadw ieuentid i’w drin fel pe bai’n cael ei gadw’n gaeth mewn carchar neu lety cadw ieuentid am gyfnod yr absenoldeb;

(b) mae person sy’n absennol dros dro o fangre a gymeradwywyd i’w drin fel pe bai’n preswyllo mewn mangre a gymeradwywyd am gyfnod yr absenoldeb;

(c) mae person sy’n absennol dros dro o fangre arall y mae’n ofynnol i’r person breswyllo ynddi fel amod o roi mechnïaeth mewn achos troseddol i’w drin fel pe bai’n preswyllo yn y fangre am gyfnod yr absenoldeb.

183 Methiant darparwr: dyletswydd dros dro ar awdurdod lleol

(1) Mae’r adran hon yn gymwys pan fo person sydd wedi ei gofrestru o dan Ran 2 o Ddeddf Safonau Gofal 2000 mewn cysylltiad â sefydliad neu asiantaeth (o fewn yr ystyr a roddir i “establishment” ac “agency” yn y Ddeddf honno) yn methu â pharhau â’r sefydliad neu ei reoli neu’n methu â pharhau â’r asiantaeth neu ei rheoli oherwydd methiant busnes.

(2) Rhaid i awdurdod lleol am ba hyd bynnag ag y mae’n ei ystyried yn angenrheidiol (ac i’r graddau nad yw eisoes yn ofynnol iddo wneud hynny) ddiwallu –

(a) yr anghenion hynny sydd gan oedolyn am ofal a chymorth, a

(b) yr anghenion hynny sydd gan ofalwr perthnasol am gymorth,

a oedd, yn union cyn i’r person cofrestredig fethu â pharhau â’r sefydliad neu ei reoli neu fethu â pharhau â’r asiantaeth neu ei rheoli, yn cael eu diwallu yn ardal yr awdurdod gan y sefydliad neu’r asiantaeth (ond mae hyn yn ddarostyngedig i adran 184).

(3) Mae’n ofynnol i awdurdod lleol ddiwallu anghenion o dan is-adran (2) ni waeth –

(a) p’un a yw’r person perthnasol yn preswyllo fel arfer yn ei ardal ai peidio;

(b) p’un a yw’r awdurdod wedi cynnal asesiad o anghenion neu asesiad ariannol ai peidio;

(c) p’un a fyddai dyletswydd fel arall ar yr awdurdod i ddiwallu’r anghenion hynny o dan y Ddeddf hon ai peidio.

(4) Caniateir i awdurdod lleol osod ffi am ddiwallu anghenion o dan is-adran (2) (ac eithrio i’r graddau y mae’r anghenion hynny yn cael eu diwallu drwy ddarparu gwybodaeth neu gyngor).

(5) Caniateir i ffi o dan is-adran (4) –

(a) cael ei gosod dim ond mewn cysylltiad ag anghenion nad oeddent, yn union cyn i'r person cofrestredig fethu â pharhau â'r sefydliad neu ei reoli neu fethu â pharhau â'r asiantaeth neu ei rheoli, yn cael eu diwallu –

(i) o dan drefniadau a wnaed gan awdurdod lleol wrth gyflawni ei ddyletswydd o dan adran 31 neu 36, neu wrth arfer ei bŵer o dan adran 32 neu 39, neu

(ii) drwy ddarparu llety neu wasanaethau y talwyd ei gost neu eu cost yn llwyr neu'n rhannol drwy daliadau uniongyrchol a wnaed yn rhinwedd adran 44 neu 46;

(b) cynnwys dim ond y gost y mae'r awdurdod lleol yn ei thynnu wrth ddiwallu'r anghenion hynny.

(6) Mae adrannau 54 i 67 ac adrannau 64 a 65 yn gymwys i osod ffi o dan is-adran (4) yn yr un modd ag y maent yn gymwys i osod ffi o dan adran 53, ac yn unol â hynny mae pŵer awdurdod lleol i osod ffi o dan yr is-adran honno yn ddarostyngedig –

(a) i'r ddarpariaeth a wneir mewn rheoliadau o dan adran 55 neu 56 (os oes darpariaeth), a

(b) i ddyletswyddau'r awdurdod o dan adrannau 57, 60 ac 61 (os ydynt yn gymwys).

(7) Os nad yw'r person perthnasol yn preswyllo fel arfer yn ardal yr awdurdod lleol y mae'n ofynnol iddo ddiwallu anghenion o dan is-adran (2) –

(a) rhaid i'r awdurdod, wrth ddiwallu anghenion o dan yr is-adran honno a oedd yn cael eu diwallu o dan drefniadau a wnaed gan awdurdod lleol arall wrth gyflawni ei ddyletswydd o dan adran 31 neu 36 neu wrth arfer ei bŵer o dan adran 32 neu 39, gydweithredu â'r awdurdod hwnnw;

(b) rhaid i'r awdurdod, wrth ddiwallu anghenion o dan yr is-adran honno a oedd yn cael eu diwallu o dan drefniadau y talwyd eu cost yn llwyr neu'n rhannol gan awdurdod lleol arall drwy daliadau uniongyrchol a wnaed yn rhinwedd adran 44 neu 46, gydweithredu â'r awdurdod hwnnw;

(c) caniateir i'r awdurdod adennill oddi wrth yr awdurdod lleol arall a grybwyllir ym mharagraff (a) neu (b) y gost y mae'n ei thynnu wrth ddiwallu'r anghenion hynny sydd gan yr oedolyn neu'r anghenion hynny sydd gan y gofalwr perthnasol y cyfeirir atynt yn y paragraff o dan sylw.

(8) Mae unrhyw anghydfod rhwng awdurdodau lleol ynghylch cymhwyso'r adran hon i'w ddyfarnu o dan adran 189 fel pe bai'n anghydfod o'r math a grybwyllir yn is-adran (1) o'r adran honno.

(9) Yn yr adran hon a (lle y bo'n berthnasol) yn adran 184 a 185 –

ystyr "gofalwr perthnasol" ("*relevant carer*") yw gofalwr –

(a) sy'n oedolyn, a

(b) sy'n darparu neu sy'n bwriadu darparu gofal i oedolyn arall;

ystyr "person cofrestredig" ("*registered person*"), mewn perthynas â sefydliad neu asiantaeth, yw'r person sydd wedi ei gofrestru o dan Ran 2 o Ddeddf Safonau Gofal 2000 mewn cysylltiad â'r sefydliad hwnnw neu'r asiantaeth honno;

ystyr “person perthnasol” (“*relevant person*”) yw –

- (a) mewn achos sy’n ymwneud ag anghenion oedolyn am ofal a chymorth, yr oedolyn hwnnw;
- (b) mewn achos sy’n ymwneud ag anghenion gofalwr perthnasol am gymorth, yr oedolyn y mae angen gofal arno.

184 Methiant darparwr: eithriad i’r ddyletswydd dros dro

(1) Nid yw’n ofynnol i awdurdod lleol ddiwallu anghenion a oedd, yn union cyn i’r person cofrestredig fethu â pharhau â’r sefydliad neu ei reoli neu fethu â pharhau â’r asiantaeth neu ei rheoli, yn cael eu diwallu –

(a) o dan drefniadau a wnaed neu drwy gyfrwng gwasanaethau a ddarparwyd gan awdurdod lleol yn Lloegr o dan –

- (i) Rhan 3 o Ddeddf Cymorth Gwladol 1948,
- (ii) adran 45 o Ddeddf Gwasanaethau Iechyd ac Iechyd y Cyhoedd 1968,
- (iii) adran 117 o Ddeddf Iechyd Meddwl 1983,
- (iv) Atodlen 20 i Ddeddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol 2006, neu
- (v) adran 2 o Ddeddf Gofalwyr a Phlant Anabl 2000;

(b) o dan drefniadau a wnaed gan awdurdod lleol yn yr Alban wrth gyflawni ei ddyletswydd o dan adran 12 neu 13A o Ddeddf Gwaith Cymdeithasol (Yr Alban) 1968 neu adran 25 o Ddeddf Iechyd Meddwl (Gofal a Thriniaeth) (Yr Alban) 2003;

(c) o dan drefniadau a wnaed gan ymddiriedolaeth Iechyd a Gofal Cymdeithasol o dan Erthygl 15 o Orchymyn Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol Personol (Gogledd Iwerddon) 1972 (O.S. 1972/1265 (N.I. 14)) neu adran 2 o Ddeddf Gofalwyr a Thaliadau Uniongyrchol (Gogledd Iwerddon) 2002;

(d) drwy ddarparu llety neu wasanaethau y talwyd ei gost neu eu cost yn llwyr neu’n rhannol drwy daliadau uniongyrchol a wnaed –

- (i) yn rhinwedd adran 57 o Ddeddf Iechyd a Gofal Cymdeithasol 2001,
- (ii) o ganlyniad i’r dewis a wnaed gan yr oedolyn yn unol ag adran 5 o Ddeddf Gofal Cymdeithasol (Cymorth Hunangyfeiriedig) (Yr Alban) 2013, neu
- (iii) yn rhinwedd adran 8 o Ddeddf Gofalwyr a Thaliadau Uniongyrchol (Gogledd Iwerddon) 2002.

(2) Wrth ddisgwyl i adran 5 o Ddeddf Gofal Cymdeithasol (Cymorth Hunangyfeiriedig) (Yr Alban) 2013 gychwyn, mae is-adran (1)(d)(ii) i’w darllen fel pe bai’r is-baragraff hwnnw wedi ei amnewid gan yr is-baragraff a ganlyn –

“(ii) o dan adran 12B o Ddeddf Gwaith Cymdeithasol (Yr Alban) 1968, neu”.

185 Methiant darparwr: atodol

(1) Daw awdurdod lleol yn ddarostyngedig i’r ddyletswydd o dan adran 183(2) cyn gynted ag y daw’n ymwybodol o’r methiant busnes.

- (2) Mae adran 30 (sut i ddiwallu anghenion) ac adrannau 40 i 43 (diwallu anghenion: eithriadau a chyfyngiadau) yn gymwys i ddiwallu anghenion o dan adran 183 yn yr un modd ag y maent yn gymwys i ddiwallu anghenion o dan adrannau 31 i 39.
- (3) Caiff reoliadau wneud darpariaeth ynghylch y personau y mae rhaid i'r awdurdod lleol eu cynnwys mewn cysylltiad â diwallu anghenion o dan adran 183(2).
- (4) Pan fo person y mae ei anghenion yn cael eu diwallu gan awdurdod lleol o dan adran 183(2) ac y mae gofal parhaus y GIG hefyd yn cael ei ddarparu iddo o dan drefniadau a wnaed gan Fwrdd Iechyd Lleol nad yw unrhyw ran o'i ardal yn ardal yr awdurdod lleol, mae'r Bwrdd Iechyd Lleol i'w drin fel partner perthnasol yr awdurdod at ddibenion adrannau 156 a 158.
- (5) Yn is-adran (4) ystyr "gofal parhaus y GIG" yw gwasanaethau neu gyfleusterau a ddarperir yn rhinwedd adrannau 3(1)(e) a 12 o Ddeddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Cymru) 2006.
- (6) Pan fo awdurdod lleol yn barnu ei bod yn angenrheidiol gwneud hynny at y diben o gyflawni ei ddyletswydd o dan adran 183(2), caiff ofyn i'r person cofrestredig, neu unrhyw berson arall sy'n gysylltiedig â busnes y sefydliad neu'r asiantaeth fel y bernir yn briodol ganddo, i ddarparu gwybodaeth iddo.
- (7) Rhaid i reoliadau wneud darpariaeth at ddibenion adran 183 a'r adran hon ynglŷn â'r dehongliad o gyfeiriadau at fethiant busnes neu at fethu â gwneud rhywbeth oherwydd methiant busnes; a caiff y rheoliadau, yn benodol, bennu'r amgylchiadau hynny lle y mae person i'w drin fel rhywun sy'n methu â pharhau â sefydliad neu ei reoli neu'n methu â pharhau ag asiantaeth neu ei rheoli oherwydd methiant busnes.

186 Diwygio Deddf Cymorth Gwladol 1948

Yn adran 49 o Ddeddf Cymorth Gwladol 1948 (treuliau swyddogion cyngor sy'n gweithredu fel derbynyddion), ar ôl "Act" mewnosoder ", other than one in Wales,".

Atodol

187 Adennill costau rhwng awdurdodau lleol

- (1) Mae is-adran (2) yn gymwys –
- (a) pan fo awdurdod lleol ("awdurdod A") yn darparu neu yn trefnu gofal a chymorth i berson sy'n preswyllo fel arfer yn ardal awdurdod lleol arall ("awdurdod B"), a
- (b) pan fo'r gofal a'r cymorth wedi eu darparu naill ai –
- (i) i ddiwallu anghenion brys er mwyn diogelu llesiant y person, neu
- (ii) gyda chydysyniad awdurdod B.
- (2) Caiff awdurdod A adennill oddi wrth awdurdod B unrhyw dreuliau rhesymol a dynnwyd ganddo wrth ddarparu neu drefnu'r gofal a'r cymorth.
- (3) Pan fo awdurdod lleol yn darparu llety o dan adran 70(1) i blentyn a oedd (yn union cyn iddo ddechrau gofalu am y plentyn) yn preswyllo fel arfer yn ardal awdurdod lleol arall, caiff adennill oddi wrth yr awdurdod arall hwnnw unrhyw dreuliau rhesymol a dynnwyd ganddo wrth ddarparu'r llety a chynnal y plentyn.

- (4) Mae is-adran (5) yn gymwys pan fo awdurdod lleol ("awdurdod A") yn darparu llety o dan adran 71(1) neu (2)(a) neu (b) i blentyn sy'n preswyllo fel arfer yn ardal awdurdod lleol arall ("awdurdod B") ac nad yw'n cynnal y plentyn mewn –
- (a) cartref cymunedol a ddarparwyd gan awdurdod A,
 - (b) cartref cymunedol a reolir, neu
 - (c) ysbyty sydd wedi ei freinio yng Ngweinidogion Cymru, Ymddiriedolaeth GIG, Ymddiriedolaeth Sefydledig GIG neu'r Ysgrifennydd Gwladol, neu unrhyw ysbyty arall a roddwyd ar gael yn unol â threfniadau a wnaed gan Fwrdd Iechyd Lleol, Ymddiriedolaeth GIG, Ymddiriedolaeth Sefydledig GIG, Gweinidogion Cymru, yr Ysgrifennydd Gwladol, Bwrdd Comisiynu'r Gwasanaeth Iechyd Gwladol neu grŵp comisiynu clinigol.
- (5) Caiff awdurdod A adennill oddi wrth awdurdod B unrhyw dreuliau rhesymol a dynnwyd ganddo wrth ddarparu'r llety a chynnal y plentyn.
- (6) Ac eithrio lle y bo is-adran (7) yn gymwys, pan fo awdurdod lleol yn cydymffurfio ag unrhyw gais o dan adran 158(1) neu (2) mewn perthynas â pherson nad yw'n preswyllo fel arfer yn ei ardal, caiff adennill unrhyw dreuliau rhesymol a dynnwyd ganddo mewn cysylltiad â'r person hwnnw oddi wrth yr awdurdod lleol y mae'r person yn preswyllo fel arfer yn ei ardal.
- (7) Pan fo awdurdod lleol ("awdurdod A") yn cydymffurfio ag unrhyw gais o dan adran 158(1) neu (2) gan awdurdod lleol arall ("awdurdod B") mewn perthynas â pherson ac awdurdod B yw'r awdurdod lleol cyfrifol o fewn ystyr adran 98 ar gyfer y person hwnnw, caiff awdurdod A adennill oddi wrth awdurdod B unrhyw dreuliau rhesymol a dynnwyd ganddo wrth arfer ei swyddogaethau o dan adrannau 99 i 109 mewn cysylltiad â'r person hwnnw.

25 188 Preswylfa arferol

- (1) Pan fo gan oedolyn anghenion am ofal a chymorth nad oes modd eu diwallu ond os yw'n byw mewn llety o fath a bennir mewn rheoliadau a bod yr oedolyn yn byw mewn llety yng Nghymru o fath a bennir felly, mae'r oedolyn i'w drin at ddibenion y Ddeddf hon fel un sy'n preswyllo fel arfer –
- (a) yn yr ardal lle'r oedd yn preswyllo fel arfer yn union cyn iddo ddechrau byw mewn llety o fath a bennir yn y rheoliadau, neu
 - (b) os oedd heb breswylfa sefydlog yn union cyn iddo ddechrau byw mewn llety o fath a bennir felly, yn yr ardal lle'r oedd yr oedolyn yn bresennol bryd hynny.
- (2) Pan fo oedolyn, cyn iddo ddechrau byw yn ei lety presennol, yn byw mewn llety o fath a bennir felly (p'un a yw'r llety o'r un fath â'r llety presennol ai peidio), mae'r cyfeiriad yn is-adran (1)(a) at y cyfnod y dechreuodd yr oedolyn fyw mewn llety o fath a bennir felly yn gyfeiriad at ddechrau'r cyfnod y mae'r oedolyn wedi bod yn byw mewn llety o un neu fwy o'r mathau a bennir am gyfnodau olynol.
- (3) Caiff y rheoliadau wneud darpariaeth i ddyfarnu at ddibenion is-adran (1) a oes gan oedolyn anghenion am ofal a chymorth na ellir eu diwallu ond os yw'r oedolyn yn byw mewn llety o fath a bennir mewn rheoliadau.

- (4) Mae person y mae llety'n cael ei ddarparu iddo o dan ddeddfiad iechyd i'w drin at ddibenion y Ddeddf hon fel un sy'n preswyllo fel arfer –
- (a) yn yr ardal lle'r oedd yn preswyllo fel arfer yn union cyn i'r llety gael ei ddarparu, neu
- 5 (b) os oedd heb breswylfa sefydlog yn union cyn i'r llety gael ei ddarparu, yn yr ardal lle'r oedd y person yn bresennol bryd hynny.
- (5) Yn is-adran (4) ystyr "deddfiad iechyd" yw –
- (a) Deddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Cymru) 2006;
- (b) Deddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol 2006;
- 10 (c) Deddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Yr Alban) 1978;
- (d) Gorchymyn Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol Personol (Gogledd Iwerddon) 1972 (O.S. 1972/1265 (N.I. 14));
- (e) Deddf (Diwygio) Iechyd a Gofal Cymdeithasol (Gogledd Iwerddon) 2009.
- (6) Wrth ddyfarnu preswylfa arferol plentyn at ddibenion y Ddeddf hon, mae preswylfa'r plentyn yn y manau a ganlyn i'w ddiystyru –
- 15 (a) ysgol neu sefydliad arall;
- (b) man lle y lleolir y plentyn yn unol â gofynion gorchymyn goruchwyllo o dan Ddeddf Plant 1989;
- (c) man lle y lleolir y plentyn yn unol â gofynion gorchymyn adsefydlu ieuentid o dan Ran 1 o Ddeddf Cyfiawnder ac Mewnfudo 2008;
- 20 (d) llety a ddarperir gan neu ar ran awdurdod lleol neu awdurdod lleol yn Lloegr;
- (e) man a bennir mewn rheoliadau.
- (7) Gweler hefyd adrannau 179(1) i (3) a 180(2) am ddarpariaeth o ran preswylfa arferol personau sydd mewn carchar, llety cadw ieuentid neu lety mechnïaeth etc.

25 **189 Anghydfodau ynghylch preswylfa arferol a hygludedd gofal a chymorth**

- (1) Mae anghydfod rhwng awdurdodau lleol ynghylch ble y mae person yn preswyllo fel arfer yng Nghymru at ddibenion y Ddeddf hon, neu anghydfod rhwng awdurdod anfon ac awdurdod derbyn o dan adran 50 ynghylch cymhwyso'r adran honno mewn perthynas â pherson, i'w ddyfarnu arno gan –
- 30 (a) Gweinidogion Cymru, neu
- (b) person a benodir gan Weinidogion Cymru at y ddiben hwnnw ("person penodedig").
- (2) Caiff rheoliadau wneud darpariaeth bellach ynghylch datrys anghydfodau o'r math a grybwyllwyd yn is-adran (1); caiff y rheoliadau wneud, er enghraifft –
- 35 (a) darpariaeth i sicrhau bod gofal a chymorth yn cael eu darparu i berson tra bo anghydfod heb ei ddatrys;
- (b) darpariaeth sy'n ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol mewn anghydfod gymryd camau penodedig cyn cyfeirio anghydfod at Weinidogion Cymru neu berson penodedig;

- (c) darpariaeth ynghylch y weithdrefn ar gyfer cyfeirio anghydfod at Weinidogion Cymru neu berson penodedig;
- (d) darpariaeth ynghylch adolygu dyfarniad a wneir o dan is-adran (1).

Cyffredinol

5 **190 Gorchmynion a rheoliadau**

- (1) Mae pŵer i wneud gorchmyn neu reoliadau o dan y Ddeddf hon i'w arfer drwy offeryn statudol.
- (2) Mae pŵer i wneud gorchmyn neu reoliadau o dan y Ddeddf hon yn cynnwys pŵer –
 - 10 (a) i wneud darpariaeth wahanol ar gyfer achosion gwahanol neu ddsbarthau gwahanol o achosion, ardaloedd gwahanol neu at ddibenion gwahanol;
 - (b) i wneud darpariaeth wahanol yn gyffredinol neu'n ddarostyngedig i esemptiadau neu eithriadau penodol neu ddim ond mewn perthynas ag achosion penodol neu ddsbarthau penodol o achos;
 - 15 (c) i wneud darpariaeth gysylltiedig, atodol, ganlyniadol, ddarfodol, drosiannol neu arbed.
- (3) Nid yw is-adrannau (1) a (2) yn gymwys i orchmyn y caniateir i lys neu ynad heddwch ei wneud.
- (4) Mae offeryn statudol sy'n cynnwys rheoliadau a wneir gan Weinidogion Cymru o dan y Ddeddf hon yn ddarostyngedig i'w ddirymu yn unol â phenderfyniad gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru.
- 20 (5) Nid yw is-adran (4) yn gymwys i reoliadau y mae is-adran (6) yn gymwys iddynt.
- (6) Ni chaniateir i offeryn statudol sy'n cynnwys y rheoliadau neu'r gorchmynion canlynol (p'un ai ar eu pennau eu hunain neu ar y cyd â darpariaeth arall) gael ei wneud onid oes drafft o'r offeryn wedi ei osod gerbron Cynulliad Cenedlaethol Cymru, a'i gymeradwyo ganddo drwy benderfyniad –
 - 25 (a) rheoliadau o dan adran 3(6), 15(3), 17(3), 28, 33(1), 36(1), 37(1), 113, 121(9), 129(4), 160, 161(3), 162 neu 175;
 - (b) gorchmyn o dan adran 134 neu 137(2);
 - 30 (c) rheoliadau o dan adran 192 sy'n diwygio neu ddiddymu unrhyw ddarpariaeth mewn Deddf Seneddol neu mewn un o Fesurau neu Ddeddfau Cynulliad Cenedlaethol Cymru;

(gweler adrannau 29 a 135 am ofynion pellach mewn perthynas â gwneud rheoliadau o dan adran 28 a gorchmynion o dan adran 134).
- (7) Mae offeryn statudol sy'n cynnwys rheoliadau a wneir gan yr Arglwydd Ganghellor o dan adran 95 yn ddarostyngedig i'w ddirymu yn unol â phenderfyniad gan y naill neu'r llall o ddau Dŷ'r Senedd.
- 35

191 Dehongli cyffredinol a mynegai o ymadroddion a ddiffiniwyd

(1) Yn y Ddeddf hon –

mae i “anabl” (“*disabled*”) yr ystyr a roddir gan adran 3;

mae “ardal Bwrdd Diogelu” (“*Safeguarding Board area*”) wedi ei ddiffinio at ddibenion Rhan 7 gan adran 136;

mae i “asesiad ariannol” (“*financial assessment*”) yr ystyr a roddir gan adran 57;

ystyr “asesiad o anghenion” (“*needs assessment*”) yw asesiad o dan Ran 3;

ystyr “Awdurdod Iechyd Arbennig” (“*Special Health Authority*”) yw Awdurdod Iechyd Arbennig a sefydlwyd o dan adran 22 o Ddeddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Cymru) 2006 neu adran 28 o Ddeddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol 2006;

ystyr “awdurdod lleol” (“*local authority*”) yw cyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol yng Nghymru;

ystyr “awdurdod lleol yn Lloegr” (“*local authority in England*”) yw –

- (a) cyngor sir yn Lloegr,
- (b) cyngor dosbarth ar gyfer ardal yn Lloegr lle nad oes cyngor sir,
- (c) cyngor bwrdeistref yn Llundain, neu
- (d) Cyngor Cyffredin Dinas Llundain;

ystyr “awdurdod lleol yn yr Alban” (“*local authority in Scotland*”) yw cyngor a gyfansoddiwyd o dan adran 2 o Ddeddf Llywodraeth Leol etc. (Yr Alban) 1994;

mae “Bwrdd Cenedlaethol” (“*National Board*”) wedi ei ddiffinio at ddibenion Rhan 7 gan adran 136;

ystyr “Bwrdd Comisiynu’r Gwasanaeth Iechyd Gwladol” (“*National Health Service Commissioning Board*”) yw’r corff a sefydlwyd o dan adran 1H o Ddeddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol 2006;

mae “Bwrdd Diogelu” (“*Safeguarding Board*”) wedi ei ddiffinio at ddibenion Rhan 7 gan adran 136;

ystyr “Bwrdd Iechyd Lleol” (“*Local Health Board*”) yw Bwrdd Iechyd Lleol a sefydlwyd o dan adran 11 o Ddeddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Cymru) 2006;

ystyr “camdriniaeth” a “cam-drin” (“*abuse*”) yw camdriniaeth gorfforol, rhywiol, seicolegol, emosiynol, sefydliadol neu ariannol, ac mae “camdriniaeth ariannol” (“*financial abuse*”) yn cynnwys y canlynol –

- (a) bod arian neu eiddo arall person yn cael ei ddwyn;
- (b) bod person yn cael ei dwyllo;
- (c) bod person yn cael ei roi o dan bwysau mewn perthynas ag arian neu eiddo arall;
- (d) bod arian neu eiddo arall person yn cael ei gamddefnyddio;

mae “carchar” (“*prison*”) wedi ei ddiffinio –

- (a) at ddibenion adrannau 179 i 181 gan adran 182(1),
- (b) at ddibenion adran 128, gan adran 128(11), ac
- (c) at ddibenion adran 156, gan adran 156();

mae i “cartref cymunedol” (“*community home*”) a “cartref cymunedol a reolir” (“*controlled community home*”) yr ystyron a roddir i “community home” a “controlled community home” gan adran 53 o Ddeddf Plant 1989;

mae i “cartref gofal” (“*care home*”) yr ystyr a roddir i “care home” yn Neddf Safonau Gofal 2000;

ystyr “cartref plant” (“*children’s home*”), ac eithrio yn adran 80, yw cartref plant o fewn ystyr “children’s home” yn Neddf Safonau Gofal 2000 y mae person wedi ei gofrestru mewn cysylltiad ag ef o dan Ran 2 o’r Ddeddf honno;

ystyr “cartref plant preifat” (“*private children’s home*”) yw cartref plant nad yw’n –

- (a) cartref cymunedol, na
- (b) cartref gwirfoddol (o fewn yr ystyr a roddir i “voluntary home” gan adran 60 o Ddeddf Plant 1989);

mae i “cyfrifoldeb rhiant” (“*parental responsibility*”) yr ystyr a roddir i “parental responsibility” gan adran 3 o Ddeddf Plant 1989;

ystyr “deddfiad” (“*enactment*”) yw –

- (a) ac eithrio yn adrannau 134(2)(b), 166(7) a 192(2)(b), darpariaeth sydd wedi ei chynnwys mewn unrhyw un neu rai o’r canlynol (pa bryd bynnag y byddant wedi eu deddfu neu eu gwneud) –

- (i) Deddf Seneddol;
- (ii) Deddf neu Fesur gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru;
- (iii) Deddf Senedd yr Alban;
- (iv) deddfwriaeth Gogledd Iwerddon (o fewn ystyr “Northern Ireland legislation” yn Neddf Dehongli 1978);
- (v) is-ddeddfwriaeth a wneir o dan ddeddfiad sy’n dod o fewn is-baragraffau (i) i (iv);

- (b) yn adrannau 134(2)(b), 166(7) a 192(2)(b), darpariaeth sydd wedi ei chynnwys mewn unrhyw un neu rai o’r canlynol (pa bryd bynnag y byddant wedi eu deddfu neu eu gwneud) –

- (i) Deddf Seneddol;
- (ii) Deddf neu Fesur gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru;
- (iii) is-ddeddfwriaeth a wneir o dan ddeddfiad sy’n dod o fewn is-baragraff (i) neu (ii);

ystyr “esgeulustod” (“*neglect*”) yw methiant i ddiwallu anghenion corfforol, emosiynol, cymdeithasol neu seicolegol sylfaenol person, sy’n debygol o arwain at amharu ar ei iechyd, llesiant neu ddatblygiad;

mae “ffi safonol” (“*standard charge*”) wedi ei ddiffinio at ddibenion Rhan 5 gan adran 57(3);

mae i “gofal a chymorth” (“*care and support*”) yr ystyr a roddir gan adran 4;

mae i “gofalwr” (“*carer*”) yr ystyr a roddir gan adran 3;

5 ystyr “grŵp comisiynu clinigol” (“*clinical commissioning group*”) yw corff a sefydlir o dan adran 14D o Ddeddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol 2006;

mae i “gwarcheidwad arbennig” (“*special guardian*”) a “gorchymyn gwarcheidiaeth arbennig” (“*special guardianship order*”) yr ystyr a roddir i “special guardian” a “special guardianship order” gan adran 14A o Ddeddf Plant 1989;

10 mae “gwasanaethau” (“*services*”) yn cynnwys cyfleusterau;

mae i “llesiant” (“*well-being*”) yr ystyr a roddir gan adran 2;

mae “llety cadw ieuenctid” (“*youth detention accommodation*”) wedi ei ddiffinio at ddibenion adrannau 179 i 181 gan adran 182(1);

15 mae “magwraeth” (“*upbringing*”), mewn perthynas â phlentyn, yn cynnwys gofal dros y plentyn ond nid cynhaliaeth y plentyn;

mae “mangre a gymeradwywyd” (“*approved premises*”) wedi ei ddiffinio at ddibenion adrannau 179 i 181 gan adran 182(1);

mae “mechnïaeth mewn achos troseddol” (“*bail in criminal proceedings*”) wedi ei ddiffinio at ddibenion adrannau 179 i 181 gan adran 182(1);

20 ystyr “meini prawf cymhwystra” (“*eligibility criteria*”) yw meini prawf a osodir o dan adran 28;

ystyr “niwed” (“*harm*”), mewn perthynas â phlentyn, yw camdriniaeth neu nam ar —

(a) iechyd corfforol neu iechyd meddwl, neu

25 (b) datblygiad corfforol, deallusol, emosiynol, cymdeithasol neu ymddygiadol, a phan fo’r cwestiwn a yw’r niwed yn sylweddol yn troi ar iechyd neu ddatblygiad y plentyn, mae iechyd neu ddatblygiad y plentyn i’w gymharu â’r hyn y gellid ei ddisgwyl yn rhesymol gan blentyn tebyg;

mae i “oedolyn” (“*adult*”) yr ystyr a roddir gan adran 3;

mae "partner Bwrdd Diogelu" (*"Safeguarding Board partner"*) wedi ei ddiffinio at ddibenion Rhan 7 gan adran 136;

ystyr "penodedig", "a bennir" ac "a bennwyd" (*"specified"*) ac ymadroddion cytras, oni bai bod y cyd-destun yn mynnu fel arall, yw penodedig mewn rheoliadau;

ystyr "perthynas" (*"relative"*), mewn perthynas â phlentyn, yw llys-riant, tad-cu/taid, mam-gu/nain, brawd, chwaer, ewythr neu fodryb (gan gynnwys unrhyw berson sydd yn y berthynas honno yn rhinwedd priodas neu bartneriaeth sifil neu berthynas deuluol barhaus);

mae i "plentyn" (*"child"*) yr ystyr a roddir gan adran 3;

ystyr "rheoliadau" (*"regulations"*), ac eithrio mewn perthynas ag adran 95, yw rheoliadau a wneir gan Weinidogion Cymru;

ystyr "rhiant maeth awdurdod lleol" (*"local authority foster parent"*) yw person sydd wedi ei gymeradwyo fel rhiant maeth awdurdod lleol yn unol â rheoliadau a wneir yn rhinwedd adran 87;

ystyr "sefydliad gwirfoddol" (*"voluntary organisation"*) yw corff (ac eithrio corff cyhoeddus neu breifat) nad yw ei weithgareddau'n cael eu cynnal er mwyn gwneud elw;

mae i "swyddog achosion teuluol Cymru" (*"Welsh family proceedings officer"*) yr ystyr a roddir i "Welsh family proceedings officer" gan adran 35 o Ddeddf Plant 2004;

ystyr "swyddogaeth" (*"function"*) yw pŵer neu ddyletswydd;

mae i "swyddogaethau addysg" (*"education functions"*) yr ystyr a roddir i "education functions" gan adran 579(1) o Ddeddf Addysg 1996;

mae i "terfyn ariannol" (*"financial limit"*) yr ystyr a roddir gan adran 60(5);

mae "teulu" (*"family"*), mewn perthynas â phlentyn, yn cynnwys (ond nid yw'n gyfyngedig i) unrhyw berson sydd â chyfrifoldeb rhiant dros y plentyn ac unrhyw berson arall y mae'r plentyn wedi bod yn byw gydag ef;

ystyr "tîm troseddwr ifanc" (*"youth offending team"*) yw tîm a sefydlir o dan adran 39 o Ddeddf Trosedd ac Anrhefn 1998;

ystyr "Ymddiriedolaeth GIG" (*"NHS Trust"*) yw Ymddiriedolaeth Gwasanaeth Iechyd Gwladol a sefydlwyd o dan adran 18 o Ddeddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Cymru) 2006;

ystyr "ymddiriedolaeth Iechyd a Gofal Cymdeithasol" (*"Health and Social Care trust"*) yw ymddiriedolaeth Iechyd a Gofal Cymdeithasol a sefydlwyd o dan Orchymyn Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol Personol (Gogledd Iwerddon) 1991 (O.S. 1991/194 (N.I. 1));

mae i "Ymddiriedolaeth Sefydledig GIG" yr ystyr a roddir i "NHS Foundation Trust" gan adran 30 o Ddeddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol 2006;

mae i "ysbyty" (*"hospital"*) yr ystyr a roddir i "hospital" gan adran 206 o Ddeddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Cymru) 2006;

mae i “ysbyty annibynnol” (“*independent hospital*”) –

- (a) o ran Cymru, yr ystyr a roddir i “*independent hospital*” gan adran 2 o Ddeddf Safonau Gofal 2000, a
- (b) o ran Lloegr, yr ystyr a roddir i “*hospital*” fel y’i diffinnir gan adran 275 o Ddeddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol 2006 nad yw’n ysbyty gwasanaeth iechyd fel y diffinnir “*health service hospital*” gan yr adran honno.

(2) Yn y Ddeddf hon –

- (a) mae i gyfeiriad at blentyn sy’n derbyn gofal gan awdurdod lleol yr ystyr a roddir gan adran 68;
- (b) mae i gyfeiriad at blentyn sy’n derbyn gofal gan awdurdod lleol yn Lloegr yr ystyr a roddir i gyfeiriad yn Neddf Plant 1989 at blentyn sy’n derbyn gofal gan awdurdod lleol ar gyfer ardal yn Lloegr (gweler adran 22 o’r Ddeddf honno);
- (c) mae i gyfeiriad at blentyn sy’n derbyn gofal gan awdurdod lleol yn yr Alban yr un ystyr â chyfeiriad ym Mhennod 1 o Ran 2 o Ddeddf Plant (Yr Alban) 1995 at blentyn sy’n derbyn gofal (“*looked after*”) gan awdurdod lleol (gweler adran 17(6) o’r Ddeddf honno);
- (d) mae i gyfeiriad at blentyn sy’n derbyn gofal gan ymddiriedolaeth Iechyd a Gofal Cymdeithasol yr un ystyr â chyfeiriad yng Ngorchymyn Plant (Gogledd Iwerddon) 1995 (O.S. 1995/755 (N.I. 2)) at blentyn sy’n derbyn gofal gan awdurdod (gweler erthygl 25 o’r Gorchymyn hwnnw).

(3) Mae cyfeiriad yn y Ddeddf hon at blentyn sydd yng ngofal awdurdod lleol yn gyfeiriad at blentyn sydd o dan ei ofal yn rhinwedd gorchymyn gofal (o fewn yr ystyr a roddir i “*care order*” gan Neddf Plant 1989).

(4) Mae cyfeiriad yn y Ddeddf hon at lety a ddarperir gan neu ar ran awdurdod lleol yn gyfeiriad at lety a ddarperir felly wrth arfer swyddogaethau’r awdurdod hwnnw neu unrhyw awdurdod lleol arall sy’n swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol.

(5) Mae cyfeiriad yn y Ddeddf hon at y ffaith bod gan, neu nad oes gan, berson alluedd mewn perthynas â mater i’w ddehongli fel cyfeiriad at y ffaith bod gan, neu nad oes gan, berson alluedd o fewn ystyr “*capacity*” yn Neddf Galluedd Meddyliol 2005 mewn perthynas â’r mater hwnnw.

(6) Mae cyfeiriad yn y Ddeddf hon at gael awdurdodiad o dan Ddeddf Galluedd Meddyliol 2005 yn gyfeiriad at gael awdurdodiad fel –

- (a) rhoddai atwrneiaeth arhosol a grëwyd o dan y Ddeddf honno, neu
- (b) dirprwy a benodwyd gan y Llys Gwarchod o dan adran 16(2)(b) o’r Ddeddf honno.

(7) Caiff Gweinidogion Cymru drwy reoliadau ddarparu bod Cyngor Ynsoedd Scilly i’w drin fel awdurdod lleol yn Lloegr at ddibenion y Ddeddf hon, neu at ddibenion darpariaethau penodol y Ddeddf hon, gydag unrhyw addasiadau a bennir.

192 Pŵer i wneud darpariaeth ganlyniadol a throsiannol etc

- (1) Os yw Gweinidogion Cymru o'r farn ei bod yn angenrheidiol neu'n hwylus at ddibenion rhoi effaith lawn i unrhyw ddarpariaeth yn y Ddeddf hon, neu o ganlyniad i unrhyw ddarpariaeth o'r fath, cânt drwy reoliadau wneud –
- 5 (a) unrhyw ddarpariaeth atodol, cysylltiedig neu ganlyniadol, a
(b) unrhyw ddarpariaeth drosiannol neu ddarpariaeth arbed.
- (2) Caiff rheoliadau o dan yr adran hon (ymhlith pethau eraill) –
- (a) darparu bod unrhyw ddarpariaeth yn y Ddeddf hon sy'n dod i rym cyn bod unrhyw ddarpariaeth arall wedi dod i rym yn cael effaith, hyd nes y bydd y ddarpariaeth arall honno wedi dod i rym, gydag addasiadau penodedig;
- 10 (b) diwygio, diddymu neu ddirymu unrhyw ddeddfiad (gan gynnwys un o ddarpariaethau'r Ddeddf hon) a basiwyd neu a wnaed ar neu cyn y dyddiad y caiff y Ddeddf hon ei phasio.
- (3) Nid oes dim yn yr adran hon sy'n cyfyngu'r pŵer yn rhinwedd adran 190(2) i gynnwys darpariaeth drosiannol neu ddarpariaeth arbed mewn gorchymyn o dan adran 193(2).
- 15

193 Cychwyn

- (1) Daw'r darpariaethau canlynol i rym drannoeth y diwrnod y caiff y Ddeddf hon y Cydsyniad Brenhinol –
- Rhan 1;
20 adran 190;
adran 191;
adran 192;
yr adran hon;
adran 194.
- 25 (2) Daw gweddill darpariaethau'r Ddeddf hon i rym ar ddiwrnod a bennir gan Weinidogion Cymru drwy orchymyn.
- (3) Caiff gorchymyn a wneir o dan is-adran (2) bennu gwahanol ddiwrnodau at wahanol ddibenion.
- (4) Ni chaiff gorchymyn a wneir o dan is-adran (2) gychwyn y ddarpariaeth yn is-adrannau (1) a (2) o adran 28 cyn bod rheoliadau a wneir o dan is-adrannau (3) a (4) o'r adran honno wedi dod i rym.
- 30

194 Enw byr

Enw byr y Ddeddf hon yw Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014.

ATODLEN 1
(a gyflwynwyd gan adran 79)

CYFRANIADAU TUAG AT GYNHALIAETH PLANT SY'N DERBYN GOFAL

Atebolrwydd am gyfrannu

- 5 1 (1) Pan fo awdurdod lleol yn gofalu am blentyn (mewn achosion ar wahân i'r rhai a grybwyllir yn is-baragraff (8)) rhaid iddo ystyried a ddylai adennill cyfraniadau tuag at gynhaliaeth y plentyn gan unrhyw berson sy'n atebol am gyfrannu ("cyfrannwr").
- (2) Dim ond pan fo awdurdod lleol yn ystyried ei bod yn rhesymol y caniateir iddo adennill cyfraniadau gan gyfrannwr.
- 10 (3) Mae person yn atebol am gyfrannu os yw'n oedolyn sydd â chyfrifoldeb rhiant dros y plentyn.
- (4) Nid yw person yn atebol am gyfrannu yn ystod unrhyw gyfnod pan fo'n cael budd-dal sy'n dod o fewn categori a bennir mewn rheoliadau.
- (5) Yn is-baragraff (4) mae "budd-dal" yn cynnwys unrhyw lwfans, taliad, credyd neu fenthyciad.
- 15 (6) Nid yw person yn atebol am gyfrannu tuag at gynhaliaeth plentyn y mae awdurdod lleol yn gofalu amdano mewn cysylltiad ag unrhyw gyfnod y mae'r plentyn yn byw gydag un o rieni'r plentyn o dan drefniadau a wneir gan yr awdurdod yn unol ag adran 75.
- (7) Nid oes rhaid i gyfrannwr wneud unrhyw gyfraniad tuag at gynhaliaeth plentyn ac eithrio fel a gytunir neu a ddyfernir yn unol â'r Atodlen hon.
- 20 (8) Yr achosion yw'r rhai lle y mae awdurdod lleol yn gofalu am blentyn o dan—
- (a) adran 70;
- (b) gorchymyn gofal interim o dan Ddeddf Plant 1989;
- (c) adran 92 o Ddeddf Pwerau Llysoedd Troseddol (Dedfrydu) 2000.

25 *Cyfraniadau y cytunwyd arnynt*

- 2 (1) Ni chaniateir i gyfraniadau tuag at gynhaliaeth plentyn gael eu hadennill ond os yw'r awdurdod lleol wedi cyflwyno hysbysiad ("hysbysiad cyfrannu") i'r cyfrannwr yn pennu—
- (a) y swm wythnosol y mae'n barnu y dylid ei gyfrannu, a
- 30 (b) trefniadau ar gyfer talu.
- (2) Rhaid i'r hysbysiad cyfrannu fod yn ysgrifenedig ac wedi ei ddyddio.
- (3) Rhaid i'r trefniadau ar gyfer talu gynnwys, yn benodol—
- (a) y dyddiad y mae atebolrwydd am gyfrannu'n dechrau (y mae'n rhaid i'r dyddiad beidio â bod yn gynharach na dyddiad yr hysbysiad),
- 35 (b) y dyddiad y bydd atebolrwydd o dan yr hysbysiad yn dod i ben (os nad yw'r plentyn, cyn y dyddiad hwnnw, wedi peidio â bod yn un sy'n derbyn gofal gan yr awdurdod), ac
- (c) y dyddiad pryd y mae'r taliad cyntaf i'w wneud.

- (4) Caiff yr awdurdod bennu, mewn hysbysiad cyfrannu, swm wythnosol sy'n gyfraniad safonol a ddyfernir gan yr awdurdod ar gyfer yr holl blant y mae'n gofalu amdanynt.
- (5) Ni chaiff awdurdod bennu, mewn hysbysiad cyfrannu, swm wythnosol sy'n uwch na'r hyn y mae'n barnu –
- 5 (a) y byddai fel arfer yn barod i'w dalu pe bai wedi lleoli plentyn tebyg gyda rhieni maeth awdurdod lleol, a
- (b) ei bod yn rhesymol ymarferol i'r cyfrannwr dalu (gan roi sylw i'w foddion byw).
- (6) Caiff awdurdod dynnu hysbysiad cyfrannu yn ôl ar unrhyw bryd (heb effeithio ar ei bŵer i gyflwyno un arall).
- 10 (7) Pan fo'r awdurdod a'r cyfrannwr yn cytuno ar –
- (a) y swm y mae'r cyfrannwr i'w gyfrannu, a
- (b) trefniadau ar gyfer talu,
- (p'un ai fel a bennir yn yr hysbysiad cyfrannu neu fel arall) a bod y cyfrannwr yn hysbysu'r awdurdod yn ysgrifenedig ei fod yn cytuno â hynny, caiff yr awdurdod adennill yn ddiannod, fel dyled sifil, unrhyw gyfraniad sy'n orddyledus a heb ei dalu.
- 15 (8) Nid yw is-baragraff (7) yn effeithio ar unrhyw ddull arall o adennill costau.
- (9) Caiff cyfrannwr, drwy gyflwyno hysbysiad ysgrifenedig i'r awdurdod, dynnu ei gytundeb yn ôl mewn perthynas ag unrhyw gyfnod atebolrwydd sy'n dod ar ôl y dyddiad y cyflwynwyd yr hysbysiad.

20 *Gorchymynion cyfraniadau*

- 3 (1) Pan fo hysbysiad cyfrannu wedi ei gyflwyno i gyfrannwr a bod –
- (a) y cyfrannwr wedi methu â dod i unrhyw gytundeb gyda'r awdurdod lleol fel a grybwyllwyd ym mharagraff 2(7) o fewn cyfnod o fis sy'n dechrau ar y diwrnod y cyflwynwyd yr hysbysiad am gyfraniadau, neu
- 25 (b) y cyfrannwr wedi cyflwyno hysbysiad o dan baragraff 2(9) yn tynnu ei gytundeb yn ôl,
- caiff yr awdurdod wneud cais i'r llys am orchymyn o dan y paragraff hwn.
- (2) Wrth gael cais o'r fath caiff y llys wneud gorchymyn ("gorchymyn cyfrannu") yn ei gwneud yn ofynnol i'r cyfrannwr gyfrannu swm wythnosol tuag at gynhaliaeth y plentyn yn unol â threfniadau ar gyfer talu a bennir gan y llys.
- 30 (3) O ran gorchymyn cyfrannu –
- (a) ni chaiff bennu swm wythnosol sy'n uwch na'r hyn a bennir yn yr hysbysiad cyfrannu, a
- (b) rhaid ei wneud gan roi sylw i foddion byw y cyfrannwr.
- 35 (4) Ni chaiff gorchymyn cyfrannu –
- (a) dod yn effeithiol cyn y dyddiad a bennir yn yr hysbysiad cyfrannu,
- (b) cael effaith tra na bo'r cyfrannwr yn atebol am gyfrannu (yn rhinwedd paragraff 1), nac

- (c) aros mewn grym ar ôl i'r plentyn beidio mwyach â bod yn un sy'n derbyn gofal gan yr awdurdod a sicrhodd y gorchymyn.
- (5) Ni chaiff awdurdod wneud cais i'r llys o dan is-baragraff (1) mewn perthynas â hysbysiad cyfrannu y mae wedi ei dynnu yn ôl.
- 5 (6) Pan fo—
- (a) gorchymyn cyfrannu mewn grym,
- (b) yr awdurdod yn cyflwyno hysbysiad cyfrannu arall, ac
- (c) y cyfrannwr a'r awdurdod yn dod i gytundeb o dan baragraff 2(7) mewn perthynas â'r hysbysiad cyfrannu arall hwnnw,
- 10 effaith y cytundeb yw disodli'r gorchymyn o'r dyddiad y cytunir bod y cytundeb i ddod yn effeithiol.
- (7) Pan ddeuir i gytundeb yn yr amgylchiadau a ddisgrifiwyd yn is-baragraff (6) rhaid i'r awdurdod hysbysu'r llys—
- (a) am y cytundeb, a
- 15 (b) am y dyddiad y daeth yn effeithiol.
- (8) Caniateir i orchymyn cyfrannu gael ei amrywio neu ei ddirymu ar gais y cyfrannwr neu'r awdurdod.
- (9) Mewn achos cyfreithiol ar gyfer amrywio gorchymyn cyfrannu, rhaid i'r awdurdod bennu—
- 20 (a) y swm wythnosol, gan roi sylw i baragraff 2, y mae'n bwriadu y dylai'r cyfrannwr ei gyfrannu o dan y gorchymyn fel y bydd yn cael ei amrywio, a
- (b) y trefniadau arfaethedig ar gyfer talu.
- (10) Pan fo gorchymyn cyfrannu wedi ei amrywio—
- (a) ni chaiff y gorchymyn bennu swm wythnosol sy'n uwch na'r un a bennwyd gan yr awdurdod yn yr achos cyfreithiol ar gyfer ei amrywio, a
- 25 (b) rhaid i'r gorchymyn gael ei wneud gan roi sylw i foddion byw y cyfrannwr.
- (11) Ceir gwneud apêl yn unol â rheolau'r llys yn erbyn unrhyw orchymyn a wneir o dan y paragraff hwn.

Gorfodi gorchymynion cyfraniadau etc

- 30 4 (1) Mae gorchymyn cyfrannu a wneir gan lys ynadon yn orfodadwy fel gorchymyn cynhaliaeth llys ynadon (o fewn ystyr "magistrates' court maintenance order" yn adran 150(1) o Ddeddf Llysoedd Ynadon 1980).
- (2) Mae is-baragraff (1) yn peidio â chael effaith ar y diwrnod y daw paragraff 120 o Atodlen 11 i Ddeddf Troseddu a'r Llysoedd 2013 i rym.
- 35 (3) Pan fo cyfrannwr wedi cytuno, neu wedi cael ei orchymyn, i wneud cyfraniadau i awdurdod lleol, caiff unrhyw awdurdod lleol arall y mae'r cyfrannwr yn byw yn ei ardal am y tro—
- (a) ar gais yr awdurdod lleol a gyflwynodd yr hysbysiad cyfrannu, a

(b) yn ddarostyngedig i gytundeb ynghylch unrhyw swm sydd i'w ddidynnu mewn cysylltiad â'r gwasanaethau a ddarparwyd,

gasglu oddi wrth y cyfrannwr unrhyw gyfraniadau sy'n ddyledus ar ran yr awdurdod a gyflwynodd yr hysbysiad.

- 5 (4) Mae'r pŵer i gasglu symiau o dan is-baragraff (3) yn cynnwys pŵer i—
- (a) cael unrhyw gyfraniadau sy'n ddyledus a rhoi rhyddhad rhag eu talu, a
- (b) (os yw'n angenrheidiol) gorfodi unrhyw gyfraniadau i gael eu talu, er ei bod yn bosibl bod y cyfraniadau hynny wedi dod yn ddyledus ar adeg pan roedd y cyfrannwr yn byw yn rhywle arall.
- 10 (5) Mae unrhyw gyfraniad a gesglir o dan is-baragraff (3) i'w dalu (yn ddarostyngedig i unrhyw ddidyniad y cytunwyd arno) i'r awdurdod lleol a gyflwynodd yr hysbysiad cyfraniadau.
- (6) Mewn unrhyw achos cyfreithiol o dan y paragraff hwn, mae dogfen—
- (a) sy'n honni ei bod yn gopi o orchymyn a wnaed gan lys o dan neu yn rhinwedd
- 15 paragraff 3, a
- (b) sy'n honni ei bod wedi ei hardystio'n wir gopi gan y swyddog dynodedig i'r llys, i'w derbyn fel tystiolaeth o'r gorchymyn.
- (7) Mewn unrhyw achos cyfreithiol o dan y paragraff hwn, mae tystysgrif—
- (a) sy'n honni ei bod wedi ei llofnodi gan y clerc neu gan ryw swyddog arall a
- 20 awdurdodwyd yn briodol a hwnnw'n swyddog i'r awdurdod lleol a sicrhodd y gorchymyn cyfrannu, a
- (b) sy'n nodi bod unrhyw swm sy'n ddyledus i'r awdurdod o dan y gorchymyn yn orddyledus a heb ei dalu,
- i'w derbyn fel tystiolaeth bod y swm yn orddyledus a heb ei dalu.

25 *Rheoliadau*

5 Caiff rheoliadau ddarparu ar gyfer—

- (a) yr ystyriaethau y mae'n rhaid i awdurdod lleol eu hystyried wrth benderfynu—
- (i) a yw'n rhesymol adennill cyfraniadau, a
- (ii) yr hyn y dylai'r trefniadau ar gyfer talu fod;
- 30 (b) y gweithdrefnau y mae'n rhaid i awdurdod lleol eu dilyn wrth ddod i gytundeb â'r canlynol—
- (i) cyfranwyr (o dan baragraffau 2 a 3), a
- (ii) unrhyw awdurdod lleol arall (o dan baragraff 4).

Cyflwyno hysbysiad cyfrannu

- 35 6 (1) Caniateir i hysbysiad cyfrannu y mae'n ofynnol ei gyflwyno i gyfrannwr o dan yr Atodlen hon gael ei gyflwyno i'r cyfrannwr—
- (a) drwy ei ddsbarthu'n bersonol i'r cyfrannwr, neu

(b) drwy ei anfon at y cyfrannwr –

(i) drwy wasanaeth post cofrestredig (fel y diffinnir “registered post service” gan adran 125(1) o Ddeddf Gwasanaethau Post 2000), neu

(ii) drwy wasanaeth post sy’n darparu i ddosbarthiad y ddogfen gael ei gofnodi.

5

(2) At ddibenion adran 7 o Ddeddf Ddehongli 1978 o ran ei chymhwyso i’r paragraff hwn, cyfeiriad priodol cyfrannwr yw cyfeiriad hysbys diwethaf y cyfrannwr.

ATODLEN 2
(a gyflwynwyd gan adran 137)

SWYDDOGAETHAU GWASANAETHAU CYMDEITHASOL

TABL 1

Y deddfiad	Natur y swyddogaethau
<p>5</p> <p>Deddf Plant a Phobl Ifanc 1933 Adrannau 34 a 34A</p>	Amddiffyn yr ifanc mewn perthynas ag achosion troseddol a diannod.
<p>10</p> <p>Deddf Gwasanaethau Iechyd ac Iechyd y Cyhoedd 1968 Adran 65</p>	Cymorth ariannol a chymorth arall a roddir gan awdurdodau lleol i sefydliadau gwirfoddol penodol.
<p>15</p> <p>Deddf Plant a Phobl Ifanc 1969 Y Ddeddf gyfan</p>	Gofal a dulliau eraill o ymdrin â phlant a phersonau ifanc yn ystod achosion llys.
<p>20</p> <p>Deddf Mabwysiadu 1976</p>	Swyddogaethau sy'n parhau i fod yn arferadwy yn rhinwedd unrhyw ddarpariaeth drosiannol neu ddarpariaeth arbed a wneir gan, neu o dan, Ddeddf Mabwysiadu a Phlant 2002.
<p>25</p> <p>Deddf Iechyd Meddwl 1983 Rhannau 2, 3 a 4; Adrannau 66, 67, 69(1), 114, 115, 116, 117 a 130</p>	Lles y rhai hynny sydd ag anhwylder meddwl; gwarcheidiaeth personau sy'n dioddef gan anhwylder meddwl gan gynnwys y personau hynny sydd wedi eu symud i Gymru a Lloegr o'r Alban neu o Ogledd Iwerddon; arfer swyddogaethau perthynas agosaf y person sy'n dioddef felly; arfer swyddogaethau'r perthynas agosaf mewn perthynas â cheisiadau a chyfeiriadau at y Tribiwnlys Haen Gyntaf neu Dribiwnlys Adolygu Iechyd Meddwl Cymru; penodi gweithwyr iechyd meddwl sydd wedi eu cymeradwyo; mynd i mewn ac arolygu; lles ysbytai penodol; ôl-ofal cleifion a gedwir yn gaeth; erlyniadau.
<p>35</p> <p>Deddf Iechyd y Cyhoedd (Rheoli Clefydau) 1984 Adran 46(2) a (5)</p>	Claddu neu amlosgi person sy'n marw mewn llety a ddarperir o dan Ran 2 o'r Ddeddf hon ac adennill treuliau o ystad y person hwnnw.

	Deddf Iechyd Meddwl (Yr Alban) 1984 Adran 10	Lles personau penodol tra bônt yn yr ysbyty yn yr Alban.
5	Deddf Personau Anabl (Gwasanaethau, Ymgynghori a Chynrychioli) 1986 Adrannau 1 i 3 a 5(5)	Cynrychioli ac asesu personau anabl.
10	Deddf Tai (Yr Alban) 1987 Adran 38(b)	Cydweithredu mewn perthynas â phersonau digartref a phersonau sydd o dan fygythiad o gael eu gwneud yn ddigartref.
15	Deddf Plant 1989 Y Ddeddf gyfan ac eithrio adran 36 a pharagraffau 12 i 19(1) o Atodlen 3 (gorchmynion goruchwylio addysg), i'r graddau y mae'n rhoi swyddogaethau i awdurdod lleol o fewn ystyr y Ddeddf honno.	Adroddiadau lles; cydsynio i gais am orchymyn preswyllo mewn perthynas â phlentyn mewn gofal; swyddogaethau sy'n ymwneud â gorchmynion gwarcheidiaeth arbennig; gorchmynion cymorth teulu; gofal a goruchwylio; amddiffyn plant; swyddogaethau mewn perthynas â chartrefi cymunedol, cartrefi gwirfoddol a sefydliadau gwirfoddol, cartrefi plant cofrestredig, a threfniadau preifat ar gyfer maethu plant; arolygu cartrefi plant ar ran yr Ysgrifennydd Gwladol; ymchwil a dychwelebau gwybodaeth; swyddogaethau mewn perthynas â phlant sy'n cael eu lletya gan Fyrddau Iechyd Lleol, Ymddiriedolaethau Gofal Sylfaenol, ymddiriedolaethau'r Gwasanaeth Iechyd Gwladol neu awdurdodau lleol wrth iddynt arfer eu swyddogaethau addysg neu mewn cartrefi gofal, ysgolion neu ysbytai annibynnol.
20		
25		
30	Deddf Tai 1996 Adran 213(1)(b)	Cydweithredu mewn perthynas â phersonau digartref a phersonau sydd o dan fygythiad o gael eu gwneud yn ddigartref.
35	Deddf Addysg 1996 Adran 322	Cymorth i awdurdod lleol arall wrth iddo arfer ei swyddogaethau o dan Ran 4 o'r Ddeddf.

5	Deddf Mabwysiadu (Agweddau Rhwng Gwledydd) 1999 Adrannau 1 a 2(4)	Swyddogaethau o dan reoliadau a wnaed o dan adran 1 yn rhoi effaith i'r Confensiwn ar Amddiffyn Plant a Chydweithredu mewn cysylltiad â Mabwysiadu Rhwng Gwledydd, a gwblhawyd yn yr Hag ar 29 Mai 1993, a swyddogaethau o dan Erthygl 9(a) i (c) o'r Confensiwn.
10	Deddf Mabwysiadu a Phlant 2002	Cynnal Gwasanaeth Mabwysiadu; swyddogaethau awdurdod lleol fel asiantaeth fabwysiadu.
15	Deddf Gofal Cymunedol (Rhyddhau Gohiriedig etc) 2003 Rhan 1	Swyddogaethau sy'n ymwneud â chleifion mewn ysbytai y mae'n debygol y bydd angen gwasanaethau gofal cymunedol arnynt er mwyn eu rhyddhau o'r ysbyty yn ddiogel.
20 25 30	Deddf Galluedd Meddyliol 2005 Adrannau 39, 39A, 39C, 39D, 49 ac Atodlen A1	Cyfarwyddo eiriolwr galluedd meddyliol annibynnol cyn darparu llety i berson nad oes ganddo alluedd; cyfarwyddo eiriolwr galluedd meddyliol annibynnol wrth roi awdurdodiad brys neu wrth wneud cais am awdurdodiad safonol, o dan Atodlen A1 i'r Ddeddf; cyfarwyddo eiriolwr galluedd meddyliol annibynnol pan na fo cynrychiolydd ar gael ar gyfer person perthnasol o dan Ran 10 o Atodlen A1 i'r Ddeddf; cyfarwyddo eiriolwr galluedd meddyliol annibynnol pan na fo cynrychiolydd ar gyfer person perthnasol o dan Ran 10 o Atodlen A1 i'r Ddeddf yn cael ei dalu; adroddiadau mewn achosion cyfreithiol; unrhyw swyddogaethau.
35	Mesur Plant a Theuluoedd (Cymru) 2010 Adran 66	Swyddogion safonau gwaith cymdeithasol teuluol.

<p>Mesur Iechyd Meddwl (Cymru) 2010 Rhannau 1 i 3</p>	<p>Gwasanaethau cymorth iechyd meddwl sylfaenol lleol, cydgysylltu a chynllunio gofal ar gyfer defnyddwyr gwasanaethau iechyd meddwl eilaidd, asesu defnyddwyr blaenorol gwasanaethau iechyd meddwl eilaidd.</p>
<p>Deddf Cymorth Cyfreithiol, Dedfrydu a Chosbi Troseddwyr 2012 Adran 92</p>	<p>Swyddogaethau mewn perthynas â phlentyn sydd wedi ei remandio i lety awdurdod lleol.</p>
<p>Y Ddeddf hon Y Ddeddf gyfan, ac eithrio'r swyddogaethau o dan adrannau 14(4) (i'r graddau y mae'n ymwneud â swyddogaethau eraill nad ydynt yn rhai gwasanaethau cymdeithasol), 114(2), 122(1) a (2), 124(1) a (2), 156 ac adran 158.</p>	<p>Gwasanaethau ataliol; gofal a chymorth; cymorth i ofalwyr; plant sy'n derbyn gofal a phlant sy'n cael eu lletya; diogelu oedolion a phlant.</p>

ATODLEN 3
(a gyflwynwyd gan adran 173)

YMCHWILIO I GWYNIION YNGHYLCH GOFAL CYMDEITHASOL A GOFAL
LLINIAROL A DREFNIR NEU A ARIENNIR YN BREIFAT

5 RHAN 1

RHANNAU NEWYDD 2A A 2B AR GYFER DEDDF OMBWDSMON GWASANAETHAU CYHOEDDUS
(CYMRU) 2005

1 Mae Deddf Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus (Cymru) 2005 wedi ei diwygio fel a
ganlyn.

10 2 Ar ôl Rhan 2 (ymchwilio i gwynion) mewnosoder –

“PART 2A

INVESTIGATION OF COMPLAINTS RELATING TO OTHER
PERSONS: SOCIAL CARE AND PALLIATIVE CARE

Application of this Part

15 **34A Matters to which this Part applies**

(1) This Part applies to the following matters –

(a) action taken by a care home provider in connection with the
provision of accommodation, nursing or personal care in a care
home in Wales;

20 (b) action taken by a domiciliary care provider in connection with
the provision of domiciliary care in Wales;

(c) action taken by an independent palliative care provider in
connection with the provision of a palliative care service in
Wales.

25 (2) But this Part does not apply to –

(a) matters which may be investigated under Part 2, or

(b) matters described in Schedule 3A.

(3) The Welsh Ministers may by order amend Schedule 3A by –

(a) adding an entry,

30 (b) removing an entry, or

(c) changing an entry.

(4) Before making an order under subsection (3), the Welsh Ministers
must consult the Ombudsman.

35 (5) No order is to be made under subsection (3) unless a draft of the
statutory instrument containing it has been laid before, and approved
by a resolution of, the Assembly.

- (6) For the meaning of the following terms see sections 34R to 34T –
- “care home”;
 - “care home provider”;
 - “domiciliary care”;
 - “domiciliary care provider”;
 - “palliative care service”;
 - “independent palliative care provider”.

Investigation of complaints

34B Power to investigate complaints

- (1) The Ombudsman may investigate a complaint about a matter to which this Part applies if –
- (a) the complaint has been duly made or referred to the Ombudsman, and
 - (b) in the case of a complaint which relates to an independent palliative care provider, the condition in subsection (2) is met.
- (2) The condition is that the independent palliative care provider has received public funding, within the three years before the date of the action to which the complaint relates, in respect of a palliative care service that it provides in Wales.
- (3) In subsection (2) “public funding” means funding from –
- (a) the Welsh Ministers,
 - (b) a Local Health Board established under section 11 of the National Health Service (Wales) Act 2006,
 - (c) an NHS Trust, or
 - (d) a county council or county borough council in Wales.
- (4) A complaint is “duly made” to the Ombudsman if (but only if) –
- (a) it is made by a person who is entitled under section 34D to make a complaint to the Ombudsman,
 - (b) before the complaint is made –
 - (i) the matter to which it relates has been brought, by or on behalf of the person affected, to the notice of the provider to whom it relates, and
 - (ii) the provider has been given a reasonable opportunity to investigate the matter and to respond, and
 - (c) the requirements of section 34E are met in respect of it.
- (5) A complaint is “duly referred” to the Ombudsman if (but only if) –
- (a) it is made by a person who is entitled under section 34D to make a complaint to the Ombudsman, and

- (b) the requirements of section 34F are met in respect of it.
- (6) It is for the Ombudsman to determine whether the requirements of subsection (1) have been met in respect of a complaint.
- (7) Where the Ombudsman determines that the requirements of subsection (1) have not been met in respect of a complaint because the requirements of subsection (4)(b), section 34E or section 34F(1)(a)(ii) or (b)(ii) have not been met in respect of that complaint, the Ombudsman may nonetheless investigate the complaint if –
- (a) it relates to a matter to which this Part applies, and
- (b) the Ombudsman thinks it reasonable to do so.
- (8) It is for the Ombudsman to decide whether to begin, continue or discontinue an investigation.
- (9) The Ombudsman may take any action which he or she thinks may assist in making a decision under subsection (8).
- (10) The Ombudsman may begin or continue an investigation into a complaint even if the complaint has been withdrawn.

34C Alternative resolution of complaints

- (1) The Ombudsman may take any action he or she considers appropriate with a view to resolving a complaint which he or she has the power to investigate under section 34B.
- (2) The Ombudsman may take action under this section in addition to or instead of conducting an investigation into the complaint.
- (3) Any action under this section must be taken in private.

34D Who can complain

- (1) The persons entitled to make a complaint to the Ombudsman are –
- (a) a member of the public (referred to in this Part as “the person aggrieved”) who claims or claimed to have sustained injustice or hardship as a result of a matter to which this Part applies,
- (b) a person authorised in writing by the person aggrieved to act on that person’s behalf, or
- (c) if the person aggrieved is not capable of authorising a person to act on his or her behalf (for example because the person has died), a person who appears to the Ombudsman to be appropriate to act on behalf of the person aggrieved.
- (2) “Member of the public” does not include a person acting in his or her capacity as –
- (a) a care home provider,
- (b) a domiciliary care provider,
- (c) an independent palliative care provider, or

(d) a listed authority.

(3) It is for the Ombudsman to determine any question of whether a person is entitled under this section to make a complaint.

34E Requirements: complaints made to the Ombudsman

(1) The requirements mentioned in section 34B(4)(c) are that the complaint must be made –

(a) in writing, and

(b) before the end of the permitted period.

(2) In subsection (1)(b) (and in section 34F(1)(a)(ii)) “the permitted period” means –

(a) where the person aggrieved has notice of the matter before the date on which section 34B comes into force, the period of 12 months beginning with the date on which that section comes into force, and

(b) in any other case, the period of 12 months beginning with the day on which the person aggrieved first has notice of the matter.

(3) It is for the Ombudsman to determine whether the requirements of subsection (1) are met in respect of a complaint.

34F Requirements: complaints referred to the Ombudsman

(1) The requirements mentioned in section 34B(5)(b) are that the complaint –

(a) must have been made to the provider to whom it relates –

(i) by a person who would have been entitled under section 34D to make the complaint to the Ombudsman, and

(ii) before the end of the permitted period (within the meaning given by section 34E(2)), and

(b) must be referred to the Ombudsman –

(i) in writing, and

(ii) before the end of the period of 12 months beginning with the day on which the complaint was made to the provider.

*Decisions not to investigate etc***34G Decisions not to investigate complaints or to discontinue investigations**

- 5 (1) If the Ombudsman decides under section 34B(8) not to begin an investigation into a complaint or to discontinue an investigation, the Ombudsman must prepare a statement of the reasons for that decision.
- 10 (2) The Ombudsman must send a copy of the statement to –
(a) the person who made the complaint, and
(b) the provider to whom the complaint relates.
- (3) The Ombudsman may also send a copy of the statement to any other persons he or she thinks appropriate.
- 15 (4) The Ombudsman may publish a statement under this section if, after taking account of the interests of the person aggrieved and any other persons the Ombudsman thinks appropriate, he or she considers that it would be in the public interest to do so.
- (5) The Ombudsman may supply a copy of the published statement, or part of that statement, to any person who requests it.
- 20 (6) The Ombudsman may charge a reasonable fee for supplying a copy of a statement, or part of a statement, under subsection (5).
- (7) The following information must not be included in a version of a statement sent to a person under subsection (2)(b) or (3) or published under subsection (4) –
- 25 (a) the name of a person other than the provider to whom the complaint relates;
(b) information which, in the opinion of the Ombudsman, is likely to identify such a person and which, in the Ombudsman's opinion, can be omitted without impairing the effectiveness of the statement.
- 30 (8) Subsection (7) does not apply if, after taking account of the interests of the person aggrieved and any other persons the Ombudsman thinks appropriate, the Ombudsman considers that it would be in the public interest to include that information in that version of the statement.

*Investigation procedure and evidence***34H Investigation procedure**

- 5
- (1) If the Ombudsman decides under section 34B(8) to conduct an investigation into a complaint, he or she must –
- (a) give the provider to whom the complaint relates an opportunity to comment on the allegations contained in the complaint, and
- (b) give any other person who is alleged in the complaint to have taken or authorised the action complained of an opportunity to comment on the allegations relating to that person.
- 10
- (2) An investigation must be conducted in private.
- (3) Subject to subsections (1) and (2), the procedure for conducting an investigation is that which the Ombudsman thinks appropriate in the circumstances of the case.
- 15
- (4) The Ombudsman may, among other things –
- (a) make any inquiries which he or she thinks appropriate, and
- (b) determine whether any person may be represented in the investigation by an authorised person or another person.
- 20
- (5) In subsection (4) “authorised person” means a person who, for the purposes of the Legal Services Act 2007, is an authorised person in relation to an activity which constitutes the exercise of a right of audience or the conduct of litigation (within the meaning of that Act).
- (6) The Ombudsman may pay to the person who made the complaint and to any other person who attends or supplies information for the purposes of the investigation –
- 25
- (a) sums in respect of the expenses properly incurred by them, and
- (b) allowances to compensate for the loss of their time.
- (7) The Ombudsman may attach conditions to those payments.

34I Information, documents, evidence and facilities

- 30
- (1) This section applies for the purposes of an investigation under this Part.
- (2) The Ombudsman may require a person he or she thinks is able to supply information or produce a document relevant to the investigation to do so.
- 35
- (3) The Ombudsman has the same powers as the High Court in relation to –
- (a) the attendance and examination of witnesses (including the administration of oaths and affirmations and the examination of witnesses abroad), and

(b) the production of documents.

- 5
- (4) The Ombudsman may require a person he or she thinks is able to supply information or produce a document relevant to the investigation to provide any facility the Ombudsman may reasonably require.
- (5) Subject to subsection (6), no person may be compelled to give any evidence or produce any document which the person could not be compelled to give or produce in civil proceedings before the High Court.
- 10
- (6) The Crown is not entitled to any privilege in relation to the production of documents or the giving of evidence that would otherwise be allowed by law in legal proceedings.
- (7) Where an obligation to maintain secrecy or other restriction on the disclosure of information obtained by or supplied to persons in Her Majesty's service has been imposed by an enactment or rule of law, the obligation or restriction does not to apply to the disclosure of information for the purposes of the investigation.
- 15

34J Obstruction and contempt

- 20
- (1) If the Ombudsman is satisfied that the condition in subsection (2) is met in relation to a person, he or she may issue a certificate to that effect to the High Court.
- (2) The condition is that the person—
- 25
- (a) without lawful excuse, has obstructed the discharge of any of the Ombudsman's functions under this Part, or
- (b) has done an act in relation to an investigation which, if the investigation were proceedings in the High Court, would constitute contempt of court.
- (3) If the Ombudsman issues a certificate, the High Court may inquire into the matter.
- 30
- (4) If the High Court is satisfied that the condition in subsection (2) is met in relation to the person, it may deal with that person in the same manner as it may deal with a person who has committed contempt in relation to the High Court.

Reports about investigations

34K Investigation reports

- 35
- (1) This section applies to investigations under this Part unless section 34N applies.
- (2) The Ombudsman must, after conducting an investigation into a complaint about a matter to which this Part applies—
- 40
- (a) prepare a report on the findings of the investigation ("an investigation report"), and

- (b) send a copy of the report to the appropriate persons.
- (3) The appropriate persons are –
- (a) the person who made the complaint,
 - (b) the provider to whom it relates,
 - 5 (c) any other person who is alleged in the complaint to have taken or authorised the action complained of, and
 - (d) the Welsh Ministers.
- (4) The Ombudsman may also send a copy of the report to any other persons he or she thinks appropriate.
- 10 (5) The Ombudsman may publish the report if, after taking account of the interests of the person aggrieved and any other persons the Ombudsman thinks appropriate, he or she considers that it would be in the public interest to do so.
- (6) The Ombudsman may supply a copy of the published report, or part of that report, to any person who requests it.
- 15 (7) The Ombudsman may charge a reasonable fee for supplying a copy of a report, or part of a report, under subsection (6).
- (8) The following information must not be included in a version of a report sent to a person under subsection (3)(b) or (c) or (4) or published under subsection (5) –
- 20 (a) the name of a person other than the provider to whom the complaint relates;
- (b) information which, in the opinion of the Ombudsman, is likely to identify such a person and which, in the Ombudsman's opinion, can be omitted without impairing the effectiveness of the report.
- 25 (9) Subsection (8) does not apply if, after taking account of the interests of the person aggrieved and any other persons the Ombudsman thinks appropriate, the Ombudsman considers that it would be in the public interest to include that information in that version of the report.
- 30

34L Further publicity for investigation reports

- (1) The Ombudsman may arrange for a notice about an investigation report to be published –
- (a) in one or more newspapers, or
 - 35 (b) by means of broadcast or other electronic media.
- (2) The notice may, for example –
- (a) provide a summary of the Ombudsman's findings,

(b) specify an address or addresses at which a copy of the published report can be inspected during ordinary office hours and from which a copy of that report (or part of that report) may be obtained, and

(c) specify a website address at which a copy of the published report can be viewed.

(3) The provider to whom the report relates must, if required to do so by the Ombudsman, reimburse the Ombudsman for the reasonable costs of arranging the publication of the notice.

(4) In deciding whether it is appropriate to make arrangements under subsection (1), the Ombudsman must take into account—

(a) the public interest,

(b) the interests of the person aggrieved, and

(c) the interests of any other persons the Ombudsman thinks appropriate.

34M Action following receipt of investigation reports

(1) This section applies where the Ombudsman has concluded in an investigation report that the person aggrieved has sustained injustice or hardship as a result of the matter investigated.

(2) The provider to whom the matter relates must consider the report and notify the Ombudsman before the end of the permitted period of—

(a) the action the provider has taken or proposes to take in response to the report, and

(b) the period before the end of which the provider proposes to take that action (if that action has not already been taken).

(3) In subsection (2) “the permitted period” means—

(a) the period of one month beginning on the date on which the authority receives the report, or

(b) a longer period specified by the Ombudsman in writing (if any).

34N Reports: alternative procedure

(1) This section applies if, after the Ombudsman has conducted an investigation under this Part—

(a) the Ombudsman concludes that the person aggrieved has not sustained injustice or hardship as a result of the matter complained of, and

(b) the Ombudsman is satisfied that the public interest does not require sections 34K to 34M to apply.

- (2) This section also applies if, after the Ombudsman has conducted an investigation under this Part –
- (a) the Ombudsman concludes that the person aggrieved has sustained injustice or hardship as a result of the matter complained of,
 - (b) the provider to whom the complaint relates agrees to implement, before the end of the permitted period, any recommendations that the Ombudsman makes, and
 - (c) the Ombudsman is satisfied that the public interest does not require sections 34K to 34M to apply.
- (3) In subsection (2)(b) “the permitted period” means –
- (a) a period agreed between the Ombudsman, the provider and the person who made the complaint, or
 - (b) if the Ombudsman thinks that no such agreement can be reached, a period specified by him or her in writing.
- (4) The Ombudsman may decide to prepare a report on his or her findings under this section, rather than under section 34K; and if the Ombudsman decides to do so, sections 34K to 34M do not apply.
- (5) If a report is prepared under this section, the Ombudsman –
- (a) must send a copy of the report to the person who made the complaint and the provider to whom the complaint relates, and
 - (b) may send a copy of the report to any other persons he or she thinks appropriate.
- (6) The Ombudsman may publish the report if, after taking account of the interests of the persons aggrieved and any other persons the Ombudsman thinks appropriate, he or she considers it to be in the public interest to do so.
- (7) The Ombudsman may supply a copy of a report published under subsection (6), or a part of that report, to any person who requests it.
- (8) The Ombudsman may charge a reasonable fee for supplying a copy of a report, or part of a report, under subsection (7).
- (9) The following information must not be included in a version of the report sent to a person under subsection (5) or published under subsection (6) –
- (a) the name of a person other than the provider to whom the complaint relates;
 - (b) information which, in the opinion of the Ombudsman, is likely to identify such a person and which, in the Ombudsman’s opinion, can be omitted without impairing the effectiveness of the report.

- (10) Subsection (9) does not apply if, after taking account of the interests of the person aggrieved and any other persons the Ombudsman thinks appropriate, the Ombudsman considers that it would be in the public interest to include that information in that version of the report.

Special reports

34O Circumstances in which special reports may be prepared

- (1) The Ombudsman may prepare a special report under section 34P if case 1, 2 or 3 applies.
- (2) Case 1 applies if –
- (a) the Ombudsman has concluded in an investigation report that the person aggrieved has sustained injustice or hardship as a result of the matter investigated, and
- (b) one of the circumstances in subsection (3) applies.
- (3) The circumstances are that –
- (a) the Ombudsman has not received the notification required under section 34M before the end of the period permitted under that section;
- (b) the Ombudsman has received that notification but is not satisfied with –
- (i) the action which the provider has taken or proposes to take, or
- (ii) the period before the end of which the provider proposes to have taken that action;
- (c) the Ombudsman has received that notification but is not satisfied that the provider has, before the end of the permitted period, taken the action that the provider proposed to take.
- (4) In subsection (3)(c) “the permitted period” means –
- (a) the period referred to in section 34M(2)(b), or
- (b) a longer period specified by the Ombudsman in writing (if any).
- (5) Case 2 applies if –
- (a) the Ombudsman has prepared a report under section 34N by virtue of subsection (2) of that section, and
- (b) he or she is not satisfied that the provider has implemented the Ombudsman’s recommendations before the end of the permitted period.
- (6) In subsection (5)(b) “the permitted period” means –
- (a) the period referred to in section 34N(2)(b), or

(b) a longer period specified by the Ombudsman in writing (if any).

(7) Case 3 applies if –

(a) a complaint in respect of a provider has been resolved under section 34C,

(b) in resolving the complaint, the Ombudsman has concluded that the person aggrieved has sustained injustice or hardship as a result of the matter complained of,

(c) the provider has agreed to take particular action before the end of a particular period, and

(d) the Ombudsman is not satisfied that the provider has taken that action before the end of the permitted period.

(8) In subsection (7)(d) “the permitted period” means –

(a) the period referred to in subsection (7)(c), or

(b) a longer period specified by the Ombudsman in writing (if any).

34P Special reports

(1) A special report must –

(a) set out the facts which entitle the Ombudsman to prepare the special report (that is, the facts on the basis of which case 1, 2 or 3 of section 34O applies), and

(b) make such recommendations as the Ombudsman thinks fit as to the action which, in his or her opinion, should be taken –

(i) to remedy the injustice or hardship to the person aggrieved, and

(ii) to prevent similar injustice or hardship being caused in the future.

(2) If the special report is prepared because case 1 of section 34O applies, the Ombudsman must send a copy of the report to each person to whom a copy of the section 34K report was sent under section 34K(2) (b).

(3) If the special report is prepared because case 2 or 3 of section 34O applies, the Ombudsman must send a copy of the report to the person who made the complaint and the provider to whom the complaint relates.

(4) The Ombudsman may send a copy of a special report to any other persons he or she thinks appropriate.

(5) The Ombudsman may publish a special report.

(6) The Ombudsman may supply a copy of a published special report, or a part of such a report, to any person who requests it.

- 5
- (7) The Ombudsman may charge a reasonable fee for supplying a copy of a special report, or part of such a report, under subsection (6).
- (8) The following information must not be included in a version of a special report sent to a person under subsection (2), (3) or (4) or published under subsection (5) –
- 10
- (a) the name of any person other than the provider in respect of whom the complaint was made;
 - (b) information which, in the opinion of the Ombudsman, is likely to identify any such person and which, in the Ombudsman’s opinion, can be omitted without impairing the effectiveness of the special report.
- 15
- (9) Subsection (8) does not apply if, after taking account of the interests of the person aggrieved and any other persons the Ombudsman thinks appropriate, the Ombudsman considers that it would be in the public interest to include that information in that version of the special report.

34Q Further publicity for special reports

- 20
- (1) The Ombudsman may arrange for a notice about a special report to be published –
- (a) in one or more newspapers, or
 - (b) by means of broadcast or other electronic media.
- (2) The notice may, for example –
- (a) provide a summary of the Ombudsman’s findings,
 - 25
 - (b) specify an address or addresses at which a copy of the published report can be inspected during ordinary office hours and from which a copy of that report (or part of that report) may be obtained, and
 - (c) specify a website address at which a copy of the published report can be viewed.
- 30
- (3) The provider to whom the report relates must, if required to do so by the Ombudsman, reimburse the Ombudsman for the reasonable costs of arranging the publication of the notice.
- (4) In deciding whether to make arrangements under subsection (1), the Ombudsman must take into account –
- 35
- (a) the public interest,
 - (b) the interests of the person aggrieved, and
 - (c) the interests of any other person the Ombudsman thinks appropriate.

*Interpretation***34R Meaning of “care home” and “care home provider”**

- (1) This section applies for the purposes of this Act.
- (2) “Care home” has the same meaning as in the Care Standards Act 2000.
- 5 (3) “Care home provider” means a person who carries on a care home.
- (4) Action is to be treated as action taken by a care home provider if it is taken by –
- (a) a person employed by that provider,
- (b) a person acting on behalf of that provider, or
- 10 (c) a person to whom that provider has delegated any functions.
- (5) Action is also to be treated as action taken by a care home provider if –
- (a) that provider provides, by means of an arrangement with another person, accommodation, nursing or personal care in a care home in Wales for a person falling within section 3(2) of the Care Standards Act 2000, and
- 15 (b) the action is taken by or on behalf of the other person in carrying out the arrangement.

34S Meaning of “domiciliary care” and “domiciliary care provider”

- (1) This section applies for the purposes of this Act.
- (2) “Domiciliary care” means personal care provided in their own homes for persons who by reason of illness, infirmity or disability are unable to provide it for themselves without assistance.
- 20 (3) “Domiciliary care provider” means a person who carries on an activity which involves the provision of domiciliary care, but it does not include an individual who –
- (a) carries on the activity otherwise than in partnership with others,
- (b) is not employed by a body corporate or unincorporated association to carry it on,
- 30 (c) does not employ any other person to carry out the activity, and
- (d) provides or arranges the provision of domiciliary care to fewer than four persons.
- (4) Action is to be treated as action taken by a domiciliary care provider if it is taken by –
- 35 (a) a person employed by that provider,
- (b) a person acting on behalf of that provider, or
- (c) a person to whom that provider has delegated any functions.

- (5) Action is also to be treated as action taken by a domiciliary care provider if—
- (a) that provider provides domiciliary care by means of an arrangement with another person, and
 - (b) the action is taken by or on behalf of the other person in carrying out the arrangement.

34T Meaning of “palliative care service” and “independent palliative care provider”

- (1) This section applies for the purposes of this Act.
- (2) “Palliative care service” means a service the main purpose of which is to provide palliative care.
- (3) “Independent palliative care provider” means a person who—
- (a) provides a palliative care service, and
 - (b) is not a Welsh health service body.
- (4) Action is to be treated as action taken by an independent palliative care provider if it is taken by—
- (a) a person employed by that provider,
 - (b) a person acting on behalf of that provider, or
 - (c) a person to whom that provider has delegated any functions.
- (5) Action is also to be treated as action taken by an independent palliative care provider if—
- (a) that provider provides palliative care by means of an arrangement with another person, and
 - (b) the action is taken by or on behalf of the other person in carrying out the arrangement.

PART 2B

INVESTIGATION OF COMPLAINTS: SUPPLEMENTARY

Consultation and co-operation

34U Consultation and co-operation with other ombudsmen

- (1) This section applies if, in making a decision under section 2(5) or 34B(8) or conducting an investigation under Part 2 or 2A, the Ombudsman forms the opinion that a matter which is the subject of the complaint or investigation could be the subject of an investigation by an ombudsman mentioned in subsection (7).
- (2) The Ombudsman must consult that ombudsman about the matter.
- (3) The Ombudsman may co-operate with that ombudsman in relation to the matter.

- (4) Consultation under subsection (2), and co-operation under subsection (3), may extend to anything relating to a matter which is the subject of the complaint or investigation, including (among other things) –
- (a) the conduct of an investigation into the complaint, and
 - (b) the form, content and publication of a report of the investigation.
- (5) If the Ombudsman consults an ombudsman about a matter under subsection (2), the Ombudsman and that ombudsman may –
- (a) conduct a joint investigation into the matter,
 - (b) prepare a joint report in relation to the investigation, and
 - (c) publish the joint report.
- (6) Subsection (5) does not apply if the ombudsman consulted under subsection (2) is the Scottish Public Services Ombudsman.
- (7) The ombudsmen referred to in subsection (1) are –
- (a) the Parliamentary Commissioner for Administration;
 - (b) the Health Service Commissioner for England;
 - (c) a Local Commissioner;
 - (d) the Scottish Public Services Ombudsman;
 - (e) a housing ombudsman appointed in accordance with a scheme approved under section 51 of the Housing Act 1996;
 - (f) the Children’s Commissioner for Wales.
- (8) The Welsh Ministers may by order amend subsection (7) by –
- (a) adding a person,
 - (b) omitting a person, or
 - (c) changing the description of a person.
- (9) An order under subsection (8) may add a person to subsection (7) only if the person appears to the Welsh Ministers to have functions relating to the investigation of complaints.
- (10) No order is to be made under subsection (8) unless a draft of the statutory instrument containing it has been laid before and approved by a resolution of the Assembly.

34V Working jointly with other Commissioners

- (1) This section applies where it appears to the Ombudsman that –
- (a) there is a complaint in respect of a matter which he is entitled to investigate, and
 - (b) the matter is one which could also be the subject of an examination by the Commissioner for Older People in Wales or the Welsh Language Commissioner.

- (2) Where the Ombudsman considers it appropriate, he or she must (as respects the Commissioner for Older People in Wales) or may (as respects the Welsh Language Commissioner) –
- (a) inform the Commissioner about the matter, and
 - (b) consult him or her in relation to it.
- (3) Where the Ombudsman consults a Commissioner under this section, the Ombudsman and the Commissioner may –
- (a) co-operate with each other in relation to the matter,
 - (b) conduct a joint investigation into the matter, and
 - (c) prepare and publish a joint report in relation to the investigation.

34W Working collaboratively with other Commissioners

- (1) This section applies where it appears to the Ombudsman that a complaint relates to or raises a matter which could be the subject of an examination by the Commissioner for Older People in Wales or the Welsh Language Commissioner (“the connected matter”).
- (2) Where the Ombudsman considers it appropriate, he or she must (as respects the Commissioner for Older People in Wales) or may (as respects the Welsh Language Commissioner) inform the Commissioner about the connected matter.
- (3) Where the Ombudsman considers that the complaint also relates to or raises a matter into which he or she is entitled to conduct an investigation (“the Ombudsman matter”), the Ombudsman must (as respects the Commissioner for Older People in Wales) or may (as respects the Welsh Language Commissioner) also if he or she considers it appropriate –
- (a) inform the Commissioner about the Ombudsman’s proposals for conducting an investigation into the complaint, and
 - (b) consult the Commissioner about those proposals.
- (4) Where the Ombudsman and the Commissioner consider that they are entitled to investigate, respectively, the Ombudsman matter and the connected matter, they may –
- (a) co-operate with each other in the separate investigation of each of those matters,
 - (b) act together in the investigation of those matters, and
 - (c) prepare and publish a joint report containing their respective conclusions in relation to the matters they have each investigated.

- (5) Where the Ombudsman considers –
- (a) that the complaint does not relate to or raise a matter into which he or she is entitled to conduct an investigation, and
 - (b) that it is appropriate to do so,
- the Ombudsman must (as respects the Commissioner for Older People in Wales) or may (as respects the Welsh Language Commissioner) inform the person who initiated the complaint about how to secure the referral of the connected matter to the Commissioner.

Disclosure

34X Disclosure of information

- (1) The information to which this section applies is –
- (a) information obtained by the Ombudsman, a member of the Ombudsman's staff or another person acting on the Ombudsman's behalf or assisting the Ombudsman in the discharge of his or her functions –
 - (i) in deciding whether to begin an investigation,
 - (ii) in the course of an investigation, or
 - (iii) in resolving a complaint under section 3 or 34C;
 - (b) information obtained from an ombudsman mentioned in section 34U(7) by virtue of any provision of section 34U or a corresponding provision in an enactment relating to any of those ombudsmen;
 - (c) information obtained from the Commissioner for Older People in Wales by virtue of section 34V or 34W of this Act or section 16 or 17 of the Commissioner for Older People (Wales) Act 2006 (working with other ombudsmen);
 - (d) information obtained from the Welsh Language Commissioner by virtue of section 34V or 34W of this Act or section 22 of the Welsh Language (Wales) Measure 2011 (power to disclose information);
 - (e) information obtained from the Information Commissioner by virtue of section 76 of the Freedom of Information Act 2000 (disclosure between Information Commissioner and ombudsmen).
- (2) The information must not be disclosed except –
- (a) for the purposes of deciding whether to begin an investigation;
 - (b) for the purposes of an investigation;
 - (c) for the purposes of resolving a complaint under section 3 or 34C;

- (d) for the purposes of a statement or report made in relation to a complaint or investigation;
- (e) for the purposes of any provision of section 34U, 34V or 34W;
- (f) for the purposes of proceedings for –
- 5 (i) an offence under the Official Secrets Act 1911 to 1989 alleged to have been committed by the Ombudsman, a member of the Ombudsman's staff or other person acting on the Ombudsman's behalf or assisting the Ombudsman in the discharge of any of his or her
- 10 functions;
- (ii) an offence of perjury alleged to have been committed in the course of an investigation;
- (g) for the purposes of an inquiry with a view to the taking of proceedings mentioned in paragraph (f);
- 15 (h) for the purpose of proceedings under section 15 or 34J;
- (i) in the case of information to the effect that a person is likely to constitute a threat to the health or safety of one or more persons, to any person to whom the Ombudsman thinks it should be disclosed in the public interest;
- 20 (j) in the case of information to which subsection (3) applies, to the Information Commissioner.
- (3) This subsection applies to information if it appears to the Ombudsman to relate to –
- 25 (a) a matter in respect of which the Information Commissioner could exercise a power conferred by an enactment mentioned in subsection (4), or
- (b) the commission of an offence mentioned in subsection (5).
- (4) The enactments are –
- 30 (a) Part 5 of the Data Protection Act 1998 (enforcement);
- (b) section 48 of the Freedom of Information Act 2000 (practice recommendations);
- (c) Part 4 of that Act.
- (5) The offences are those under –
- 35 (a) any provision of the Data Protection Act 1998 other than paragraph 12 of Schedule 9 to that Act (obstruction of execution of warrant);
- (b) section 77 of the Freedom of Information Act 2000 (offence of altering etc records with intent to prevent disclosure).
- 40 (6) No person may be called upon to give evidence in any proceedings (other than proceedings mentioned in subsection (2)) of information obtained by that person as mentioned in subsection (1)(a) or (b).

34Y Disclosure prejudicial to safety of State or contrary to public interest

(1) A Minister of the Crown may give notice to the Ombudsman with respect to—

- (a) any document or information specified in the notice, or
- (b) any class of document or information so specified,

that, in the opinion of the Minister, the disclosure of that document or information, or of documents or information of that class, would be prejudicial to the safety of the State or otherwise contrary to the public interest.

(2) If a notice is given under subsection (1), nothing in this Act is to be construed as authorising or requiring the Ombudsman, a member of the Ombudsman's staff or another person acting on the Ombudsman's behalf or assisting the Ombudsman in the discharge of his or her functions to disclose to any person or for any purpose any document or information, or class of document or information, specified in the notice.

34Z Protection from defamation claims

(1) For the purposes of the law of defamation, the following are absolutely privileged—

- (a) the publication of a matter, in the discharge of any of the Ombudsman's functions under this Act, by the Ombudsman, a member of the Ombudsman's staff or another person acting on the Ombudsman's behalf or assisting the Ombudsman in the discharge of any of his or her functions;
- (b) the publication of a matter by a person in the discharge of functions under section 17;
- (c) the publication of a matter in connection with a complaint made or referred to the Ombudsman under this Act, in communications between—
 - (i) a listed authority, a member or co-opted member of a listed authority, an officer or member of the staff of a listed authority or another person acting on behalf of a listed authority or assisting it in the discharge of any of its functions, and
 - (ii) the Ombudsman, a member of the Ombudsman's staff or another person acting on the Ombudsman's behalf or assisting the Ombudsman in the discharge of any of his or her functions;
- (d) the publication of a matter in connection with a complaint made or referred to the Ombudsman under this Act, in communications between—

- 5 (i) a care home provider, domiciliary care provider or independent palliative care provider, an officer or member of staff of such a provider or another person acting on behalf of such a provider or assisting it in the discharge of any of its functions, and
- (ii) the Ombudsman, a member of the Ombudsman's staff or another person acting on the Ombudsman's behalf or assisting the Ombudsman in the discharge of any of his or her functions;
- 10 (e) the publication of a matter in connection with a complaint made or referred (or to be made or referred) by or on behalf of a person to the Ombudsman under this Act, in communications between a person and an Assembly member;
- 15 (f) the publication of a matter in connection with a complaint made or referred (or to be made or referred) by or on behalf of a person to the Ombudsman under this Act, in communications between—
- (i) the person, and
- 20 (ii) the Ombudsman, a member of the Ombudsman's staff or another person acting on the Ombudsman's behalf or assisting the Ombudsman in the discharge of any of his or her functions.
- (2) For the purposes of subsection (1)(d)(i) a person is an officer of a provider if he or she has control or management of a provider which is not an individual or the affairs of such a provider."
- 3 Hyd nes y daw Rhan 5 o Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011 i rym, mae adrannau 34V a 34W o Ddeddf Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus (Cymru) 2005 yn cael effaith a hynny gan hepgor y geiriau a ganlyn (ym mha le bynnag y maent yn digwydd) –
- "or the Welsh Language Commissioner";
- 30 "or may (as respects the Welsh Language Commissioner)".
- 4 Ar ôl Atodlen 3 (awdurdodau rhestredig) mewnosoder –

"SCHEDULE 3A

EXCLUDED MATTERS: PART 2A

- 35 1 The commencement or conduct of proceedings before a court of competent jurisdiction.
- 2 Action taken in respect of appointments or removals, pay, discipline, superannuation or other personnel matters."

RHAN 2

MÂN DDIWYGIADAU A DIWYGIADAU CANLYNIADOL SY'N YMWNEUD Â'R OMBWDSMON

Deddf Llywodraeth Leol 1974

- 5 Mae Deddf Llywodraeth Leol 1974 wedi ei diwygio fel a ganlyn.
- 5 6 Yn adran 29 (ymchwiliadau: darpariaethau pellach), yn is-adran (5), yn lle "26" rhodder "34X".
- 7 Yn adran 33 (ymgyngori rhwng y Comisiynydd Lleol, y Comisiynydd Seneddol a Chomisiynwyr y Gwasanaeth Iechyd a Chomisiynwyr ac Ombwdsmyr eraill), yn is-adran (5), yn lle "26" rhodder "34X".
- 10 8 Yn adran 34G (ymchwiliadau: darpariaethau pellach), yn is-adran (2), yn lle "26" rhodder "34X".
- 9 Yn adran 34M (ymgyngori â Chomisiynwyr eraill), yn is-adran (7), ym mharagraff (d), yn lle "26" rhodder "34X".

Deddf Llywodraeth Leol 2000

- 15 10 Mae Deddf Llywodraeth Leol 2000 wedi ei diwygio fel a ganlyn.
- 11 Mae adran 67 (ymgyngori ag ombwdsmyr) yn cael effaith, hyd nes y bydd diddymiad yr adran honno gan Ran 5 o Atodlen 25 o Ddeddf Lleoliaeth 2011 wedi ei ddwyn i rym yn llawn, gyda'r diwygiadau canlynol—
- (a) yn is-adran (2A), ar ôl "Part 2" mewnosoder "or 2A", a
- 20 (b) yn is-adran (4), yn lle "26" rhodder "34X".
- 12 Yn adran 70 (ymchwiliadau: darpariaethau pellach), yn is-adran (2), ym mharagraff (b), yn lle ", 25 to 27 and 32" rhodder "and Part 2B".

Deddf Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus (Cymru) 2005

- 13 Mae Deddf Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus (Cymru) 2005 wedi ei diwygio fel a
- 25 ganlyn.
- 14 Ym mhennawd Rhan 2 (ymchwilio i gwynion), ar ôl "COMPLAINTS" mewnosoder "RELATING TO LISTED AUTHORITIES".
- 15 Yn adran 2 (pŵer ymchwilio)—
- (a) yn is-adran (1), ar ôl "complaint" (yn y man cyntaf lle y mae'n digwydd)
- 30 mewnosoder "under this Part", a
- (b) yn is-adran (4), ar ôl "complaint" (yn y man cyntaf lle y mae'n digwydd) mewnosoder "under this Part".
- 16 Yn adran 4 (pwy sy'n cael cwyno), yn is-adran (1)—
- (a) yn y geiriau cyn paragraff (a), ar ôl "Ombudsman" mewnosoder "under this
- 35 Part", a
- (b) ym mharagraff (a), yn lle "Act" rhodder "Part".

- 17 Yn adran 7 (materion y caniateir ymchwilio iddynt), yn is-adran (1), ar ôl “investigate”
mewnosoder “under this Part”.
- 18 Yn adran 9 (eithrio: rhwymediau eraill) –
- 5 (a) yn is-adran (1), ar ôl “matter” (yn y man cyntaf lle y mae’n digwydd) mewnosoder
“under this Part”, a
- (b) yn is-adran (3), ar ôl “matter” (yn y man cyntaf lle y mae’n digwydd) mewnosoder
“under this Part”.
- 19 Yn adran 10 (materion eraill a eithrir), yn is-adran (1), ar ôl “investigate” mewnosoder
“under this Part”.
- 10 20 Yn adran 14 (gwybodaeth, dogfennau, tystiolaeth a chyfleusterau), cyn is-adran (1)
mewnosoder –
- “(A1) This section applies in relation to investigations conducted under this
Part.”
- 21 Yn adran 23 (adroddiadau arbennig: materion atodol) –
- 15 (a) yn is-adran (1), ym mharagraff (a), ar ôl “report” mewnosoder “made under
section 22”, a
- (b) yn is-adran (7), ar ôl “report” (yn y man cyntaf lle y mae’n digwydd) mewnosoder
“under section 22”.
- 22 Hepgorer y croesbennawd italig cyn adran 25 (ymgyngori a chydweithredu).
- 20 23 Hepgorer adrannau 25 i 25B (ymgyngori a chydweithredu).
- 24 Hepgorer y croesbennawd italig cyn adran 26 (datgelu).
- 25 Hepgorer adrannau 26 a 27 (datgelu gwybodaeth).
- 26 Hepgorer adran 32 (amddiffyniad rhag honiadau o ddifenwi).
- 27 Yn adran 41 (dehongli), yn is-adran (1) –
- 25 (a) yn y diffiniad o “investigation”, ar ôl “section 2” mewnosoder “or 34B”,
- (b) yn y diffiniad o “the person aggrieved” –
- (i) ar ôl “aggrieved” mewnosoder “in Part 2”, a
- (ii) ar ôl “section 4(1)(a)” mewnosoder “and in Part 2A has the meaning given
in section 34D(1)(a)”,
- 30 (c) yn y diffiniad o “special report” –
- (i) ar ôl “report” mewnosoder “in Part 2”, a
- (ii) ar ôl “section 22” mewnosoder “and in Part 2A has the meaning given in
section 34P”, a
- (d) mewnosoder, yn y manau priodol –
- 35 ““care home” has the meaning given by section 34R(2);”;
““care home provider” has the meaning given in section
34R(3);”;
““domiciliary care” has the meaning given by section 34S(2);”;

““domiciliary care provider” has the meaning given by section 34S(3);”;

““independent palliative care provider” has the meaning given by section 34T(3);”;

““palliative care service” has the meaning given by section 34T(2);”.

28 Ym mhennawd adran 42 (cyn-ddarparwyr gofal iechyd a chyn-landlordiaid cymdeithasol: addasiadau), yn lle “and social landlords” rhodder “social landlords, social care providers and palliative care providers”.

10 29 (1) Mae adran 42 (cyn-ddarparwyr gofal iechyd a chyn-landlordiaid cymdeithasol: addasiadau) wedi ei diwygio fel a ganlyn.

(2) Yn is-adran (1), ar ôl paragraff (c) mewnosoder –

“(d) former care home providers in Wales;

(e) former domiciliary care providers in Wales;

(f) former independent palliative care providers in Wales.”

(3) Ar ôl is-adran (4) mewnosoder –

(4A) “Former care home provider in Wales” means a person who –

(a) at the relevant time, provided accommodation, nursing or personal care of a particular description at a care home (within the meaning given by the Care Standards Act 2000) in Wales, and

(b) subsequently ceased to do so (whether or not the person has later started to do so again).

(4B) “Former domiciliary care provider in Wales” means a person who –

(a) at the relevant time, provided domiciliary care services of a particular description in Wales, and

(b) subsequently ceased to do so (whether or not the person has later started to provide those services again).

(4C) “Former independent palliative care provider in Wales” means a person who –

(a) at the relevant time, provided a palliative care service of a particular description in Wales, and

(b) subsequently ceased to do so (whether or not the person has later started to do so again).”

35 30 (1) Mae Atodlen 1 (Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru: penodiad etc) wedi ei diwygio fel a ganlyn.

(2) Ym mharagraff 5 –

(a) yn is-baragraff (1), ar ôl paragraff (e) mewnosoder –

“(f) he is a care home provider, domiciliary care provider or independent palliative care provider;

(g) he is an officer or member of staff of a provider of that kind.”;

(b) ar ôl is-baragraff (1) mewnosoder –

“(1A) For the purposes of sub-paragraph (1)(g) a person is an officer of a provider if he or she has control or management of a provider which is not an individual or the affairs of such a provider.”

(3) Ym mharagraff 14, yn is-baragraff (7)(a), ar ôl “authority” mewnosoder “, care home provider, domiciliary care provider or independent palliative care provider”.

Yn yr enw i Atodlen 2, ar ôl “MATTERS” mewnosoder “: PART 2”.

Deddf Comisiynydd Pobl Hŷn (Cymru) 2006

Mae Deddf Comisiynydd Pobl Hŷn (Cymru) 2006 wedi ei diwygio fel a ganlyn.

Yn adran 18 (pŵer i ddatgelu gwybodaeth), yn is-adran (1), ym mharagraff (b), yn lle “25A” rhodder “34V”.

Yn Atodlen 4 (mân ddiwygiadau a diwygiadau canlyniadol), ym mharagraff 2, hepgorer is-baragraffau (2) a (3).

Deddf Llywodraeth Cymru 2006

Yn Atodlen 10 i Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006 (mân ddiwygiadau a diwygiadau canlyniadol), hepgorer paragraff 77.

Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

(1) Mae Atodlen 3 i Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011 (diwygiadau ynglŷn â gweithio ar y cyd a gweithio'n gyfochrog) wedi ei diwygio fel a ganlyn.

(2) Hepgorer y croesbennawd italig cyn paragraff 4 (Deddf Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus (Cymru) 2005).

(3) Hepgorer paragraffau 4 i 6.